

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE MİLLİ PARKLARIN GELİŞİMİ: YOZGAT ÇAMLIĞI MİLLİ
PARKI ÖRNEĞİ**

**MAHİNUR KILIÇ
1330223052**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAİL KERVANKIRAN**

ISPARTA - 2018

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Mahinur KILIÇ	
Anabilim Dalı	Coğrafya Anabilim Dalı	
Tez Başlığı	Türkiye'deki Milli Parkların Kurulmasından Gelmekte Gelişimi: Yazgat Sanlığı Milli Parkı Örneği	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Türkiye'de Milli Parkların Gelişimi: Yazgat Sanlığı Milli Parkı Örneği	
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 14/05/2018 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için; ☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU² ile aşağıdaki kararı almıştır. ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi İsmail KERVANKIRAN/ Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Kadir TEMURÇİN/Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Salih CEYLAN/Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

T.C.

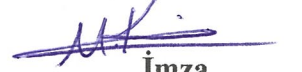
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ SAYFASI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “*Türkiye’de Milli Parkların Gelişimi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı Örneği*” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

İmza

Mahinur KILIÇ

14.05.2018

ÖZET

Araştırma alanı olarak seçilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Türkiye’de yasal olarak ilk kez koruma statüsü verilen bir alandır. Bu çalışmada Yozgat Çamlığı’nın, milli park olarak ilan sürecine nasıl geldiği, sorumlu aktörlerin yaklaşımlarının neler olduğu, milli park kararıyla kurulan geleneksel ilişkinin zihinlerde yeniden şekillenmesi ve insanların yaşam tarzlarında ne tür değişikliklere sebep olduğu belirlenmek istenmiştir. Çalışma sırasında alanı yönetenler kadar orada yaşayanların da dikkate alınması gerektiği düşünülerek yerel halkın düşünceleri de göz önüne alınmıştır. Bu doğrultuda yerel halk ve yöneticilerden oluşan farklı ilgi grupları seçilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca milli parkın ziyaretçiler açısından nasıl değerlendirildiğini ve algılandığını ortaya koymak amacıyla toplamda 470 kişiye anket uygulanmış ve anketlerin frekans analizleri çıkarılarak yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda ise aradan geçen sürece rağmen, yerel halkın milli park kavramını henüz içselleştiremediği, bir parçası olarak gördükleri alanın bu kavramla sınırlandırıldığı ve kültürel formların yalnızca hafızalarda kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yönetim ise milli park kararının yerinde bir karar olduğunu vurgularken, alanın kendi haline bırakılması veya herhangi bir koruma statüsünün olmaması durumunda bugüne kadar ulaşamayacağını savunmaktadır. Bu konuda yerel halkın olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmak amacıyla koruma konusunda yeni milli parkçılık anlayışını benimsemek alanın sürdürülebilir kullanımı için önem arz etmektedir. Doğal ve kültürel açıdan önemli olan bu alanı halktan tamamen izole etmek yerine yeni düzenlemelerle toplumsal bağların güçlendirilmesine, yerel alışkanlıkların ve geleneklerin canlı tutulmasına ve bir sosyal çevre olarak düşünülmesine özen gösterilmelidir. Yerel halkın da milli park kavramını özümsemesi ve kentle iç içe geçmiş bir alanın bir şehir parkı veya kent ormanı gibi algılamaması konusunda da gerekli hassasiyeti göstermesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Korunan Alanlar, Milli Parklar, Yozgat Çamlığı Milli Parkı.

(KILIÇ, Mahinur, *Development of National Parks in Turkey: The Case of Yozgat Çamlığı National Park*, Master's Thesis, Isparta, 2018)

ABSTRACT

Yozgat Çamlığı National Park, which is selected for the study area, is given legal protection status for the first time in Turkey. In this study, it is the main motivation of the study to determine how Yozgat Çamlığı come to the declaration process as a national park, the approaches of the responsible actors, the reshaping of the traditional relationship established by national park decision and what kind of changes are caused in people's lifestyles. It is desired to take into account the opinions of the local people as well as those who manage the area during the study, considering that the people living there should also be taken into consideration. In this direction, different interest groups consisting of local people and managers are selected and interviews are conducted. In addition, a total of 470 people were surveyed in order to determine how the national park is evaluated and perceived and frequency analyzes of the questionnaires were taken and interpreted. The result of this study reveals that, despite the passing of time, the local people have not yet internalized the concept of national park, the area they regard as a part is limited to this concept, and cultural forms remain only in memory. Management, on the other hand, emphasizes that the national park decision is an appropriate decision, and argues that if the area is left to itself or if there is no protection status, it will not be reached until now. It is important for the sustainable use of the area to adopt the new national parking approach to protection in order to remove the negative attitudes of the local people. Care should be taken to strengthen social ties, to keep local habits and traditions alive, and to consider them as a social environment, rather than completely isolating this natural and culturally important area from human beings. Local people must also show the necessary sensitivity and adopt to the concept of national park and to not perceive an intertwined area as a city park or urban forest.

Keywords: Protected Areas, National Parks, Yozgat Çamlığı National Park.

İÇİNDEKİLER

SINAV SAVUNMA TUTANAĞI	ii
YEMİN METNİ SAYFASI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	vii
TABLolar	ix
ŞEKİLLER	x
FOTOĞRAFLAR.....	xi
ÖNSÖZ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONU, KAPSAM VE YÖNTEMİ

1.1. ARAŞTIRMA ALANININ YERİ VE SINIRLARI	4
1.2. ARAŞTIRMA KONUSUNUN AMACI, ÖNEMİ VE PROBLEMİ	4
1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, VERİ KAYNAKLARI VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	6
1.3.1. Örneklem ve Veri Analizi.....	9
1.4. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR İLE ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRE KATKISI	11

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. DOĞA KORUMA VE KORUNAN ALANLAR	22
2.1.1. Doğa Koruma ve Tarihsel Gelişim	22
2.1.2. Doğa Koruma Konusunda Uluslararası Kuruluşlar	25
2.1.3. Korunan Alan Kavramı ve Koruma Kategorileri	31
2.1.3.1. IUCN Koruma Kategorileri.....	33
2.2. MİLLİ PARKLAR	41
2.2.1. Milli Park Kavramının Doğuşu	41
2.2.2. Milli Park Olma Kriterleri	45
2.3. DÜNYADA MİLLİ PARKLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	46
2.4. TÜRKİYE’DE MİLLİ PARKLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	50
2.4.1. Türkiye’deki Milli Parkların Yönetimi ve Yasal Çerçevesi	62
2.4.2. Türkiye’deki Milli Parklarda Planlama ve Zonlama	65
2.4.3. Türkiye’deki Milli Parkların Sorunları	72
2.4.3.1. Yasal ve Yönetimsel Sorunlar	72
2.4.3.2. Finansal Sorunlar.....	74
2.4.3.3. Mülkiyet Durumunun Yarattığı Sorunlar	75
2.4.3.4. Koruma Kavramına İlişkin Sorunlar	77
2.5. MİLLİ PARK-REKREASYON-TURİZM İLİŞKİSİ.....	78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. ÇALIŞMA ALANININ GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ.....	83
3.1.1. Jeomorfolojik Özellikler.....	83
3.1.2. İklim Özellikleri.....	84
3.1.3. Hidrografik Özellikleri	86
3.1.4. Toprak Özellikleri.....	86
3.1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri	88
3.1.6. Fauna Özellikleri	94
3.1.7. Nüfus ve Yerleşme Özellikleri	95

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YOZGAT ÇAMLIĞI MİLLİ PARKI'NIN GELİŞİMİ

4.1. YOZGAT ÇAMLIĞI'NIN MİLLİ PARK OLMADAN ÖNCEKİ DURUMU	104
4.2. YOZGAT ÇAMLIĞI MİLLİ PARKI'NIN KURULUŞ VE GELİŞİMİNE YÖNELİK BULGULAR	111
4.2.1. Milli Park Kavramının Bir “Yasak” Olarak Hafızalarda Kalması	119
4.2.2. Kültürel Ekolojinin Milli Park Kavramıyla Yok Olması	121
4.2.3. Yozgat Çamlığı'nın Statüsü Üzerine Tartışmalar.....	124
4.2.4. Milli Park İçindeki Mekânsal Dönüşümlerle Tarihi ve Kültürel Belleğin Yitirilmesi.....	128
4.2.5. Yönetimde Yerel Katılımın Azlığı	133
4.2.6. Giriş Ücretlerine Gösterilen Tepkiler	136
4.3. YOZGAT ÇAMLIĞI MİLLİ PARKI'NIN MEVCUT DURUMU	142
4.3.1. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular	157
4.3.2. Milli Parkın Genel Anlamda Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular	159
4.3.3. Milli Parkı Ziyaret Etme Nedenlerine Yönelik Bulgular	160
4.3.4. Milli Parkın Alt Yapı İmkânları Açısından Memnuniyetine Yönelik Bulgular	161
4.3.5. Milli Parkın Korunmasına Yönelik Bulgular	163
4.3.6. Milli Parka Dair Algı ve Tutumlara Yönelik Bulgular.....	165
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	168
KAYNAKÇA	173
EK-1.....	191
EK-2.....	192
EK-3.....	193
EK-4.....	196
EK-5.....	198
ÖZGEÇMİŞ.....	203

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATV	: All Terrain Vehicle (Tüm Arazi Araçları)
AVM	: Alışveriş Merkezi
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
ÇDP	: Çevre Düzeni Planı
DKMPGM	: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DYP	: Doğru Yol Partisi
FNNPE	: Federation of Nature and National Parks of Europe (Avrupa Milli Parklar ve Doğa Parkları Federasyonu)
GBKA	: Gününbirlik Kullanım Alanı
IUCN	: Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
METT	: Management Effectiveness Tracking Tool (Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı)
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
M.P.	: Milli Park
NPS	: National Park Systems (Milli Parklar Servisi)
OSB	: Orman ve Su İşleri Bakanlığı
RİP	: Resmi İstatistik Programı
S.E.T	: Son Erişim Tarihi
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UDGP	: Uzun Devreli Gelişme Planı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
YİT	: Yap-İşlet-Devret

TABLolar

Tablo 1: Paydaş Grupların Genel Özellikleri	10
Tablo 2: IUCN Koruma Kategorileri (Kaynak: Dudley ve Stolton, 2008).....	34
Tablo 3: Korunan Alanların Geçmişteki ve Günümüzdeki Durumu (Kaynak: Phillips, 2003).....	35
Tablo 4: Türkiye'nin Korunan Alanları (Kaynak: DKMPGM, 2016).....	40
Tablo 5: Dönemlere Göre Türkiye'de Tesis Edilen Milli Park Sayıları	55
Tablo 6: Bayer (1994)'e göre Türkiye'deki Milli Parkların Kuruluş ve Gelişimleri.....	59
Tablo 7: Türkiye'deki Milli Parklar (Kaynak: Çiftçi, 2001; Erol vd.,2011, DKMPGM, 2018).....	61
Tablo 8: Milli Park İçerisindeki Hayvan Türleri (Kaynak: UDGP, 2011).....	94
Tablo 9: Yozgat Kentindeki Mahallelerin 2000-2007-2016 Yıllarındaki Nüfus Miktarları (Kaynak: TUİK)	100
Tablo 10: Ziyaretçilerin Demografik Özellikleri	157
Tablo 11: Yozgat Çamlığı denilince size ilk olarak neyi çağrıştırıyor? sorusuna verilen yanıtlar	159
Tablo 12: Yozgat Çamlığı'nın ilk milli park olarak bilinip bilinmediğine dair verilen yanıtlar	159
Tablo 13: Milli Park girişinin ücretlendirilmesine ilişkin verilen yanıtlar.....	160
Tablo 14: Alınan ücretlerin geliş sıklığı üzerindeki etkisine ilişkin verilen yanıtlar ...	160
Tablo 15: Ziyaretçilerin milli parkı tercih sebepleri	161
Tablo 16: Ziyaretçilerin Memnuniyet Durumları	162
Tablo 17: Ziyaretçilerin Milli Parkın Korunmasına Dair Verdiği Yanıtlar	164
Tablo 18: Ziyaretçilerin milli park hakkındaki düşünceleri.....	166

ŞEKİLLER

Şekil 1: Yozgat Kenti ve Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Lokasyon Haritası (Kervankıran ve Kılıç, 2017a)	4
Şekil 2: Milli Parklar Kanunu'na Göre Yıllar İtibariyle Korunan Alanların Gelişimi (Kaynak: DKMPGM, 2016)	38
Şekil 3: Türkiye'nin Korunan Alan Büyüklükleri (ha) (Kaynak: DKMPGM, 2016)	40
Şekil 4: Türkiye'deki Milli Parkların Dağılışı (Kaynak: DKMPGM, 2018'den yararlanılarak)	60
Şekil 5: Yozgat Kentine Ait Yağış ve Sıcaklık Ortalamalarının Aylara Göre Dağılımı (Kaynak: OSB MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır).....	85
Şekil 6: Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Ekosistemi (Kaynak: UDGP).....	89
Şekil 7: Yozgat Kentinin Geçmişten Günümüze Mekânsal Gelişimi (Kaynak: Yozgat Belediyesi İmar Planları dikkate alınarak yazarlar tarafından üretilmiştir) (Kervankıran ve Kılıç, 2017a).	95
Şekil 8: Yozgat Kentindeki Mahalle Nüfusları ve Yoğunluklarının Dağılımı (2000) (Kaynak: Kervankıran ve Kılıç, 2017a).....	101
Şekil 9: Yozgat Kentindeki Mahalle Nüfusları ve Yoğunluklarının Dağılımı (2016) (Kaynak: Kervankıran ve Kılıç, 2017a).....	101

FOTOĞRAFLAR

Foto 1: Yoğun Kullanım Sonucu Bitki Örtüsünden Yoksun Alanlar	87
Foto 2: Kökleri Açığa Çıkan Karaçamlar (Pinus Nigra)	88
Foto 3: Milli Park İçerisindeki Kalıntı Ormanların Tipik Temsilcisi Yaşlı Karaçam (Pinus Nigra) Ağaçları	90
Foto 4: Milli Park İçerisinde Birarada Bulunan Karaçam ve Meşe Toplulukları	90
Foto 5: Milli Park İçerisindeki Meşe (Quercus pubescens Wild.) Türleri	91
Foto 6: Milli Park İçerisindeki Katran Ardıcı (Juniperus oxycedrus) Topluluklarından Bir Görünüm	92
Foto 7: Milli Park İçerisindeki Alıç (Crataegus) Topluluklarından Bir Görünüm.....	92
Foto 8: Milli Park İçerisinde Bulunan Kuşburnu (Rosa canina)	93
Foto 9: Cumhuriyet Yıllarında Yozgat Kenti ile Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuzeyden Görünümü (Kaynak: Selim Durak Fotoğrafçılık).....	97
Foto 10: Milli Park Kenarındaki Konutların Güneybatıdan Bir Görünümü	98
Foto 11: Yozgat Kenti ile Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuzeyden Görünümü (2017)	99
Foto 12: Milli Parkın Güneybatı Eteklerinde Yer Alan Konutlarından Bir Görünüm (2018).....	99
Foto 13: Kent İçerisinde Bir Zamanlar Bulunan Karaçamlar (Kaynak: Koç, 1963)....	105
Foto 14: Bir Zamanlar Cadde Ortalarında Bulunan Karaçamlar (Kaynak: Yozgat Gazetesi, 15 Eylül 1954).....	106
Foto 15: Milli Park için Uygulanan Ücret Tarifesi	143
Foto 16: Milli Park Giriş Noktası.....	144
Foto 17: Milli Park İçerisindeki Piknik Üniteleri.....	144
Foto 18: Milli Park İçerisindeki Büfe.....	145
Foto 19: Milli Park İçerisindeki Çocuk Oyun Alanları.....	145
Foto 20: Milli Park İçerisindeki Basketbol ve Voleybol Sahası	145
Foto 21: Milli Park İçerisindeki Manzara Seyir Terasları.....	146
Foto 22: Milli Park İçerisindeki Otopark	146
Foto 23: Milli Park İçerisindeki Tuvaletler	146
Foto 24: Milli Park İçerisindeki Lokanta	147
Foto 25: Milli Park İçerisinde Yapılan ATV Turları.....	147
Foto 26: Milli Park İçerisindeki Dağ Bisiklet Parkuru.....	148
Foto 27: Milli Park İçerisindeki Levha ve Tabelalar.....	148
Foto 28: Milli Park İçerisindeki Banklar.....	149
Foto 29: Milli Park İçerisindeki Çeşmeler	149
Foto 30: Milli Park İçindeki Köşkten Bir Görünüm	150
Foto 31: Milli Park İçindeki Kafeden Bir Görünüm	150
Foto 32: Milli Park İçerisindeki Doğa Eğitim Merkezi.....	151
Foto 33: Milli Park İçerisinde Bir Zamanlar Kullanılan Kar Kuyuları	151
Foto 34: Milli Park İçindeki Taşdemir Tepe'ye İnşa Edilen Otel Binası.....	152
Foto 35: Milli Park İçerisinde Hâkim Bir Noktada Bulunan Otel.....	152
Foto 36: Milli Parkın Bitişindeki Fatih Tabiat Parkı.....	153
Foto 37: Fatih Tabiat Parkı İçerisindeki Piknik Üniteleri	153
Foto 38: Fatih Tabiat Parkı'nda Bulunan Cevdet Dünder Göleti.....	154

ÖNSÖZ

Günümüzde milli parklar, doğa koruma anlayışının yanı sıra doğal, kültürel ve estetik değerleri nedeniyle topluma fayda sağlayan, fonksiyonel açıdan kültürel ve fiziki çevre arasında önemli etkileşimlerin yaşandığı mekânlardır. Bu mekânlar arasında Türkiye’de yasal olarak ilk kez koruma statüsü verilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı araştırma alanı olarak seçilmiştir. Söz konusu milli park, sahip olduğu flora ve faunasıyla, gününbirlik kullanımlara imkân tanıyan, yerel halkın yakın mesafede tercih ettiği ve toplumsal ilişkilerin yeniden şekillendiği kamusal bir alandır.

Kent halkı açısından sosyal bir mekân olarak değerlendirilen Yozgat Çamlığı’nın milli park olmadan önceki kullanımı ile sonrasında yaşanan gelişmeler bir Coğrafyacı olarak bu açıdan merak konusu olmuştur. Yozgat Çamlığı Milli Parkı’yla ilgili şimdiye kadar yapılan çalışmalarda milli park kararının insanları nasıl etkilediği ve insanların yaşam biçimlerini nasıl değiştirdiği konusunda derin bir boşluk olduğu düşünülerek bu çalışma yapılmıştır. Bu çerçevede de tamamen alanın mekânsal kullanımı ve koruma kararıyla mekânın zihinlerdeki dönüşümü ve sonrasında yaşanan süreçler asıl odaklanılan kısım olmuştur. Yapılan bu çalışmada Türkiye’deki milli park hareketinin geçirdiği süreçler ile ilk milli parkın geçirdiği değişimlerle nasıl algılandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın, Türkiye’deki milli park anlayışı çerçevesinden yansımalarını görmek çalışmayı şimdiye kadar yapılan diğer çalışmalardan da farklı kılmaktadır.

En başından beri bu çalışmanın şekillenmesinde hiçbir şekilde desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleri ile her zaman yönlendiren ve gelişimime katkı sağlayan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İsmail KERVANKIRAN’a çok teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince her zaman yardımlarını ve desteklerini gördüğüm, her türlü fikir ve önerileriyle beni yönlendiren ve yanımda olan değerli hocalarım Prof. Dr. Kadir TEMURÇİN’e, Prof. Dr. Salih CEYLAN’a, Doç. Dr. Mustafa YAKAR’a ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet TOKGÖZLÜ’ye minnettarım.

Her zaman manevi destekleriyle ve katkıları nedeniyle yanımda olan Doç. Dr. Gülcan SARP ve Prof. Dr. Yıldırım ATAYETER’e ve beni teşvik eden, yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Yolcu ALDIRMAZ, Arş. Gör. Adile Gül ERYILMAZ ve Arş. Gör. Necibenur ALAYDIN’a ve ayrıca 4788-YL1-16 nolu proje ile çalışmamı destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi BAP Koordinatörlüğü’ne çok teşekkür ederim.

Araştırmalarım sırasında gerekli bilgi ve dökümanlara ulaşmamı sağlayan ve her görüşmede zamanını ayıran Orman ve Su İşleri Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü Yozgat İl Şube Müdürü Cihan EĞİLMEZ’e ve Orman ve Su İşleri Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü Yozgat Şube Müdürlüğü Merkez Çamlık Milli Park Şefi Hasan TEZER’e, görüşme talebimizi geri çevirmeyen ve çalışmaya katkıları nedeniyle Yozgat Belediye Başkanı Dr. Kazım ARSLAN’a, önemli desteğiyle her daim vaktini ayırarak görüşleri ve düşünceleriyle yol gösteren Tarihçi ve köşe yazarı Ömer TANSEL’e ve dostluklarıyla her zaman varlıklarını hissettiren Sema TURAN, Başak ÇELEBİ ve Bekir DEMİRTAŞ’a çok teşekkür ederim.

Ve her koşulda yanımda olan başta anne ve babam olmak üzere tüm aileme en içten sevgilerimi ve şükranlarımı sunarım.

Mahinur KILIÇ
Isparta – 2018

GİRİŞ

İnsanoğlunun yabani hayvanlardan ve doğanın zararlı etkilerinden kendilerini güvence altına almaya başladığı dönemlerde, bir koruma güdüsü söz konusuydu. İnsanlığın hayata tutunabilmek için gösterdiği bu mücadelenin yanı sıra temel gereksinimler de doğadan karşılanarak çoğu zaman doğanın tüm olanaklarından yararlanılmıştır. Ancak yerleşik hayata geçişle ve sonrasında yaşanan gelişmeler doğal kaynaklar üzerindeki baskıları artırmış ve doğanın artık korunması gerektiği fikri yankılanmaya başlamıştır (Yeşil, 2016).

Geçmiş dönemlerde kavramsal olarak bir doğa koruma kavramı olmamasına rağmen, toplumlar geleneksel doğa koruma düşünceleriyle, sahip oldukları değerleri korumaya yönelik çabalar geliştirmiştir. Tarihi çok eski olmakla birlikte bu koruma eylemi, daha çok dini inançlar doğrultusunda veya kaynaklara özel anlamlar yüklemeleriyle olmuş ve bunun sonucunda doğanın kullanım alanları sınırlandırılmıştır. Modern doğa koruma düşüncesinin öncesinde de, orman kaynaklarından yararlanmaların bu tür kaynaklara ciddi zarar vermesi üst düzey yöneticiler tarafından yasalara bağlanmıştır. Bu durum bir taraftan da ülkelerde koruma stratejilerinin geliştirilmesine ve yayılmasına neden olmuştur. Çevrenin ve doğal kaynakların hızla yok olmaya başladığı dönemlerde bu tür kaynakları korumaya yönelik önemli çalışmalar yapılmıştır. Gittikçe küresel bir sorun haline gelen doğal çevrenin tahribatı ve bu tehlikenin boyutları uluslararası platformlarda gündeme getirilmiştir. Bu kaynak değerlerinin ve biyolojik çeşitliliğin yok olmasını önlemek ve gelecekte de etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla doğa koruma düşüncesi global ölçekte güncel bir konu haline gelmiştir (Kurdoğlu, 2007).

Dünyada birçok ülkede, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin, sahip olduğu özellikler korunarak sürdürülebilir kullanımları planlanmış, bu tür alanlar ulusal ve uluslararası çabalar sonucu “*korunan alanlar*” şeklinde ilan edilmiştir. Kaynak değerine sahip alanlar içerisinde, biyo-çeşitliliğin devamlılığında, nesli tehlike altında olan türlerin korunmasında doğal, kültürel ve turistik değerlere sahip alanları uzun vadede koruyabilmek ve gelecek kuşaklara aktarabilmek amacıyla “*milli parklar*”

oluşturulmaya başlanmıştır (Yücel ve Babuş, 2005). İnsanların günübirlik kullarımlarına imkân tanıyan ve pek çok etkinliğe cevap veren bu alanlarda, peyzaj strüktürünü, habitatları ve estetik görüntüyü etkileyecek müdahaleler olmamakla beraber esas amaç, doğa ve doğal kaynakları korumak olmuştur. Milli parklar, korumanın yanı sıra topluma sosyo-kültürel, psikolojik ve ekonomik fayda sağlayarak da daha etkin bir şekilde uygulama alanı bulmuştur.

Uluslararası düzeyde bu tür alanların belirlenmesi ve önlemlerin alınması 1872 yılında ABD’de Yellowstone Milli Parkı’nın ilanıyla başlamıştır. ABD’de başlayan bu hareket, diğer ülkelere de yansımış ve korunan alanların tesis edilmesinde öncü rol oynamıştır. Dünya çapında farklı ülkeler yasal süreçlerle ve uluslararası sözleşmelerle kaynakların sürdürülebilir ve amaca yönelik kullarımları için çeşitli önlemler almışlardır. Ülkemizde ise bu yasal süreç daha çok 1950’li yılların sonlarına doğru başlamış ve bu konuyla ilgili çıkartılan kanunlar, yönetmelikler, mevzuatlar ve çeşitli koruma politikaları ülke çapında korunan alanlar sayısında önemli artışlara neden olmuştur. 2018 yılı itibariyle ülkemizde toplamda 43 adet milli park bulunmakla beraber, 1958 yılında resmi anlamda koruma statüsü verilen ilk yer, Yozgat Çamlığı Milli Parkı olmuştur. Yozgat kentinin önemli bir parçası olan ve uzun süre varlığını devam ettirmeye çalışan Yozgat Çamlığı, Türkiye’de yasal olarak milli park anlayışının başlangıç noktası olmuştur.

Endemik bitki ve hayvan türleriyle doğal bir miras özelliği taşıyan ve kent peyzajına ekolojik ve estetik değer katan Yozgat Çamlığı Milli Parkı, yerel halkın gereksinimlerini karşılayabilecek rekreasyonel işleve sahiptir. Günümüzde kentle iç içe geçmiş, doğayla kent insanını bütünleştiren bu alan, kentlilerin bir araya gelerek sosyal ve ruhsal gelişimlerine katkı sağlayan önemli bir mekândır. Bu açıdan milli park günlük yaşam pratiklerinin deneyimlendiği ve kentsel yaşantı için önemli bir kullanım alanı haline gelmiştir. 60 yıl önce resmi olarak koruma statüsü getirilen bu alan geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kuran ve bu süreçte de mekân ile toplumsal ilişkilerin yeniden şekillendiği bir alandır.

Sosyal gereksinimlerin karşılandığı ve kent halkının doğa ile kaynaştığı bir alan olması nedeniyle Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın mekânsal ve toplumsal ilişkilerde aldığı şekilleri daha iyi ifade edebilmek amacıyla kuruluşundan günümüze nasıl bir

gelişim seyri izlediği bu çalışmayla incelenmek istenmiştir. Nitekim verilen bu koruma kararının hangi düşüncelerle ortaya çıktığı, hangi dinamiklerle gerçekleştiği ve insanların bu karar karşısındaki tutumları da merak konusu olmuştur. Bu koruma kararının objektif bir şekilde değerlendirmeye alınabilmesi için yerel halk ve milli park yöneticilerinin bakış açıları da çalışmada önemsenmiş ve onların da düşüncelerine yer verilmiştir. Nitekim bu kişilerin milli parka ilişkin duygu ve düşünceleri önemli olmakla birlikte nasıl yorumladıkları da çalışma açısından önem arz etmektedir. Bu açıdan çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmaya bir giriş yapabilmek amacıyla ilk bölümde milli parkın yeri ve sınırları, araştırma konusunun amacı, problemi, yöntemi ve veri kaynakları ile veri toplama teknikleri belirtilmiş ve önceki çalışmalar ile araştırmanın literatürdeki yeri ve katkıları açıklanmıştır. İkinci bölümde, kavramsal olarak milli park kavramı getirilmeden önce, doğa koruma ve korunan alan kavramlarının ilk ortaya çıkışından ve tarihsel gelişiminden bahsedilmiştir. Daha sonra dünyadaki ve Türkiye'deki milli parkların gelişim süreci ele alınmış ve milli parklar turizm ve rekreasyonel işlevler açısından ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, milli parkın genel coğrafi özellikleri tanıtılmış ve son bölümde de Yozgat Çamlığı'nın milli park olmadan önce ve milli park olduktan sonraki gelişmelerine yer verilmiştir.

arasındaki karşılıklı etkilemeye olan geleneksel ilgisiyle yakından ilişkilidir (Lowenthal, 1978; Özgüç, 1988-1992).

İnsan-çevre ilişkileri ve insanın çevreyi algılamasına ilişkin bu çalışmalar da, 1960'lara dek, insan-doğal çevre ve insanın doğal çevreyi öğrenmesinin ilkelerini belirleyebilme doğrultusunda devam etmiştir (Lynch, 2015). Bu süreçte Coğrafyacılar, coğrafi geçmişleri yeniden kurarak ve yorumlayarak, fiziksel mekânın geçirdiği değişimlere ve zaman içinde değişen özelliklere ışık tutabilirler ve mekânın evrimiyle ilgilenirler (Ford, 1979; Lowenthal, 1978; Özgüç, 1988-1992). Ancak mekân salt bir fiziksel nesne dışında insan ilişki ve eylemlerinin gerçekleştiği (Hillier ve Hanson, 1984), toplumsal ilişkilerin de mekân ile sınırlandırılıp, mekân ile meydana geldiği önemle vurgulanmaktadır (Wolch ve Dear, 1989). Bu açıdan bakıldığında, mekân Coğrafyacılar için bir laboratuvar olarak görülür ve bunlar arasındaki ilişkileri araştırmak da Coğrafyacı'nın işidir (Tümertekin, 1997). İnsanoğlunun var olduğu günden bu yana yaşadığı alanla kurduğu ilişki, doğal çevresiyle olan etkileşimleri ve devam etmekte olan bu karşılıklı etkilenmeler ile mekânın önemi Coğrafyacılar açısından bu yüzden her zaman dikkat çekmiştir. Doğal çevre ve insan etkileşimlerinin yoğun olarak yaşandığı, toplumun ayrılmaz bir parçası ve günlük yaşantı içerisinde önemli bir yer tutan Yozgat Çamlığı Milli Parkı, bu nedenle coğrafi bir bakış açısıyla ele alınmak istenmiştir.

Türkiye'deki milli park anlayışının, politikasının ve projesinin resmi olarak başlangıç noktası olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Türkiye'de milli park hareketinin hikâyesini anlamak, yazmak veya yorumlamak için ihmal edilmemesi gereken bir mekândır (Kervankıran ve Kılıç, 2017a). Neticede, milli park olmadan önce de insanların hayatında önemli bir yer kaplayan bu alanın, bir koruma statüsüyle farklı bir boyut kazanması söz konusu milli parkı araştırma konusu seçmiştir. Ormanlık bir alanın resmi bir koruma kararıyla yeniden şekillenmesi, milli park olarak yeniden üretilmesi ve o süreçten günümüze nasıl bir değişim ve dönüşüm yaşadığı çalışmanın ana gerekçelerini oluşturmaktadır. "*Milli Park*" statüsü verilmesiyle bu alanın nasıl algılandığı, değerlendirildiği, geçmişte ne amaçla kullanıldığı ve günümüze kadar milli parkın kullanım biçiminde ve içeriğinde nelerin değiştiği de ayrıca saptanmak istenmiştir. Çalışmada bu kapsamda pek çok soru da aydınlatılmaya çalışılmıştır:

- Türkiye’de korunmaya muhtaç onca yer varken Yozgat amlığı’nın ilk milli park olarak ilan edilme motivasyonu nedir?
- Milli park olarak ilanı bu saha üzerinde ne tür değişiklere sebep olmuştur?
- Milli park olarak ilan edilmesi kent ve kentliler açısından neyi değiştirmiş, insanların yaşam tarzlarını nasıl etkilemiştir?
- Yerel halk bu koruma kararını nasıl karşılamıştır?
- Korumada etkili olan aktörlerin yaklaşımları neler olmuştur?
- Kentte yaşayanların ve kenti yönetenlerin bu mekâna karşı duygu ve düşünceleri nelerdir?
- Türkiye’deki milli park anlayışında gerçekleşen evrimde diğer milli parklar karşısında Yozgat amlığı Milli Parkı’nın asıl yeri, konumu nedir? gibi sorular çalışmanın asıl sorunsallarını oluşturmaktadır.

Yozgat amlığı’nın milli park olarak geçirdiği değişim incelenirken, kentsel gelişimin etkisiyle milli parkın sosyo-mekânsal etkileri, bu bölgede yaşayan halkın sosyo-kültürel yaşantısı üzerindeki etkileri, bu etkilerin günümüzdeki milli park anlayışına yansımaları ve izdüşümleri de değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, milli parkın doğal ve kültürel yapısını ön planda tutarak, sürdürülebilir kullanımını teşvik etmek ve koruma-kullanma dengesiyle geleceğe aktarılması gerektiği de vurgulanmak istenmiştir. Bu yönüyle, ülkemizde Yozgat amlığı Milli Parkı’nın korunan alanlar içerisindeki yeri ve önemini vurgulamak çalışma açısından önem taşımaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen bulguların gerek Coğrafya bilimi ve gerekse diğer disiplinler açısından önemli bir yere sahip olması nedeniyle, literatüre Türkiye’nin ilk milli parkı adını taşıyan önemli bir saha çalışmasının kazandırılması da diğer amaçlar arasında yer almaktadır.

1.3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, VERİ KAYNAKLARI VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Çalışmayla ilgili en başta yerli ve yabancı literatür taraması yapılarak dünyadaki doğa koruma hareketinin tarihsel gelişimi, milli park kavramının ortaya çıkışı, dünyada ve Türkiye’deki milli parkların gelişimi ile özellikleri belirtilmiş, milli parkların yasal ve yönetsel çerçevesi incelenerek araştırma konusu kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Literatür oluşturulduktan sonra araştırma sahasıyla ilgili daha detaylı bilgi edinebilmek için farklı disiplinler ve kurumlar tarafından yapılmış çalışmalar elde edilmiştir. Öncelikle Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 9. Bölge Müdürlüğü ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yozgat Şube Müdürlüğü'nden Yozgat Çamlığı'nın milli park olma sürecine dair raporlar ve kayıtlar, milli parka ait belirli dönemlerde hazırlanmış inceleme ve fizibilite raporları ile milli parka ait ilk kez 2011 yılında hazırlanmış Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) ve tanıtım broşürleri incelenmiştir. Yozgat Belediyesi'nden milli parkı konu alan ve belirli aralıklarla çıkan dergi ve bültenlere, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden milli parkın kültürel açıdan önemine değinmek için de çeşitli kaynaklara ulaşılmıştır.

Çalışmada ayrıca milli parkın daha önceki dönemlerine ilişkin bilgiler elde etmek ve milli parkın gelişim sürecini detaylı bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla Yozgat kentinin süreli yayınları içerisinde yer alan ve önemli basın-yayın araçlarından biri olan yerel gazeteler taranmıştır. TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı'ndan temin edilen Yozgat kentine ait 1938-1974 yılları arasında çıkmaya başlayan *Yozgat Gazetesi*, 1947-1990 arası yayın hayatına başlayan *Bozok Gazetesi* ile 1955-1975 yıllarında yayınlanan *Hakikat Gazetesi*'nin belirli dönemlerde yaptığı haberler taranarak Yozgat Çamlığı Milli Parkı'yla ilgili önemli konulara ışık tutacağı düşünülmüştür. Objektif bir araştırma olması açısından 3 ayrı gazete incelenmiş ve gazete haberleri birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Haberler içerisinde, Yozgat kentinin belli başlı problemleri, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve dini yapı ile yerel siyasi anlamda haberlere yer verildiği görülmüştür. Bunun yanı sıra özellikle Yozgat Çamlığı'nın ilan edilmeden önceki ve ilan edildikten sonra yapılan haberler ve köşe yazıları incelenmiştir. Gazetelerin çok eski olması, bazı sayfaların olmaması veya bazı haberlerin silinmesi nedeniyle okuma konusunda zorluklar yaşanmıştır. Kütüphane dışarısına çıkarılamayan gazete nüshalarının fotoğrafları çekilmiş ve daha sonra değerlendirmeye alınmıştır. Konuyla ilgili olarak gazetelerin milli parkla ilgili ulaşılan sayıları üzerinden de değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca milli parklarla ilgili TBMM arşivinden 1956 tarihli 10. Dönem, 13.Cilt, 2. Yasama Yılı olan TBMM Zabıt Ceridesi ile 2000 tarihli 21. Dönem, 26. Cilt, 2.Yasama Yılı olan TBMM Tutanak Dergisi taranarak, gerekli bilgiler elde edilmiştir.

Sahaya belirli aralıklarla gidilerek gözlemler yapılmış, çalışma sahasının fotoğrafları çekilerek görsel materyaller oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Sivil Toplum Örgütü (STK) temsilcileri ile milli parka gelen ziyaretçilerle görüşmeler yapılmıştır. Zaman içerisinde milli parkla iç içe geçmiş Yozgat kentinin, zamansal ve mekânsal gelişimini daha net bir şekilde ifade edebilmek için Yozgat Belediyesi'nden 1960, 1980, 2010 ve sonrası yıllara ait imar planları elde edilmiş ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ortamında haritası oluşturulmuştur. Buna ek olarak TUİK'ten milli parkla bütünleşik olan Yozgat kenti mahallelerinin 2000, 2007 ve 2016 yıllarına ait nüfus verileri elde edilmiş ve mahalle nüfuslarında bir değişim olup olmadığına bakılmıştır. Araştırma alanının iklim özelliklerini anlatabilmek için Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nden milli parka en yakın istasyon olan Yozgat kentinin 1929-2016 arası dönemlere ait iklim verileri alınmıştır.

Çalışmada, Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın gelişimiyle ilgili olarak milli parkın geçmişte ve günümüzde ne anlam ifade ettiği ve günlük yaşam pratikleri içerisinde nasıl konumlandırıldığı açıklanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, milli parkla ilgilenen kurum, kuruluş ve idari yöneticiler ile milli parkın önemli bir paydaşı olan yerel halk ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler için iki ayrı görüşme formu (EK-1 Yönetici Görüşme Formu ve EK-2 Yerel Halk Görüşme Formu) düzenlenerek başlangıçta görüşülen kişiye çalışmanın ana çerçevesi hakkında bilgiler verilmiş ve açık uçlu ve yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler daha çok, orta ve ileri yaş grubu kişilerle bire bir veya farklı bağlantılar (telefon, sosyal medya, e-mail vs.) kurularak kartopu yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma sırasında bazı sebepler yüzünden iletişim kurulamayan veya görüşme talebini reddeden katılımcılarla, eşik bekçileri (gatekeepers) olarak adlandırılan araçlarla irtibata geçilerek görüşmeler için randevular alınmıştır. Yapılan görüşmeler zaman zaman konu sınırları dışına çıkılsa da yarım saat ile iki saat arasında değişmiş ve izin alınarak ses kayıtları yapılmıştır.

Bir görüşme kaydının yazıya dökülmesi, yazıya dökülen bu görüşme metninden veya veriden araştırma problemine ilişkin anlamlı temaların çıkarılması, nitel araştırmalarda yaygın olan bir çalışma biçimidir. Kolayca tahmin edilebileceği bu etkinlikler emek-yoğun bir sürece işaret etmektedir. Bu nedenle de nitel araştırmalarda, hangi yöntem seçilirse seçilsin, örneklem büyüklüğü nicel araştırmalardaki büyüklüğe

çoğu zaman ulaşamaz (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmacı bu yönüyle bizzat alanda zaman harcayan, araştırma kapsamındaki kişilerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde bu kişilerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı bakış açısını ve deneyimleri, toplanan verilerin analizinde kullanan kişidir. Veri kaynaklarına yakın olma, ilgili bireylerle konuşma, gözlemler yapma, ilgili dökümanları inceleme, araştırılan konuyu yakından tanıma ve anlama önemli yer tutar. Dolayısıyla araştırmacı araştırma sürecinin doğal bir parçası haline gelir ve zaman zaman bir veri toplama aracı işlevi görür (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Alan araştırması deneyimi, her zaman araştırmacının sadece alana girmesi ya da kendini bu alanın bir parçası haline getirebilmesiyle eşdeğer olmadığı gibi ve aynı zamanda alan tarafından da özümsemesi gerekmektedir (Zengin, 2016). Bu açıdan, çalışma sahasında uzun yıllar yaşamış, araştırma yapılan ortamın bir üyesi ve içeriden bir konuma sahip olmamız nedeniyle görüşmeler sırasında veya veri toplama esnasında çok fazla olumsuz bir deneyim yaşanmamıştır.

1.3.1. Örneklem ve Veri Analizi

Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanıldığı için öncelikle görüşme yapılacak örneklem grubu seçilirken konunun ilgililerinin kimler olacağına karar verilmiştir. Bu konuda milli parkın yönetimi ve planlamasından sorumlu kişilerin görüşlerini alabilmek için milli park yöneticileriyle, milli park hakkında daha detaylı bilgiler edinebilmek için de yerel halkla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan çalışmada, seçilen kartopu veya zincir örnekleme yöntemiyle toplamda gönüllü olarak 13 kişiyle derinlemesine görüşülmüş ve görüşülen kişilere tablo 1’de görüldüğü gibi kodlamalar yapılmıştır. Görüşmecilerden yöneticiler Y1, Y2, Y3, Y4 olarak kodlanırken, yerel halk YH1, YH2,...,YH8, YH9 şeklinde kodlanmıştır. Görüşmeler, 12 erkek ve 1 de kadın katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sırasında daha fazla kadınla görüşülmek istenmişse de kapsamlı bir bilgiye sahip olmadıklarını belirttikleri için görüşmeler de kadınlara çok fazla yer verilememiştir. Görüşmeler daha çok 2017 yılı yaz ayları ile 2018 kış ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada görüşme sonuçlarına betimsel analiz uygulanarak görüşülen kişilerin düşünceleri aktarılmıştır.

Tablo 1: Paydaş Gruplarının Genel Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Meslek	Yaş	Öğrenim Durumu	Kodu	Görüşme Tarihi
Yönetici	Erkek	Yozgat Belediye Başkanı	59	Doktora	Y1	22.02.2018
Yönetici	Erkek	OSB DKMPGM Yozgat İl Şube Müdürü	46	Lisans	Y2	23.02.2018
Yönetici	Erkek	OSB DKMPGM Ankara 9. Bölge Müdürlüğü Yapı Denetim Mühendisi	45	Lisans	Y3	11.03.2018
Yönetici	Erkek	Yozgat Belediyesi Çalışanı	37	Y.Lisans	Y4	01.07.2017
Yerel Halk	Erkek	Emekli	88	İlkokul	YH1	23.06.2017
Yerel Halk	Kadın	Ev Hanımı	90	İlkokul	YH2	23.06.2017
Yerel Halk	Erkek	Emekli	54	Lise	YH3	30.06.2017
Yerel Halk	Erkek	Emekli	69	Lisans	YH4	24.02.2018
Yerel Halk	Erkek	Emekli	80	Lisans	YH5	28.06.2017
Yerel Halk	Erkek	Emekli	70	Lisans	YH6	24.02.2018
Yerel Halk	Erkek	Emekli	64	Lisans	YH7	23.06.2017
Yerel Halk	Erkek	Emekli	68	Lise	YH8	23.06.2017
Yerel Halk	Erkek	Emekli	69	Lise	YH9	23.02.2018

Betimsel analiz genellikle dört aşamadan gerçekleşmekte olup, ilk adımını araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturur. Burada görüşme veya gözlemde yer alan boyutlardan yola çıkılarak veriler için bir genel çerçeve oluşturulur. İkinci aşama ise, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesidir. Bu aşamada, daha önce oluşturulan çerçeveye göre veriler düzenlenmiş ve anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmiştir. Üçüncü aşamada veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir. Son aşamada da bulgular anlamlandırılır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada ilk başta görüşmeler ışığında genel çerçeve şu şekilde oluşturulmuştur: *“Milli Park Kavramının Bir “Yasak” Olarak Hafızalarda Kalması, Kültürel Ekolojinin Milli Park Kavramıyla Yok Olması, Yozgat Çamlığı’nın Statüsü Üzerine Tartışmalar, Milli Park İçindeki Mekânsal Dönüşümlerle Tarihi ve Kültürel Belleğin Yitirilmesi, Yönetimde Yerel Katılımın Azlığı, Giriş Ücretlerine Gösterilen Tepkiler”* şeklinde bir gruplandırma yapılmıştır. Oluşturulan bu gruplandırma sonrasında veriler bir araya getirilmiş, zaman zaman doğrudan alıntılar aktarılmış ve son olarak da yorumlanmıştır.

Görüşme dışında milli parkı kullanan ziyaretçilerin önemli bir bölümünün alana dair görüşlerini alabilmek ve milli parkın mevcut durumunu ortaya koyabilmek amacıyla da nicel bir araştırma yapmak için yüz yüze anketler uygulanmıştır. Anketlerle ziyaretçilerin bu alanı tercih sebepleri, milli parktan memnuniyet durumları ve bu alanın korunması konusundaki genel düşünceler değerlendirilmek istenmiştir. Anketler hazırlanırken başta benzer çalışmalardaki sorular incelenmiş ve daha sonra uzman görüş ve düşünceleri göz önüne alınarak ankete son şekli verilmiştir. Çalışmanın örneklemi 241 erkek (% 51,3) ve 229 (% 48,7) kadın olmak üzere toplam 470 kişiden oluşmaktadır. Rastgele örnekleme yoluyla ziyaretçilere çalışmanın amacı doğrultusunda toplamda 57 soru yöneltilmiştir. Katılımcılara kapalı uçlu ve likert tipinde oluşturulan anket formu uygulanmıştır (EK-3). Toplam 5 bölümden oluşan anket formunun ilk bölümde katılımcıların demografik bilgileri hakkında (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, meslek ve gelir durumu gibi) sorulara yer verilmiştir. Anketin ikinci bölümünde milli parkı ziyaret edenlerin tercih sebepleri, üçüncü bölümünde milli parkın alt yapı imkânları, dördüncü bölümünde söz konusu milli parkın korunmasına yönelik sorulara yer verilirken, son bölümünde ise milli parkın sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına dair “1: Kesinlikle Katılmıyorum”-“2: Katılmıyorum”-“3: Kararsızım”-“4: Katılıyorum”-“5: Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde likert tipi sorular yöneltilmiştir. Elde edilen anketlerin SPSS 20 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile frekans analizleri yapılmış ve çıkan sonuçlar tablolar haline getirilerek alandaki gözlemler sonucu yorumlanmıştır.

Çalışma bu açıdan başta literatür taraması olmak üzere, araştırma sırasında yapılan gözlemler ve ilgili kişilerle gerçekleştirilen görüşmeler ile yürütülmüş olup, alanda ziyaretçilerin milli park algılarını belirlemeye yönelik anket çalışmalarıyla desteklenmiştir. Alandan toplanan veriler bir araya getirilerek, araştırma kapsamının içeriği oluşturulmuş ve yazım aşamasına geçilmiştir.

1.4. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR İLE ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRE KATKISI

Literatürde milli parklar ve korunan alanlarla ilgili dünyanın pek çok yerinde ve ülkemizde farklı disiplinler tarafından yapılmış çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu

aşamada geçmişten günümüze korunan alanlarla ilgili kaynaklar incelenmiş ve literatürde bu konulara nasıl ağırlık verildiği değerlendirilmiştir.

Dünyada korunan alan ve milli park kavramının 19. yüzyılda ortaya çıktığı düşünüldüğünde ise oldukça fazla çalışmanın yapıldığı görülmüştür (Waugh, 1918; Rolfe, 1928; Mantell, 1979; Pigram, 1983; Runte, 1987; Shultis, 1995; Wright, 1996; Woodley, 1997; Straaten, 1997; Vicar, 1997; Phillips, 1997; Litke, 1998; Bishop, vd., 1998; Spence, 1999; Beltrán, 2000; Eagles ve McCool, 2002; Eagles, vd. 2002; Goodwin, 2002; Sanderson, vd., 2002; Manning ve More, 2002; Phillips, 2003; Callicott, 2003; Phillips, 2004; Mulongoy ve Chape, 2004; Borrini-Feyerabend, vd., 2004; Boyd, 2004; Sundin, 2005; Gillespie, 2007; Brockington, vd., 2008; Dearden ve Langdon, 2009; Dudley, vd., 2009; Frost ve Hall, 2009; Mallarach, 2010; Stolton, 2010; Aubertin, vd., 2011; Hein, 2011, Hoover, 2011; Finnessey, 2012; Manning, vd., 2016).

Dünyada milli parklarla ilgili yapılan bu çalışmaların gelişimine bakıldığında Waugh (1918) çalışmasında milli parkların kurulduğunda halkın bu kavram hakkında çokta fazla bilgi sahibi olmadığı ancak oluşturulan kamuoyu ile yavaş yavaş bilinçlendiklerini belirtmektedir. Yalnızca yasal olarak adlandırılan milli parkların aynı zamanda rekreasyon amaçlı kullanılan araziler olduğu ve bu alanların yönetilebilmesi için milli park politikalarının öneminden de bahsetmektedir (Waugh, 1918). Ayrıca milli parkların yaşayan birer canlı müze oldukları, bazı milli parkların dünyada kendi türlerinin en üstün örneklerini temsil ettiği ve bu alanlar üzerinde çalışırken, doğanın önemli başyapıtları oldukları da (Rolfe, 1928) ifade edilmektedir. Ancak yapılan diğer çalışmalar ile milli parklar üzerinde giderek artan sorunlar dile getirilmeye çalışılmış ve koruma-kullanım arasında dengenin öneminden bahsedilmiştir. Özellikle ilk kurulan milli parklarda turist çekmek için park içi imtiyazların gelişimi için hazırlanan politikaların, parkların orijinal amaçlarını tehdit ettiği belirtilmiştir. Bu açıdan milli parkların orijinal olarak sunulması ve gelecek nesillere benzer fırsatlar verebilmesi için rekreasyon planları ile ziyaretçilerin etkisini azaltacak ve anlamlı park ziyaretleri sağlayacak yönetim politikalarına ihtiyaç duyulduğu (Mantell, 1979) vurgulanmıştır. Woodley, (1997) ise yaptığı çalışmasıyla korunan alanların yeni perspektifler ve yönetim hedefleriyle yönetilmesi ve ekosisteme dayalı bir bakış açısı sunulması

gerektiğini belirtmektedir. Koruma amaçlarının da, ekolojik bütünlüğe veya benzer bir düşünceye dayanarak açık bir şekilde belirtilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Straaten (1997) ise milli parkların ekonomik bir değere sahip olduğunu ve bu ekonomik değerın milli parkların korunmasına ekstra bir ivme kazandırabileceğini düşünmektedir. Sürdürülebilir turizmin de bu ekonomik değeri göstermek için bir araç, milli parkların gelişimi için de ciddi bir seçenek olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir. Bu yüzden de bölgesel kalkınma için yeterli ekonomik ve insan kaynağının bulunmadığı bölgelerde ve ekolojik değerlerin çok yüksek olmadığı durumlarda, milli parkların kurulmasına önem verilmesini vurgulamıştır. Beltrán (2000) ise, korunan alanlarda yaşayan yerli toplulukların bu alanlardan izole edilmemesi gerektiği üzerinde durmuştur. Özellikle yerel halkın kaynakların ortak yönetimine teşvik edilmesi ve izin verilmesiyle, yönetimde belirlenen korunan alanın hedeflerini etkilemeyecek veya zayıflatmayacak şekilde katılımın sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Eagles ve McCool (2002) ise, milli parklarda ve korunan alanlarda turizm planlaması ve yönetiminin önemine değinerek turizm altyapısının ve hizmetlerinin planlanması ve geliştirilmesi için yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Özellikle ziyaretçi kullanımının olumsuz çevresel etkisini en aza indirirken, ziyaretçi kullanımını en üst düzeye çıkaracak şekilde kullanımı kontrol eden ve sınırlayan teknikler de dâhil olmak üzere, ziyaretçi yönetiminin rolüne vurgu yapmıştır. Mulongoy ve Chape (2004) ise korunan alanların, dünyadaki yaşam için gerekli olan bir dizi mal ve hizmetlerin korunmasını amaçlayan global taahhütlerden biri olduğunu belirtmektedir. Özellikle iklim değişikliğine karşı doğal tamponlar, saf su kaynakları ve diğer hayati ekosistem hizmetleri, kutsal alanların korunması ve rekreasyon, ruhsal ve fiziksel yenilenme yerleri olarak ön plana çıkan alanlar olarak ifade etmektedir. Ayrıca korunan alanların sağladığı temel çevre hizmetlerinin, sürdürülebilir kalkınmanın birçok yönünü desteklediğini de vurgulamaktadır.

Aubertin, vd. (2011) sürdürülebilirlik söyleminin oluşumundan bu yana, korunan alanların çevre politikalarındaki yerinin çeşitli tartışmalara yol açtığını belirtmiştir. 20. yüzyıl boyunca koruma politikaları doğa koruma, çevre rezervlerine bırakılan marjinal bir sorun olarak kalırken, korunan alanların, küresel çevrenin yönetimine uzanan merkezi bir konu haline geldiğini vurgulamıştır. Özellikle korunan alanların

sürdürülebilir kalkınma için bir deney alanı haline geldiğini belirtmiştir. Finnesey (2012), ise milli parklardaki turizmin, ekonomik durgunluğa bağlı olarak büyüyen bir trend olması nedeniyle çoğunlukla zarar gördüğünün de altını çizmektedir. Özellikle turistlerin çevreye farklı şekillerde zarar verdiği ve genellikle de yaptıkları şeyin farkında olmadıklarını ifade etmektedir. Bu alanlardaki turizm etkinlikleri nedeniyle, daha fazla zarar görmemesi ve korunabilmesi için bu konuların halkın dikkatine sunulmasının gerektiğini de ayrıca vurgulamıştır.

Yapılan bu çalışmalarda korunan alanlara yönelik geliştirilen politikalar, milli parkların oluşumu ve gelişimi, milli parklarda yaban hayatı ve biyoçeşitlilik, kapitalizm ve korunan alanların geleceği, koruma felsefesinde değişen paradigmlar, korunan alanların yönetimi ve yönetim kategorileri, korunan alanların hukuki boyutu, korunan alanların sosyo-ekonomik faydaları, korunan alanların inançlarla ilişkisi, milli parkların turizm ve rekreasyonel faaliyetler için planlanması ve yönetimi, milli parklar ve ulusal kimlik, milli parklarda yaşayan yerli topluluklar, turizmde milli park çevresinde yaşayan yerel toplumların katılımı ve ziyaretçi deneyimleri gibi konular yoğunluktadır. Yapılan bu çalışmalar da genellikle ekosistem veya yaban hayatı üzerindeki sorunlar, korunan alanların politik veya hukuki boyutu önemli bir yer tutarken, korunan alanların bir parçası olan insan unsurunun da dikkate alındığı çalışmalar ön plana çıkmaya başlamıştır.

Ulusal literatüre bakıldığında konuyla ilgili günümüze doğru bu çalışmalarda bir artış olduğu söylenebilir (Güleç, 1984; Bayer, 1993; Bayer, 1994; Yücel, 1995; Kuvan, 1999; Demir, 2001; Demirel vd., 2005a; Demirel vd., 2005b; Dinçer, 2005; Akesen, 2005; Yücel ve Babuş, 2005; Yücel, 2005; Demirayak, 2006; Kurdoğlu, 2007; Cırık, 2007; Güngör, 2009; Alkan ve Korkmaz 2009; Ceylan, 2011; Topgül, 2012; Velioğlu, 2012; Atmış ve Artar, 2013; Atmış ve Günşen, 2013; Özüdoğru, 2014; Türkmen, vd., 2015; Çelik, 2015; Kervankıran ve Eryılmaz, 2014, Kervankıran ve Eryılmaz, 2015; Kervankıran ve Eryılmaz, 2016; Yeşil, 2016; Sezen, 2017; Arpa, 2017).

Güleç (1984), yaptığı çalışmasıyla milli park planlamalarının hazırlanması aşamasında kamuoyunun dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Alınan milli park kararlarının böylece uygulanabilirliğinin fazla olacağını ve doğa koruma konusunda bilinçli bir kamuoyu oluşacağını belirtmektedir. Bayer (1993), Türkiye'deki

milli parkların tarihi, günümüzdeki uygulamalar ve alınması gereken önlemler açısından bir değerlendirme yapmıştır. Özellikle milli kültürün yükselmesi, milli ekonominin gelişmesi ve toplumun refahı için milli park uygulamalarının Türkiye açısından önemli bir faaliyet olduğunun altını çizmiştir. Demir (2001) ise turizm ve rekreasyonel etkinliklerin gelişimi ile milli parklar üzerindeki olumsuzluklara değinmiştir. Özellikle Türkiye'deki milli parklar üzerindeki bu tehditler nedeniyle yetkililerin milli parkların sürdürülebilir gelişimlerini sağlamak amacıyla harekete geçmeleri konusunda çeşitli önerilerde bulunmuştur. Demirayak (2006), çalışmasında koruma alanlarının nasıl bir yaklaşımla yönetilmesi gerektiği ve günümüz koşullarına uygun yeni bir yönetim anlayışı üzerinde durmuştur. Özellikle Türkiye'de koruma bölgelerinde yaşanan sorunlar dikkate alınarak önemli paydaşların da söz sahibi olduğu ortaklaşa yönetim yaklaşımının önemini vurgulamıştır. Alkan ve Korkmaz (2009) yaptığı çalışmayla belirli yasal gerekçelerle koruma altına alınan alanların korunmasının ve geliştirilmesinin tek başına yeterli olmadığını savunmaktadır. Pasif ve katı koruma anlayışıyla korunan alanlardan insanların uzaklaştırılması, yerli topluluklara alternatif olarak gelir kaynaklarının sunulmaması ve bu mağduriyetlerin giderilmemesi sebebiyle de korunan alanlarda istenilen başarının sağlanamadığını dile getirmektedir. Bunun yerine planlama aşamasında tüm ilgi gruplarının sürece dâhil edilmesi, farklı kurum ve kuruluşlardan destek alınması, halkın koruma faaliyetlerinde bilinçlendirilmesi, eğitilmesi ve yasakçı anlayıştan uzaklaşılmasının korunan alanların geleceği açısından daha doğru olacağını vurgulamaktadır.

Türkmen, vd. (2015), yaptığı çalışmasıyla milli parklarda yaşanan aşırı ziyaretlerden kaynaklanan problemlerden söz etmiştir. Bu sorunlar nedeniyle alanın yönetiminin tehlikeye gireceği ve etkin bir şekilde korunabilmesinin zor olduğu vurgulanmıştır. Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı özelinde biyolojik çeşitliliğin korunması, habitat kayıplarının önlenmesi ve sürdürülebilir yönetimi açısından bir dizi önerilerde bulunmuştur. Kervankıran ve Eryılmaz (2016) Isparta ili milli parklarının turizm ve rekreasyonel faaliyetler sonucu mevcut durumunu değerlendirmek, bu etkinliklerin olumlu ve olumsuz sonuçlarını göz önüne alarak ziyaretçi yaklaşımlarını belirlemek ve milli parkların sürdürülebilir kullanımına katkı sağlamak amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada, milli parklara gelen ziyaretçilere anket uygulanmış ve sonucunda milli parkların korunması konusunda

ziyaretçilerin alana daha fazla hassasiyet göstermesi gerektiği konusunda bir takım görüşler bildirilmiştir.

Ulusal literatürde yapılan bu çalışmaların büyük bir çoğunluğunda doğa koruma politikaları, korunan alanların yönetimi ve planlaması, sürdürülebilir orman yönetimi, milli parklarda katılımcı yönetim, ziyaretçi etkileri ve sürdürülebilir yönetim, milli park ve korunan alanlarda gelişim ve yönetim planları, milli parkların turizm ve rekreasyonel açıdan sürdürülebilirliği, milli parklarda koruma ve kullanım dengesi, ekoturizm faaliyetleri, yerel halkın ve ziyaretçilerin milli parklara bakış açıları, yerel halkın yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlar, turizm ve rekreasyonel aktivitelerden kaynaklanan problemler gibi çalışmalar dikkat çekmektedir. Türkiye’de korunan alan ve milli park çalışmalarının yeni yeni ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte başlangıçta sorun odaklı çalışmalardan ziyade kavramsal ve betimsel çalışmalara yer verilirken, günümüzde bu çalışmalar farklı disiplinler tarafından farklı konulara evrilerek öne çıkmaya başlamıştır.

Türkiye’nin ilk milli parkı özelliğini taşıyan Yozgat Çamlığı Milli Parkı’na bakıldığında ise yapılan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir (Sayın, 1982; Sever, 1998; Dede vd., 2005; Ergen, 2005; Koçoğlu, 2007; Taşdemir, 2007; Ayten ve Dede, 2007; Toluk, 2008; Ersoy ve Daşdemir, 2016; Toluk, vd., 2016; Erdoğan ve Erdoğan, 2017; Arslan ve Gözübüyük, 2017; Kervankıran ve Kılıç, 2017a; Kervankıran ve Kılıç, 2017b; Kervankıran ve Kılıç, 2017c).

Yozgat Çamlığı Milli Parkı’na dair ilk çalışmalardan birisi Sayın (1982)’ın yaptığı çalışmadır. Bu çalışma 1979-1982 yılları arasında Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın florasını belirlemeye yöneliktir. Sahada yapılan arazi çalışmalarında 206 bitki türü toplanmış ve toplanan türler tek tek adlandırılmıştır. Ayrıca bu bölge için endemik bitki türleri de belirlenmiştir. Bu çalışma ile milli park içerisindeki bitki türlerine dair bir envanter çalışması yapılmıştır. Sever (1998) ise milli parkın koruma ve kullanım dengesi içerisinde hizmet sunabilmesi için alandaki mevcut sorunlarını tespit edip alana yönelik gerekli tedbir ve öneriler geliştirmiştir. Milli parkı kullanan bireylerin alandan beklenti ve görüşlerini alabilmek amacıyla da anket çalışması yapmıştır. Sonuç olarak, Yozgat Çamlığı’nın bir milli park olduğu ve bünyesindeki kaynak değerlerinin herkes tarafından korunabilmesi için gerekli hassasiyeti göstermeleri gerektiğinin altını çizmiştir. Dede, vd. (2005) ise Yozgat kent yakınında yer alan ve bir korunan alan olan

Yozgat amlığı Milli Parkı'nın kentsel gelişim sonucu negatif yöndeki etkilerini değerlendirmiştir. Milli parkın kentte önemli bir rekreasyon kaynağı olması sebebiyle yoğun olarak kullanıldığı ve kentin her geçen gün gelişimiyle milli park üzerindeki baskıların arttığını belirtmiştir. Bu sorunların en aza indirilmesi için de koruma ve kullanım dengesinin gözetilerek, uygun bir yönetim planı hazırlanması gerektiği ve kentsel büyüme için planlamanın önemini vurgulamıştır.

Ergen (2005) de aynı yıl Yozgat amlığı Milli Parkı'nın koruma ve kullanılmasına dayalı bir yöntem geliştirmeye çalışmış ve milli parkın koruma ve kullanım dengesi yönündeki bilgilere yer vermiştir. Avrupa'daki milli parkların ekolojik ve rekreatif amaçlı kullanım örneklerinden çıkarılan önerilerin kullanılması için bir takım kriterler saptanmıştır. Sonuç olarak da doğal alanların korunmasına daha duyarlı ve koruma-kullanım dengesinin göz önüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başka bir çalışmayla da Koçoğlu (2007) milli park içerisindeki faunayı araştırmış ve 2005 ile 2007 yılları arasında milli park sahasından topladığı örnekleri mikroskopla incelemiştir. Daha sonra canlılara ait çeşitli ölçümler yapılmış ve canlıların yayılış alanları belirlenmiştir. 1917'ye ait türlerin birbirleriyle ilişkileri ve mevsimsel dağılışları dikkate alınarak bunun üzerine ekolojik değerlendirmeler yapılmıştır. Benzer bir diğer çalışma da Taşdemir (2007) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, 1916'ya ait farklı türler tespit edilmiş ve bu türler laboratuvar ortamında incelendikten sonra dünyadaki ve Türkiye'deki yayılış alanları verilmiştir. Daha sonra da bu türler ilişkisel olarak ve mevsimsel dağılış özellikleri dikkate alınarak ekolojik bakımdan bir değerlendirme yapılmıştır.

Ayten ve Dede (2007) ise yaptığı çalışmasında biraz daha milli parkta yaşanan sorunları irdelemeye çalışmıştır. Özellikle kent ekolojisinin oluşumunda önemli bir etkiye sahip olan ve konumu itibariyle kent ile bütünleşik olan Yozgat amlığı Milli Parkı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri belirlemek amacıyla ziyaretçilere anket yapılmıştır. Çalışma sonucunda, milli parkın planlama ve koruma-kullanma dengesinin sağlanması ve yerel halk ile ziyaretçilerin alanı koruma konusunda bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Milli park içerisindeki bir başka fauna çalışması da Toluk (2008) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma ile 2005-2007 yılı mayıs aylarında alandan toplanan örnekler değerlendirilerek, farklı türde familyalar tespit edilmiştir. Laboratuvar

ortamında incelenen canlıların çeşitli ölçümleri yapılmış ve fotoğrafları çekilmiştir. Çalışma sonucunda tespit edilen türlerin özellikleri dikkate alınarak tartışılmıştır.

Ersoy ve Daşdemir, (2016) ise diğer çalışmaların aksine İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan iki milli parkı uluslararası ölçütlere göre değerlendirmiştir. Çalışmada milli parklara ait Uzun Devreli Gelişme Planları (UDGP)'ndan, milli parkta yapılan gözlem ve idarecilerle yapılan görüşmeler ile uygulanan Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı'yla (METT) çeşitli veriler elde edilmiştir. Her iki milli park bir tablo aracılığıyla yönetim etkinliği açısından incelenmiş ve çalışma sonucunda, milli parkların sürdürülebilir bir şekilde yönetimine dair çeşitli öneriler getirilmiştir. Toluk, vd. (2016), 2008 yılında çalışmasına ek olarak milli park içerisindeki bitki çeşitliliği üzerine yapılan çalışmaların azlığı nedeniyle alandan elde edilen oribatid akarlar olarak adlandırılan organizma türleri derlenerek fotoğraflanmıştır. Bu türlerin yaşama alanları ile dünya üzerindeki dağılışları da ayrıca belirlenmiştir. Sonuçta 33 oribatid akar taksonu tespit edilmiş ve bu türlerin bilim dünyası, Türkiye faunası ve araştırma alanı olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı için yeni türler olduğu saptanmıştır.

Erdoğan ve Erdoğan (2017) ise milli parkın biraz daha kültürel boyutuna dikkat çekmiş ve bu çalışma ile Türkiye'nin ilk milli parkı olan Yozgat Çamlığı hakkında bir farkındalık yaratmak ve Yozgat turizmine bir katkı sağlamak amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca doğa üzerindeki kaçak ve bilinçsiz kullanımlar sonucu ortaya çıkan milli park kavramına değinmiş ve Osmanlı Devleti ile Cumhuriyet Dönemi'ndeki ormanlık alanların kullanımı konusundaki uygulamalar değerlendirilmiştir. Asıl amaç bir efsaneye göre Aslı'yı arayan Kerem'in Yozgat Çamlığı'na diktiği çamlardan başka çamlar türediği ve sonraki dönemlerde Yozgat Çamlığı'nın milli park olarak ilan edildiği süreç ele alınmıştır. Arslan ve Gözübüyük (2017) ise yaptığı çalışmasında milli parkın turizm ve rekreasyonel açıdan potansiyeline değinmiştir. Özellikle Yozgat'taki doğa yürüyüş parkurları değerlendirilmiş ve yürüyüş için uygun alanlardan birisi olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı ele alınmıştır. Çalışmada, 2017 Şubat ayında milli parkta doğa yürüyüşü için gelen Kırşehir Kırdost Trekking Kulübü sporcularına anket uygulanmıştır. Ankette doğa yürüyüşünün uygulanma şekli, parkurun niteliği ve bu aktivitenin doğa ile Yozgat kenti üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç

itibariyle de mevcut yürüyüş faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi için birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Son dönemlerde milli parkın kentleşme sürecindeki durumunu ele alan Kervankıran ve Kılıç (2017a) ise, Yozgat kent merkezinin son 50 yıldaki zamansal ve mekânsal gelişimini ve kentle bitişik konumda yer alan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nı sosyo-mekânsal yönleriyle değerlendirmiştir. Çalışmada kentleşme deneyimini yaşayan Yozgat kentinin belirli yıllara ait imar planları elde edilerek mekânsal ve zamansal gelişim haritalandırılmıştır. Ayrıca idareciler ile milli park çevresinde yaşayan yerel halkla görüşmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda, kent ile iç içe geçen milli parkın, birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri ve bu sebeple de zaman zaman karşı karşıya geldikleri belirtilmiştir. Kervankıran ve Kılıç (2017b), bir diğer çalışma ile de sahip olduğu nitelikleri nedeniyle Bakanlar Kurulu kararıyla 1958 yılında koruma altına alınan milli parkın, kent içerisinde önemli bir rekreasyon arzı sunmasının yanı sıra kentleşme nedeniyle de olumsuz olarak etkilendiğini vurgulamıştır. Söz konusu çalışmada özellikle milli parkın gelişimi, mevcut turizm ve rekreasyonel faaliyetler açısından durumu, bu tür aktivitelerin olumlu veya olumsuz etkileri ve yaşanan kentleşme sürecinin milli park üzerinde yarattığı etkiler araştırılmıştır. Çalışma sonucunda, kent genelinde açık hava rekreasyon talebini karşılayacak alanların az oluşu, milli parkın yoğun olarak kullanımına neden olurken, milli park sınırına yakın yerlerde yapılaşmaların artması da hassas bir noktada yer alan milli parkı olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Kervankıran ve Kılıç (2017c) bir başka çalışma ile çoğunlukla günübirlik kullanımlarda tercih edilen milli parkın mevcut rekreasyonel potansiyelini saptamaya çalışmıştır. Çeşitli parametreler yardımıyla oluşturulan ölçek doğrultusunda ormaniçi rekreasyon potansiyeli değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda milli parkın kent peyzajına estetik, ekolojik ve panoramik değer katan, doğayla kent insanını bütünleştiren, kentlilerin çevresel, psikolojik ve sosyal gelişimine katkı sağlayan özgün bir potansiyele sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak milli parkın kente yakınlığı nedeniyle, bu alana yönelik rekreasyonel talebin arttığı ve bunun sonucunda da alanın piknik ve günübirlik kullanımlarla mevcut potansiyelinin zaman zaman olumsuz etkilendiği belirlenmiştir.

Dünyada ilk olarak ilan edilen Yellowstone Milli Parkı'na dair sayısız çalışma yapılmışken, Türkiye'nin ilk milli parkına dair çalışmalar görüldüğü üzere çok fazla değildir. Literatürde Yozgat Çamlığı Milli Parkı'yla ilgili yapılan çalışmalar birbirinden değerli olup, incelendiklerinde birçoğunun son zamanlarda yapıldığı göze çarpmaktadır. 2017 yılında yapılan son üç çalışma dışında şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğu farklı disiplinler tarafından gerçekleştirilmiştir. Yozgat Çamlığı, Türkiye'de milli park hareketinin başlangıç noktası olması sebebiyle gerek mekânsal özellikleri ve değişimi, gerekse de toplumsal ve kültürel temsiliyeti ve aidiyeti bakımından coğrafi bakış açısıyla araştırılmaya değer bir yer olarak düşünülmüştür. Yapılan bu çalışma ile de yukarıda özetlenen diğer çalışmaların aksine coğrafi bir bakış açısıyla yeniden bir görünüm kazanacağı ifade edilebilir. Çünkü bu çalışmayla Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın mekânsal kullanımı, kültürel ve mekânsal dönüşümü üzerine odaklanılmış ve toplumsal anlamına vurgu yapılmıştır. Ayrıca bu çalışma ile korunan alan statüsüne sahip bir alanın gerek günübirlik kullanımlarda tercih edilen bir mekân olması gerekse de turizm ve rekreasyonel faaliyetler açısından kullanımı ve sonucunda yaşanan problemler Turizm Coğrafyası bakış açısı ile değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra milli parkın kent bitişiğinde yer alması nedeniyle kent planlanmasında ve gelişiminde ne kadar önemsendiği veya milli parkın rekreasyon ve kent bağlamındaki fonksiyonu Şehir Coğrafyası açısından tartışılmıştır. Mevcut çalışmalarda Coğrafya disiplini için önemli olan iki unsurun özellikle insan ve mekân bağlamında kurulan ilişkinin yüzeysel kaldığı saptanmış ve bu çalışmayla o boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

Yöntemsel olarak da değerlendirildiğinde şu ana kadar yapılan tezler, makaleler ve bildirimlerde özellikle Sosyal Bilimler'de çoğunlukla kullanılan nicel çalışmaların yanı sıra nitel araştırma yöntemlerine dayalı çalışmaların azlığı da dikkat çekmiştir. Dolayısıyla çalışmada bu eksikliği gidermek amacıyla kentlilerin ve idarecilerin milli parka dair duygu ve düşüncelerine yer vermeye çalışılmıştır. Aslında yapılan bu çalışma ile asıl ilgilenilen kısım, yasal gerekçelerle milli park olarak yeniden üretilen bu mekânın, zihinde yeniden anlamlandırılması, konumlandırılması ve kullanılmasıyla birlikte *“Acaba Yozgat Çamlığı, gerçekten de bir milli park fonksiyonu üstleniyor mu? Ya da bir milli park olarak kalabilecek mi? Zihindeki gerçek Yozgat Çamlığı'na yüklenen anlam nedir? Kentte yaşayanların ve idarecilerin milli parka yönelik yaklaşımları nedir?”* gibi sorulara cevap aranmıştır. Bu sebeple Yozgat Çamlığı Milli

Parki'na dair yapılan bu çalışmanın literatürdeki bir boşluğu dolduracağı ve milli parka dair bu çalışmanın başta Coğrafya olmak üzere Sosyal Bilimler literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. DOĞA KORUMA VE KORUNAN ALANLAR

2.1.1. Doğa Koruma ve Tarihsel Gelişim

Nüfusun artışıyla başlayan ihtiyaçların artması, plansız büyüme, kentleşme, sanayileşme, doğal ve kültürel kaynakların bilinçsiz kullanımı ve doğanın sınırlarının zorlanması gibi nedenler doğa üzerinde geri dönüşü olmayan tahribatlara neden olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde insanlığın yaşadığı bu tür sorunlara tekrar insanoğlu çözüm yolları bulmaya çalışmış ve bu çabalar neticesinde doğa koruma kavramı önem kazanmıştır. Özellikle dünya üzerindeki doğal kaynakların sınırlı olması ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması sorunu, tüm kamuoyunun dikkatini çekmiş ve doğa koruma kavramı ön plana çıkmaya başlamıştır.

Doğa koruma faaliyetleri, yalnızca beğeni toplayan bir yeri değil; estetik olduğu kadar doğal, kültürel ve tarihi değerlerin tahribini önleyerek turizmle entegre bir şekilde bilimsel, eğitsel ve çeşitli aktivitelere imkân sağlayan yerlerin korunmasını da içermektedir (Tekeli, 2009). Ayrıca tüm canlıları ve onların yaşam alanlarını güvence altına alarak geleceğe aktarmayı da amaçlamaktadır. Günümüzde her ne kadar doğa koruma için sistemli ve planlı çalışmalar yapılsa da geçmişte insanların doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri endişelere neden olmuş ve doğayı korumak için çeşitli amaçlar doğrultusunda önlemler alınmıştır. Toplumların yaban hayatlarını, ormanları, doğal çevreyi, kutsal saydıkları yerleri ve sahip olduğu değerleri korumak için başlattıkları bu tür çalışmalar koruma düşüncesini çok daha eskilere götürmektedir (Kurdoğlu, 2007). Bilinen ilk koruma düşüncesine verilebilecek en iyi örnek, M.Ö. 252 yılında Hindistan İmparatoru Asoka'nın ormanları, hayvanları ve balıkları korunmak için bir ferman çıkarmasıyla ve koruma yasalarını yürürlüğe koymasıyla başladığı

söylenir.¹ M.S. 1084 yılında İngiliz Kral I. William, Domesday Book² adıyla bir kitap yayınlamış ve bu kitap ormanların, arazilerin, tarım alanlarının ve av rezervlerinin, ülke yönetimi ve gelişimi için rasyonel planlara bir temel oluşturmuştur (IUCN, 1986).

Avlanmak için ayrılmış alanlar, Kuzey Hindistan'da 2000, Endonezya'da 1500 yıl önce tesis edilmeye başlamıştır (Mulongoy ve Chape, 2004). Avrupa'da güç ve zenginlik kaynağı olan av rezervleri, Pasifik'te toplulukların gelenekleri gereği özel saydıkları alanlar ve Afrika'da kutsal mezarların korunması fikri de eskilere kadar gitmektedir (Phillips, 2004). Yerlilerin kültürleri ve inançları gereği doğal çevreyi kutsal saymaları, nadir ve tehlike altında olan türleri tahrip olmaktan kurtarmış ve birçok türün hayatta kalması kutsal yerlere bağlı olmuştur (Dudley ve Stolton, 2008). Yerli topluluklar, aristokratlar, krallar, din adamları binlerce yıl doğal kaynaklara erişimi yasaklamış ve kısıtlayıcı kurallar getirerek, günümüz korunan alanlarının oluşmasında temel etkiye sahip olmuşlardır (Borrini-Feyerabend vd. 2004).

Tanrıların evleri, mezarlıklar, manevi açıdan önemli görülen alanlar da koruma altına alınmıştır (Mulongoy ve Chape, 2004). Kutsal doğal alanların fiziksel bir duvar olmadan korunması, toplumların bu alanlara gösterdiği saygıyla zarara uğramasının önüne geçmiştir. Aslında yüzyıllar boyunca inançların gücü ve direnci bu kutsal doğal sitlerin herhangi bir yasama veya resmi gözetim olmadan da korunmasını sağlamıştır (Mallarach, 2010). İnançlar, hem belirli yerlerin "*kutsal doğal alanlar*" olarak korunması yoluyla, hem de İslam'daki himâ sistemi³ gibi din merkezli kontrol sistemleri vasıtasıyla kaynakların sürdürülebilir kullanımını teşvik etmesinde ve arazilerin korunmasında önemli bir yer tutmaktadır (Dudley vd., 2009). Koruma altındaki bu tür alanlarda, doğal ekosistemlerin sağladığı ya da yoğun olarak kullanılan peyzajlarda manipüle edilmiş ekosistemleri korumak önemli amaçlar arasındadır. Toplumlar, otlaklarını ve kereste kaynaklarını korumak, çığları durdurmak, avlanmak

¹Bu koruma düşüncesinden daha önce kutsal alanlar veya özel av rezervlerini koruma fikri çok daha eskidir ve bu gelenek günümüze kadar pek çok farklı kültürde devam etmiştir (IUCN, 1986).

²Domesday Kitabı, 11. yüzyılda İngiltere hakkında çok fazla sayıda bilgi içeren en eski devlet kayıtlarıdır. Kral William, yeni krallık döneminde arazi sahiplerinin kimler olduğu, orada kimlerin yaşadığı, ne kadar arazileri olduğu hakkındaki bilgileri kayıt altına almıştır. Domesday Kitabı, muhtemelen Avrupa tarihindeki en dikkat çekici istatistiksel bir belgedir (McDonald ve Snooks, 1985).

³İslamiyet'ten önce de var olan "*korunan veya yasak*" anlamına gelen Himâ kelimesi, otlakların, ağaçların ve bazı bitki türlerinin bulunduğu geniş alanları korumak için kullanımları yasaklanmış yerleri kontrol etmek için uygulanan bir sistemdir (Gari, 2006).

veya balıkların yetiştirileceği güvenli yerleri oluşturmak için çok eski dönemlerde toprağı ve suyu korumuşlardır (Stolton, 2010).

Toplumlar böylece kültürel ve kaynak kullanımları için önemli gördükleri alanları korumayı başarmışlardır. Avrupa’da ise Rönesans’ın erken dönemlerinde, korunan alanlar ilk başlarda krallar ve diğer ulusal yöneticiler tarafından genelde av rezervleri olarak ayrılmıştır. Daha sonra bu alanlar, toplumların da katılımıyla, turizmin temelini oluşturan kamuya açık yerler haline gelmiştir (Eagles vd., 2002). İngiltere’de 18. ve 19. yüzyıllarda belli sayıda korunan alan kurulduğunu ve bunların özünde, üst tabakaların avcılığı için yaban hayvanlarının korunması amacının bulunduğu belirtilmektedir. Günümüzde pek çok alan halen mevcut olup ve ülkelerin biyo-çeşitliliğinin korunmasında önemli rol oynamaktadır (Wright, 1996; Kurdoğlu, 2007).

19. yüzyılda doğadan esinlenen filozof ve şairler, kent sakinleri arasında eşitlikçi fikri savunmuş ve Fransa’daki ve İngiltere’deki kraliyet parklarını halkın eğlence mekânları olarak görmüşlerdir. 1842’de Londra’da bulunan ve sonradan Victoria Park⁴ olarak adlandırılan alan, özel kullanım yerine halkın da yararlandığı ilk rezerv alan haline getirilmiştir. Böylelikle 18. ve 19. yüzyılda sanayileşmeyle birlikte halkın eğlence yerleri olarak parklar önem kazanmıştır (Runte, 1987).

Doğa koruma çabaları ilk kez 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan, romantik ekolün⁵ doğaya açık sanatçıları tarafından gösterilmiştir. Bu sanatçılardan Wordsworth şiirleriyle, sanayileşen İngiltere’de halkı doğa güzelliklerini korumaya çağırmıştır. Fransa’da Jean-Jacques Rousseau şiirleri ile Rubens, Pousine resimleriyle doğal peyzaj güzelliklerini anlatmışlar ve Sanayi Devrimi’nin ortaya çıkardığı doğayı tahrip faaliyetlerine karşı tepkilerini belirtmişlerdir. Bunların yanında gittikçe bilinçlenen halk bugünkü anlamda olmasa bile çeşitli dernekler kurarak, insan ve doğa yapısı anıtları koruma çabalarına girişmişlerdir (Sözen, 1974). Çeşitli ülkelerde görülen bu tür koruma çabalarının başlangıcı, aslında belirli bir birikim ve deneyim sonucunda ortaya çıkmış ve daha çok insanoğlunun doğal çevreye verdiği zararlar sonrasında

⁴1889’da Kraliçe Victoria’dan sonra Victoria Park olarak adlandırılan bu alan, tarihi bir zenginliğe sahip olup, yürüyerek veya bisikletle kolayca erişilebilen bir etkinlik ve kültür bölgesidir (<https://www.victoriapark.org/>).

⁵Romantizm, Avrupa’da 19. yüzyılın ilk yarısında klasisizme tepki olarak doğan, duyu ve hayali ön planda tutan, doğadaki ve toplumdaki karşıtlıkları, çelişkileri, kişileri ve toplumsal çevreleri yansıtmayı amaçlayan bir akımdır (Çotuksöken, 1992).

kendini göstermiştir. Özellikle Avrupa’da sanatçılar doğayı romantik bir kavram olarak ele almış ve doğadaki bozulmalara dikkat çekmişlerdir. İnsanların doğal alanlar üzerinde bu tür bir tehdit oluşturması bir koruma zorunluluğunu doğurmuştur. Doğal çevre üzerindeki bozulmaların önüne geçebilmek amacıyla da toplumlar doğa koruma faaliyetlerini başlatmışlar ve koruma düşüncesinin önem kazanmasında öncü rol oynamışlardır.

Başlangıçta oluşan doğa koruma anlayışı, insan ihtiyaçlarının karşılanması ve sahip olunan değerlerin korunması amacını güderken, günümüzde bu anlayış değişerek doğadan farklı yönde yararlanılmaya başlanmış ve artık doğaya insanların ortak mirası olarak bakılarak evrensel bir boyut kazandırılmıştır (Kurdoğlu, 2007). Aslında bu koruma fikrinin tüm dünyada kabul görmesi ve koruma çabalarının başarıya ulaşması, koruma politikalarını benimseyen insanların, doğal çevreye zarar veren insanlara karşı verdiği bir tepki olarak görülebilir (Woodley, 1997). Dünya çapında önemli bir yeri olan bu tür koruma çabaları, özellikle biyo-çeşitliliğinin devamlılığında, doğal mirasın, nadir ve nesli tükenmekte olan türlerin ve doğal rezerve alanlarının korunmasında etkin bir rol oynamaktadır (Vicar, 1997). Çok daha eski dönemlerde temelleri atılan bu koruma güdüsü, günümüzde yasal anlamda bir değer kazanmış ve böylece korunan alanlar uluslararası ve yerel düzeyde birçok yönden gelişme göstermiştir.

Aslında doğa koruma geçmişte olduğu gibi günümüzde de, bitki ve hayvan türlerinin yok olmasını engellemek için atılmış önemli bir adımdır. Ekosistemlerin korunmasını, iyileştirilmesini ve bu kaynakların geliştirilerek eğitsel, bilimsel ve turistik amaçlarla hizmete sunulması açısından doğa koruma kavramı dikkat çekmektedir.

2.1.2. Doğa Koruma Konusunda Uluslararası Kuruluşlar

Sistemli doğa koruma çalışmalarının yapılması, yasal önlemlerin alınması ve bu konuda bilimsel çalışmaların yapılarak uluslararası kuruluşların ortaya çıkması 19. ve 20. yüzyıla rastlamaktadır (Yücel ve Babuş 2005). 1872 yılında dünyanın ilk milli parkı

olarak ilan edilen Yellowstone Milli Parkı⁶, aslında doğa koruma fikrinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

1900'lu yıllarda Afrika'da yok olmakta olan flora ve fauna konusu bilimsel çevrelerde büyük önem kazanmış ve korunmaları konusunda çalışmalara başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da doğayı koruma fikri ön plana çıkmış ve ülkeler, uluslararası flora ve faunayı koruma çalışmalarına önem vermişlerdir (Bayer, 1993).

19. yüzyılın sonlarına doğru birçok ülkede doğa koruma ile ilgili gönüllü kuruluşlar oluşturulmuştur. Bunların başında da dernekler gelmektedir (Yücel ve Babuş, 2005). 1894 yılında İngiltere'de "*The National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty*" (Tarihi İlgi veya Doğal Güzel Yerlere Ulusal Güven) koruma organizasyonu⁷; 1895 yılında ABD'de "*The American Scenic and Historic Preservation Society*" (Amerika Doğal ve Tarihi Değerleri Koruma Kurulu)⁸ kurulmuştur. 1906 yılında ise Fransa ile İsveç'te doğa korumayla ilgili kanun kabul edilerek hukuki bir boyut kazandırılmıştır (Sundin, 2005). Birçok ülkede bu şekilde doğa korumayla ilgili oluşturulan gönüllü kuruluşlar tarihi, kültürel, doğal ve estetik değerlerin korunmasında öncü bir rol oynayarak, uluslararası düzeyde önemli çalışmalar başlatmıştır.

1933 yılında ise, Londra'da "Uluslararası Fauna ve Flora Koruma Konferansı"nda bir sözleşme imzalanmış ve burada korunan alanlar 4 farklı kategoriye ayrılmıştır (Holdgate, 1999; Dudley vd., 2008). Bu konferansın en önemli sonuçlarından biri, milli parkların ilan edilmesindeki kriterlerde belli bir birliğin sağlanması yönünde anlaşmaya varılmış olmasıdır (Yücel, 1995). Ayrıca bu sözleşme, nesli tehlike altındaki veya nadir türlerin korunduğu ve bir kıtanın tümünü kapsayan ilk sözleşmedir (Yücel ve Babuş, 2005).

⁶Dünyanın ilk milli parkı olma özelliği taşıyan Yellowstone Milli Parkı, Amerika'nın Idaho, Wyoming ve Montana eyaletlerinin keşiştiği yerde bulunmaktadır. Çeşitli türde canlılara ev sahipliği yapan milli park, aynı zamanda sıcak su kaynağı, şelaleleri ve gayzerleriyle yıllık binlerce ziyaretçiyi bünyesine çekmektedir (Eagles ve McCool, 2002).

⁷Tarihi İlgi veya Doğal Güzel Yerlere Ulusal Güven Derneği, hükümetten bağımsız olarak parlamento aracılığıyla yetkileri bulunun bir kurumdur. Doğal güzelliklerin, tarihi alanların, bitki ve hayvan türlerinin korunması amacıyla kurulmuştur (<https://historicengland.org.uk>).

⁸Amerika Doğal ve Tarihi Değerleri Koruma Kurulu ülkenin sahip olduğu doğal güzelliklerin, tarihi değerlerin ve kültürel zenginliklerin korunması ve halka açık hale getirmek için kurulmuş bir dernektir (<http://www.nypap.org>).

1948 yılında UNESCO'nun öncülüğünde milli parklar ve doğa koruma hareketinin tüm dünyada yayılmaya başlamasıyla “Uluslararası Doğa Koruma Birliği” (International Union for the Protection of Nature-IUPN) kurulmuştur. Birliğin asıl amacı, doğal çevrenin bütünlüğünü, biyolojik çeşitliliği ve yaban hayatını koruyarak, doğal kaynakların amaca uygun bir şekilde sürdürülebilir kullanımını sağlamaktır. Birliğin adı 1958 yılında Atina’da düzenlenen 6. Genel Kurul Toplantısı’nda “Doğa Koruma ve Doğal Hayatı Koruma Birliği” (IUCN)⁹ olarak değiştirilmiş, 1962 yılında ilk konferansını Washington’da gerçekleştiren IUCN, 1990 yılında “Uluslararası Doğa Koruma Birliği” adını almıştır. Günümüzde ise Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

IUCN’ye göre, doğa koruma amaçları arasında; bilimsel araştırma, yaban hayatının korunması, genetik çeşitliliğin ve türlerin korunması, çevre koruma, doğal ve kültürel özelliğe sahip alanların korunması, turizm ve rekreasyon, eğitim, doğal ekosistemdeki kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve kültürel ve yerel özelliklerin devamlılığının sağlanması yer almaktadır (Mulongoy ve Chape, 2004).

Korunan alanlara ilişkin olarak politika ve programların oluşturulmasında IUCN’nin düzenlemiş olduğu Dünya Korunan Alanlar ve Milli Parklar Kongreleri’nin ayrı bir yeri vardır. Bu kongreler, küresel anlamda korunan alan politikalarını etkileyen çok önemli gelişmelerdir (Özüdoğru, 2014). Bu kongrelerden bahsetmek gerekirse, her 10 yılda bir yapılan ve 1962 yılında Seattle’da gerçekleştirilen **1. Uluslararası Milli Parklar Konferansı** ilk kez düzenlenmiştir (Brockman, 1962; Dudley vd., 2008). Konferans’ta farklı yerlerdeki doğal güzelliklere, yerli bitki ve hayvan türlerine ev sahipliği yapan ve kültürel miras niteliğindeki milli parkların, bozulmadan gelecek kuşaklara aktarılması ve insanlar için eğitim, eğlence, rekreasyon gibi çok yönlü faydalarından söz edilmiştir. Ayrıca;

⁹Dünyanın en eski ve en büyük küresel çevre organizasyonu olan IUCN (Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği), 1948’de kurulduğundan beri korunan alanların oluşturulmasında ve yönetiminde ön saflarda yer almaktadır. Biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği, enerji, geçim koşulları ve bilimsel araştırmayı destekleyerek, dünyanın dört bir yanındaki alan projelerini yönetmektedir (IUCN, 2010).

- Nesli tükenen türler,
- Park sınırlarında uluslararası denetim,
- Parkların turizmi teşvik edecek ekonomik yararları,
- Yaban hayatının insan üzerindeki estetik değeri,
- Bilimsel çalışmalardaki parkların önemi,
- Uygulamadaki park yönetim problemleri ve
- Milli parkların uluslararası önemi (Adams, 1962) üzerinde durulmuştur.

1970 yılında UNESCO'nun önderliğinde yapılan, İnsan ve Biyosfer Programı¹⁰ ile şimdi ve gelecekte doğal çevre içerisinde yaşayan bitki ve hayvan topluluklarının bütünlüğünü ve çeşitliliğini korumak amaçlanmıştır. Ayrıca 1972 yılında Dünya Miras Alanları¹¹ olarak önemli evrensel değerler ön plana çıkmış ve bu alanların belirlenmesi için bir sözleşme yürürlüğe girmiştir (IUCN, 1978). Aynı yıl Stockholm'de korunan alanların etkin bir şekilde korunmasını destekleyen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı¹² yapılmıştır (Mulongoy ve Chape, 2004).

1972 yılında Yellowstone Milli Parkı'nın 100. yılı nedeniyle **2. Milli Parklar Konferansı** Amerika'da yapılmıştır. Konferansta korunan alanların sınıflandırılması için bir sistem geliştirilmesi ön plana çıkarken, milli park ve doğa rezervleri gibi terimlerin anlamı üzerinde durulmuştur. Korunan alanlar için finansal destek ve daha etkin bir yönetim için neler yapılabileceği gündeme gelmiştir. Ayrıca park politikaları ve yönetimindeki dünya çapındaki deneyim sağlam bir zemine oturtularak, daha profesyonel bir yönetim şekline dikkat çekilmiştir (IUCN, 2010). Bu konferansta korunan alanlara yönelik bir tehdit dışında, yerel topluluklarda veya yerli halklarda da ilgili sorunlara fazla yer verilmemiş, biyoçeşitlilik ve genetik kaynakların korunmasına da doğrudan bir dikkat çekilmemiştir. Bugünkü perspektiften bakıldığında,

¹⁰UNESCO tarafından 1970'de başlatılan bu programda, doğal ekosistemler içindeki bitki ve hayvan türlerinin bütünlüğünü bugünkü ve gelecekteki kullanım için korumak ve biyosfer rezervlerin ekolojik araştırmalara fırsatlar sunmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Her bir biyosfer rezerv, Doğal veya Çekirdek Zon; Tampon Zon; Islah veya Restorasyon Zonu ve Kültür Zonu olmak toplamda dört zondan oluşmaktadır (IUCN, 1978).

¹¹Dünya Miras Alanları, dünya mirası kalitesinde olduğu kabul edilen doğal özelliklerin korunması amacıyla oluşturulmuştur. Bu alanlar yasal korumanın ötesinde daha ciddi bir koruma gerektirmektedir. Hatta bazı alanlar kamu kullanımının sıkı bir şekilde kontrol edileceği veya yasaklanacağı kadar önemli olabilmektedir (IUCN, 1978).

¹²1972'de Stockholm'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda, Birleşmiş Milletler'in çevre sorunlarını küresel düzeyde ele alacak uluslararası bir organa ihtiyaç duyması sonucu ortaya çıkmıştır (www.ekonomi.gov.tr).

Yellowstone'daki 1972 konferansının bu ürünleri, korunan alanların içe dönük ve dar bir görünümünü temsil etmektedir. Ancak Seattle'da düzenlenen 1. Milli Parklar Konferansı'nda benimsenen konular çok daha kapsamlı bir gündem oluşturmaktadır (Phillips, 2003).

1972 yılında yayınlanan Roma Kulübü'nün "Büyümenin Sınırları"¹³ isimli yapıtı, 1980 yılında yayınlanan ABD Başkanlığı'nın "Global 2000"¹⁴ isimli çalışması ve 1987 yılında yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" isimli Brundtland Raporu¹⁵ çevre bilincinin gelişmesinde önemli görevler üstlenmiştir. Ayrıca Avrupa'daki parklar arasında işbirliğinin sağlanması, doğal ve kültürel peyzajın korunması, mevcut korunan alanların iyileştirilmesi ve yeni alan ilanlarında karşılıklı yardımlaşma olan "Avrupa Milli Parklar ve Doğa Parkları Federasyonu (FNNPE)" 1973 yılında kurulmuştur (Yücel ve Babuş, 2005).

1980 yılında IUCN, Dünya Yaban Hayatı Fonu ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından Dünya Koruma Stratejisi (World Conservation Strategy) yayımlanmıştır. Ayrıca koruma ve kalkınma arasındaki ilişki ile sürdürülebilir kalkınma kavramı tanıtılmıştır (Mulongoy ve Chape, 2004).

Amerika'da yapılan diğer iki milli parklar konferansından farklı olarak 1982 yılında Bali'de yapılan **3. Dünya Milli Parklar Kongresi** bir dönüm noktası olmuştur. Kongrede, korunan alanların eski görünümünü bir kenara bırakılmış ve sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir bileşeni olabileceği düşünülmüştür. Yetkililer, korunan alan yönetiminin insan gelişimi, diğer sektörlerle ortaklık, yerli gruplarla ve yerel topluluklarla işbirliği gibi insanlarla ilgili yönlerine daha fazla öncelik vermeye başlamıştır. Komisyon milli park yerine korunan alan terimini tanıtmış ve korunan

¹³Dünyada büyümenin sınırları konusunda yapılan çalışmalar arasında sürdürülebilirlik açısından konuya yaklaşan Roma Kulübü'nün yaptığı ve sonuçlarının "Büyümenin Sınırları" (Limits to Growth) adlı kitapta yayınladığı çalışma, aradan uzun yıllar geçmesine rağmen hala önemini korumaktadır. Çalışmada, nüfus, sanayileşme, kirlilik, gıda üretimi ve kaynakların tüketimi gibi değişkenlerin nasıl arttığı ve sürdürülebilir büyümenin ne şekilde mümkün olup olmayacağı incelenmiştir (<https://www.capital.com.tr>).

¹⁴Global 2000, demografik özellik, ekonomik durum ve kaynak değerleri açısından bir rapor olmasının yanı sıra, yayınlanmadan önce hiçbir hükümet böylesine kapsamlı ve geleceği öngörebilen bir rapor hazırlamamıştır (<http://www.presidency.ucsb.edu>).

¹⁵Brundtland Raporu, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma komisyonu tarafından Gro Harlem Brundtland'ın başkanlığını yaptığı ve daha sonra Brundtland adını verdikleri Ortak Geleceğimiz (Our Common Future) olarak da yayınlanan bir rapordur. Bu raporda sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânlarına ödün verilmeksizin, bugünün ihtiyaçlarının karşılanması olarak tanımlanmıştır (<http://www.sustainabledevelopment2015.org>)

alanların yalnızca kendilerine has özgün koruma değerleri açısından değil, aynı zamanda topluluklara fayda sağlayabilecek yerler olarak da düşünülmesini sağlamıştır. Bu kongrede korunan alanların sürdürülebilir kalkınma için önemli bir rol oynadığı ve toplumlara da yarar sağlayacağı konusunda görüşmeler yapılmıştır (IUCN, 2010).

“Yaşam İçin Parklar” temalı **4. Dünya Korunan Alanlar ve Milli Parklar Kongresi** 1992 yılında Venezüella'nın başkenti Karakas'ta yapılmıştır. Öncekilerden farklı olarak daha fazla konuyu kapsayan bu kongrede, iklim değişikliği, bölgeselleşme, sömürgecilik, sürdürülebilir kalkınma, kırsal toplumlar, yönetim karmaşası, vb. konular ele alınmıştır (IUCN, 2010). Ayrıca toplantıda,

- Politik yaklaşımlar,
- Korunan alanlarda sorunlar ve çözümleri,
- Global olarak korunan alanlara genel bakış,
- Korunan alanların toplum ihtiyaçlarını karşılama yöntemleri,
- Değişen dünyada korunan alanlar,
- Korunan alanlar ve bölgesel planlama,
- Korunan alanlar yönetiminin güçlendirilmesi (Bayer, 1993) gibi konulara da değinilmiştir.

2003 yılında Güney Afrika Durban'da yapılan **5. Dünya Parklar Kongresi**'nde en hareketli tartışmaların ve en yenilikçi fikirlerin bazıları, IUCN'nin korunan alanlarla ilgili temel kaygıları olan eşitlik, yönetim, sürdürülebilir finans, kapasite geliştirme ve yönetim etkinliği olmuştur (IUCN, 2010).

2014 yılında **“Parklar, İnsanlar, Gezegen: İlham Verici Çözümler”** temalı Dünya Parklar Kongresi Sydney'de düzenlenmiş, 170 ülkeden yaklaşık 6.000 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Biyoçeşitlilik, iklim değişikliği, sağlık, ekosistem hizmetleri, kalkınma, yönetim, yerli halklar gibi konular ele alınmıştır. Kongre, hükümetler, işletmeler ve yerel halkların korunan alanların oluşturulmasında ve yönetilmesinde, dünyadaki insanlara ilham veren doğal ve kültürel çeşitliliği korumaya yönelik daha iyi ve adil yollar bulmayı amaçlamıştır. Koruma-geliştirme ihtiyacının altını çizen kongre, korumada yeni araçlar ve yaklaşımlar sunmuş ve küresel değişim sorunlarına doğal çözümler üretmiştir. Kongrenin bu emelleri, önümüzdeki on yıl boyunca küresel

bağlamda korunan alanlar için yeni zorlukları ele alan yenilikçi ve dönüştürücü yaklaşımları benimsemiştir (<http://www.worldparkscongress.org/>)

2016 yılında Hawaii’de düzenlenen **IUCN Dünya Koruma Kongresi** sivil toplum, yerli topluluklar, özel sektör ve akademi olmak üzere 10 binden fazla katılımcı ile gerçekleşmiştir. Kongrenin asıl teması, dünyadaki çevresel çöküşleri tersine çevirmek ve sağlıklı, yaşanabilir bir gezegeni güvence altına almak için ihtiyaç duyulan eylemleri harekete geçirmektir. Her kesimden insanları bir araya getirerek, sürdürülebilir ve koruma konusunda önemli yaklaşımlar sunan bu kongre, korunan alanların yönetimi için büyük önem arz etmektedir (<https://www.iucn.org>)

Yapılan bütün bu konferanslar, hazırlanan raporlar, oluşturulan kuruluşlar aslında günümüze yaklaştıkça korunan alanlara verilen önemin giderek daha fazla arttığını göstermektedir. Özellikle bu tür alanlarda sürdürülebilir kullanımların giderek ön plana çıkması kaynak değerlerinin zarar görmesini engellemek için atılan önemli adımlardır. Ayrıca yasal düzenlemelerle koruma olayının daha fazla görünür hale gelmesi ve yerel katılımın sağlanması, bu tür alanları küresel açıdan değerlendirerek yerellikten kurtarmak önemli amaçlar arasındadır. Kongreler, kaynak değerleri üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek ve önemli yenilikçi yaklaşımlar sunmak açısından oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

2.1.3. Korunan Alan Kavramı ve Koruma Kategorileri

Tüm canlıları tehdit eden ve doğa üzerinde geri dönüşü olmayan bozulmalar, başlangıçta insanoğlu tarafından hissedilmemiş olsa da, biyolojik ve estetik değerlere sahip alanlara küresel ve yerel ölçeklerde çeşitli koruma statüleri getirilerek korunan alanlar ilan edilmeye başlamıştır. Doğal ve kültürel kaynaklar ile biyolojik çeşitliliğin devamı için doğanın korunması, geliştirilmesi ve planlanması amacıyla bu konuda önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Özellikle doğal kaynakların tüketicisi olan insanın ve doğada yaşamını sürdürme gayretinde olan bitki ve hayvan topluluklarının yaşam alanlarını garanti altında almak için koruma kavramı önem kazanmıştır.

IUCN (1994) korunan alanları “*Özellikle biyolojik çeşitliliğin ve doğal ve bununla ilişkili kültürel kaynakların korunmasına yönelik yasal veya diğer etkili*

araçlarla yönetilen bir arazi ve/veya deniz alanı” olarak tanımlarken (IUCN, 1994), bu tanım güncellenerek “Doğanın ve ilişkili ekosistem hizmetlerinin ve kültürel değerlerin uzun vadede korunabilmesi amacıyla açıkça tanımlanmış coğrafi sınırları olan, yasal ve/veya diğer etkin yöntemlerle yönetilen alanlar” (Dudley, 2008) olarak tanımlamıştır.

Korunan alanlar bu sebeple, uluslararası ve ulusal düzeylerdeki uzun yıllara dayalı bilgi ve deneyimler sonucunda bugün doğa koruma çabalarının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Korunan alan düşüncesinin altında yatan temel sebeplerden ilki, bu alanların içerdiği doğal-kültürel değerlerin nitelikleri ve bu nitelikler doğrultusunda korunma zorunluluğu, diğeri de bu alanlara yönelik insan kullanımının bir tehdit oluşturması ve bu yüzden kullanımına bir sınırlandırma getirilmesidir (Kuvan, 2005).

Son 40-50 yıllık süre zarfında korunan alan anlayışı değişim göstererek sürdürülebilir kullanım alanlarını da içine dâhil etmeye başlamıştır. Günümüzde artık korunan alanlar doğa koruma işlevine ek olarak insanların kendilerini iyi hissettikleri, ekonomik anlamda fayda sağladıkları alanlar olarak ön plana çıkarken, sürdürülebilir kalkınmaya da katkı sağlayan alanlar olarak değerlendirilmektedir (Özudoğru, 2014). Bu şekilde korunan alanlar; en önemli doğa koruma paradigması olan biyolojik çeşitliliğin ve hatta “kırsalın” kalkınma paradigması olan sürdürülebilir turizm uygulamalarının, insanlık için ortak yarar merkezleri konumundadır (Kurdoğlu, 2007). Çoğunlukla bu alanlar salt koruma anlayışı dışında sürdürülebilir turizm ve rekreasyonel faaliyetlere imkân vermesi ve ekonomik faydalar sağlaması nedeniyle de önemli mekânlar haline gelmiştir. Ancak korunan alanlar üzerinde son dönemlerde yapılan bazı uygulamalar bu alanların sürdürülebilirliğini de tehdit etmektedir.

Koruma olgusu mevcut tanımından çıkarılarak bu düzenlemeler sonucunda kent kazanımına yönelik yeni kavramlar olarak gündeme gelmektedir (Avcıoğlu, 2016). Özellikle korunan alanlar üzerinde yapılan bazı çalışmalara son dönemlerde “yatırım” adıyla izin verilmesi, bu kaynakları tehdit etmekte ve korumadan ziyade kullanımın daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle siyasi otoriteyle veya mevzuat değişikliğiyle bu alanların kullanımındaki engeller kaldırılmaya çalışılmaktadır (Atmış ve Artar, 2013). Yani bir alana herhangi bir koruma statüsü kazandırılması o alanı tek başına “statüyle” korumakla mümkün olmayabiliyor. Bazen o alanı kullanıma açmak

için bir statüsü yetiyorken, bir taraftan da rant amaçlı yapılacak projelerle o alan üzerinde statü değişikliğine bile gidilebiliyor.

Oysa ki ekosisteme zarar vermeyecek şekilde insanlara bilimsel, ekonomik, ekolojik ve toplumsal fayda sağlayacak bu alanlarda, bitki, yaban hayatı ve peyzaj koruma öncelikli amaçlar arasında yer almaktadır. Çeşitli nedenlerle koruma statüleri getirilen bu alanlar farklı kategorilere ayrılmış, yönetim ve kullanım amaçları belirtilmiştir.

2.1.3.1. IUCN Koruma Kategorileri

1933 yılında, Londra’da düzenlenen “Uluslararası Fauna ve Flora Koruma Konferansı”nda korunan alanlar “Milli Park”, “Mutlak Doğa Koruma Alanı”, “Flora ve Fauna Koruma Alanı”, “Avcılık ve Toplayıcılık” için yasak alanlar olarak 4 ayrı kategoriye ayrılmıştır (Holdgate, 1999). 1966 yılında ise IUCN, BM listesinde basit bir sınıflandırma sistemi kullanarak, korunan alanları “Milli Parklar”, “Bilimsel Rezervler” ve “Doğal Anıtlar” şeklinde yeniden kategorize etmiştir (Dudley ve Stolton, 2008).

Daha sonra 1972 yılında ABD’nin Grand Teton Milli Parkı’nda yapılan 2. Dünya Milli Parklar Konferansı’nda IUCN tarafından geliştirilen ve günümüzde birçok dünya ülkesinin uygulamaya koyduğu 10 koruma bölgesi kategorisi benimsenmiştir. Bu kategoriler;

- Bilimsel Rezervler/Mutlak Doğa Rezervleri,
- Milli Parklar/Eyalet Parkları,
- Doğal Anıtlar,
- Doğa Koruma Rezervleri/ Yönetilen Doğa Rezervleri/ Yaban Hayatı Koruma Alanları,
- Peyzaj Koruma Alanları,
- Kaynak Rezervleri,
- Antopolojik Rezervler/ Doğal Biyotik Alanlar,
- Çok Yönlü Kullanım Alanları/ Yönetilen Kaynak Alanları,
- Biyosfer Rezervleri,
- Dünya Miras Alanları (Doğal) (Yücel, 1995) şeklindedir.

Ancak Biyosfer Rezervleri ve Dünya Miras Alanları bağımsız kategoriler olmamalarına ve buna karşılık uluslararası bir ünvan olmalarına rağmen diğer sınıflarla çakışması nedeniyle (Kurdoğlu, 2002), 1982 yılında düzenlenen 3. Dünya Milli Parklar Kongresi'nde 10 kategorinin bütün korunan alanların tanımını içermediği vurgulanmıştır. Karakas'ta yapılan 4. Dünya Korunan Alanlar ve Milli Parklar Kongresi'nde korunan alan kategorileri 10 kategoriden 6 kategoriye indirilmiş ve basitleştirilmiş bir kategori sistemine dikkat çekilerek yeniden düzenleme yapılmıştır. İki yıl aradan sonra 1994'te IUCN'nin yayınladığı raporla kategori sistemleri tablo 2'deki şeklini almıştır (IUCN, 1982; IUCN, 1994; Gillespie, 2007).

Tablo 2: IUCN Koruma Kategorileri (Kaynak: Dudley ve Stolton, 2008)

IUCN Kategorileri	Amaç ve Tanımlar
Kategori Ia Mutlak Doğa Rezervi - Sıkı Koruma Altındaki Doğa Koruma Alanı (<i>Strickt Nature Reserve</i>)	Bilimsel amaçlarla yönetilir. Öncelikle bilimsel araştırmaları ve/veya çevresel izlemeler için mevcut bazı olağanüstü veya temsili ekosistemlere, jeolojik veya fizyolojik özelliklere ve/veya türlere sahip bir arazi ve/veya deniz alanıdır.
Kategori Ib Yabanıl Alan-Vahşi Yaşam Alanı (<i>Wilderness Area</i>)	Yaban hayatının korunması amacıyla yönetilir. Doğal niteliğini ve etkisini korumayan, sürekli veya önemli bir yerleşme birimi olmayan, doğal durumunu korumak için değiştirilmemiş veya çok az değiştirilmiş kara ve/veya deniz alanlarıdır.
Kategori II Milli Parklar/Eyalet Parkları (<i>National Park</i>)	Ekosistemi koruma ve rekreasyon amacıyla yönetilir. (1) Mevcut ve gelecek kuşaklar için bir veya daha fazla ekosistemin ekolojik bütünlüğünü korumak, (2) Alanın tahsis edilmesi amacına aykırı düşen yerleşimleri ve kullanımları önlemek ve (3) Çevresel ve kültürel olarak uyumlu ruhsal, bilimsel, eğitici, eğlence ve ziyaret amaçlı faaliyetlere olanak tanıyan doğal kara ve/veya denizel alanlardır.
Kategori III Doğa Anıtı (<i>Naturel Monument</i>)	Belirli doğal özellikleri koruma amacıyla yönetilir. Özgün nadirliği, temsili ya da estetik nitelikleri ya da kültürel önemi nedeniyle, olağanüstü doğal ya da doğal/kültürel özellik(ler) içeren alandır.
Kategori IV Habitat / Tür Koruma Alanı (<i>Habitat / Species Management Area</i>)	Etkin yönetim müdahalesi yoluyla doğa koruma amacıyla yönetilir. Belirli türlerin gereksinimlerini karşılamak için habitatların bakımını sağlamak ve yönetim amaçlı aktif müdahaleye konu olan arazi ve/veya deniz alanlarıdır.
Kategori V Deniz/Kara Peyzajı Koruma Alanı (<i>Protected Landscape/Seascape</i>)	Deniz/kara peyzajını koruma ve rekreasyon amacıyla yönetilir. Doğa ve insan arasındaki etkileşimin zamanla estetik, ekolojik ve/veya kültürel değeri farklı bir karakter alanı yaratan yüksek biyolojik çeşitliliğe sahip kıyı veya deniz alanlarını kapsayan yerlerdir.
Kategori VI Yönetimli Kaynak Koruma Alanı (<i>Managed Resource Protected Area</i>)	Doğal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı amacıyla yönetilir. Ağırlıklı olarak değiştirilmemiş doğal sistemler içeren, uzun vadeli koruma ve biyolojik çeşitliliğin korunmasını sağlarken aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için doğal ürün ve hizmetlerin sürdürülebilir akışını sağlayan alanlardır.

Kategoriler arasındaki temel ayırım kriteri, yönetim amaçları ve buna bağlı olarak insan kullanımlarının dereceleridir. Kategori I'e doğru insan etkisinden en uzak alanlar, VI'e doğru, insan kullanımına ve etkisine en yakın alanlar ortaya çıkmaktadır (Kurdoğlu, 2007). Birden fazla yönetim amacı bulunan bu tür korunan alanlarda, koruma faaliyetleri ön planda tutulsa da, yerel toplumların ihtiyacına yönelik rekreasyon, turizm, eğitim, bilimsel araştırma gibi çeşitli faaliyetleri yapma fırsatı da sunulmaktadır.

Tablo 3: Korunan Alanların Geçmişteki ve Günümüzdeki Durumu (Kaynak: Phillips, 2003)

Geleneksel Korunan Alan Anlayışı	Günümüzde Korunan Alan Anlayışı
Ayrı birimler halinde kurulmuştur.	Ulusal, bölgesel ve uluslararası sistemlerin parçası halinde planlanmaktadır.
Her bir alan adalar halinde yönetiliyordu.	Korunan alan çevresindeki tampon bölgeler ile yeşil alanlar dikkate alınarak yönetiliyor.
Kısa bir süreliğine tepkisel olarak yönetiliyordu.	Uzun vadeli olarak, stratejik ve politik yaklaşımlar dikkate alınarak yönetiliyor.
Kaybolmaya yüz tutmuş değerlerin restorasyonu için değil de, daha çok mevcut doğal ve peyzaj değerlerinin korunması şeklinde algılanıyordu.	Yalnızca korumak için değil, kaynak değerlerinin iyileştirilmesi ve rehabilite edilmesiyle bu değerlerin yeniden kazanılabileceği düşünülüyor.
Görsel yönden önemli alanları korumak amacı ön planda tutuluyordu.	Koruma amacıyla kurulup, bilimsel, sosyo-ekonomik ve kültürel değerlerin bir denge içerisinde kullanılabileceği düşünülüyor.
Teknokratik bir şekilde kurulmuşlardı.	Duyarlı bir şekilde, istişareler gerektiren bir siyasi eylem olarak kurulmuştur.
Doğal kaynak uzmanları ile bilim adamları tarafından yönetiliyordu.	Bazı sosyal becerilere sahip uzmanlar ve çok yetenekli kişiler tarafından yönetiliyor.
Yöre halkının ihtiyaçlarına bakılmaksızın ve onların katılımı olmaksızın, kontrol etmek amacıyla kurulmuş ve yönetilmiştir.	Yerel bilgiden yararlanılıyor ve karar vermede yerel topluluklar katılımcı olarak yetkilendiriliyor ve bazı durumlarda yöre halkı tarafından yönetiliyor.
Merkezi hükümet tarafından yönetiliyordu.	Farklı katmanlardan olmak üzere, hükümet, yerel topluluklar, yerli gruplar, özel sektör ve STK'lar tarafından yönetiliyor.
Finansal destek vergi mükellefleri tarafından elde ediliyordu.	Birçok ve farklı kaynaklardan elde ediliyor.
Korumanın faydaları açık bir şekilde kabul edilmişti.	Korumanın faydaları değerlendirildi ve nicelleştirildi.
Ulusal unsurların yerel olanlara kıyasla üstün olduğu bir varlık olarak görülüyordu.	Ulusal bir varlık kadar bir toplumsal miras olarak değerlendiriliyor.

Tablo 3'te de görüldüğü üzere, geçmişteki ve günümüzdeki korunan alanlarda gerek amaçlar gerekse yönetim biçimlerinde büyük değişimler söz konusudur. Bu konuda önceleri yaban hayatı ve görsel olarak önemli peyzaj değerleri ön planda tutulurken, bakış açısı değişerek sürece toplumun ihtiyaç ve beklentileri de dâhil edilmiş ve korunan alanlar yöre halkıyla işbirliği içerisinde yönetilmeye başlanmıştır. Phillips (2003), korunan alanlar konusunda bir paradigma değişimi yaşandığını ve geçmişteki korunan alanlar ile günümüzdeki korunan alanlar arasında farklılıkların olduğunu ortaya koymaktadır.

Korunan alanların planlanmasında ve yönetilmesinde, yöre halkının verilen kararlardan uzak tutulması ve herhangi bir şekilde görüşlerinin alınmaması, yerel bilgiye ve yerel deneyime başvurulmaması, yerel halkın bu konuda yeterince bilgilendirilememesi korunan alan ilan edildikten sonra taraflar arasında anlaşmazlığın çıkmasına neden olmaktadır. Zira, farklı statüler getirilerek koruma altına alınan alanlarda, katı bir koruma anlayışının hüküm sürmesi ve yöre halkının bu sürece dahil edilmemesi korunan alan sınırları içerisinde yaşayan yöre halkını da zor duruma düşürmektedir.

Örneğin Gala Gölü'nün milli park olarak ilan edilmesiyle birlikte milli park sınırları içerisinde kalan tarımsal faaliyetlerin sınırlandırılması, avcılık ve balıkçılık faaliyetlerinin yasaklanmış olması ve göl çevresinde hayvancılık faaliyetlerine izin verilmemesi yerel halk tarafından sosyo-ekonomik problemlere sebep olmuştur. Yine göl çevresinde yapılan kamulaştırma faaliyetleri de arazisinin yeri değişen köylüler tarafından pek hoş karşılanmamıştır. Özellikle milli parkın ilan edildiği ilk yıllarda göl çevresinde yaşayan yerel halk sadece “yasak” yaptırımıyla karşılaşmış ve bu durum milli park ilanına karşı olumsuz tutumlara yol açmıştır (Topgül, 2012). Bu nedenle, korunan alanlar da salt bir korumadan ziyade, topluma sosyo-ekonomik fayda sağlayan, halkın açık hava rekreasyon talebini karşılayan, fonksiyonel açıdan kültürel ve fiziki çevre arasında önemli etkileşimlerin yaşandığı alanlarda yerel katılım oldukça önemlidir.

1970 yıllarda, insanı ve insanın ihtiyaçlarını dikkate almayan tutumların ortaya çıkmaya başlamasıyla korunan alanlar yönetiminde değişikliğe gidilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Korumacılar doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanabilmesi

için, toplulukların korunan alan üzerindeki yetkilerinin olması gerektiğini düşünmeye başlamışlardır (Scherl vd., 2004). 1990'lı yıllara gelinceye kadar doğa koruma konusunda hâkim olan sert ve katı koruma anlayışı ile merkezden planlama, korunan alan çevresinde bulunan yöre halkını dikkate almamıştır. Fakat 20. yüzyılın sonlarına doğru mevcut uygulamalarda değişikliğe gidilmiştir. Böyle bir değişimin yaşanmasında, yerel halkın sosyo-kültürel bilinç düzeyinde bir artışın olması, doğal çevreyi koruma ve kullanmada insan etkinliğinin anlaşılması, korunan alanların yönetiminde çok kültürlü bir bakış açısına sahip olunması gerektiği düşüncesi ve korunan alanlarla etkileşimde bulunan insanların haklarının kabul edilmesi önemli bir yer tutmaktadır (Lockwood vd. 2006). Geçmişten günümüzde korunan alanlar üzerinde toplumun karar verme organında yetki sahibi olmaya başlaması ve katılımcı bir yaklaşımın benimsenmesiyle olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

Ülkemizde bu konuda atılan ilk resmi adımlardan birisi orman rejimine giren alanların koruma statüsüne kavuşmasını sağlayan 1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanunu (Kuvan, 1999) ve 1983 yılında Resmi Gazete'de yayımlanarak 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'dur (Resmi Gazete, 1983). Korunan alanların seçilip belirlenmesi, özellikleri bozulmadan korunması, geliştirilmesi ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek söz konusu kanunun amaçlarıdır (Erdoğan, 2003). Bu kanuna göre korunan alanlar aşağıdaki gibi 4 ayrı statüde tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1983).

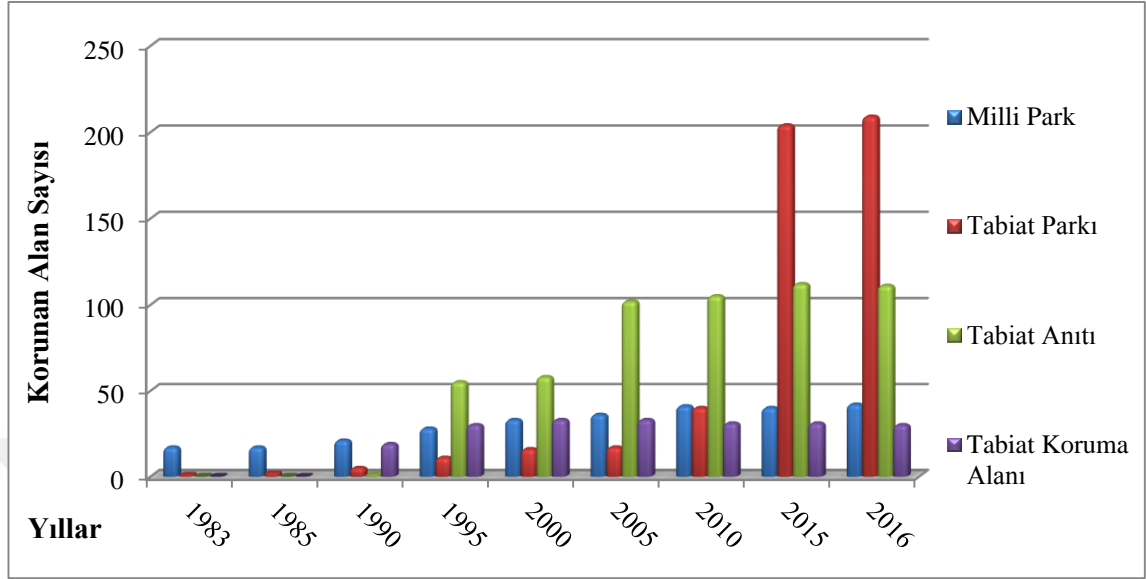
1) Milli Park: Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır.

2) Tabiat Parkları: Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır.

3) Tabiat Anıtı: Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dâhilinde korunan tabiat parçalarıdır.

4) Tabiatı Koruma Alanı: Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece

bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarıdır (Resmi Gazete, 1983).

(Kaynak: DKMPGM, 2016)

Şekil 2: Milli Parklar Kanunu'na Göre Yıllar İtibariyle Korunan Alanların Gelişimi

1983 yılında Milli Parklar Kanunu'nun çıkarılmasıyla birlikte şekil 2'de de görüldüğü gibi tesis edilen korunan alanlar sayısında ciddi artışlar yaşanmıştır. Özellikle rekreasyon amaçlı tercih edilen tabiat parklarındaki artış dikkat çekicidir. Nitekim bu durumu Atmış ve Artar (2013), tabiat parklarında son dönemlerde bir artış yaşandığını, milli park sayısında düşük de olsa bir artışın olduğu ancak tabiat koruma alanlarının milli parka dönüştürülmeleri nedeniyle sayıca azaldığını belirtmektedir.

Ülkemizde bu korunan alanlar dışında, tablo 4'te ve şekil 3'te görüldüğü üzere, farklı kanunlar kapsamında yasal olarak korunan alanlar da mevcuttur. Yaban Hayatı Geliştirme Alanları, Ramsar Alanları, Ulusal Öneme Sahip Sulak Alanlar, Muhafaza Ormanı, Kent Ormanı, Gen Koruma Ormanı, Tohum Bahçesi ve Tohum Meşceresi gibi alanlar da koruma altına alınmıştır. Bu alanlar içerisinde, Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile, Muhafaza Ormanları, Gen Koruma Alanları, Tohum Meşcereleri, Tohum Bahçeleri, Şehir (Kent) Ormanları 6831 Sayılı Orman Kanunu ile, Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan, Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan ile Ramsar Alanları 2872 Sayılı Çevre Kanunu kapsamında korunmaktadır.

2016 yılı itibariyle ülkemizde 42 adet Milli Park, 209 adet Tabiat Parkı, 111 adet Tabiat Anıtı, 30 adet Tabiat Koruma Alanı, 81 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 14 adet Ramsar Alanı, 38 adet Ulusal Öneme Sahip Sulak Alanlar, 6 adet Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan, 55 adet Muhafaza Ormanı, 145 adet Şehir (Kent) Ormanı, 295 Gen Koruma Ormanı, 187 adet Tohum Bahçesi, 330 adet Tohum Meşçeresi bulunmaktadır (Tablo 4). Ancak Özel Çevre Koruma Alanları ile Doğal Sitler 2017-2021 RİP Dönemi'nde (Resmi İstatistik Programı) Tabiat Varlıklarını Koruma İstatistikleri kapsamına alındığı için bu kısımda verilmemiştir (DKMPGM, 2016). Türkiye'nin koruma statüsündeki bu alanları Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na bağlı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMPGM) sorumluluğundadır.

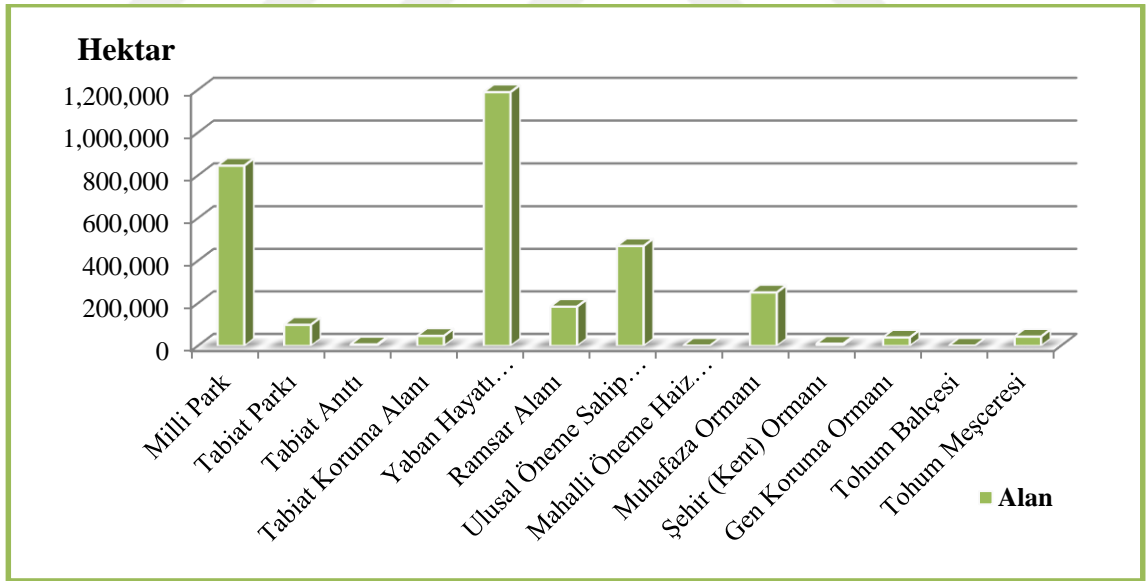
Şekil 3 ve tablo 4'te de görüldüğü üzere, 2016 yılı itibariyle korunan alan büyüklüğü açısından bakıldığında, 1.189.293 hektar ile Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilk sırada yer alırken, bunu sırasıyla 845.814 hektar ile milli parklar, 469.830 hektar ile Ulusal Öneme Sahip Sulak Alanlar izlemektedir. 251.548 hektar ile Muhafaza Ormanları, 184.487 hektar ile Ramsar Alanları, 99.378 hektar ile Tabiat Parkı, 47.244 hektar ile Tabiat Koruma Alanı, 43.858 hektar ile Tohum Meşçeresi, 39.732 hektar ile Gen Koruma Ormanı, 10.550 hektar ile Şehir (Kent) Ormanı, 7.142 hektar ile Tabiat Anıtı, 1.602 hektar ile Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanlar ve son olarak 1.442 hektar ile Tohum Bahçesi olup, tüm bu korunan alanların toplam alanı 3.191.919 hektardır (DKMPGM, 2016).

Dünyadaki korunan alan sayılarına bakıldığında ilk sırada 34.071 ile Kuzey Amerika, ikinci sırada 22.793 ile Almanya, üçüncü sırada da 11.424 ile İngiltere takip etmektedir. Korunan alanların toplam arazi varlığı açısından dağılımına bakıldığında ise % 83,04 ile Almanya ilk sırada yer alırken, ikinci sırayı Slovenya % 66,74'lük bir pay ile dikkat çekmektedir. ABD (Kuzey Amerika) ise % 54,05'lik pay ile diğer ülkelere nazaran daha düşük orandadır (Sezen, 2017). Bu ülkelerin korunan alan sayıları ile kapladıkları alan Türkiye ile karşılaştırıldığında ülkemiz korunan alanlar açısından oldukça zayıf bir konumdadır.

Tablo 4: Türkiye'nin Korunan Alanları

Koruma Alanları	Sayı	Alan (ha)
Milli Park	42	845.814
Tabiat Parkı	209	99.378
Tabiat Anıtı	111	7.142
Tabiat Koruma Alanı	30	47.244
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	81	1.189.293
Ramsar Alanı	14	184.487
Ulusal Öneme Sahip Sulak Alan	38	469.830
Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan	6	1.602
Muhafaza Ormanı	55	251.548
Şehir (Kent) Ormanı	145	10.550
Gen Koruma Ormanı	295	39.732
Tohum Bahçesi	187	1.442
Tohum Meşceresi	330	43.858
Toplam	1.543	3.191.919

(Kaynak: DKMPGM, 2016)

(Kaynak: DKMPGM, 2016)

Şekil 3: Türkiye'nin Korunan Alan Büyüklükleri (ha)

2.2. MİLLİ PARKLAR

2.2.1. Milli Park Kavramının Doğuşu

Ekosistemin, biyolojik çeşitliliğin, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması için çeşitli yöntem ve sistemler geliştirilirken, doğa korumada önemli bir statüye sahip olan ve korunan alan kategorilerinden birisi olan “**milli park**” kavramı ortaya çıkmıştır. Milli parklar, alansal doğa koruma çalışmaları açısından en yaygın koruma statüsüne sahip korunan alanlardır.

Dünyanın çeşitli yerlerinde devam eden milli park uygulamalarıyla, korunması gereken ve gelecek nesillere aktarılması planlanan alanlar farklı zaman dilimlerinde *milli park* olarak ilan edilmiş ve bu koruma fikri tüm dünyaya hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Milli parkların doğa korumada öncelikli rol oynamasının yanı sıra, ulusal ve uluslararası öneme sahip kaynak değerlerinin korunmasında ve bu değerlerin bilimsel, eğitsel, turistik, rekreasyonel ve çeşitli amaçlarda kullanılması milli parkları önemli kılmaktadır.

Milli park kavramının ilk ortaya çıkışı Amerikalı bir sanatçı olan George Catlin¹⁶ tarafından olmuştur. Kuzey Amerika yerlilerinin yaşadığı yerlere giderek, portre, manzara, eskiz ve boyama çalışmaları yapan sanatçı, 1832 yılındaki Dakotas'taki seyahatinde Amerika'nın batıya doğru yayılımının doğal alanlar ve yaban hayatı üzerindeki etkilerinden endişe duymuştur. Yellowstone ve Missouri Nehri'nin birleştiği yeri gördüğünde, insan ve diğer canlıların yaşadığı, doğal ortamın tazeliğini kaybetmeden, hükümet politikaları altında korunması gerektiğini düşünmüştür (Spence, 1999). Bunun üzerine Catlin, Amerikan Ovaları'nda yaşayan yerlilerin ve yaban hayatının her ikisinin de korunması için bir “*ulus parkı*” oluşturulmasını savunmuştur (Dearden ve Langdon, 2009; Innes ve Heintzman, 2012). Catlin'in öne sürdüğü bu düşünce hayata geçirilerek, korunan alan hareketinin başlangıç noktası olan Yellowstone tüm dikkatleri üzerine çekmiş ve tüm dünya tarafından kabul edilmiştir (Brockington, vd., 2008).

¹⁶1796-1872 yılları arasında yaşamış olan Catlin'in bu düşüncesi ekolojik ve kültürel rezervlerin ve peyzajın federal hükümetin korumasını sağlamak olmuştur (Eagles ve McCool, 2002).

ABD'deki milli parkların oluşum sürecinde ve milli park fikrinin babası olarak gösterilen John Muir'in¹⁷ de çabalarını göz ardı etmemek gerekir. Bu süreçte Theodore Roosevelt (I. Roosevelt)¹⁸ siyasi anlamda milli park fikrine arka çıkmış; zengin iş adamı olan Stephen Mather¹⁹ ise kişisel servetinden harcayarak milli parkların oluşturulmasında katkıları olmuştur (Çelik, 2015). Oelschlaeger (1991) göre, 19. yüzyılda Amerika'da nesli tehlikedeki türleri korumaya yönelik bir kavramın (idea of wilderness) ortaya çıktığı ve sonrasında da bu kaynakları korumaya yönelik milli parkların oluşturulmaya çalışıldığı vurgulanmaktadır.

Milli park konusunda ilk adımların böylece ABD tarafından atıldığı görülmektedir. Ayrıca Kaliforniya Eyaleti'nde ziyaretçi akınına uğrayan Yosemite Vadisi'ndeki, yüksek kayalıkların, şelalelerin ve doğal güzelliklerin korunması için tedbirler de alınmıştır. Bu alan 1864 yılında Abraham Lincoln²⁰ tarafından halkın kullanabileceği, tatil ve rekreasyon yapabileceği bir *devlet parkı* haline getirilmiştir. Böylece Yosemite Amerika'nın ilk milli parkı ünvanına sahip olamazken, 1871'de dünyanın en önemli gayzerlerinin, şelalelerinin, bitki ve hayvan topluluklarının yer aldığı Yellowstone için bir inceleme başlatılmıştır. Bu alanın koruma altına alınması gerektiği düşünülerek Yellowstone 1872 yılında yalnızca ABD'nin değil tüm dünyanın ilk milli parkı ilan edilmiştir. Daha sonra Kaliforniya'da 1890 yılındaki kongrede Sekoya Milli Parkı²¹ ve Büyük Kanyon Milli Parkı²² ilan edilmiştir (Constitutional Rights Foundation, 2013). 1916 yılında ise Amerika'da Milli Parklar Servisi kurulmuştur (Phillips, 1997).

Doğal, tarihi ve rekreasyonel kaynakları yönetmekle yükümlü olan Milli Parklar Servisi, 25 Ağustos 1916 yılında yasa haline getirilmiştir. Yasada, önemli kaynak

¹⁷1838 yılında İskoçya'da doğan Muir, daha sonra ailesiyle beraber Amerika'ya göç etmiştir. Amerika'da doğal alanları koruma konusunda çok ciddi bir bilincin yeşermesinde de önemli adımları olmuştur (Çelik, 2015).

¹⁸Amerikan başkanı seçilen I. Roosevelt, 1903 yılında Yellowstone ve Yosemite Milli Parkları'nı ziyaret ederek, bu alanlardaki doğal güzelliklerin keşfedilmesinde önemli bir role sahiptir (Çelik, 2015).

¹⁹Zengin bir işadamı olan Stephen T. Mather, 1917'de Milli Parklar Servisi'nde aktif görev olarak milli parkların geliştirilmesinde ve kullanımında büyük katkılar sağlamıştır (<https://www.nps.gov>).

²⁰Korunan alanların oluşturulmasında önemli katkıları olan ABD'nin 16. başkanı olan Abraham Lincoln, 1865 yılında bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir (<https://www.biography.com>).

²¹Sekoya Milli Parkı, Amerika Birleşik Devletleri'nin Kaliforniya eyaletinde dev Sekoya ağaçlarının korunduğu ilk ilan edilen milli parklardan birisidir (Constitutional Rights Foundation, 2013).

²²ABD'nin Arizona eyaleti içerisinde bulunan Büyük Kanyon Milli Parkı, doğal manzarası ve yaban hayatı zenginliğiyle dünyanın en eski milli parklarından birisidir (<https://www.nps.gov>).

değerleri, yaban hayatı ve manzara bütünlüğüne sahip alanların bozulmamış bir şekilde gelecek kuşakların da devralacağı şekilde bırakılması gerektiği ifade edilmiştir. Milli Parklar Servisi'nin ilk yöneticisi olan Stephen T. Mather, Milli Park Servisi'nin kurulmasında ve parkın korunmasında etkin bir rol oynamıştır (Dennis, 2001; Hoover, 2011). Stephen T. Mather, parkı mali açıdan desteklemiş ve insanların park alanlarından faydalanmalarını sağlamıştır. Ziyaretleri kontrol etmek amacıyla yönetim ilkeleri geliştirmelerine rağmen daha sonra bu durum göz ardı edilmiştir (Eagles vd., 2002). Yellowstone 1872 yılından 1886'ya kadar İçişleri Bakanlığı tarafından işletilmiş, 1886'ya orduya devredilmiş ve 1916'da Milli Parklar Servisi yönetimine geçinceye kadar da ordu yasak avlanmalara ve şiddet olaylarına son vermiştir. Park idaresi ziyaretçilerin parkta yemek yiyecekleri, kalabilecekleri ve parkı öğrenebilecekleri “giriş kapısı merkezleri” gelişimini teşvik etmiştir (Özgüç, 2011).

Modern anlamda ABD başkanı Ulysses S. Grant²³ tarafından bir yasayla ilan edilen Yellowstone, geniş bir alanı kaplayan, insanların eğlendiği, kar sağladığı ve bir grup insan tarafından avcılık yapılan bir yerdi (Bishop vd., 1998). Ancak Yellowstone'un ilan edilmesinde çevrecilerin rekreasyonel bir kaynağı korumak istemeleri de önemli bir yer tutmaktadır (Nash, 2001).

Amerikalıların dünya çapında bir “**Milli Park**” kavramı ortaya çıkarmaları ve ilk milli parkın ilanından sonra diğer parkların ve rezerve alanlarının oluşmaya başlaması, Amerikan deneyimlerini ve kendi değerlerini yansıttıkları için bu durum onlar adına birer gurur kaynağı olmuştur (Phillips, 1997). Özellikle milli parklar günümüzde her ne kadar bakir bölgeler ve çevresel değerler için yönetilse de, aslında bu durum büyüyen Amerikan milliyetçiliğinin bir yansımasıdır. Bu konuda ABD'de yaşanan iç savaş sonrasında stratejik olarak koruma olayının benimsenmiş olması ABD'nin ulusal kimliğine yeni bir görünüm kazandırmıştır. Özellikle bu durum Yellowstone'un milli park olarak kurulmasını güçlendirmiştir (Runte, 1987). Çünkü milli parklar ulusal karakter ve kültürü simgelediği ve ulusal kimlikler hakkında bilgi verdikleri için önemli araçlardır ve bu açıdan bilinçli olarak kurulmuşlardır (Frost ve Hall, 2009). Milli parklarda temel amaç;

²³Amerikan İç Savaşı'nda komutanlığı üstlenen Ulysses S. Grant, 1869 ile 1877 yılları arasında 18. ABD başkanı olarak görev yapmıştır (<https://www.biography.com>).

- Fizyografik bölgelerin temsili örnekleri, biyotik topluluklar, genetik kaynaklar ve bozulmamış doğal süreçleri korumak,
- Uzun vadede ekosistem bütünlüğünü ve direncini korumak için yeterli yoğunluklarda yerli türlerin canlı ve ekolojik olarak işlevsel popülasyonları ve topluluklarını sürdürmek;
- Özellikle geniş kapsamlı türlerin, bölgesel ekolojik süreçlerin ve göç yollarının korunmasına katkıda bulunmak;
- Ziyaretçilerin, doğal kaynaklara önemli biyolojik veya ekolojik bozulmaya yol açmayacak düzeyde ilham, eğitim, kültür ve eğlence amaçlı kullanımlarını yönetmek;
- Yerli halkın ve yerel toplulukların, geçim kaynağı kullanımı da dâhil olmak üzere, temel yönetim amacını olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde ihtiyaçlarını dikkate almak;
- Turizm yoluyla yerel ekonomilere katkıda bulunmaktır (Dudley, 2008).

Milli Park kavramının uluslararası tanımı ilk kez 1933'de Londra'da gerçekleştirilen "Afrika'nın Flora ve Faunası'nın Korunması Kongresi"nde yapılmıştır. Bu kongrede milli park, "*Devlet denetimi altında ve sınırları yetkili organlar dışında hiçbir biçimde değiştirilemeyecek, doğal öğeleri yapısında taşıyan, toplumun beğenisi yönünden estetik, jeolojik, prehistorik, arkeolojik nesnelere içeren; flora, fauna ve bilimsel değerdeki doğal varlıkların korunması amacıyla ayrılmış alanlardır*" şeklinde tanımlanmıştır (Arda, 2003; Anonim, 1999).

1969'da Yeni Delhi'de düzenlenen IUCN toplantısının 10. Genel Kurulu'nda, tüm hükümetlerin "milli park" terimini aşağıdaki özelliklere cevap veren alanlar olarak tanımlanmaktadır (IUCN, 1990):

- Bir veya birkaç ekosistemin, bitki ve hayvan türlerinin, jeomorfolojik alanların ve habitatların bulunduğu, insan işgali ile maddi olarak değişmemiş, bilimsel, eğitici ve rekreatif amaca hizmet eden,
- Ülkenin en yetkili organları tarafından, bir alanın yok edilmesini önleyerek ekolojik, jeomorfolojik ya da estetik özelliklerin korunması amacıyla önlemler alınan,

- Özel şartlar altında ziyaretçilerin, ilham almaları, rahatlamaları, kültürel ve rekreatif amaçlar için girdikleri alanlardır (IUCN, 1990).

Milli parklarda asıl amaç doğal kaynakları korumak olmakla birlikte, kuruluşlarından günümüze insan kullanımına izin verilen alanlar olarak da ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle günümüze doğru bu tür alanlar turizm faaliyetlerinde de önemli rol oynamaktadır. Ayrıca milli park anlayışında, geçmişte bu tür alanların dışında tutulan yerel halkın, günümüze doğru karar verme süreçlerinde yer almaya başlamasıyla daha etkili planlamalarla milli parkların sürdürülebilir yönetimi sağlanmaya çalışılmıştır.

Özellikle son dönemlerde milli parklarda sadece korumayı amaçlayan klasik milli park düşüncesinin yerine, yerel halkın ve yerel yönetimlerin milli park düzenlemelerine dâhil edildiği, yerel halkın ekonomik gelişimini desteklemeyi amaçlayan, modern milli park düşüncesi benimsenmektedir (Kervankıran ve Eryılmaz, 2015).

2.2.2. Milli Park Olma Kriterleri

Bir alanın milli park olarak ayrılabilmesi için çeşitli kriterler dikkate alınarak değerlendirme yapılmaktadır. Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN), bir alanın milli park olabilmesi için üç temel niteliğe sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır:

- *Alan doğal, kültürel veya rekreasyonel kaynak değerleri açısından az bulunur nitelikte olmalıdır.*
- *Alanın korunmaya ihtiyacı olmalıdır.*
- *Alan korunabilir (korunmaya uygun-kaynak değerleri tahrip olmamış) olmalıdır (Cırık, 2007).*

Milli parklar yalnızca nesli tehlike altında olan bitki ve yaban hayatını değil aynı zamanda önemli morfolojik unsurları, tarihi ve kültürel niteliğe sahip yerleri, önemli peyzaj alanlarını da koruma altına alarak muhafaza edilmesini sağlamak amacıyla ilan edilmektedir.

Milli park olarak belirlenecek bir alanın, sahip olduğu kaynak değeri, bulunduğu alan, ekolojik önemi, fonksiyonları, önem düzeyi, tehlike altındaki boyutu, enderliği ve tahrip olma dereceleri gibi kıstaslar da ayrıca önem taşımaktadır. Bu seçim kriterleri sonucu belirlenen milli parklarda, insan işgaliyle bozulmamış, sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel kaynak potansiyelini gelecek nesillerin yararlanabileceği bir şekilde korumak asıl amaçtır.

2.3. DÜNYADA MİLLİ PARKLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Ülkeler, sahip oldukları doğal kaynak değerlerini niteliklerine, toplumun ihtiyaç ve beklentilerine, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına göre kendilerine has birer milli park sistemi geliştirerek kurmuşlardır (Daşdemir ve Akça, 2002). Özellikle 19. yüzyıl sonunda ABD’de bazı bölgeleri insanların tahribinden korumak ve turistik merkez haline getirmek amacıyla milli parklar oluşturulmuştur. ABD’de ortaya çıkan milli park kavramı ve bu kavramın gereği olan uygulamalar, bugün 100 yılı aşan bir geçmişe sahiptir (Başol, 1985).

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra doğa koruma konusunda önemli adımların atılmaya başlandığı yer olan Amerika Birleşik Devletleri, milli park kavramının tüm dünya üzerinde benimsenmesinde öncü bir rol oynamıştır. 1 Mart 1872 yılında 8.670 km² büyüklüğündeki Yellowstone Milli Parkı’nın ilanı, resmi anlamda milli parkçılık hareketinin başlangıç noktası olmuştur. Yellowstone’a milli park statüsü verilmesinde bu alanın sahip olduğu bitki ve yaban hayatı, önemli gayzerleri ile birçok kaynak değerlerinin turistik ve rekreatif etkinliklere imkân sağlaması ve bu kaynakların bilimsel ve eğitsel açıdan gelecek nesillere aktarılacak istenmesi koruma altına alınmasında etkili olmuştur (Kurdoğlu, 2007). Yellowstone’un ilanından sonra milli park fikrinin kabul görmesiyle birlikte pek çok ülke başta doğal kaynakları korumak olmak üzere farklı amaçlarla bu trendi izleyerek kendi milli park sistemlerini oluşturmuşlardır.

Kuzey Amerika’da da milli parkların kurulmasıyla birlikte turizmde bir canlanma görülmüş ve artan sayıda yerel, ulusal ve farklı yerlerden gelen turistler önemli bir gelir artışı sağlamıştır. Turistlerin bu ziyareti ekonomide ve sosyal hayatta korunan alanların ve milli parkların fonksiyonel ve çok yönlü faydalarının insanlar

açısından farkındalığını ortaya çıkarmıştır (Nelson ve Serafin, 1997). Bu sayede birçok ülke sahip olduğu korunan alanları turizm ve rekreasyonel açıdan cazip hale getirerek ekonomik anlamda ülkelerine turizm geliri sağlamıştır.

Dünyadaki çoğu milli park ve korunan alanlar, rekreasyonel etkinliklere imkân vermek ve insanların ruhsal yenilenmelerini sağlamak amacıyla ilan edilmiştir. Örneğin, 1879 yılında ilk ilan edilen milli parklardan birisi olan ve Sydney'in güneyinde yer alan Royal Milli Parkı²⁴ metropoliten alandaki nüfusa doğal rekreasyon alanı sağlamak amacıyla ilan edilmiştir (Eagles vd., 2002).

Kanada'da ise ilk milli park hareketi, 1885 yılında bir sıcak su rezervinin bulunmasıyla başlamıştır. Başlangıçta, parkın koruma amacından daha çok, turistleri sıcak su kaynaklarına getirmek için ticari bir fırsat olduğu görüşüne inanılmıştır. Bu düşünce kısmen doğru olmakla birlikte, Rocky Mountain Milli Parkı'nın ilanıyla yaban hayatını koruma çabaları ön plana çıkmış ve böylece parkın ilk kurulmasında koruma ve ticari düşünce ön planda tutulmuştur. Hızlı bir şekilde büyümeye başlayan Rocky Mountain Milli Parkı'nın adı daha sonra değiştirilerek, Banff Milli Parkı²⁵ olmuştur (Locke, 1997). İlk kurulan bu milli parkların en belirgin özellikleri arasında, hükümet tarafından kurulan, geniş bir alan üzerinde doğal çevre özelliklerini içeren alanlar olmaları, halkın gününbirlik ve turizm amacıyla kullanabileceği açık alanlar olmaları önemli bir yer tutmaktadır (Eagles vd., 2002). 19. yüzyılın sonunda, ABD'nin bir dizi büyük anıtsal milli park kurma fikri Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın İngilizce konuşan yerleşimci toplumlarına kadar yayılmıştır (Frost ve Hall, 2009). Zaten ilk milli park düşüncesinin ortaya çıktığı bu gibi ülkelerde milli parklar turistik potansiyeli yönünden düşünülerek gelir etme amacı ile kurulmuştur (Shultis, 1995). Bu milli parklarda özel türlerin, bozulmamış yabanıl alanların ve peyzaj değerlerinin korunması için de çabalar sarfedilmiştir (Callicott, 2003).

²⁴Avustralya'nın ilk koruma alanlarından biri olan Royal Milli Parkı, sulak alanları, yağmur ormanları, kıyı koruma alanları ve ilginç jeolojik oluşumlarla oldukça ön plana çıkmaktadır (<http://www.nationalparks.nsw.gov.au>).

²⁵Günümüzde görkemli dağ manzaralarına sahip bir bölgeyi kapsayan ve dünyanın önde gelen destinasyonlarından biri olan Banff Milli Parkı her yıl milyonlarca ziyaretçiyi çekmektedir (<https://www.nationalgeographic.com>).

Avrupa'da ise ilk milli parklar Amerika'dan 37 yıl sonra daha çok bilimsel amaçlarla 1909 yılında İsveç'te Sarek Milli Parkı'nın ilanı ile başlamıştır²⁶ ve 1914 yılında da İsviçre kendi milli parkını ilan etmiştir²⁷ (Yücel, 2005). 20. yüzyılın ilk yarısında İsveç, İtalya, Romanya, Yunanistan, İspanya, İzlanda, İrlanda ve İsviçre gibi Avrupa ülkeleri, milli parklarını kurmaya başlamıştır. Ancak bu ülkelerde milli parkların kurulması Avrupalı büyük güçler tarafından gerçekleştirilmemiştir. Daha çok İngiltere, Fransa ve Belçika, Asya ve Afrika kolonilerinde milli parkların kurulmasına odaklanmıştır (Frost ve Hall, 2009). İşlevsellik açısından da Avrupa'daki milli parklar diğer milli parklara göre farklılık göstermektedir. İngiltere'nin ilk milli parkı olan Peak District Milli Parkı'nın sınırları içerisinde özel şahıslara ait arazilerin olduğu söylenebilir (Demir ve Çevirgen, 2006). Örneğin, günümüzde İngiltere ve Galler'de çiftçiler ve arazi sahiplerinin mülkiyetinde olan milli parklarda, yaklaşık 250 bin insan yaşamakta ve çalışmaktadır. Özel arazi sahipleri parkın yaklaşık %75'ine sahipken, milli park yetkilileri parkın yaklaşık %3'ünden daha az bir alana sahiptirler (Litke, 1998).

İlan edilmeye başladıktan sonra daha popüler hale gelen milli parkların kullanımları teşvik edilerek 1920 ile 1930'lu yıllarda ziyaretlerin arttığı görülmüştür. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte de parklardaki yoğun kullanım her geçen yıl artmaya devam etmiştir (Mantell, 1979). 1950'den sonra gelişmekte olan ülkelerde milli parkların sayısı artmış, bağımsızlığını kazanamayan ülkelere Latin Amerika'da, Britanya'da, Fransa'da, Portekiz'de Amerikalı uzmanlar tarafından milli parklar ilan edilmiştir. Yeni bağımsız olan ülkeler de milli parklar ağını genişletmişlerdir. Devletin sahip olduğu ve yönettiği bu milli parklarda ortak amaç turizm ve rekreasyon faaliyetlerine imkan sağlayan doğanın korunması olmuştur (Bishop vd., 1998).

Tanzanya, Malawi ve Bostwana gibi ülkelerin milli parklarında yaban turizmi gelişmekle birlikte, Kenya milli parklarında sahip olduğu büyük hayvan stokları nedeniyle dünyanın en büyük kitlesel yaban turizmi merkezlerinden birisi haline

²⁶1909'da İsveç, milli parkı ilan eden ilk Avrupa ülkesi olmuştur. 16. ve 18. yüzyıllardan itibaren önemli bir güç olan İsveç'in sonraki süreçlerdeki nüfuzundaki azalma, 1905 yılında Norveç'in İsveç'ten bağımsızlığını ilan etmesi ve 20. yüzyıl Avrupa'sında kendisine yeni bir yer açması bağlamında milli parkları benimsediği görülmektedir (Frost ve Hall, 2009).

²⁷İsviçre'nin bu tarihi seçmesinde o günün aynı zamanda ulusal bayram olmasıdır. Ancak aynı gün Fransa ve Almanya Belçika'ya savaç açmış ve her ne kadar İsviçre tarafsızlığını korusa da ulusal bütünlüğü tehdit altına girmiştir (Frost ve Hall, 2009).

gelmiştir (Özgüç, 2011). Bu nedenle üçüncü dünya ülkeleri olarak Afrika ülkelerinde özellikle yaban hayatını korumak amacıyla milli parklar kurulurken, İngiltere ve Galler'de ilan edilen milli parklarda esas amaç, manzara bütünlüğü ve doğal güzelliği olan alanlardaki tarım, ormancılık, maden çıkarma, turizm faaliyetleri gibi etkileri azaltmak olmuştur (Witherick vd., 2001). Örneğin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra milli parkların küresel olarak yayılması dikkat çekerken, daha sonra estetik, rekreasyon-turizm ve faydacı perspektifin yanı sıra koruma ve ekolojik açıdan da algılanmaya başladığı önemli bir dönem öne çıkmaya başlamıştır (Frost ve Hall, 2009).

Özellikle Himalayalar'da küçük, gelişmemiş ancak gelişmeye çabalayan bir ülke olan Bhutan, korunan alanlarını fazlasıyla önemsemektedir. 2016 Şubat ayında Bhutan başkanı yaptığı bir konuşmasıyla da bu konuda dikkatleri üzerlerine çekmiştir. Özellikle Bhutan Anayasası ülkenin bütün topraklarının en az % 60'nın ormanlarla kaplı olması şartını getirmiş ve günümüzde ülke topraklarının % 72'sinin ormanlarla kaplı olduğunu belirtmiştir. 2.2 milyon ton karbondioksit meydana getiren ülkenin, bu miktarın üç katından daha fazlasını emdiğini ve her yıl 4 milyon tondan fazlası için karbon azaltması içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Karbon nötr kalma sözünü tekrarlayan bir ülke olarak, ülkenin yarısından fazlasının milli parklar, doğal rezervler ve yaban hayatı koruma alanları olduğunu vurgulamıştır. Bu koruma alanlarını oluştururken özellikle biyolojik koridorlar kurarak bir ağ şeklinde birbirlerine bağladıklarını ve hayvanların tüm ülkede özgürce dolaştıklarını belirtmektedir. Özellikle izinsiz avlanma, maden çıkarma ve kirliliği engellemek için ülke olarak korunan alanlara hassasiyet gösterdikleri de ayrıca vurgulanmaktadır (<https://www.youtube.com/>).

Milli parklar ve korunan alanların büyük bir çoğunluğunda kaynak ve peyzaj değerlerini koruma ön planda tutulmasına rağmen, özellikle turizm ve rekreasyonel ihtiyacı karşılamak için ilan edildiği söylenebilir. Özellikle sanayi toplumlarında, çalışma saatleri dışında dinlenmek, eğlenmek ve yenilenmek amacıyla doğal alanların tercih ediliyor olması, milli parkların turizm ve rekreasyon amaçlı kullanılmasında önemli bir rol oynamıştır. Dünyadaki milli parkların gelişimi incelendiğinde, büyük çoğunluğunun batı ülkelerinde ilan edilmeye başladığı görülmektedir.

Batı ülkelerinin sanayi devrimini daha önce yaşamaları, doğal kaynak talebinin artması, koruma fikrinin zamanla oluşması, ekonomik gelirin artması ve insanların

farklı bir mekâna gitmek istemeleri milli parklar gibi önemli korunan alanları ziyaret etme düşüncesini doğurmuştur (Kervankıran ve Eryılmaz, 2014). Bu nedenle, milli parkların sahip olduğu flora ve fauna, estetik görünüm ve peyzaj değerleri ile kültürel ve doğal birikim, insanların sosyal gelişime katkı sağlamasının yanı sıra toplumsal rekreatif aktivitelerin gerçekleştiği bir mekan olarak kuruldukları günden beri çekici destinasyonlar olarak öne çıkmıştır.

2.4. TÜRKİYE’DE MİLLİ PARKLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye’de doğa korumanın tarihçesine bakıldığında, eski dönemlerde de koruma faaliyetlerinin yapıldığı ve özellikle ormanlık alanların tahribatına yönelik tedbirler alındığı görülmektedir.

Osmanlı Devleti’nin ormancılık konusunu sistemli olarak ele alması Tanzimat Fermanı ile başlamış olup, 1839 yılında ormancılık hizmetlerinin takibi için Ticaret Nezareti’ne bağlı bir “Orman Müdürlüğü” kurulmuştur. Fransa’dan getirilen ormancılık uzmanlarının yardımıyla 1857 yılında Orman Fakültesi’nin öğretime açılması, Orman Müdürlüğü’nün etkinliğini artırmıştır. Ülkemizde teknik ve ekonomik ormancılık tatbikatına güç kazandıracak elemanların yetiştirilmesine başlangıç teşkil eden 1857 yılından bu yana, günün ve şartların dikte ettirdiği kanunnameler, fetvalar, buyruktular, nizamname ve talimatnameler çıkarılmıştır (<https://www.ogm.gov.tr>).

Osmanlı Dönemi’nde de çıkarılan kanunname ve nizamnameler ormanların korunmasıyla ilgili önemli gelişmelerdir. Ancak bu önlemlerin alınması doğal dengeyi korumadan ziyade, ormanlardan daha fazla yararlanma düşüncesi ağır basmaktadır. 1858 yılında çıkarılan “Arazi Kanunnamesi”nde toprak mülkiyeti konusu ele alınmış, toprakla ilgili hukuksal karışıklığa son verme amaçlanmıştır. Bunun yanında Arazi Kanunnamesi’nin 104. maddesinde ormanlar, “herkesin yararlanmasına özgü dağlar (cibal-i mubaha)” kabul edilerek, bu şekilde ormanları kesme hiçbir denetime bağlanmadan, herkesin ortak malı sayılmıştır. Ekolojik değerlerin hızlı bir şekilde yok olduğunu gören devlet, 1870 yılında “Orman Nizamnamesi”ni çıkararak, ormanları koruma altına almaya çalışmıştır (Akıncı, 1996; Yücel ve Babuş, 2005).

Osmanlı'nın doğa koruma ile ilgili geliştirdiği tutumun özellikle Tanzimat'tan sonra ortaya çıkan çevre ile ilgili önemli gelişmeler ve sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkmasıyla görülmektedir. Bu konuda 1876 yılında tamamlanan Mecelle-i Ahkam-ı Adliye (Medeni Hukuk) önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Mecelle'de, çevre ile ilgili birçok konunun ele alındığı ve düzenlemelerin yapıldığı da görülmektedir (Özdemir, 2002; Yeşil, 2016).

Cumhuriyet Dönemi'nde 1920-1923 yılları arasında ormancılık işleri, İktisat Vekaleti'ne bağlı bir Genel Müdürlük ile yürütülmeye devam etmiş ve bazı kanun ve kararlar çıkarılarak uygulanmaya konulmuştur. Daha sonra Orman Genel Müdürlüğü 1937 yılında çıkarılan 3204 sayılı kanunla hükmü şahsiyete haiz katma bütçeli bir idare olarak kurulmuş ve aynı yıl yürürlüğe giren 3116 sayılı Orman Kanunu ile bugünkü modern ormancılığımızın temeli atılmıştır (<https://www.ogm.gov.tr>). Aslında bu dönemde milli parkların bugünkü anlamıyla gündeme gelmesi ise 1940'lı yıllara rastlamaktadır. Ülkemizde ilk kez Prof. Dr. Selahattin İnal 1948 yılında yayınladığı "Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız" adlı eserinde "Milli Park" deyimini kullanmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006). İnal (1951), "*Memleketimizde tabiatı koruma konusu ile ilgili herhangi bir kanun mevcut olmadığından tabiat güzellik ve özelliklerinin korunmasını emniyet altına alan bir kanun hazırlanmalıdır. Bu kanunun hükümleri gereğince ve ayrıca münasib görülecek yerlerde milli parklar kurulmalıdır. Tabiatı canlı, cansız hemen bütün azasile en çok temsil etmesi bakımından milli parklar şimdilik ormanlık sahalardan tefrik edilmelidir*" (İnal, 1951) şeklinde yaptığı bir açıklama ile milli parkların kurulması için hazırlıkların yapılması gerektiğini belirtmiştir.

İlk yasal gelişme ise 31 Ağustos 1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 4. ve 25. maddeleri ile (Yücel, 2005) 1983 yılında çıkarılan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile milli parklar ayrı bir hukuki statüye kavuşmuştur (Demir ve Çevirgen, 2006).

08.09.1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesinde "*Orman Genel Müdürlüğü; mevki ve özelliği dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları; bilim ve fennin istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını*

karşulamak, turistik hareketlere imkân vermek maksadıyla, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma sahaları ve orman mesire yerleri olarak ayrılabilceği” (Resmi Gazete, 1956) belirtilmiş ve milli parklar konusunda uygulamalara imkân sağlanmıştır. Böylece Türkiye’deki milli parkların kuruluşu yakın tarihli olmakla birlikte, dünyada ilk ilan edilen Yellowstone Milli Parkı’ndan yaklaşık 90 yıl sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Neredeyse günümüzden 146 yıl önce batı literatürüne kazandırılan milli park kavramı, 1950’li yıllarda Türkiye’de resmi olarak ilk kez yasalarda yer almıştır.

İlk olarak 1958 yılında Orta Anadolu’nun asırlar öncesindeki doğal görüntüsü ile günümüzdeki steplerle çevrili durumu arasındaki uçurumları kesin çizgilerle yansıtan 267 ha.’lık alan olan Yozgat Çamlığı, milli park olarak ayrılmış (Sever, 1998) ve Türkiye’de milli parklar resmi bir boyut kazanmıştır. Sonraki yıllarda milli parkların uluslararası turizm yönünden önemi vurgulanarak, uluslararası düzeydeki uzmanların Türkiye’ye gelmeleri ve bu alanların tesisleri hakkında çalışmaları istenmiştir. ABD ve Kanadalı uzmanlarla birlikte bazı milli parklara Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) yapılmış ve korunan alanlar planlı bir şekilde yönetilmeye başlamıştır (Yücel, 2005).

Pek çok medeniyetlere beşik olmuş yurdumuzun bu eşsiz alan ve varlıkların, milli kültürün yükselmesi, milli ekonominin gelişmesi, toplum sağlığının korunması, vatanın özellik ve güzelliklerinin, sevgisinin duyularak daha candan savunulması için büyük önem taşıdığı dikkate alınırca milli park ve benzeri çalışmaların Türkiye için vazgeçilmez ve gecikilmemesi gereken bir faaliyet alanı olduğu önemle (Bayer, 1993) vurgulanmıştır. Doğa koruma konusunda önemli adımların yanı sıra milli parkların sayılarında da giderek bir artış gözlenmiştir. Bu konuyla ilgili literatürde Türkiye’deki milli parkların gelişimiyle ilgili yapılmış farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Bunlar arasında önemli sayılabilecek sınıflandırmalar arasında Uluslararası Milli Parklar Komisyonu yönetim kurulunda görev yapan Bayer (1994) milli parkların kuruluş ve gelişimlerini tablo 6’da görüldüğü gibi 5 farklı dönemde incelemiş ve bu dönemlendirmeyi önemli tarihleri göz önünde bulundurarak yapmıştır.

Bayer’in (1994)’te yaptığı sınıflandırmada, birinci dönem olarak nitelendirilen 1958-1976 devresinde, Türkiye’de milli park hareketinin ilk başladığı yıl temel alınmış ve iki farklı kurum tarafından milli parklar oluşturulmaya başlamıştır. Bu devrede Milli

Parklar Dairesi'nce kurulan milli parklar arasında 1958'de Yozgat amlığı Milli Parkı ve Karatepe-Aslantaş Milli Parkı, 1959'da Soğuksu Milli Parkı ve Kuşçenneti Milli Parkı²⁸, 1961'de Uludağ Milli Parkı, 1965'te Yedigöller Milli Parkı, 1966'da Dilek Yarımadası Milli Parkı, 1968'de Spil Dağı Milli Parkı ve 1969'da Kızıldağ Milli Parkı kurulmuştur (Bayer, 1994). 1963-1967 yılları arasında hazırlanan Birinci Beş Yıl Kalkınma Planı'nda turizmle ilgili projelerden en önemlileri arasında milli parkların kurulmasının amaçlanmış olması (T.C. Başbakanlık DPT, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967) bu dönemde milli parkların oluşturulmasında etkili olmuştur. 1967'te Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Koordinatörlüğü'nde Milli Parklar Dairesi Başkanlığı'nca planlanan ve bakanlıklar arasında kurulan milli parklar ise 1970'de Güllük Dağı-Termessos Milli Parkı ve Kovada Gölü Milli Parkı, 1971'de Munzur Vadisi Milli Parkı, 1972'de Beydağları (Olimpos) Sahil Milli Parkı, 1973'te Köprülü Kanyon Milli Parkı'dır (Bayer, 1994). Bu dönemde genel olarak doğal kaynak değerlerine sahip alanların milli park olarak ilan edildiği görülmektedir.

Ayrıca Dünya Milli Parklar Komisyonu'nun 1971 yılında Yeni Delhi'de yaptığı konferansta milli parkların kuruluş esasları yeniden tespit edilerek milletlerin harp sahalarının da milli park olarak seçilmesi kabul edilmiştir. Bunun üzerine Bayer de Çanakkale Zaferi'nin geçtiği Gelibolu'yu milli park ilan etmek üzere Bakanlık onayını hazırlamış ve 1973 yılında Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı²⁹ hükümet tarafından da benimsenmiştir (Arpa, 2017). Dolayısıyla 1958-1976 yılları arasında toplam 15 milli park ilan edilmiştir.

1976 yılında Orman Bakanlığı'na bağlı olarak Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla beraber ikinci dönemde yalnızca Ilgaz Dağları Milli Parkı ilan edilmiştir. 1980-1983 olarak belirlenen üçüncü dönemde ise Orman Bakanlığı'nın kaldırılmasıyla görev ve yükümlülükler Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı Milli Parklar Dairesi tarafından yürütülmüştür. Bu dönemde de yalnızca 1981 yılında Başkomutanlık

²⁸Bayer ve ekibi sayesinde Ramsar Sözleşmesi'nin Türkiye'de de temelinin atılmasıyla bir ilk olarak Kuşçenneti Milli Parkı'na Avrupa Diploması alınmıştır. 1938 yılında Prof. Dr. Curt Cosswig tarafından keşfedilen Manyas Kuş Cenneti'nin "Avrupa A Sınıfı Diploması" almasıyla 1967 yılında başlayan serüven 1976 yılında Kuşçenneti Milli Parkı'nın A Sınıfı Avrupa Diploması ile ödüllendirilmesiyle sonuçlanmıştır. Bugün halen ülkemizde A Sınıfı Avrupa Diploması'na sahip tek alan Kuşçenneti Milli Parkı'dır (Arpa, 2017).

²⁹Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nda 28/6/2014 tarihli ve 29044 sayılı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun gereğince milli park statüsü iptal edilmiş olup, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na devredilmiştir (DKMPGM, 2016).

Tarihi Milli Parkı kurulmuştur (Bayer, 1994). Önceleri sadece orman rejimine giren bölgeler milli park olarak ayrılırken, bu dönemlerde tarihi, arkeolojik ve mimari eserlerin zengin olduğu bölgeler de milli park statüsüne alınmıştır (Başol, 1985). Böylece tarihte önemli savaflara ve olaylara ev sahipliği yapmış alanlar sonraki dönemlerde milli park vasfı verilen önemli korunan alanlar olmuştur.

1983 yılında Milli Güvenlik Konseyi Raporu'nda *“Birçok dünya ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de yalnız orman ve orman rejimine tabi sahaların milli park, doğa parkı, doğa anıtı ve doğayı koruma sahası olarak ayırlamayacağı görüşü yüksek planlama kurulu tarafından da benimsenerek; Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963 yılı icra programında, Orman Teşkilatı'na Milli Parklar Kanun tasarısının hazırlanması görevi verilmiştir. Sadece Orman Kanunu'nun bir maddesine dayanılarak ülke çapında milli park ve benzeri uygulama çalışmaları yapılamamaktadır. Çıkarılması düşünülen bu kanunun, sadece orman alanlarında değil, ülke genelinde orman rejimi dışında kalan Göreme-Pamukkale-Nemrut Krateri-Ihlara Vadisi-Efes ve Troya gibi yerlerin de milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma sahası olarak ayrılma ve planlanmasına ilişkin esasların belirlenmesi amaçlanmaktadır”* (MGK, 1983) şeklindeki açıklamalara istinaden 1983 yılında yürürlüğe giren Milli Parklar Kanunu ile milli parklar planlı bir gelişme göstererek oluşturulmaya başlanmıştır. Bu devrede 1986 yılında Göreme Milli Parkı, 1987 yılında Altındere Vadisi Milli Parkı, 1988 yılında Boğazköy-Alacahöyük Milli Parkı ve Nemrut Dağı Milli Parkı ilan edilmiştir (Bayer, 1994).

İlk 1969 yılında kurulan ve varlığını 1981 yılına kadar sürdüren Orman Bakanlığı bu tarihte Orman Genel Müdürlüğü Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlanmıştır. Ancak Orman Bakanlığı'nın kapatılması ve sonrasında her geçen gün önemi artan ormancılık faaliyet ve hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde karşılaşılan sorunlar, Bakanlığın 1991 yılında yeniden kurulmasına yol açmıştır (<https://www.ogm.gov.tr>). Orman Bakanlığı'nın yeniden kurulmasıyla bu kuruluşa bağlı olarak Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bu dönemde de milli parklar oluşturulmaya başlanmıştır (Bayer, 1994).

1991'den günümüze kadar olan son dönem ise 1993'te Beyşehir Gölü Milli Parkı, 1994'te Kazdağı Milli Parkı, Kaçkar Dağları Milli Parkı, Hatıla Vadisi Milli

Parkı, Altınbeşik Mağarası Milli Parkı ve Karagöl Sahara Milli Parkı, 1995'te Aladağlar Milli Parkı, 1996'da Marmaris Milli Parkı, Saklıkent Milli Parkı ve Troya Milli Parkı, 1998'te Honaz Dağı Milli Parkı, 2000'de Küre Dağları Milli Parkı, 2004'de Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı ve Ağrı Dağı Milli Parkı, 2005'te Gala Gölü Milli Parkı, 2006'da Sultan Sazlığı Milli Parkı, 2007'de İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı ve Tek Tek Dağları Milli Parkı, 2009'da Nene Hatun Milli Parkı, 2015'te Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı, 2016'da Kop Dağı Müdafaası Tarihi Milli Parkı ve Yumurtalık Lagünü Milli Parkı³⁰ ile 2018'de Muş ilinde Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı³¹ ilan edilerek 2018 yılı itibariyle toplamda 43 milli park sayısına ulaşılmıştır (Şekil 4). Tablo 5'te de görüldüğü üzere, ülkemizde milli park çalışmalarına daha çok 1991'li yıllardan sonra hız verilmiştir.

Tablo 5: Dönemlere Göre Türkiye'de Tesis Edilen Milli Park Sayıları

Dönem	Yıllar	Milli Park Sayısı
I.	1958-1976	14
II.	1976-1980	1
III.	1980-1983	1
IV.	1983-1991	4
V.	1991 ve sonrası	23
	Toplam	43

Milli parkların sayıca artışıyla ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi 21. Dönem 2. Yasama Yılı DYP grubu adına Nevzat Ercan 17 Şubat 2000 yılında mecliste yaptığı bir konuşmasında,

“1958 yılından 1993 yılına kadar 35 yılda 21 adet milli park ilan edilmiş ve korunan alanlar 380.000 hektar civarına ulaştırılmıştır. Bu, ülkemiz yüzölçümünün yaklaşık yüzde 0,5'ine tekabül etmektedir. Halbuki bu oran, dünya ülkelerinde en az yüzde 5, bazı ülkelerde ise yüzde 25'lere kadar tırmanmaktadır. Milli parkları artırmak,

³⁰2008 yılında Yumurtalık Lagünü'nün, tabiat koruma alanı statüsü milli park olarak değiştirilmiş ancak mahkeme kararı ile bu değişiklik iptal edilmiştir. 2016 yılında mahkeme süreci tamamlanmış ve milli park statüsü kesinleştirilmiştir (DKMPGM, 2016).

³¹26 Ağustos 1071 tarihinde Bizans İmparatoru Romanos Diogenes komutasındaki Bizans Ordusu ile Sultan Alparslan komutasındaki Selçuklu Ordusu arasında cereyan eden ve zaferimiz ile neticelenen Malazgirt Meydan Muharebesi'nin yapıldığı saha 17 Mart 2018 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak 43. milli park olarak ilan edilmiştir (<http://www.milliparklar.gov.tr/>).

hem bir medeniyet örneği hem de geleceğe bırakılan en büyük mirastır. Bu amaçla, Doğru Yol Partisi'nin iktidar olduğu dönemlerde milli park çalışmalarına özel bir önem verilmiştir. Milli park statüsüne kavuşturma, çok uzun bir bürokratik izin ve işlemlerden geçmesine ve Bakanlar Kurulu kararıyla ilan edilmesine rağmen, 1993-1995 yıllarında olağanüstü bir gayretle milli park sayıları ve alanları artırılmıştır. 1958-1993 yılları arasında 35 yılda milli park sayısı 21, bu iki yılda yani, Doğru Yol Partisi'nin iktidar olduğu dönemde, iki katına çıkarılarak 750.000 hektara ulaştırılmış ve ülke yüzölçümü oranı yüzde 0,5'en yüzde 1 seviyesine çıkarılmıştır. Milli park sayısı da 32'ye yükseltilmiştir. Bu, bir rekordur. Bu rekor da hiçbir iktidar döneminde kırılmamıştır, kırulamamıştır. Milli parklar, gelecek nesillerin, atalarını hayırla yâd edecekleri alanlar olarak tarihe mal olacaktır. Keşke, Marmaris ve benzeri yerler, daha önceleri milli park ilan edilseydi de, beton yığınları, bu güzelim yerlerin güzelliklerini yok etmeseydi.” şeklinde milli parklar için yapılan çalışmalar dile getirilmiştir. Ancak burada önemli olan niceliksel bir artışın değil ilan edilen korunan alanın ekolojik, kültürel ve turistik değerine zarar verilmeden kullanılmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde milli park ve diğer koruma karakterine sahip bir alanın ekonomik kazançlarla veya rant sebebiyle statüsünün değiştirildiği, sınırlarının daraltıldığı veya farklı kuruluşlarca işletildiği görülebilmektedir.

Örneğin; Maden Kanunu ve Maden Faaliyetleri İzin Yönetmeliği'ne göre Türkiye'nin tüm korunan doğal ve tarihi alanlarında madencilik faaliyetleri mümkün hale getirilmiştir. Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesinde, bir alan milli park karakterinde olsa bile bu alanın milli park olarak belirlenebilmesi için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve diğer bazı bakanlıkların görüşlerinin alınması hükmü eklenmiştir. Böylece, sahip olduğu doğal kaynak değeri ile milli park olarak tahsis edilmesi gereken bir alanın bir maden ocağı haline dönüştürülmesi mümkün hale gelmiştir. Bu durum mevcut korunan alanların korunabilmesi, yeni korunan alanların tesisi ve korunan alanların Uzun Devreli Gelişme Planları'nın (UDGP) yapılabilmesi bakımından önemli bir sorun oluşturmaktadır (Alkan ve Korkmaz, 2009).

1988 yılında Beydağları Sahil Milli Parkı'nın sınırları; Milli Savunma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Günümüzde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı), Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın uygun görüşlerine dayanılarak Tarım Orman ve Köy İşleri

Bakanlığı'nın (Günümüzde Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) 12/08/1988 tarihli ve 1201 sayılı yazısı üzerine, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesine göre Bakanlar Kurulu'nca 02/09/1988 tarihinde verilen kararlarla değişikliğe uğramış, milli park sınırları dışına alınan yerler turizm tesisi yapmak üzere üçüncü şahıslara verilerek milli parkçılığın temel ilkesi olan koruma-kullanma dengesi yok sayılmıştır (Demir, 2001). Munzur Vadisi Milli Parkı ise yapımı planlanan barajlarla ihale aşamasına getirilmiştir. Planlanan barajların inşası halinde bu alanın büyük bir çoğunluğunun sular altında kalacağı da (Arslan, vd., 2008) vurgulanmaktadır.

Milli parklar dışında farklı koruma statülerinde de benzer sorunlarla karşılaşmaktadır. Örneğin, Gökova Körfezi'ndeki SİT alanları Bakanlar Kurulu kararı ile imara açılmıştır. Resmi Gazete'de yayımlanan karara göre, Akbuk'den Bördübet Koyu'nun olduğu alana kadar orman ve deniz kıyılarının yer aldığı şeritte bulunan SİT alanlarında daraltmaya gidilmiştir. Kararın ardından bu alan konut yapımı için inşaaata açılacak, turizm ve yerleşim için istenilen faaliyetler yapılabilecek, yatların parkı için marina alanları oluşturabilecektir. Çıkan karara karşı dava açılmış ancak sonucun ne olacağı tam olarak şuan bilinmemektedir (<https://yesilgazete.org>). Ayrıca korunan alanlar üzerinde statü değişikliğine de gidilebilmektedir. 2008 yılında tabiat koruma alanı statüsüne sahip olan Yumurtalık Lagünü, 2016 yılında çıkan kararla milli park statüsüne geçmiştir (DKMPGM, 2016). Statü değişikliklerinden kaynaklanan en büyük sorun; statülerdeki izin verilen ve yasaklanan eylemlerde ortaya çıkmaktadır. Bazı korunan alanlarda yapılaşma gibi yararlanma hakları istisnalara yol açmayacak şekilde yasaklanmışken, belirli korunan alan statüsündeki yerlerde koruma-kullanma dengesi ve planlara uygun olarak bu eylemlere izin verilebilmektedir. Milli Parklar Kanunu'na göre; tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarında hiçbir yatırım iznine izin verilmezken, milli park ve tabiat parkı olarak ayrılan alanlarda çeşitli izinlere rastlanmaktadır (Velioğlu, 2012).

Her ne kadar Türkiye'de sayıca korunan alanlarda bir artış söz konusu olsa da bir takım uygulamalar bu alanların dönüşümüne hatta yok olmasına bile sebep olabilmektedir. İstenilen hedefe ulaşmak amacıyla çoğu mevzuatın önündeki engeller kaldırılmakta ve kararlar esnetilebilmektedir. Doğal kaynakların korunması açısından alınan çoğu kararın arkasında durulmamakta ve hatta ekonomik gerekçelerle koruma

statülerinin de bir önemi kalmamaktadır. Bahsedilen koruma ve kullanım ikileminde genellikle kullanımın ağır gelmesi, bu alanların geleceğini fazlasıyla tehlikeye atmaktadır. Dolayısıyla bir alana milli park, tabiat parkı gibi farklı koruma statülerinin verilmesinin bir değeri olmadığı gibi çoğu zaman kullanım alanlarına yönelik yatırımların önü açılmaktadır.

Tablo 6: Bayer (1994)'e göre Türkiye'deki Milli Parkların Kuruluş ve Gelişimleri

Dönem	Yıl	İlan Edilen Milli Parklar
I.	1958-1976	Yozgat Çamlığı MP. Karatepe-Aslantaş MP. Soğuksu MP. Kuşçenneti MP. Uludağ MP. Yedigöller MP. Dilek Yarımadası MP. Spil Dağı MP. Kızıldağ MP. Güllük Dağı-Termessos MP. Kovada Gölü MP. Munzur Vadisi MP. Beydağları (Olimpos) Sahil MP. Gelibolu Yarımadası Tarihi MP. Köprülü Kanyon MP.
II.	1976-1980	Ilgaz Dağı MP.
III.	1980-1983	Başkomutanlık Tarihi MP.
IV.	1983-1991	Göreme MP. Altındere Vadisi MP. Boğazköy-Alacahöyük MP. Nemrut Dağı MP.
V.	1991 ve sonrası	Beyşehir Gölü MP. Kazdağı MP. Kaçkar Dağları MP. Hatila Vadisi MP. Altınbeşik Mağarası MP. Karagöl Sahara MP. Honaz Dağı MP. Aladağlar MP. Marmaris MP. Saklıkent MP. Troya MP. Küre Dağları MP. Sarıkamış Allahuekber Dağları MP. Ağrı Dağı MP. Gala Gölü MP. Sultan Sazlığı MP. İğneada Longoz Ormanları MP. Tek Tek Dağları MP. Nene Hatun MP. Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi MP. Kop Dağı Müdafaası Tarihi MP. Yumurtalık Lagünü MP. Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihi MP.

Milli Parklar Dairesi'nce kurulan milli parklar

1967'te Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Koordinatörlüğü'nde Milli Parklar Dairesi Başkanlığı'nca planlanan ve bakanlıklar arasında kurulan milli parklar

(Kaynak: DKMPGM, 2018'den yararlanılarak)

Şekil 4: Türkiye'deki Milli Parkların Dağılışı

Türkiye'deki milli parklar, kronolojik bir sınıflandırmanın dışında, özellik ve karakter açısından değerlendirildiğinde milli parkların yapısı, oluşum özellikleri ve karakterleri bakımından farklı kategorilere göre de oluşturulabilir. Bu konuda Çiftçi (2001)'nin milli parkları turizm coğrafyası açısından incelediği çalışma buna örnek gösterilebilir. Türkiye'deki milli parklar dört ayrı kategori (Jeolojik ve Jeomorfolojik Değerlere Sahip Milli Parklar, Flora ve Fauna Açısından Değerli Milli Parklar, Tarihi Zenginlikler İçeren Milli Parklar, Hidroğrafik Özellikler Açısından Değerli Milli Parklar) adı altında incelenmiştir (Tablo 7). Ancak çalışmanın 2001 yılında yapılması nedeniyle, toplamda 32 milli park dikkate alınmış ve en son 1994 yılında oluşturulan milli parklar bu sınıflandırmaya tabii tutulmuştur. Bu nedenle sınıflandırmaya ek olarak 1994 yılından sonra ilan edilen milli parklar, Erol vd., (2011) ile Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2018)'den yararlanılarak yeniden incelenmiştir.

Tablo 7: Türkiye’deki Milli Parklar (Kaynak: Çiftçi, 2001; Erol vd.,2011, DKMPGM, 2018)

Uludağ MP. Spil Dağı MP. Munzur Vadisi MP. Altınbeşik Mağarası MP. Hatila Vadisi MP. Kaçkar Dağları MP. Aladağlar MP. Marmaris MP. Saklıkent MP. Honaz Dağı MP. Küre Dağları MP. Ağrı Dağı MP.	Jeolojik ve Jeomorfolojik Değerlere Sahip Milli Parklar
Yozgat Çamlığı MP. Soğuksu MP. Manyas Kuş Cenneti MP. Yedigöller MP. Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası MP. Kızıldağ MP. Ilgaz Dağı MP. Kaz Dağları MP. İğneada Longoz Ormanları MP.	Flora ve Fauna Açısından Değerli Milli Parklar
Karatepe-Aslantaş MP. Güllük Dağı-Termessos MP. Beydağları (Olimpos) Sahil MP. Köprülü Kanyon MP. Başkomutan Tarihi MP. Göreme Tarihi MP. Altındere Vadisi MP. Nemrut Dağı MP. Boğazköy-Alacahöyük MP. Truva Tarihi MP. Sarıkamış-Allahüekber Dağları MP. Tek Tek Dağları MP. Nene Hatun Tarihi MP. Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi MP. Kop Dağı Müdafaası Tarihi MP. Malazgirt Meydan Muhaberesi Tarihi MP.	Tarihi Zenginlikler İçeren Milli Parklar
Kovada Gölü MP. Beşşehir Gölü MP. Karagöl-Sahara MP. Gala Gölü MP. Sultansazlığı MP. Yumurtalık Lagünü MP.	Hidroğrafik Özellikler Açısından Değerli Milli Parklar

Son 60 yıllık süre içerisinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu çerçevesinde ilan edilen milli parkların sayıları artmış ve 2018 yılı itibariyle 43’e ulaşmıştır (EK-4). Ancak Türkiye’de milli parkların kuruluşunda özellikle son dönemlerde önemli adımlar atılmış olmasına rağmen, milli parklar toplamda yaklaşık 845.814 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Bu da 783.562 km²’lik toplam ülke yüzölçümü içerisinde % 1 civarında küçük bir alana tekabül etmektedir.

Her ne kadar milli parklar ülke içerisinde çok az bir alana sahip olsa da, son dönemlerde kentlerden uzaklaşıp doğa ile içe içe olmak isteyen insanların önemli uğrak noktaları olmuştur. Milli parklar, kent toplumlarına sosyo-ekonomik, psikolojik ve estetik yönden birçok katkı sağlayarak, insanların rahatladıkları ve dinlendikleri yerler olmaları nedeniyle ruhsal bir yenilenmenin mekânı haline gelmişlerdir. Ülkemizin iklim koşulları, doğal bitki örtüsü, farklı türdeki hayvan popülasyonu, hidrolojik, jeomorfolojik, jeolojik yapısı ile tarihi, kültürel vb. değerler açısından zengin bir potansiyele sahip olması, hemen hemen her bölgede milli parklar gibi korunan alanların oluşturulmasında önemli bir etkiye sahip olmuştur. Ancak ülkemizde bu kaynak değerlerine sahip olup, herhangi bir şekilde koruma statüsüne alınmayan hatta statüsü değiştirilen alanlar bile mevcuttur.

Doğa turizminin önemli mekânları olarak ön planda tutulan ve klasik turizm anlayışından ziyade alternatif turizmi tercih eden insanların ortak noktası olan milli parklarda, yapılabilecek alternatif etkinliklerin fazlalığı, sosyal ve psikolojik yönden ortak bir mekânın paylaşılıyor olması, birbirlerini tanımayan ve farklı kültürden insanların bir araya gelmesine neden olmuştur. Bu durum birçok yönden gelişimi beraberinde getirmiş ve milli parklar doğaya duyarlı insanların yoğun olarak kullandığı destinasyonlar haline gelmiştir.

2.4.1. Türkiye'deki Milli Parkların Yönetimi ve Yasal Çerçevesi

Milli parkların sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel kaynak değerlerinin başta korunması, bu değerlerin çeşitli etkinliklere olanak sağlaması amacıyla geliştirilmesi ve yasal bir çerçeve içerisinde yönetilmesi gerekmektedir. Ülkemizde milli parklarla ilgili yasal düzenlemeler 1950'li yıllardan sonra gündeme gelmiş ve kaynak değerlerinin korunması için önemli çalışmalar başlatılmıştır.

Ülkemizin geçmiş ve geleceğe yönelik doğa koruma ve korunan alanlarla ilgili ulusal politikaları incelendiğinde, başta ulusal ormancılık politikaları olmak üzere Türkiye'nin korunan alan yönetim anlayışında günümüz evrensel yaklaşımlarına uyumlu bir anlayış içinde olduğu söylenebilir. Türkiye'nin yakın geçmişteki ormancılık politikalarındaki temel amaçları arasında, ormanların korunması, geliştirilmesi, bu

kaynaklarda sürdürülebilir yararlanmaların sağlanması, milli park ve diğer korunan alanların genişletilmesi yer almıştır (Akesen, 2005).

Osmanlı Devleti döneminde özellikle ormanların korunmasıyla ilgili birçok yasal düzenleme yürürlüğe konulmuş olmasına rağmen, Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanından sonra çıkarılan doğa koruma ile ilgili ilk yasa 08.02.1937 tarih ve 3116 sayılı Orman Kanunu’dur. Bu yasa ormanlarda avlanma ile her çeşit bitki ve bitkisel ürünlerin toplanmasını izne bağlayarak, ormanların devlet tarafından korunması gereğini hükme bağlamıştır (Yücel, 1995).

Ülkemizde orman rejimi içindeki korunan alanlarla ilgili çalışmalar 1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 25. maddesine göre başlamıştır. Bu madde ile orman rejimi içine giren alanlardan uygun niteliklere sahip alanların koruma statüsüne kavuşturulması ve orman rekreasyon alanı olarak ayrılması, bununla birlikte bu alanların yönetimi ve işletilmesi görevinin ormancılık örgütüne verilmesiyle ilgili hükümler getirilmiştir (Kuvan, 1999). Bu yasa maddesi hükmü uyarınca, özel ya da devlete ait olup olmayışına bakılmaksızın, konumu ve sahip olduğu özellikler nedeniyle gerekli görülen orman ünitelerini bilimsel amaçlar, tabiatı ve yurt güzelliklerini korumak, değerlendirmek, halkın spor ve dinlenme ihtiyaçlarına yönelik olarak ayırmak için Orman Genel Müdürlüğü yetkili kılınmıştır (Doğanay, 2001). Daha sonra yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek amacıyla 1983 yılında çıkarılan ve Resmi Gazete’de yayımlanan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanunda milli parklar, *“bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları”* olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1983).

Milli Parklar Kanunu’ndan sonra doğa koruma ile ilgili çıkarılan en önemli yasal düzenleme yine aynı yasa çerçevesinde 12.12.1986 tarihli 19309 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Parklar Yönetmeliği’dir (Yücel, 2005). Milli Parklar Yönetmeliği’nin 6. maddesi’ne göre, bir alanın milli park olarak ayrılabilmesi için gerekli nitelikler ise şu şekilde vurgulanmıştır:

- *Tabii ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyonel potansiyeli, milli ve milletlerarası seviyede özellik ve önem taşımaktadır.*
- *Kaynak değerleri, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır.*
- *Kaynak değerleri tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah edilebilir durumda olmalıdır.*
- *Saha büyüklüğü, kaynak değerleri kesafeti yönünden, özel haller ve adalar dışında, en az 1000 hektar olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan meydana gelmelidir. İdari ve turistik amaçlı geliştirme alanları bu asgari saha büyüklüğünün dışındadır (Resmi Gazete, 1986).*

Yönetmelikte belirtilen kriterlerin sağlanabilmesi için, milli park olarak koruma altına alınması düşünülen alanın Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nce ön etüdü yapılmalıdır. Ön etüt ile alanın ekolojik, tarihi ve doğal kaynak değerlerinin tespiti arazi çalışmaları ile gerçekleştirilir. Mevcut haritalar, hava fotoğrafları, önceden yapılmış çeşitli literatür çalışmaları, diğer bakanlıkların veya resmi kurumların alan ile ilgili almış oldukları kararlar araştırılır. Büro etüdünden sonra farklı meslek gruplarından oluşan bir ekip kaynak değerlendirmesi yapmak üzere alanda incelemeler yaparak ön karar niteliğinde bir rapor hazırlar. Ekibin hazırladığı rapor, alanın milli park olup olamayacağı hakkında görüş bildirmektedir (Güngör, 2009).

Ön kararın alınmasından sonra, biyolojik, kültürel ve rekreasyonel yönden kaynak değeri ile Milli Parklar Yönetmeliği'nin 6. maddesindeki kriterler gereğince eldeki bilgiler değerlendirilir. Milli park karakterine sahip olduğu saptanan alanlar için 1/5.000 ve daha küçük ölçeklerde kararlar getiren Milli Park Uzun Devreli Gelişme Planı ile 1/5.000 ve daha büyük ölçeklerde kararlar getiren Milli Park Yerel Gelişme Planı hazırlanır. Hazırlanan bu planlar ilgili kurum ve kuruluşların değerlendirmelerine sunulur ve alınan değerlendirme sonucuna göre gerekirse revize edilir (Yücel, 1994). Tespiti Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından yapılan milli park alanlarına ait rapor, sahanın Bakanlar Kurulu kararı ile milli park ilan edilmesi amacı ile Genel Müdürlük tarafından Bakanlık Makamı'na ve Bakanın teklifi ile de Bakanlar Kurulu'na sunulur. Konu hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının Resmi Gazete'de yayımı ile tescil işlemi tamamlanır. Tescil edilen alanlara ilişkin alınan karar ilgili kuruluşlara dağıtımının

yapılması ve uygulamaya aktarılması için Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na gönderilir (Resmi Gazete, 2012).

Ülkemizdeki diğer korunan alanlar da, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 2872 Sayılı Çevre Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile koruma altına alınmıştır (Demirel vd., 2005a). Sulak Alanlar (Ramsar Sözleşmesi), Dünya Miras Alanları, Özel Çevre Koruma Bölgeleri, Zümrüt Ağı Alanları, Biyosfer Rezervi ve Natura 2000 alanları ise sözleşmelerle belirlenmiş diğer korunan alanlardır. Ayrıca günümüzde ulusal koruma statüleri ile Yaban Hayatı Koruma Sahaları, Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları, Muhafaza Ormanları, Orman İçi Dinlenme Yerleri, Gen Koruma Ormanları, Tohum Meşcereleri, Tohum Bahçeleri, Su Ürünleri İstihsal Sahaları ve Sit Alanları da korunan diğer alanlardır (Kervankıran ve Eryılmaz, 2014). Böylece doğal kaynak değerlerinin bulunduğu sahalarda Orman Kanunu ve Milli Parklar Kanunu dışında farklı kanunlarla ve sözleşmelerle de koruma altına alınmıştır.

Doğal kaynak değerine sahip alanların korunması amacıyla yasal düzenlemelerin yanında, önleyici tedbirlerin alınması, halkın bilinçlendirilmesi, koruma alanlarında belli kısıtlamaların getirilmesi gibi bir dizi koruma politikaları geliştirilmiştir. Bu tür koruma planlarının geliştirilmesindeki en önemli amaç, doğal kaynakların bozulmasının, tahribinin ve yok edilmesinin engellenmesi ve gelecek nesillerin de kullanmasına imkân sağlanmasıdır (Kervankıran ve Eryılmaz, 2015).

2.4.2. Türkiye'deki Milli Parklarda Planlama ve Zonlama

Milli parklar, devletin yasal kararlarla koruma altına aldıkları ve bu bölgelerden yararlanma faaliyetlerinin belirli kurallara bağlandığı ekosistemlerdir (Doğanay, 2001). Milli park ve benzer ekosistemlerin sahip olduğu kaynak değerlerinin korunması, geleceğe aktarılması, park üzerinde tehlike unsuru oluşturabilecek faktörlerin en aza indirilerek ziyaretlere açılması ve milli parkın koruma-kullanma dengesi içerisinde kontrollü yönetimini sağlamak amacıyla planlamalar yapılmaktadır.

Son dönemlerde üzerinde önemle durulan konulardan biri de sahip olunan tür ve ekosistemlerin korunması ve geleceğe aktarılması ancak etkili bir planlama ve

sürdürülebilir bir yönetim anlayışıyla mümkün olacağı yönündedir. Aslında çok yönlü yarar sağlayan milli parklarda yapılan planlamalar, korunan alanların sürdürülebilir gelişimlerine de katkı sağlamaktadır. Nitekim pek çok gelişmiş ülke bu konuyla yakından ilgilenmekte ve milli parkların sürdürülebilir kullanımı yönünde önemli adımlar atmaktadır. Ancak planlama yapılmadan önce bir takım esasların da göz önünde bulundurulmasına özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Başol (1985)'e göre milli park planlamalarında dikkat edilmesi gereken ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

- Sahanın doğal haliyle muhafazasına özen gösterilmelidir.
- Sahanın bir coğrafi bütünlüğe sahip olması gerekir.
- Fauna ve floranın olduğu gibi korunması başlıca amaçtır.
- Ticari amaçla doğal kaynakların işletilmesi veya kullanılması yasaklanmalıdır.
- Yol şebekesinin doğaya uygun olması ve doğayı tahrip etmeden onun seyrine imkân verecek şekilde ve en az düzeyde inşasına özen gösterilmelidir.
- Milli parkların doğal sınırlara dayanan bir alanı olup, bu alan kontrol altında bulundurulmalıdır.
- Milli parkın sınırları idari ve politik amaçlarla değiştirilmemelidir.
- Turistik amaçlarla park sınırları içinde eğlence, dinleme ve sportif tesisler bulunabilir ancak, bu tesisler doğanın olduğu gibi korunması esasına göre düzenlenir. Bu tesisler, çevrelerine uyum sağlayacak görünüşte olmalıdır.
- Milli parklar kamu hizmetlerine ayrılan alanlar olduğundan özel mülkiyet kaldırılmalıdır.
- Yollar, motorlu araçları yavaş hareket etmeye zorlayacak şekilde olmalıdır (Başol, 1985).

2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 4. maddesi kapsamında, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından "Uzun Devreli Gelişme Planı ve Yönetim Planı Genel Teknik Şartnamesi" hazırlanmıştır. Bu şartnamede, Milli Parklar ve Tabiat Parkları için Uzun Devreli Gelişme Planları, Tabiatı Koruma Alanları ve Tabiat Anıtları için ise Yönetim Planları'nın hazırlanacağı (Cırık, 2007) belirtilmektedir.

Milli Parklar Kanunu çerçevesinde korunan alan olarak ilan edilen yerlerin, yine Kanunun 4. maddesi ile Milli Parklar Yönetmeliği'nin 11. maddesi gereği, bu sahaların

korunarak kullanılmalarna esas teşkil edecek ve aynı zamanda yörede yaşayan halkın ekonomik yönden kalkınmasına da ivme kazandıracak olan arazi kullanım kararlarının alındığı Uzun Devreli Gelişme Planları (UDGP) hazırlanmaktadır (Arda, 2003). UDGP, korunan alanların farklı şekillerde yönetilmesi durumunda ve bölgelerin her birinin nasıl yönetileceği ile ilgili ayrıntıları içermektedir. Ayrıca yönetim planlarının uygulanmasına yardımcı olmakla birlikte, bazen bu planların bir parçası olabilmektedir (Thomas ve Middleton, 2003). Ayrıca, milli park tanımı, kriterleri, genel esasları, plan amacı ve ilkeleri doğrultusunda parkı meydana getiren kaynak değerlerinin açıklanması, tanımı, korunması, geliştirilmesi ve devamlılığının sağlanması ile kaynak-manzara-idare bütünlüğünü temin edecek düzenlemeleri gerektiren, yatırım programları ve yerel gelişme planlarının hazırlanmasını yönlendiren ve yol gösteren bir fonksiyona sahiptir. Daha ayrıntılı planların hazırlanmasında öncülük yapmak ve kontrolü sağlamak üzere hazırlanır ve genellikle geçerlilik süreleri 20 yıldır (Yücel, 2005). Hazırlanan bu planlar; parkın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerini, yerel yöneticileri, yöre halkını, siyasi ve iktisadi yapıyı, yetkililer tarafından oluşturulmuş yasal süreçleri ve toplumun koruma olayına katılımını barındıran bir sistemdir (Kervankıran ve Eryılmaz, 2015). Nitekim milli parklarla ilgili hazırlanan planlar kadar, bu planların uygulanabilirliği de önem taşımaktadır. Gerektiğinde planların revize edilip, amaca uygun bir şekilde hizmet etmesi sağlanmalıdır.

Uzun Devreli Gelişme Planları (UDGP)'nin yanı sıra milli parkları korumaya yönelik yönetim planları da hazırlanmaktadır. Yöneticiler, yerel halk ve diğer ilgili paydaşlarının da söz sahibi olduğu bu planlarda, milli parkın gelişimini, devamlılığını ve sürdürülebilir bir şekilde koruma ve kullanımını sağlamak önemli hedefler arasındadır.

Yönetim planları, biyolojik çeşitliliğin nasıl korunacağı ve doğal kaynağın nasıl yönetileceğini tanımlayan ve doğal kaynağı yönetirken yapılacak, yapılmayacak faaliyetler veya sınırlı çerçevede yapılacak faaliyetleri, alanın yönetilme hedeflerine bağlı olarak tanımlayan ve faaliyetler arasında mantık ilişkisini (kim, nerede, nasıl, ne zaman, ne yapacak) kuran üst ölçekli planlardır (Cırık, 2007). Milli parklar için yönetim planı geliştirme, yöneticilerin alandaki doğal ve kültürel kaynakları bilmelerine, bu kaynaklara yönelik önemli tehditleri belirlemelerine ve bu kaynakları uzun vadede

koruyabilmek için plan ve stratejileri geliştirmelerine yardım eden bir süreci yansıtır (Ervin vd., 2010). Ayrıca bu planlar, alan için oluşturulan mevzuat, kararname veya hükümet politikasında belirtilen belirli amaç ve hedefleri detaylandırmakta, turizmin geliştirilmesine yönelik hedefleri tanımlamakta ve bu hedeflere ulaşmak için gereken yönetim eylemlerini belirlemeye yardımcı olmaktadır (Eagles vd., 2002).

Korunan alanlar kapsamında IUCN tarafından ortaya konan yönetim planları, bu şekilde bir alanın günümüzde ve gelecekte nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda genel amaç ve ilkeleri içermektedir. 20. yüzyılın ortalarından beri gelişmiş dünyanın bazı bölgelerinde korunan alanlara uygulanmış olan bu planlarda, planlama sürecinin açıklanması, alınan kararların neler olduğunun belirtilmesi ve gelecekteki yönetim yaklaşımının belirlenmesi gibi konularda bir rehber niteliği taşımaktadır (Thomas ve Middleton, 2003). Ancak, milli parkla ilgili hazırlanan bir yönetim planının siyasi yapı tarafından onaylanmadığı ya da yerel halkın ihmal edildiği durumlarda, uzun vadede yönetim planının başarılı olmasının zor olduğu (Kervankıran ve Eryılmaz, 2015) vurgulanmaktadır. Çünkü milli parklar için hazırlanan bu planlarda, planlama sürecine dahil olan üst düzey yöneticilerden milli park içerisinde veya yakın çevresinde yaşayan yerel halka kadar koruma ve kullanma dengesini benimsemek planlanmanın esaslarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda milli parklar için yönetim planları pek çok sorumlu aktörün ve konunun uzmanlarının da dâhil edildiği kısaca yerelden özele koruma-kullanma ilkesini benimseyen insanların bir araya gelerek hazırlanması gereken planlar olduğunun altını çizmekte yarar vardır. Nitekim bu planlarda, kaynak değerlerini koruma ve sürdürülebilir yönetimini sağlama önemli olduğu kadar, korunan alanların önemli paydaşları olan yerel halkın ihtiyaçları ve sorunları önemli olmakla birlikte, onların da bu konuda fikir beyan etmesi ve desteklerinin alınması bu sürece dâhildir. Aksi halde ekonomik olarak yararlandıkları alanlardan neden uzaklaştırıldıkları, neyi, niçin korumaları gerektiği ya da bu planlama sürecine neden dâhil edil(ler)dikleri gibi cevaplanması zor olan sorular ortaya çıkabilir.

Toprak ve arazilerini etkileyen koruma stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanmasında ve özellikle korunan alanların tesis edilmesinde ve yönetilmesinde yerel halka da söz verilmesi gerekmektedir. Bu durum korunan alanların barındırdığı biyolojik çeşitliliği, ekolojik bütünlüğü ve doğal kaynakları koruma sorumluluklarının

tanınmasına da yardımcı olacaktır. Önceden korunan alanların büyük bir çoğunluğu bölgede toprakları olan insanların rızası olmadan ilan edilmiş veya bu alanlarda yer alan türler veya ekosistemler hakkında kilit paydaşların tam katılımı olmadan kararlar alınmıştır. Bu durum günümüzde kısmen de olsa değişerek yerel halkın katılımının sağlanmasıyla, içinde yaşadıkları korunan alanların uzun vadede sürdürülebilirliğini sağlamak için gerekli olduğu düşüncesi ortaya çıkmaya başlamıştır (Beltrán, 2000). Dolayısıyla katılımcı yönetim planlarıyla yerel halkın sürece dâhil edilmesi ve bu konuda bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle, bu planlar kaynak değerlerinin kolektif bir şekilde korunmasını sağlayacak, anlaşmazlıkları ve varolan sorunları çözmeye yardımcı olabilecektir.

Demirayak (2006), bir yönetim planının temel hatlarını ise zonların oluşturduğunu, bu zonların nasıl yönetileceği ve nasıl kullanılıp/korunacağına sürekli izlenmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Thomas ve Middleton (2003), zonlama planlarının, bir koruma alanındaki bölgelerin farklı şekillerde yönetilmesi gerektiğini belirtir. Bu planlar, bölge sınırlarını belirleyerek nasıl yönetileceği ile ilgili ayrıntıları içerir ve bu nedenle de yönetim planının uygulanmasına yardımcı olur. Kuvan (1999), korunan alanlarda, insan kullanımları ve yönetim amaçları doğrultusunda yapılan zonlama çalışmalarının alan içi ve çevresindeki arazi kullanım planlamasıyla uyumlu olmasının önemini vurgularken, korunan alanlara yönelik olumsuz insan etkilerinin ve amaç dışı kullanımların önüne geçmek için, her ülkenin bir arazi kullanım sistemi geliştirmesi gerektiğini ve bu sistem içerisinde korunan alanların dikkate alınmasının altını çizmektedir.

Demirel vd., (2005b) göre milli park içerisinde kullanılan ve korunan alanların sınırlarının net bir şekilde belirlenebilmesi ve yönetim hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için genelde 3 ayrı zon bulunmaktadır:

- **Zon 1-Mutlak Koruma Zonu:** Bu zon, kesin koruma altında bulundurulacak alanları içerisine alır. Milli parkın ana kaynak değerlerini oluşturan doğal veya kültürel varlıkların bütünlük gösterdiği alanları tanımlar. Bu zonda, kaynak değerlerini korumaya yönelik olarak yapılacak çalışmalar dışında hiçbir tesis ve müdahale yapılamaz.

- **Zon 2-Tampon Zon:** Bu zon, mutlak koruma zonundan gelişme zonuna veya diğer park dışı etkinlik alanlarına ve tesislere geçiş zonedir. Bu zonda, mutlak koruma zonundaki doğal ve kültürel değerlerin korunması ve çevrenin doğal yapısı ile bütünleşmesi amacı yanında, gelişme zonundaki yapılaşmanın fiziksel ve görsel etkisini önleme ya da azaltma amacı ile de planlanır.
- **Zon 3-Gelişme Zonu:** Bu zon, milli park sınırları içerisindeki her türlü aktüel gelişim (turizm, rekreasyon, yerleşme vb.) ile milli park ziyaretçisi hizmetleri için planlanacak gelişimleri kapsayan zonedir (Demirel vd. (2005b).

Dünyada birçok ülke, kendi milli parklarında bu zonlama sistemini kullanmakla birlikte, bazı ülkelerde uygulanan zonlama birbirinden farklılık göstermektedir. Örneğin, Kanada Milli Parkları;

- **Zon 1-Özel Koruma Zonu (Special Preservation):** Genellikle nadir ve tehlike altındaki türleri korumayı amaçlayan hava ulaşımı da dâhil araç girişi yasak olan yerlerdir.
- **Zon 2-Yaban Zonu (Wilderness):** Parkın doğal ve tarihi unsurlarının her birinin iyi temsilleri olan ve muhafaza edilecek olan geniş alanlardır.
- **Zon 3-Doğal Çevre Zonu (Natural Environment):** Doğal ortamlar olarak muhafaza edilen ve düşük yoğunluklu açık hava aktivitelerine izin verilen sınırlı sayıda araç girişinin sağlandığı alanlardır.
- **Zon 4-Açık hava Rekreasyon Zonu (Outdoor Recreation):** Eğitim, açık hava eğlence olanakları ve doğal manzaraya uyum sağlayabilecek konaklama imkânlarının olduğu alanlardır.
- **Zon 5-Park Hizmetleri Zonu (Park Services):** Park yönetim işlevlerini içeren ziyaretçi hizmetlerinin ve tesislerinin bulunduğu alandır (Eagles ve McCool, 2002) şeklinde toplamda 5 zonlama yapılmıştır. İtalya Milli Parkları'nda ise oluşturulan koruma zonları;
- **İntegral Rezerv Alanları (A):** Doğal, ekolojik ve peyzaj açısından korunması gereken hassas alanlardır. Burada alanın doğal yapısına zarar verecek etkinliklere izin verilmez. Ancak park yönetiminden izin alınarak görevliler eşliğinde girilebilir.

- **Genel Rezerv Alanları (B):** Tarım ve ormancılık gibi faaliyetlerin yönetim tarafından kontrol edildiği, bina yapımı veya genişletilmesi açısından arazinin şeklini değiştirecek faaliyetlere izin verilmez.
- **Koruma Zonu (C):** Park yönetimi tarafından belirlenen ölçütlere uygun olarak geleneksel tarım yöntemlerine izin verilen alanlardır. Yıllardır bu bölgede yaşayan insanların yaşadığı mekânlar ve yaşayış tarzları koruma altına alınmıştır.
- **Ekonomik ve Sosyal Gelişim Alanları (D):** İnsan etkisiyle değişime uğramış, parka gelen ziyaretçilerin kullandığı rekreasyonel etkinliklerin gerçekleştirildiği yerlerdir (ormuh.org.tr).

Zonlama sistemi aslında korunan alanların farklı kullanıcıları arasındaki çatışmayı azaltmaya veya ortadan kaldırmaya, turizm gibi faaliyetlerin kalitesini iyileştirmeye ve uyumu kolaylaştırmaya yardımcı olur. Özellikle insanları en hassas, ekolojik olarak değerli alanlardan uzak tutmak ve ziyaretçilerin etkisini sınırlamak için kabul edilen yaygın bir yöntemdir (Rotich, 2012). Zonlama için yapılan planlamalar, koruma ve kullanım arasında bir denge sağlamayı amaçlamalı ve mümkün olduğunca basit olmalıdır. Plan, farklı bölgelerin sınırlarını belirlemeli ve her bir alanın nasıl kullanılabileceğini açıklamalıdır. Eğer çok karmaşıksa, paydaşlar bölgeleri ayırt etmede zorluk yaşabilmektedir. Özellikle zonlama sistemi geniş toplumsal faydaları desteklemeyi amaçladığı gibi bazı hak sahiplerinin belirli haklara erişimini kaybetmelerine de neden olabilmektedir (Jacobs, 1998).

Aslında zonlama sistemlerinde koruma ve kullanma dengesini benimseyerek, korunan alanlarda sürdürülebilir bir gelişim sağlamak ortak amaçtır. Özellikle, mutlak koruma zonunda yer alan nesli tehlike altında olan türleri veya önemli kaynak değerlerini yok olmaktan kurtarmak önemlidir. Turizm ve rekreasyonel faaliyetler gibi insan kullanımlarının neden olabileceği tehlikeleri ortadan kaldırmak/azaltmak ve bazı alanları belirli düzeyde insan etkinliklerine açmakta önemli bir rol oynamaktadır. Bu açıdan, milli park içerisindeki her bir alanda turistik ve rekreasyonel faaliyetlere izin verilmediği gibi, doğal kaynak değerlerini tehlikeye atmamak için çoğu ülke farklı zonlama sistemlerine gerek duymuştur.

2.4.3. Türkiye'deki Milli Parkların Sorunları

Dünya üzerinde pek çok ülke korunan alan ağlarını genişleterek hem bu kaynaklardan turizm yoluyla ekonomik olarak yararlanmak istemiş hem de insanlara toplumsal bir fayda sağlamak amacıyla doğal kaynak değerlerini koruma altına almışlardır.

Korunan alanlar içerisinde önemli bir yer tutan milli parklar; bilimsel, eğitsel, rekreasyonel veya turistik amaçlara hizmet eden ve gündelik hayatta tercih edilen mekânların başında gelmektedir. Öte yandan yasal düzenlemeler, kanunlar veya sözleşmelerle koruma altına alınmalarına rağmen zaman zaman çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Toplumsal, çevresel, finansal, yönetsel vb. problemler çoğu milli parkta görülmekle birlikte, bu sorunlar bir yandan milli parkların etkili ve kontrollü bir şekilde gelişimini ve yönetimini engellerken, diğer yandan amacına ve işlevselliğine uygun korunmasını güçleştirmekte ve sürdürülebilir bir şekilde kullanımını engellemektedir.

2.4.3.1. Yasal ve Yönetsel Sorunlar

Türkiye'de korunan alanlar farklı kanun veya uluslararası sözleşmelerle koruma altına alınmış olup herhangi bir kanunla korunamayan koruma statüleri de mevcuttur. Bu yasal mevzuat, ülkemizdeki koruma alanlarının büyük bir yasal karmaşa içinde olduğunu göstermektedir (Demirel vd., 2005b). Örneğin, Ayder Yaylası; milli park ve 1. Derece Doğal Sit gibi koruma öncelikli alan olmasına rağmen, mücavir alan ve turizm merkezi olması nedeniyle de zaman zaman çatışabilen başka yönetim statülerine de sahip bir alandır. Bu durum koruma ve kullanıma ait yönetim talepleri arasında çatışmaların çıkmasına sebep olmakta ve yönetimde de bir kaos doğurmaktadır (Kurdoğlu ve Bektaş, 2015).

Yine birden fazla kanunla yönetilmeye çalışılan korunan alanlarda, yetkinin hangi kurum tarafından gerçekleştirileceği de önemli problemler arasındadır. Bu durum kurumlar arası kopukluk, koordinasyon eksikliği veya yetki karmaşasına neden olabildiği gibi alanın tam anlamıyla korunamamasına da yol açmaktadır. Yanlış

politikalar veya uygulamalarla da korunan alanlar turizm ve rekreasyonel faaliyetler açısından ciddi şekilde etkilenebilmektedir.

Özellikle turizm açısından çekiciliği bulunan alanların Turizm Teşvik Kanunu'yla milli park ve tabiat parklarının turistik amaçlı kullanılmaları için gerçek ve tüzel kişilere bina ve tesisler yapma izni verilmektedir (Demir, 2001). Bu konuda özellikle turistik bölgelerde yazlık konutların korunan alanlara verdiği zararlardan bahsetmek mümkündür. Örneğin, turistik potansiyel yönünden önemli bir konuma sahip olan Kuşadası'nda, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Milli Parkı yapılaşmaların etkisiyle baskı altında kalmış ve yangın, su kirliliği, avlanma, aşırı otlatma ve yaz aylarında ziyaretçi kapasitesinin fazlalığı nedeniyle zarar görmüştür (Eşbah vd., 2007).

Bir diğer sorun ise yasal mevzuatın ilanına kadar geçen süreçteki hazırlık çalışmalarının geniş katılımlı tutulmayıp kurumun bakış açısıyla ve sınırlı çabalar olarak biçimlenmesidir (Demirel vd., 2005b). Ülkemizde tepeden inme alınan kararlar genelde ilan sürecinde veya sonrasında da problemlere neden olabilmektedir. Bu durum özellikle koruma statü verilen alanın, statüsünün kaldırılmasına veya statü değişikliğine kadar gidebilmektedir. Bunun yerine alanın kaynak değerleri doğrultusunda tam olarak hangi statünün verilmesi ön çalışmalar doğrultusunda kararlaştırılmalı ve doğru kararlarla desteklenmelidir. Ayrıca korunan alanların ilanında yerel halkın önemli bir rolü olabildiği gibi, koruma statüsünün hiç sorulmadan alana verilmesi de beraberinde bir takım sorunlar getirmektedir. Özellikle yerel halkın dışarda tutulduğu koruma kararlarında yönetim ile yerel halk arasında çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır.

Milli park içerisinde veya yakınında yaşayan yerel halkın milli parkın ilanıyla alandan uzaklaştırıldığı ve bu durumun da insanların kültürel, sosyal ve ekonomik yaşantısında bir takım olumsuzluklara neden olduğu görülmektedir. Örneğin, Kovada Gölü Milli Parkı içerisinde yöre halkı tarafından kullanılan tarım arazileri, mera alanları, orman arazileri yönetim ile yöre halkı arasında anlaşmazlıkların yaşanmasına neden olmaktadır (Bahadır, 2013). Benzer şekilde Kızıldağ Milli Parkı içerisindeki köylerde milli park kararlarından sonra getirilen bir takım kısıtlamalar da işsizlik, elde edilen tarım ve hayvancılık gelirlerindeki düşüş halkı zor durumda bırakmıştır (Korkmaz, 2001). Ülkemizde milli parklar için yapılan planlamalarda yerel halkın herhangi bir imza yetkisi olmasa dahi onların görüşlerine yer verilmesi gerekmektedir.

Bu konuda oluşturulan plan veya projelerde yerel halk başta olmak üzere STK, Belediye, Valilik, Kültür Müdürlüğü gibi birçok kurum ilan süreci ve sonrası için alanın kullanımı veya geleceği hakkında fikir beyan edebilir ve gerekli bilgiler sunabilir.

2.4.3.2. Finansal Sorunlar

Türkiye'deki milli parklar gibi yasal korunan alanların karşılaştığı sorunlardan birisi de ekonomik odaklı sorunlardır. Yeteri düzeyde desteklenemeyen milli parklar, zaman zaman birçok sorunla karşı karşıya kalmakta ve genellikle de bu alanların bakımsızlık nedeniyle çekiciliği azalma eğilimi göstermektedir.

Milli parkların ihtiyaç duydukları; tesis, koruma, bakım, tanıtım ve işletme harcamaları için Tarım, Orman ve Köyişleri Bakanlığı (Günümüzde Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) emrinde “Milli Parklar Fonu” kurulmuştur. Kurulan bu fon, milli parkların gerçek anlamda işletme giderlerini karşılamaktan çok uzaktır. Özellikle parkların giriş kapılarından ve kamp alanlarından, elde edilen gelirlerin ilgili Milli Parklar Fonu'na aktarılması ve parkların geliştirilmesi için kullanılmaması büyük bir çelişki olduğu gibi parkların sürdürülebilir gelişmeleri açısından da endişe vericidir (Demir, 2001). Günümüzde bazı milli parklarda giriş ücretlerine karşı gösterilen tepkilerin büyük bir çoğunluğu da alınan ücretlerin nereye harcandığının tam olarak halk tarafından bilinmemesidir. Özellikle milli park içinde bakım, onarım veya tesis konusunda gereken hassasiyetin gösterilmemesi tepkilere neden olurken, ücret ödeyenleri de tatmin etmemektedir. Bu konuda bazı milli parklar fonda toplanan ücretleri parkın gelişimi için harcayarak büyük başarı elde ettiği de görülmektedir. Ancak zaman zaman fonda toplanan paraların parkın onarımı, bakımı veya korunması için yeterli düzeyde olmadığı ve dolayısıyla devlet desteği gerektirdiği görülmektedir. Günümüzde 43 adet milli park düşünüldüğünde her parkın devlet tarafından desteklenememesi de olasıdır. Bu konuda özel teşebbüslerin yapacağı projelerle de destekleri sağlanabilir.

Özellikle ülkemizde büyük alanlar kaplayan koruma bölgelerinde kiralanan ve işletilen tesisler ve alanlar bulunmaktadır. Özellikle gelir getirici “uzun vadeli kiralama” veya “yap-işlet-devret” (YİD) modelleri, kiralayanın “koruma amaçlarını” ön plana

çıkartacak bir prensiple ele alındığında başarı elde edilebilir (Demirel vd., 2005b). Bu durum gerçekleştirildiğinde ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesislerin hizmete açılması milli parkları mali açıdan da destekleyecektir.

2.4.3.3. Mülkiyet Durumunun Yarattığı Sorunlar

Türkiye’de bu konuda korunan alanları ve yöre halkını karşı karşıya getiren en önemli sorunlardan birisi ve belki de en çok konuşulanı yerel topluluklara ait arazilerin milli park olarak ilan edilmesidir. Özellikle milli park ilan edilmeden önce ormanlık veya sulak alanların yakın çevresinde veya içinde yaşayan ve alandan ekonomik olarak yararlanan yöre halkının, milli park ilanı ile birlikte alandan temin ettikleri kaynakların kısıtlandırılmış veya alana girişlerinin yasaklanmış olması yöre halkını olumsuz etkileyebilmektedir.

Alkan ve Korkmaz (2009)’a göre, koruma alanlarının sınırları belirlenirken, kırsal yerleşim yerlerinin dikkate alınmaması ya da koruma altına alınan alanlardaki pasif ve yasakçı koruma anlayışı yöre insanını bezdirmiştir. Bu sebeple, alana ilişkin ekonomik faydalanmaların yasaklanması ve alternatif gelir kaynaklarının olmaması gibi diğer etkenler de yerel halk tarafından olumsuz şekillenmiştir.

Diğer yandan, yöre halkına ait konutların milli park sınırları içerisinde kalması gibi nedenlerle ev veya bahçelerine herhangi bir müdahalede bulunamamaları da yöre halkını zor durumda bırakabilmektedir. Demir (2001)’e göre, Manyas Kuş Cenneti Milli Parkı gibi içerisinde özel şahıslara ait hiçbir yapılaşma olmayan milli parklar olmasına rağmen, Köprülü Kanyon Milli Parkı veya Spil Dağı Milli Parkı’nda özel mülkiyete ait çeşitli yerleşim alanları bulunmaktadır. Bu durum da milli park sınırları içerisinde yaşayanlar için önemli bir sorun oluşturmaktadır.

Yasal gerekçelerle koruma altına alınan bu tür alanlarda, “*kim, neyi, kimden ve nasıl koruyacak?*” gibi sorularda yöre halkının yeterince bilgilendirilmemesi veya hesaba katılmadan alınan kararlarda çoğu kişinin yaşamı etkilenmekte ve milli parka gelen turistlere karşı da olumsuz tutum takınmalarına sebep olmaktadır. Aslında, yöre halkı milli parkı planlama ve yönetiminde bilgilerine başvurulması gereken önemli paydaşlardır. Karar alma süreçlerinde katılımcı yaklaşımın benimsenmesiyle bu tür

problemlerin önüne geçilebilir. Ancak korunan alan planlamalarındaki bu gibi eksikler insanlarda bilinçli bir koruma düşüncesinin oluşmasını da engellemektedir. Yöre halkının koruma kararlarıyla birlikte zor durumda bırakıldığı bir konuya Kovada Gölü Milli Parkı yakın çevresindeki Yukarı Gökdere Köyü'nün muhtarı şu şekilde bir açıklama yapmıştır:

Doğal alanların gerekçesini tam olarak bilmeden, anlamadan yasal olarak koruma altına alınması, yasaklarla tamamen bizlerin göz ardı edilmesi biz yöre halkını huzursuz etmektedir. Bilgimiz dışında alan sınırlarının belirlenmesi, uygulamada özellikle arazi kullanımı konusunda ciddi sorunlara neden olmaktadır. Tarım arazilerimizin bir kısmı hazine adına kayıtlı ve köyümüz halkı tarafından kullanılmaktadır. Bizler bu arazileri hazineden satın almak istediğimiz zaman bu yerlerin milli park sınırları içerisinde kalması nedeniyle satışı yapılamamaktadır. Arazilerimizde bulunan meşe, çam vb. orman ağaçlarının tapulu kesimlerine izin verilmemektedir (Dinçer, 2005).

Aslında milli parkın ilanıyla birlikte insanların bu koruma kavramını benimseyememelerinde veya uzak kalmalarında yöneticilerin yerel düzeye hitap edecek şekilde halkı bilgilendirmemeleri ve yasakçı tutumlarından kaynaklanmaktadır. Bu durum bir yandan, milli parkın sosyo-kültürel, psikolojik, ekonomik ve ekolojik fonksiyonlarını tehlikeye atmakta, bir yandan da halkın milli park kavramına ilişkin olumsuz tutumlarını ve önyargılarını artırırken koruma anlamındaki bilinci de engellemektedir. Bu katı koruma yaklaşımının yerine tüm paydaşların göz önüne alındığı daha esnek bir koruma anlayışı ve politikalar güdülmelidir. Milli park yönetimi ile yerel halk arasındaki etkileşimin güçlendirilmesi ve anlaşmazlıkların önüne geçilmesi ve milli parkın sürdürülebilir bir şekilde geleceğe miras bırakılması önemli hedefler arasında olmalıdır. Sahip olduğu çevreyi korumakla yükümlü insanoğlu, koruma-kullanma ilkesini iyi gözetmeli ve çevreye verdiği zararı asgari seviyede tutması için gerekli hassasiyeti göstermelidir.

2.4.3.4. Koruma Kavramına İlişkin Sorunlar

Türkiye'deki milli parkların yaşadığı sorunlardan bir diğeri de, milli parkların aşırı ve bilinçsiz kullanımınıdır. Sanderson vd. (2002)'ne göre son dönemlerde milli park alanlarının çeşitli aktivitelerle kullanımı sonucu ekolojik yapının olumsuz yönde etkilenmesi nedeniyle, araştırmalar yetersiz koruma ve insan etkinliklerinden kaynaklanan potansiyel tehlikeye odaklanmaktadır (Sanderson, vd. 2002). Ülkemizde de milli parklara yönelik potansiyel tehlikeleri vurgulayan ve çözüm önerileri sunan çalışmalar bulunmasına rağmen (Alkan ve Korkmaz, 2009; Türkmen, vd., 2015), yazılanlar kağıt üzerinde kalmakta, hayata geçirilememekte ve yaşanan sorunlar devam etmektedir. Milli parkların turizm ve rekreasyon amaçlı aşırı kullanımı ve fiziki taşıma kapasitesinin üstünde ziyaretçi alınması bu tehlikelere vurgu yapmaktadır. Özellikle bu tür doğal rekreasyon alanlarında yaşanan aşırı ziyaretçi akını, alan içerisindeki doğal ve kültürel kaynakları tehlikeye sokmakta ve böylece doğa koruma hedeflerinden uzaklaşmaktadır.

Ziyaretler esnasında toprağın aşırı çiğnenmesi sonucu oluşan kompaktlaşma bitki örtüsüne zarar verirken, milli park içerisinde doğal ekosisteminde yaşayan hayvanlar da olumsuz etkilenebilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Türkmen vd. (2015)'nin Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı için yaptığı bir çalışmada, park içerisinde ziyaretçilerle yaban hayvanları arasında etkileşimin yaşanması ve hayvanların beslenmesi doğal süreci olumsuz etkilemiş ve hayvanlar da yabaniyetten evcillığe doğru bir evrilme yaşamıştır. Park içerisinde bu davranışlara yönelik levha ve tabelalar olmasına karşın, ziyaretçilerdeki eğitim ve bilgi eksikliği bu davranışların önüne geçememiştir.

Öte yandan milli park alanlarında yaşanan çevresel bozulmalar da bu kaynak değerleri için birer tehdit unsuru olabilmektedir. Milli parkların özellikle birer piknik alanı gibi algılanması da alan üzerindeki olumsuz tutumlardan birisidir. Piknik amaçlı gelen ziyaretçiler milli parkın ekolojik değerini tehlikeye atarak çevresel bozulmalara neden olurken, bir taraftan da milli parkın amaca ve işleve uygun hizmet etmesini engellemektedir. Türkiye milli parklarında pek çok ziyaretçi tüm uyarı ve ikazlara rağmen, piknik sonrası çöplerini çevrede bırakıp gitmektedir. Milli park alanlarında

yaşanan bu tür çevresel tahribatlar doğal peyzajı bozabildiği gibi, bitki türleri ve yaban hayatı üzerinde de tehditler oluşturabilmektedir.

Kent yakınlarında yer alan milli parkların kentsel gelişimin etkisiyle de baskı altında kaldığı ve yöre halkı tarafından birer kent parkı gibi algılanması da önemli sorunlardan birisidir. Dede vd. (2005) kentsel gelişimin Yozgat Çamlığı Milli Parkı üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamaktadır. Kentte önemli bir rekreasyon kaynağı olması sebebiyle milli parkın yoğun olarak kullanıldığı ve kentin her geçen gün gelişimiyle milli park üzerindeki baskıların arttığı belirtilmiştir.

Elbetteki milli parklar gibi özel korunan alanlarda koruma olayına katılım yalnızca yerel halkla sınırlanmamaktadır. Bu konuda yönetim erkini elinde bulunduran karar vericiler ve ziyaretçilerin de aynı sorumluluk bilincine sahip olmaları gerekmektedir. Göz ardı edilen herhangi bir durum doğal ekosistemin bozulmasına ve yok olmasına neden olabilmektedir. Bir yeri korumak yalnızca sınırları belirleyerek veya yasakçı kurallarla insanları alandan uzak tutmaya çalışmakla tek başına yeterli olmayabilir. Bu konuda toplumun her kesiminin sahip olduğu çevreye ahlaki bir sorumlulukla yaklaşması ve bu tutumlarını pratiğe dökmesi oldukça önemlidir. Çünkü insanoğlu sahip olduğu değerleri yok ederek geri dönüşü mümkün olmayan hasarlara sebep olabilmektedir.

2.5. MİLLİ PARK-REKREASYON-TURİZM İLİŞKİSİ

Rekreasyon, özellikle günümüz toplumlarında önemi giderek artan ve popülerliğini koruyan bir kavramdır. Özellikle, insanların günlük hayattaki rutinlerinden kurtularak, fiziki ve ruhsal yenilenmeleri için bir ihtiyaca dönüşerek bir nevi zaman geçirme faaliyeti olarak önem kazanmıştır.

Rekreasyon, boş zamanlarda gönüllü olarak gerçekleştirilen bir faaliyet olarak düşünülen (Pigram, 1983), bilinçli olarak herhangi bir çıkar veya karşılık olmaksızın, bireyin gelişimine imkân sağlayan, manevi istek ve ihtiyaçlarına cevap veren, özgürce gerçekleştirilen etkinliklerdir (Anderson, 2003). Ayrıca kişilerin ev işi ya da ikinci bir iş gibi zoraki zamanlarda yaptıkları işlerin dışında, kalan serbest zaman içerisinde gerçekleştirdikleri etkinliklerdir (Baud-Bovy ve Lawson, 2002). Çağdaş toplumun

gittikçe artan temposu ve stresi göz önüne alındığında, rekreasyonun öneminin artmaya devam edeceği ve rekreasyonel etkinliklere olanak sağlayan parkların da ön plana çıktığı görülmektedir (Manning ve More, 2002). Bu sebeple bireylerin kent yaşamının olumsuz etkilerinden kurtularak fiziksel ve ruhsal yenilenme ereğiyle yönelecekleri çevre, kuşkusuz doğal çevredir (Akesen, 1984). Yani rekreasyon amacıyla kullanılan kaynakların çoğu doğaldır (Karaküçük, 1999). Son dönemlerde rekreasyonel etkinlikler için yaygın olarak tercih edilen doğal alanların başında ise korunan alanlar gelmektedir.

Ulusal açıdan önemli olan bu alanlar, insan ile doğanın uyumlu beraberliğini oluşturan; aynı zamanda da günlük yaşam tarzları ve ekonomik faaliyetler içinde rekreasyon ve turizm yoluyla halka iyi vakit geçirme olanakları sağlamaları ve doğal coğrafi görünümleri sürdürebilmek amacıyla *korunmalı alanlar* olarak ayrılabilir (Özgüç, 2011). Son zamanlarda artan turizm talepleri, turizm türlerinin ortaya çıkmasına ve farklılaşmasına neden olurken, özellikle insanların alternatif bir turizm olarak doğaya yönelmeleri, turizm sektöründeki yeni arayışların önemli göstergelerini oluşturmaktadır. Kahraman ve Türkay'a göre (2014), turizm sektörü olarak geliştirme ve bu sektörden daha fazla kazanç elde etme amacıyla olan hükümetler bu amaçla turizmin çeşitlendirilmesi için değişik politikalar uygulamakta, turizmin ülke geneline ve tüm yıla yaygınlaştırılmasını sağlayacak seçeneklerin gelişimini desteklemektedir.

Alternatif bir turizm türü olan doğa turizminde milli parkların öne çıkması, farklı mekân arayışındaki insanların uğrak noktaları olmuştur. Doğa koruma amaçlı düzenlemelerle koruma altına alınan önemli alanlar olmalarının yanı sıra, turizm arzı açısından da sahip oldukları turistik ve rekreatif kaynaklar nedeniyle ziyaretçiler tarafından tercih edilen çekici mekânlar olarak turizm sektöründe ön sıralarda yer almaya başlamıştır. Ayrıca, insanların yeşil alan gereksinimlerini karşılamak, dinlenme ve eğlenme gibi kendilerini iyi hissedebilecekleri aktiviteleri gerçekleştirmek amacıyla milli parklar birer rekreasyon alanlarıdır. Sahip oldukları flora ve faunayla, estetik görünümüleriyle, doğal, tarihi ve kültürel nitelikleri ile çeşitli etkinliklere olanak sağlamaları açısından da milli parklar önemlidir. Özellikle kentlerde talebe yönelik rekreasyonel alanlarının yetersiz oluşu, insanları günübirlik veya uzun süreli tatillerde milli parklar gibi doğal korunan alanlara yönelmektedir.

Milli parklar, içinde yaşayan canlılar da dâhil olmak üzere olağanüstü güzellikteki manzaraları korumak ve insanlara bu yerleri gezip görme fırsatı vermek için kurulmuş ve bu nedenle korunmuştur (Straaten, 1997). Yıllar geçtikçe, bu amaç eğitim, rekreasyon ve yerel yoksulluğun azaltılması için biraz daha genişlemiştir. Günümüzde, dünyanın dört bir yanındaki milli parklar önemli turistik yerleri oluşturmaktadır (Liu, vd., 2013; Hein, 2011). Turizmin gelişmesiyle de koruma olayının gerekli olduğunun anlaşılması, daha önce çevreye karşı fazla duyarlı olmayan halkın doğal çevre ve onun korunmasında daha duyarlı olmasına yardımcı olmuştur (Demir ve Çevirgen, 2006). Milli parklar bu açıdan, çevre kalitesini ve çevre estetiğini koruyarak rekreasyonel fırsatlar sunmak ve hassas bir turizmin gelişimini sağlamak için önemli bir yer tutmaktadır (Lipton ve Bhattacharai, 2014).

Dağlık arazilerde, bakir ormanlarda, deniz ve göl kıyılarında gezmek, kamp kurmak ve piknik yapmak günümüz insanının tercih ettiği aktivitelerdir. Milli parklar, ziyaretçilerin bu gibi isteklerine rahatlıkla cevap verebilecek ideal alanlardır. Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunup, ziyaretçilere sunulması açısından da milli parklar önemlidir (Başol, 1985). Birçok ülke milli parkları “*görülmesi gereken yerler*” olarak nitelendirerek bu alanları turist simgeleri haline getirmiştir. Hatta bir alanın eşsizliği turistlerin orayı ziyaret etmesinin tek sebebi de olabilir (Boyd, 2004). Böylece milli parklar yaban hayatını da içine alan nadir türlerin dünya genelinde değerlerinin anlaşılmasına başlamasıyla, yerli, yabancı ve uluslararası turistlerin önemli uğrak noktaları olmuştur (Goodwin, 2002). Bu konuda ülkelerde gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin korumada önemli bir rol oynayabileceği belirtilmektedir. Turistlerin ilgileri ve istekleri ülkelerin kendilerine has niteliklerini korumalarını zorunlu kılmıştır. Yaban hayatı, tarihsel sitler, gösterişli manzaralar, deniz-göl-nehir-şelale gibi rekreasyon değeri yüksek olan yerler turistleri cezbedici özelliğe sahiptir. Bu nedenle ülkeler açısından turist potansiyeli doğa koruma alanlarının belirlenmesinde önemli bir kriter olabilmektedir (IUCN, 1986).

Dünyada ilan edilen pek çok milli park, turizm ve rekreasyonel amaçlı kullanılarak yerli ve yabancı turist sayılarında artışa neden olmuştur. Milli parklarda yapılan turizm aktivitelerinin, ekonomik olarak imkânları artırdığı, doğal ve kültürel mirası korumada etkili olduğu ve yaşam standartlarını artırdığı yönünde de çeşitli

düşünceler vardır (Eagles ve McCool, 2002). Son 20 yılda, gelişmekte olan birçok ülkede geniş kapsamlı korunan alan ağları, koruma alanındaki turizmin gelişimini teşvik etmiştir. Bir korunan alan, turizm için açıldığında veya kırsal bölgelerde tesis edildiğinde, bu bölgelerde yerel halkın somut fayda sağlayabileceği ve turizm kaynaklı ekonomik gelir elde edebileceği önemli amaçlar arasındadır (Nepal, 1997). Ayrıca, birer turistik çekim unsuru olan ulusal ve bölgesel parkların kurulması ve turizmden elde edilen gelirin bu parkların gelişimi için kullanılması, bu alanların turizm dışında alternatif kullanımalarının yaratacağı olumsuzlukları da ortadan kaldırmaktadır. Aksi takdirde, bu alanların başka şekillerde kullanılmaları sonucu, çevresel miras kaybedilebilir. Bu faktör, özellikle doğal kaynakların korunmasında sınırlı ekonomik güce sahip olan ülkeler için önemli faydalar sağlar (Demir ve Çevirgen, 2006). Örneğin turizm, gelişmekte olan birçok ülkede korunan alanların oluşturulmasında itici bir güç olmuştur. Milli parklar hem doğaya dayalı turizmi teşvik etmek hem de turizmin gelişiminin çevresel etkilerini denetlemek için tesis edilmiştir. Bu sebeple korunan alanlarda, turizmin gelişimi ile kaynakların korunması iç içe geçmiş bir durumdadır (Oliveira, 2005). Ancak milli parklar bölge ve ülke ekonomilerine büyük girdi sağlamasına rağmen, maddi kazançlar uğruna bu kaynaklar üzerinde geri dönüşü olmayan tahribatlar oluşabilmekte ve kaynak değerleri zarar görebilmektedir.

Örneğin, ziyaretler sırasında bitki örtüsünün zarar gördüğü, yaban hayvanlarının aşırı kalabalıklarla rahatsız edildiği ve bunun sonucunda da habitatların yok edildiği söylenebilir. Ayrıca konaklama tesislerinin, ziyaretçi merkezlerinin veya diğer alt yapı hizmetlerinin inşası habitat üzerinde de olumsuz etkilere neden olmaktadır (Eagles, vd., 2002). Tatil köyleri veya oteller sadece yaban hayvanlarının yaşam alanlarına zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, gürültü kirliliği ve çöp sorunlarına da yol açmaktadır (Bisht, 2016). Turizmin yerel toplumlar üzerindeki olumsuz etkilerinden de bahsedilebilir. Gelişmekte olan ülkelerdeki korunan alanlara gelen zengin yabancı ziyaretçiler, ekonomik fırsatları gördüklerinde yerel işletmeleri kontrol altına alarak satın alabilmektedir. Üstelik turizm, yabancı sahipliğin ve mülk değerlerinin artmasına yol açarak yerel sakinlerin o alanları terk etmesine bile neden olabilmektedir (Eagles, vd., 2002). Yine bu parklarda giderek artan ziyaretçi yoğunluğu da doğal kaynakların kalitesini azaltmakta ve bu alanların aurasını bozmaktadır (Butcher, 1997). Ayrıca turistlerin milli parklarda aradığı barışçıl deneyim

azalarak, büyük miktarda stres, can sıkıntısı, öfke ve diğer tutumlara da neden olabilmektedir. Arazinin aşırı kullanılması durumunda ise manzaralar ve tarihi yerler bozulabilmektedir (Kreag, 2001).

Turizmin milli parklar üzerindeki bu gibi olumsuz etkileri artık küresel bir sorun haline gelmiştir. Bazı ülkeler bu sorunlarla mücadele etmekte ve bu etkileri en aza indirmenin yollarını aramaktadır. Özellikle İngiltere, Kanada ve bazı Asya ülkeleri turistlerin doğal korunmuş alanlar üzerindeki etkilerini tersine çevirmeye çalışmaktadır. Giderek daha fazla insan turizmin çevre üzerindeki tehdidini kabul etmekte ve sorunları düzeltmeye çalışmaktadır. Milli Parklar Servisi, parkları doğal hallerine yaklaştırmaya, gürültüyü ortadan kaldırmaya ve belirli alanlarda trafiği azaltmaya çalışmaktadır. Bu parklarda yönetim planları ve yasalar kadar koruma ve korumaya yönelik yapılabilecek pek çok şeye ihtiyaç duyulmaktadır (Finnessey, 2012). Her ne kadar korunan alanlar için hazırlanan plan ve projelerde koruma ön planda tutulsa da uygulamada istenilen başarı sağlanamayabilir. Bu tür alanlar turizm için bir fırsat olarak değerlendirilirken, turizmin gelir getirici etkisi aslında mevcut değerlere de zarar verebilmektedir. Zaten bu gibi alanlarda turizmi tetikleyen etkenlerin başında sahip olunan değerlerin eşsizliği gelmektedir. Ancak planlamalar yapılırken, sürdürülebilirlik ilkeleri göz önünde bulundurulmazsa veya koruma-kullanma dengesi doğrultusunda hareket edilmezse korunan alanlar günden güne yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelecektir. Turizm ve rekreasyon etkinliklerinin yapıldığı bu gibi korunan alanlarda etkili bir planlama ve kontrollü bir yönetim bu açıdan önemlidir. Çünkü bu alanlarda turizmin zararlı etkenleri göz önüne alınmadığı takdirde, alanın sahip olduğu turizm potansiyeli de önemini yitirecektir.

Dolayısıyla bir tarafta turizm ve rekreasyonel faaliyetler açısından milli park ve diğer alanların korunduğu ve koruma bilincinin geliştiği savunulurken, diğer yanda bu tür faaliyetlerin korunan alanlar üzerinde çevresel, sosyal ve ekonomik bir takım olumsuzluklara neden olduğu belirtilmektedir. Korunan alanlar hassas olabildiği gibi aslında bu kaynaklar üzerinde alınacak kararların, stratejilerin ve planlamaların da aynı derecede hassas olması beklenilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. ÇALIŞMA ALANININ GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan ormanlar tarihsel süreç içinde tarla açma, yakacak ve yapacak amaçlı ağaç kesme, yangın ve hayvan otlatması gibi etkenlerle tahrip edilmiştir. Böylesi bir insan baskısına İç Anadolu'nun kurak iklim koşulları da eklenince, tahribat geri dönüşü olmayan orman alanı kayıplarına dönüşmüştür. Tahrip sonucunda yapısı değişmiş, sınırları daralmış olan bu ormanlar, günümüzde İç Anadolu bozkırlarının ortasında, kimi yerlerde dağların yüksek kesimlerinde, kimi yerlerde yamaçlarında küçük adacıklar durumunda varlıklarını sürdürmektedir (Özkan, vd, 2017).

İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan kalıntı ormanlardan birisi olan Yozgat Çamlığı da milli park olarak koruma altına alınmıştır. Bu bölümde milli parkın coğrafi özelliklerinden; jeomorfolojik özellikleri, iklim özellikleri, hidrografik özellikleri, toprak özellikleri, bitki örtüsü özellikleri, fauna özellikleri ile nüfus ve yerleşme özellikleri incelenmiştir.

3.1.1. Jeomorfolojik Özellikler

İç Anadolu, genel olarak uzun ve yüksek dağ sıralarının pek görülmediği plato ve ovaların yaygın olduğu bir morfolojik özellik sunar (Atalay ve Mortan, 2007). Ortalama yükseltisi 1350 m. olan milli park sahasının ise morfolojik özelliklerini tepeler, sırtlar ve vadilerle parçalanmış dalgalı düzlükler oluşturur (Sever, 1998).

Milli Park sınırları içerisindeki Soğuluk Tepesi (1647 m.), Taşdemir Tepe (1505 m.), Çayır Dere, Katran Dere ve Taşköprü Deresi ile Çayırpınar Sırtı önemli morfolojik unsurlardır. Milli parkın en yüksek noktası telsizlerin de bulunduğu Soğuluk Tepesi iken, en düşük noktası 1400 m. ile milli park ve Yozgat kent merkezi yerleşim alanı sınırındadır. Yozgat Çamlığı Milli Park alanının ortalama eğimi % 21-40 arasında olup,

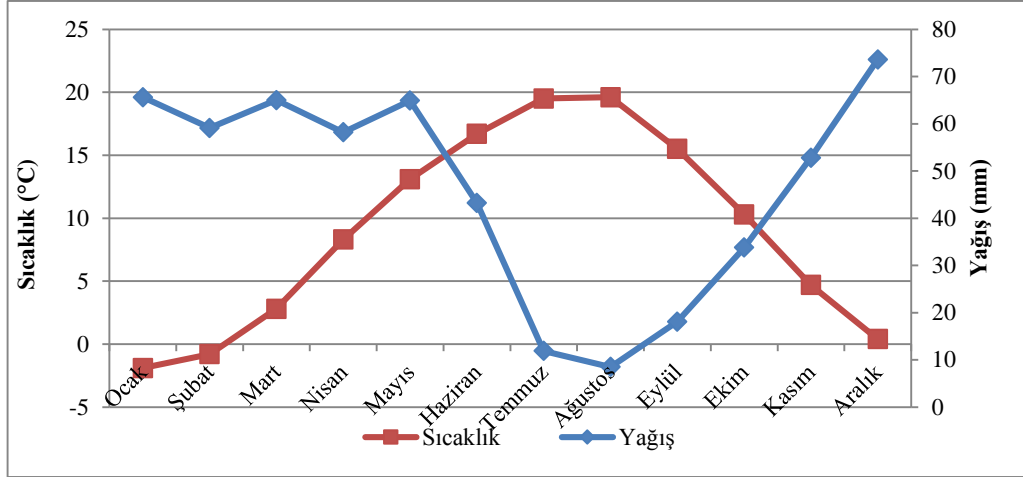
özellikle dere kenarlarında eğimin arttığı görülmektedir. Tepelerin üst kısımlarında ve alanın kent merkezi ile sınır oluşturduğu kuzey kısımlarında çok az da olsa düzlüklere rastlanmaktadır (UDGP, 2011).

3.1.2. İklim Özellikleri

İç Anadolu Bölgesi'nin merkezi kısmının yüksek dağ sıraları ya da dağ dizileri ile kuşatılmış olmasına bağlı olarak, karasal yönü ağır basan bir iklim belirir. Yağışların yıl içindeki dağılımı, sıcaklık şartlarının tam karasal iklimlere göre daha uygun oluşu gibi faktörler, bu geçiş tipini hatırlatmaktadır. Gerçekten de Akdeniz, Karadeniz ve karasal iklim bölgelerinin temas alanındaki bu bölgenin farklı iklimlerden etkilenmemesi düşünülemez. Bu nedenle bölgenin bölüm ve yörelerinde ana iklim şartlarından küçük ölçülerde sapan, modifikasyon olarak da nitelendirilebilecek özelliklere sahip alanlar göze çarpmaktadır (Arınç, 2013).

İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Yozgat ili dolayısı ile karasal iklim kuşağında yer almaktadır. Deniz etkisine kapalı bulunan bölgede, yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Yağışların büyük bir çoğunluğu karasallığın etkisiyle kış ve ilkbahar döneminde olmaktadır. İlkbahar yağışlarına bağlı olarak büyüyen ve çoğunlukla en sıcak ve kurak aylar olan Temmuz ve Ağustos aylarında sararan step ve bozkırlar hâkim bitki örtüsünü oluşturmaktadır.

Araştırma alanı olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Yozgat il sınırları içerisinde olduğu için, iklim özelliklerinin ortaya konulmasında Yozgat il merkezinin iklim verileri kullanılmıştır. Böylece, milli parka en yakın konumda yer alan Yozgat Meteoroloji İstasyonu'ndan temin edilen 1929-2016 dönemine ait 87 yıllık iklim verileri değerlendirilmiştir.

(Kaynak: OSB MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır)

Şekil 5: Yozgat Kentine Ait Yağış ve Sıcaklık Ortalamalarının Aylara Göre Dağılımı

Yağışın yıl içerisindeki durumu incelendiğinde, araştırma alanının uzun yıllar ortalama yağış miktarı 554.7 mm.'dir. Aralık ayından itibaren etkili olmaya başlayan yağışlar Mayıs'a kadar düzenli bir şekilde devam etmektedir. Yağışların büyük bir çoğunluğu Aralık (73.6 mm.) ve Ocak (65.6 mm.) ayında olurken ilkbahar dönemini de kapsayan Mart (65.0 mm.) ve Mayıs (64.9 mm.) aylarında da görülmektedir. En az yağışlı mevsim ise Temmuz (11.9 mm.) ve Ağustos (8.5 mm.) aylarıdır ve milli park alanı da sıcak ve kuraklığın etkisiyle bu mevsimde yağışsız geçmektedir. Gözlenen ortalama sıcaklık değerleri incelendiğinde, en düşük sıcaklık ortalamalarının 0°C'nin altında olduğu Ocak (-1,9 °C) ve Şubat (-0,8 °C) aylarında, en yüksek sıcaklık ortalamalarının Haziran (16,7 °C), Temmuz (19,5 °C) ve Ağustos (19,6 °C) aylarında gerçekleştiği görülmektedir. Yıllık ortalama sıcaklık değeri ise 9,01 °C'dir (Şekil 5).

Sıcaklığın her 100 m.'de 0,5 °C düştüğü düşünülürse, ortalama 1350 m. yükseklikte olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nda sıcaklığın en yüksek olduğu Temmuz ve Ağustos aylarında yaklaşık 18,5 °C olduğu görülürken, bu durum sıcaklığın en düşük olduğu Ocak ve Şubat aylarında ise ortalama -3,5 °C'ye kadar düşmektedir (UDGP, 2011).

İklim, coğrafi çevrenin şekillenmesini ve insan yaşamını çok yakından kontrol eden bir etmendir. İklimin etkisi uzun yıllar boyunca kendini gösterdiği gibi cansız çevrede ve özellikle bütün canlıların yaşamındaki yıllık değişimleri de düzenler. Hatta doğal bitki örtüsünün tür, miktar ve biçim yönünden dağılışı doğrudan doğruya iklimin

kontrolü altındadır (Erol, 2008). Örneğin, sıcaklık ve yağış gibi iklim elemanları milli park içerisinde doğal olarak yayılım gösteren karaçam türleri ve diğer bitki topluluklarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca kent merkezinde önemli yüksek tepelerden birini oluşturan milli parkın da içinde bulunduğu Soğuluk Tepesi'nde kışın biriken kar ilkbahardaki sıcaklıkların artışıyla erimeye başlar ve milli park içindeki dönemlik dereler kısmen dolmaya başlar ancak yaz sıcaklıklarında bu dereler önemlerini yitirirler.

3.1.3. Hidrografik Özellikleri

Yozgat Çamlığı Milli Parkı içerisinde yer alan Katran Deresi ve Divanlı Deresi işlevlerini kaybetmiş kuru dere olarak varlıklarını sürdürmektedir. Kavaklı Dere ise yok denecek kadar az miktarda su ile yer yer özellikle eğimin azaldığı kuzey taraflarda ilkbahar döneminde kısmen dere niteliğini sürdürmektedir. Dereler kısa ve küçük bir havza alanına sahiptir. Yaz dönemlerinde kuruyan dereler kışın Çamlığın tepelerinde eriyen kar sularıyla hareketlilik kazanıp tepeden itibaren topladığı kar sularının bir kısmını Çamlık yanındaki Cevdet Dünder Göleti'ne bırakmakta diğer kısmı ise yer altına sızıntı yapmaktadır (UDGP, 2011).

Milli Park alanının içerisinde Divanlı, Katran, Taşköprü ve Çayır dereleri mevsimlik dereler olup yılın büyük bölümünde kuru olmakla birlikte ilkbaharda faaliyete geçmektedir. Ancak bu mevsimde bile taşıma kapasitelerinin çok altında bir kısmı dolmaktadır. Milli parkta su kaynaklarının durumuna bakıldığında ise, kısıtlı kaynaklara rağmen Yozgat il merkezindeki 70 kadar çeşmeye su sağladığı görülmektedir. Ancak özellikle yaz aylarında yaşanan su sıkıntısının önlenmesi için su kaynakları üzerinde ekolojik döngüyü de dikkate alarak detaylı bir araştırma yapılması uygun olacaktır (UDGP, 2011).

3.1.4. Toprak Özellikleri

Taşdemir (2007) tarafından çalışma sahasının toprak örnekleri Kayseri Valiliği Köye Yönelik Hizmetler Birimi Toprak Analiz Laboratuvarı'nda fiziko-kimyasal özellikleri bakımından incelenmiş ve yapılan analiz sonucunda toprağın killi-tınlı,

kireçsiz, tuzsuz, hafif asitli, fosfor bakımından fakir, organik madde bakımından ise zengin olduğu tespit edilmiştir.

Alanda ayrıca kahverengi esmer orman toprağının hâkim olduğu, alanın başlıca kaynak değerlerinden olan ve Anadolu Karaçamı olarak da bilinen *Pinus nigra subsp. pallasiana* türünün yoğun olarak bulunduğu ve sahaya gelen diğer türlerin de iyi yetiştiği ortamlarda organik madde oranının nispeten daha iyi olduğu, mutlak ve fizyolojik derinliğin yeterli sayılabileceği tespit edilmiştir (UDGP, 2011).

Alanda özellikle yaz aylarında yoğun olarak yapılan rekreasyonel ve piknik faaliyetleri toprak üzerindeki bitki örtüsünün çiğnenmesine, zayıflamasına hatta kurumasına yol açmıştır (Foto 1). Milli park içerisinde yer yer yaşanan toprak kayması da bitki örtüsünün oluşmasına engel olmuş ve toprakların taşınması ve aşınması sonucu başta karaçam olmak üzere diğer ağaç türlerinin köklerinin açığa çıkmasına neden olmuştur (Foto 2). Bu açıdan değerlendirildiğinde, milli park ekosistemi ve doğal görüntüsü üzerindeki istenmeyen etkilerin önüne geçebilmek amacıyla, ziyaretçi etkisini asgari seviyede tutup, alandaki flora ve faunanın sürekliliğini sağlamak önemli yer tutmaktadır.

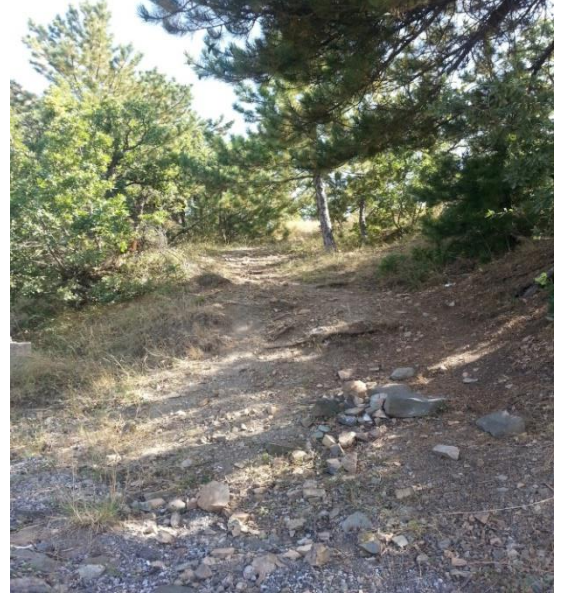

Foto 1: Yoğun Kullanım Sonucu Bitki Örtüsünden Yoksun Alanlar

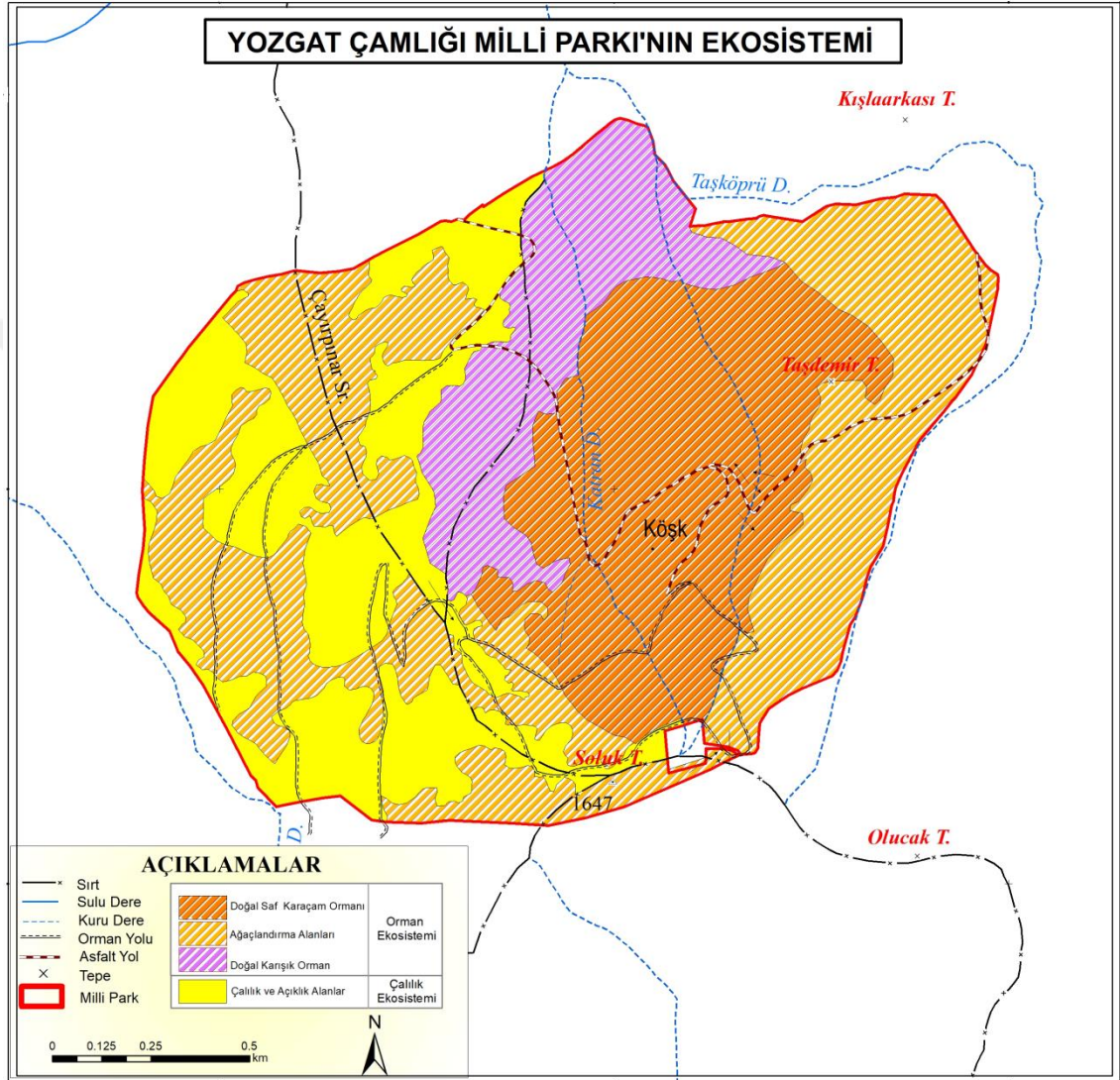
Foto 2: Kökleri Açığa Çıkan Karaçamlar (*Pinus nigra*)

3.1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri

Milli parkın sahip olduğu önemli kaynak değeri olan bitki örtüsü, karasal iklimin etkisiyle bozkır ya da steplerden oluşmaktadır. Steplerin oluşmasında sıcaklık ve yağış gibi iklimsel parametrelerin yanı sıra, milli parkın bulunduğu coğrafi konum, sahip olduğu topografik, jeolojik, jeomorfolojik ve toprak yapısı farklı vejetasyon tiplerinin oluşmasında ve floristik yapı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Yüzölçümünün ancak % 9'u ormanlarla kaplı olan Yozgat'ta, geniş step alanlarının ortasında kalan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nda, belirgin olarak orman vejetasyonu ve step vejetasyonu göze çarpmaktadır (UDGP, 2011) (Şekil 6). Milli parktaki bitki türleri, 43 familya ve 144 cins içinde toplanmış bulunmaktadır. Orman vejetasyonunu başlıca, karaçam (*Pinus nigra*) ve meşe (*Quercus pubescens* Wild.) oluşturmaktadır. 1400 m.'de başlayan ormanlık alan, 1600 m.'ye kadar çıkmaktadır. Karaçamı batı ve güneyden çeviren meşe (Foto 5), bazen saf, bazen de karaçamla veya diğer çalı formları ile karışık, geniş bir topluluk oluşturmaktadır (Foto 4). Bu iki türün oluşturduğu 17,6 hektarlık sahayı, doğudan, güneyden ve batıdan ağaçlama sahaları çevirmiştir. Burada step bitkileri hâkimiyet kazanırken, geven otu (*Astragalus*) gibi yassı dikenli formlar, katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*) ve dağ muşmulası

(*Cotoneaster*) gibi çalı şeklinde cins ve türler de dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra, araştırma alanının doğu kesiminde kalan Katran Deresi adlı vadinin çok küçük bir bölümünde de titrek kavak (*Populus tremula*) ufak çapta lokalize olmuştur (Sayın, 1982).

(Kaynak: UDGP, 2011)

Şekil 6: Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Ekosistemi

Foto 3: Milli Park İçerisindeki Kalıntı Ormanların Tipik Temsilcisi Yaşlı Karaçam (Pinus nigra) Ağaçları

Foto 4: Milli Park İçerisinde Birarada Bulunan Karaçam ve Meşe Toplulukları

Foto 5: Milli Park İçerisindeki Mee (*Quercus pubescens* Wild.) Türleri

Milli park içerisinde karaamlara eşlik eden ardı (Foto 6), alı (Foto 7) ve ahlat gibi türler de ormanın etek kesimlerinde yer almaktadır. amlıkta bulunan karaçamlar uzun ömürlü ve dünya genelinde Kafkasya ve Yozgat'a has endemik bir tür olan Kafkas Karaçamı (*Pinus nigra zigroviskiyana*)'dır. Diğer am türlerine göre yaklaşık 2-3 kat daha fazla ömür ve üreme yeteneğine sahip olan bu çamların 300-500 yıllıklarına rastlanılmaktadır. Yozgat amlığı'nda bulunan dev karaçamların da bu ya sınırına erimi anıt ağaçlar olduğu ifade edilmektedir (Foto 3). Bu anlamda bölge önemli bir botanik laboratuvarı özelliğine sahiptir (Bulut, 2003).

Foto 6: Milli Park İçerisindeki Katran Ardıcı (*Juniperus oxycedrus*) Topluluklarından Bir Görünüm

Foto 7: Milli Park İçerisindeki Alı (*Crataegus*) Topluluklarından Bir Görünüm

Bunların yanı sıra, kuşburnu (*Rosa canina*) (Foto 8), sarı çalı (*Berberis crataegina*), çalılık (*Euonymus verrucosus*), ahlat (*Pyrus olaeagnifolia*) bölgedeki belli başlı çalimsı orman bitkileridir. Meşe fiği (*Vicia cracca subsp.stenophylla*), peçek, piçekli (*Anthriscus nemorosa*), taş yoncası, taçlı fiğ (*Coronilla varia*), yağuşyüreği (*Silena italica*), gül tırnakotu (*Pilosella hoppeana*), orman meşesi (*Viola odor*) otsu orman bitkilerine örnek olarak gösterilebilir (Sayın, 1982).

Foto 8: Milli Park İçerisinde Bulunan Kuşburnu (*Rosa canina*)

Milli parktaki step vejetasyonu, kış sonunda karın kalkmasını izleyen ilk dönemde, önce zambakgiller (*Liliaceae*) ve süsengiller (*Iridaceae*) familyalarının çeşitli cins ve türlerinden oluşan geofitler (soğanlı, rizomlu-yumrulu bitkiler) devreye girer. Bunlardan ilk kez, çiğdem (*Crocus sp.*) ve öksüzali (*Colchicum sp.*) hemen sonra zambakgiller (*Gagea sp.*), kazgagası (*Corydalis sp.*), sümbülcük (*Scilla sp.*), tükürük otu (*Ornithogalum sp.*) gibi türler çiçek açarlar. Bunlar, Mayıs başlarına kadar hayat devrelerini tamamlayarak, sıcak ve kurak dönemi toprak altında geçirirler (Sayın, 1982).

3.1.6. Fauna Özellikleri

Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ilanıyla birlikte uygulamaya konulan koruma önlemleri park içerisinde yaşayan hayvan popülasyonunun ve hayvan türlerinin korunmasında da önemli bir rol oynamıştır.

Tablo 8'de görüldüğü üzere, milli park içerisinde hayvan türlerine bakıldığında fazla bir çeşitlilik olmamakla beraber nispeten kuş türleri yoğunluk göstermektedir. Kuş türlerinin diğer hayvan türlerine göre fazla olmasında milli park yakınındaki Fatih Tabiat Parkı sınırları içerisinde kalan Cevdet Dünder Göleti'nin yer alması etkili olabilmektedir. Diğer hayvan türlerinin sayıca az olmasında ise, milli park yakınındaki tarım alanlarına uygulanan tarım ilaçları ve alan üzerindeki insan etkileri önem taşımaktadır. Özellikle milli park içerisine piknik ve rekreasyon amaçlı araçlarıyla giriş yapan ziyaretçilerin bu alanda yaşayan hayvan türleri için bir tehdit oluşturduğu da göz ardı edilemez. Milli park içerisinde bir zamanlar yaşama alanı bulan altın kartal artık bu sebepler yüzünden görülmemektedir. Ancak alanda hayvanları olumlu yönde etkileyecek bir durumdan bahsetmek gerekirse, piknik amaçlı gelen ziyaretçilerin bırakmış oldukları yiyecek artıkları tarla faresi, sincap, yaban domuzu gibi hayvanlar için bir besin kaynağı olmuştur.

Tablo 8: Milli Park İçerisindeki Hayvan Türleri

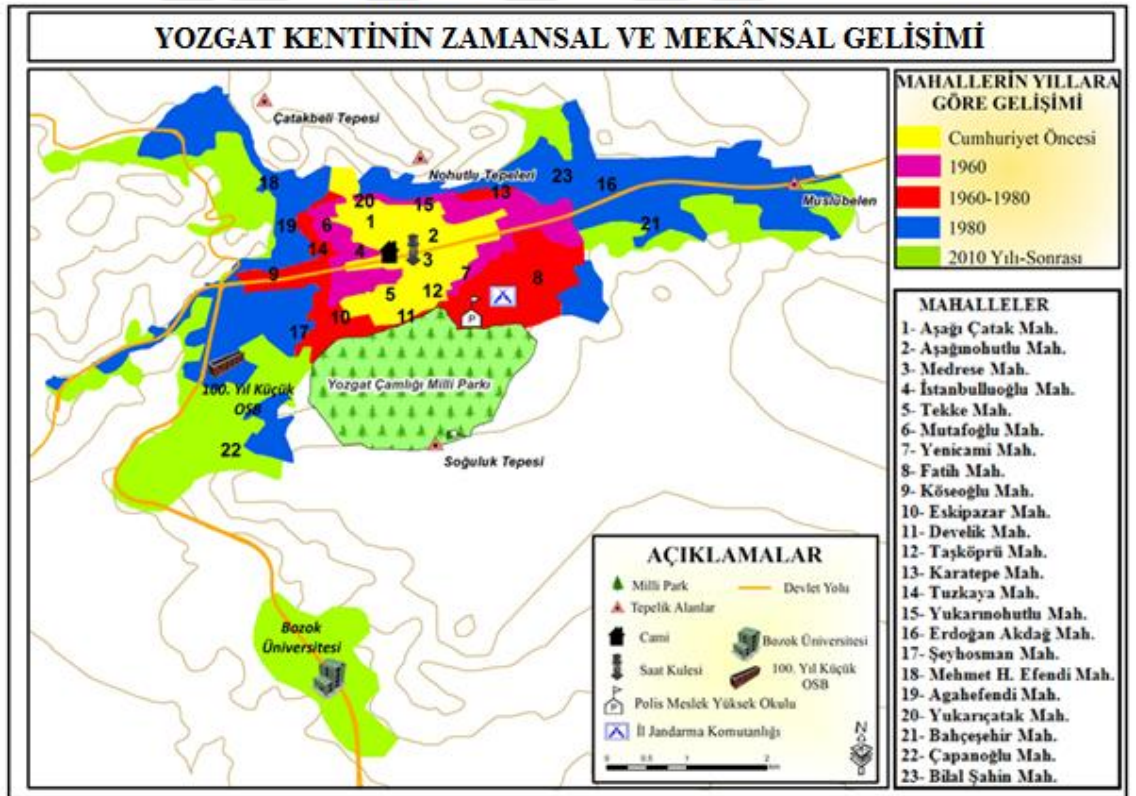
KUŞLAR	
Altın Kartal (<i>Aquila chrysaetos</i>)	MEMELİLER
Küçük Atmaca (<i>Accipiter nisus</i>)	Kızıl Tilki (<i>Vulpes vulpes</i>)
Kumru (<i>Streptopelia decaocto</i>)	Tavşan (<i>Lepus europaeus</i>)
Delice (<i>Circus macrourus</i>)	Tarla Faresi (<i>Microtus arvalis</i>)
Tarla Kuşu (<i>Alauda arvensis</i>)	Kızıl Sincap (<i>Sciurus vulgaris</i>)
Sığırcık (<i>Sturnus vulgaris</i>)	Yaban Domuzu (<i>Sus scrofa</i>)
Sarı Asma (<i>Oriolus oriolus</i>)	
Dağ Kargası (<i>Pyrrhocorax</i>)	SÜRÜNGENLER
Saksağan (<i>Pica pica</i>)	Kaplumbağa (<i>Testudo sp.</i>)
Serçe (<i>Passer domesticus</i>)	Yılan (<i>Coluber sp.</i>)
Tepeli Toygar (<i>Galerida</i>)	Kertenkele (<i>Lacerta sp.</i>)
Arı Kuşu (<i>Merops apiaster</i>)	

(Kaynak: UDGP, 2011)

3.1.7. Nüfus ve Yerleşme Özellikleri

Yozgat Çamlığı Milli Parkı içerisinde herhangi bir yerleşim yeri bulunmamakla beraber milli parka hizmet veren Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yozgat Şube Müdürlüğü, lojman, yaklaşık 60 odalı bir otel, kır evi ve lokanta bulunmaktadır. Hemen bitişiğinde ise milli park alanını kullanan, alan üzerinde doğrudan veya dolaylı etkisi bulunan Yozgat kenti yer almaktadır. Dolayısıyla çalışma sahası anlatılırken, milli parkla etkileşimde olan Yozgat kenti dikkate alınmıştır. Bu açıdan düşünüldüğünde, Yozgat kenti mahallelerinin nüfusu, tarihsel ve zamansal gelişimi ile mahallelerin bu süreçte milli parka doğru yönelimi açıklanmıştır.

Coğrafi şartları itibariyle dar bir alanda yayılış gösteren Yozgat kenti, kuzeyde Nohutlu Tepe, güneyde milli parkın bulunduğu Soğuluk Tepesi ile doğuda Muslubelen Tepe arasında kurulmuştur (Şekil 7).

(Kaynak: Yozgat Belediyesi İmar Planları dikkate alınarak yazarlar tarafından üretilmiştir) (Kervankıran ve Kılıç, 2017a).

Şekil 7: Yozgat Kentinin Geçmişten Günümüze Mekânsal Gelişimi

Yozgat kenti kurulmadan önce konar- göçer Türkmenler yerleşik hayata geçerek köyler kurmuşlar ve 18. yüzyılın sonlarına doğru kent, Bozok Sancağı vekillerinden Çapanoğulları tarafından kurulup geliştirilmiştir (Sakin, 2012). 1874 yılında belediye olan Yozgat'ın bugünkü ticari ve kamu hizmetlerinin yoğun olarak görüldüğü Aşağı Çatak, Aşağınohutlu, Medrese, İstanbulluoğlu ve Tekke Mahalleleri Cumhuriyet öncesinde de yerleşim yeri olarak bulunmaktadır. Önemli sivil mimari örneklerinin bulunduğu bu mahallelerde geçmiş dönemlerde yapılan camiler, kiliseler, türbeler ve diğer tarihi kalıntılar günümüze kadar ulaşmıştır (Yozgat Belediyesi, 2008).

Yozgat kenti de 1908 yılında saat kulesinin yapılmasıyla birlikte yerleşim alanları cami ve saat kulesi etrafında gelişmeye devam etmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde saat kulesinin bulunduğu alan bir meydan haline getirilip şehrin çekirdeği yapılmıştır. Çapanoğlu (Büyük) Camii'nin ve bu çekirdeğin etrafında da sokaklar ve mahalleler oluşmuştur (Acun, 2005). Günümüzde saat kulesinin de içinde bulunduğu Cumhuriyet Meydanı çeşitli etkinliklerin ve rekreasyonel aktivitelerin düzenlendiği, halkın gündelik olarak kullandığı bir mekân olarak hala önemi korumaktadır.

Geçmişte yalnızca birkaç haneli bir köy olarak bilinen Yozgat, Cumhuriyet yıllarında fiziksel ve sosyal büyümesini hızlandırmış, tek merkezli bir çekirdekten dışarı doğru gelişerek, Şekil 7'de görüldüğü gibi merkezin etrafında büyüme göstermiştir. Kentin tarihi ve merkezi çekirdeğini oluşturan saat kulesi ile İstanbulluoğlu mahallesinde yer alan Çapanoğlu (Büyük) Camii kentsel sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. Kentteki çarşı ve dükkânlar ilk yerleşim yerlerinin oluşmaya başladığı Aşağınohutlu ve Aşağı Çatak Mahalleleri'nde kurulmuştur. Saat kulesi ve Cumhuriyet Meydanı'nın da bulunduğu Aşağınohutlu Mahallesi'nde çok sayıda resmi ve idari kurum bulunmaktadır. Yozgat Valiliği, Yozgat Belediyesi, Yozgat İl Özel İdaresi, PTT gibi resmî kurumlar ile bankalar bu mahallede yer almaktadır (Kervankıran ve Kılıç, 2017a).

Kentin ilk gelişmeye başladığı Cumhuriyet öncesi dönemde milli park yakınında Tekke, Taşköprü, Develik Mahalleleri ile Eskipazar Mahallesi'nin bir kısmı oluşmaya başlamıştır. Bu mahallelerden Tekke Mahallesi'nde 1933 yılında Yozgat Devlet Hastanesi ile 1992 yılında Çamlık Altı Caddesi'nde Yozgat Doğumevi Hastanesi

açılmıştır.³² Böylelikle milli parkın çevresinde ilk oluşmaya başlayan mahallelerde kamu binalarının ilk örneklerine rastlanmaktadır. Yine bu dönemde kent merkezinde yer alan mahallelerin milli parka doğru ilerlediği görülmüştür (Foto 9). Milli parkın yakınındaki boş arazilere ağaçlandırmalar yapılırken, kentin zaman içindeki büyümesi, milli parkı yavaş yavaş kuşatmış ve kent ile milli park birbiriyle iç içe geçmiştir (Kervankıran ve Kılıç, 2017a).

(Kaynak: Selim Durak Fotoğrafçılık)

Foto 9: Cumhuriyet Yıllarında Yozgat Kenti ile Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuzeyden Görünümü

Kent merkezinde bulunan binalar çok katlı, betonarme ve site yapılaşması şeklindeyken, milli parka yaklaşıldıkça kat sayısında bir azalış görülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak bir katılımcı şu ifadelerde bulunmuştur:

“1977’den önce Çamlığın estetik görüntüsünün bozulmaması için yüksek katlı binaların yapılmasına izin verilmezdi. Mesela 1933 yılında yapılan Devlet Hastanesi bile yüksek katlı değildir” (YH3).

Gerçekten de milli parkın kenarındaki mahallelerde daha çok müstakil, tek katlı ve bahçeli konutlar hâkimken, bu konutların büyük bir kısmı kırsal bir nitelik göstermektedir (Foto 10).

³²Günümüzde bu her iki hastane de, 2017 yılında açılan Erdoğan Akdağ Mahallesi’ndeki Yozgat Şehir Hastanesi bünyesinde yer almaktadır.

Foto 10: Milli Park Kenarındaki Konutların Güneybatıdan Bir Görünümü

1960 yılına kadar olan kesimde eski yerleşimlerin çeperlerinde yer alan Mutafoğlu, Karatepe'nin bir kısmı, Yenicami, Fatih ve Köseoğlu Mahalleleri'nin karayolu kesimi gelişimini tamamlamıştır. 1960 yılından sonra kente olan göçün hızlanması yeni gelişim alanlarına duyulan ihtiyaçları artırmıştır. Bu dönemde de kent her yöne gelişim göstermiştir. 1980 yılına kadar Eskipazar, Develik, Taşköprü, Yenicami, Fatih, Köseoğlu ve Mutafoğlu Mahalleleri'nin gelişimi tamamlanmıştır. 1980 yılından sonra ise artan nüfusa bağlı olarak doğu yönünde Karatepe ve Erdoğan Akdağ Mahalleleri'nde, batı yönünde ise günümüzde TOKİ'nin de bulunduğu Çapanoğlu Mahallesi'nde yüksek katlı site yapılaşmaları oluşmuştur ve bu yapılaşma eğilimi devam etmektedir. Bu mahalleler dışında Mehmet Hulusi Efendi, Agahefendi, Yukarıçatak ve Bahçeşehir Mahalleleri günümüz sınırlarına ulaşmıştır (Şekil 7). 1996 yılı imar planının yapımı ile mekânsal gelişme yönü olarak doğu kesimi öngörülmüştür. Gelişmeler genelde doğu ve batı kesimde, büyük parsellerde, yüksek katlı ancak tabanda daha çok açık alana sahip site yapılaşması şeklinde gerçekleşmiştir. Yozgat kentinin geçmişten günümüze mekânsal gelişimi ve yayılımı üzerinde arazi yapısı, doğal ve yasal sınırlamalar, çalışma alanları, karayolu, kamu binaları ve üniversitenin etkisi olduğu söylenebilir (Yozgat Belediyesi, 2008).

Günümüzde yeni mahallelerin oluşması ve milli park alanına kadar ilerlemesi kenti milli park alanına iyice yaklaştırmıştır (Foto 11). 2005 yılında milli parkın hemen güneybatısına yapılan TOKİ konutlarıyla birlikte milli park ile yerleşim alanları

arasındaki mesafe giderek daralırken, milli parka yakın mahallelerdeki konut sayılarında da artış yaşanmıştır (Foto 12).

Milli parka TOKİ, Divanlı Köyü ve radar taraflarından kontrollü bir giriş olmaması nedeniyle özellikle yerel halk yoğun olarak alanın alt kotlarını piknik amaçlı kullanabilmektedir. Hassas orman örtüsü, herhangi bir dikkatsizlik sonucu, özellikle temizlenmeyen kuru yer örtüsünün ve kurumuş karaçam iğne yaprakları ve kozalakların tutuşması sonucu zarar görebilir (UDGP, 2011).

Foto 11: Yozgat Kenti ile Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuzeyden Görünümü (2017)

Foto 12: Milli Parkın Güneybatı Eteklerinde Yer Alan Konutlarından Bir Görünüm (2018)

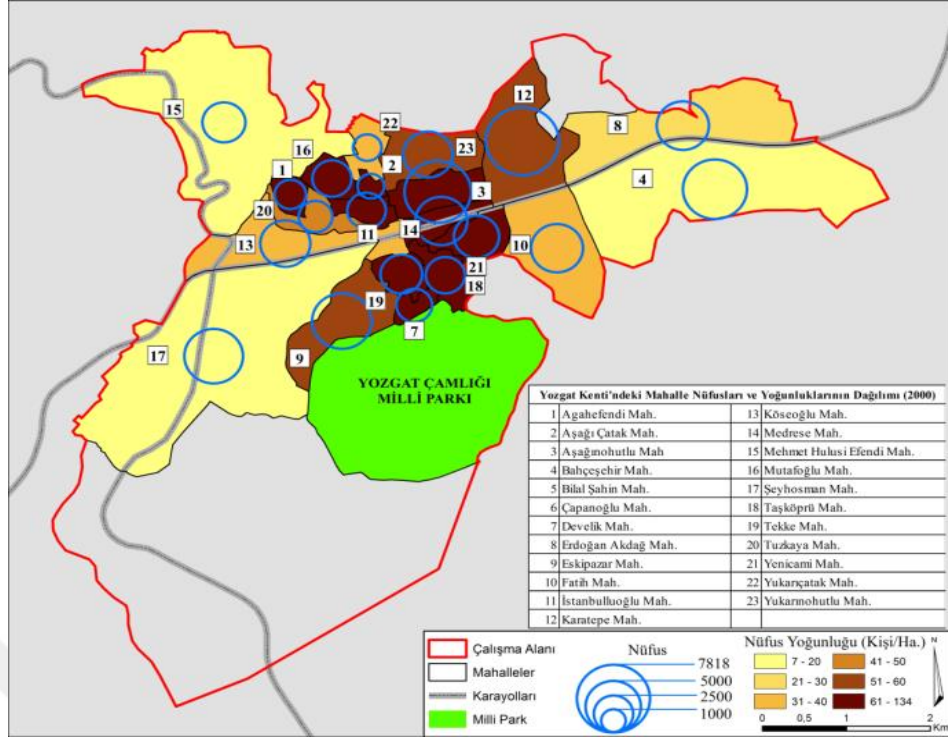
Günümüzde toplam 23 mahallesi bulunan kentin, mahalle nüfusları zaman zaman artış ve azalış eğilimi göstermektedir. Tablo 9'da da görüldüğü üzere 2000 yılından 2016 yılına kadar nüfusu devamlı olarak azalan mahalleler arasında Agahefendi, Develik, Eskipazar, İstanbulluoğlu, Karatepe, Medrese, Mutafoğlu ve Yukarıçatak Mahalleleri öne çıkmaktadır. Bu mahalleler içerisinde 2014 yılı yerel seçim öncesinde Karatepe Mahallesi'nden ayrılarak yeni yapılaşmaların, yüksek katlı binaların ve sitelerin yoğun olduğu Bilal Şahin Mahallesi'nin oluşması, bu mahallede nüfusun

azalmasında önemli bir etkiye sahiptir. Konut fiyatlarının diğer mahallelere göre yüksek olduğu bu mahallede, halkın rekreasyon talebini karşılayacak Çapanoğlu Kent Parkı'nın da bulunması bu mahallenin tercih sebeplerinden birisidir. Ancak Karatepe Mahallesi'nde Yozgat'ın ilk kentsel dönüşüm projesi olan eski sanayi sitesinin yerine TOKİ konutlarının yapılıyor olması, bu mahallede nüfusun gelecek dönemlerde artmasına neden olabilir. İl genelinde görülen kent içi hareketlilik, bazı mahallelerde belirgin olarak görülürken, gecekondulaşmaların hâkim olduğu bazı kesimlerde nüfus, yeni yapılaşmaların olduğu mahallelere doğru kaymıştır. Milli parka komşu olan Develik Mahallesi'nde de benzer durum yaşanmıştır. Bu mahalledeki gecekonduların çok hisseli ve arsaların küçük olması, bu alanlara yeniden konutlar inşa edilmesini engellemiş ve mülk sahiplerinin bir kısmının konutlarını terk etmesine neden olmuştur. Özellikle 2010 yılından sonra yeni yapılaşmaların yoğun olduğu Şeyhosman Mahallesi ile Çapanoğlu Mahallesi böylelikle kentin kalabalık mahallelerini oluşturmuştur (Kervankıran ve Kılıç, 2017a). (Şekil 8 ve 9).

Tablo 9: Yozgat Kentindeki Mahallelerin 2000-2007-2016 Yıllarındaki Nüfus Miktarları

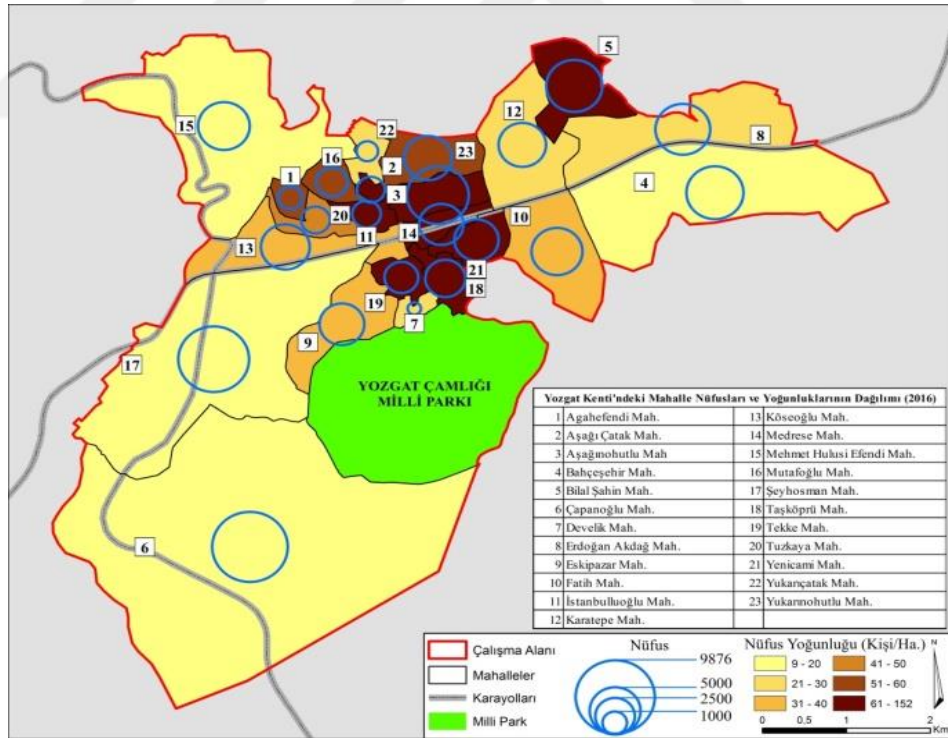
Mahalleler	2000	2007	2016
Agahefendi Mah.	1.473	1.391	1.019
Aşağı Çatak Mah.	1.041	1.597	1.366
Aşağınohutlu Mah.	6.557	6.293	6.620
Bahçeşehir Mah.	6.043	5.233	5.636
Bilal Şahin Mah.	0	0	5.463
Çapanoğlu Mah.	0	0	9.876
Develik Mah.	1.878	414	306
Erdoğan Akdağ Mah.	4.044	5.771	5.227
Eskipazar Mah.	5.229	4.514	3.479
Fatih Mah.	3.988	3.896	4.471
İstanbuluoğlu Mah.	2.180	1.586	1.418
Karatepe Mah.	7.818	4.562	3.920
Köseoğlu Mah.	3.661	4.909	4.118
Medrese Mah.	3.956	3.726	3.394
Mehmet Hulusi Efendi Mah.	2.720	2.544	4.621
Mutafoğlu Mah.	2.267	2.005	1.693
Şeyhosman Mah.	5.079	8.077	8.675
Taşköprü Mah.	2.264	3.168	2.806
Tekke Mah.	2.551	1.781	1.986
Tuzkaya Mah.	1.672	1.726	1.437
Yenicami Mah.	3.007	3.482	3.382
Yukarıçatak Mah.	1.210	920	820
Yukarınohutlu Mah.	3.589	4.588	3.946

(Kaynak: TÜİK)

(Kaynak: Kervankıran ve Kılıç, 2017a).

Şekil 8: Yozgat Kentindeki Mahalle Nüfusları ve Yoğunluklarının Dağılımı (2000)

(Kaynak: Kervankıran ve Kılıç, 2017a).

Şekil 9: Yozgat Kentindeki Mahalle Nüfusları ve Yoğunluklarının Dağılımı (2016)

2014 yılında Şeyhosman Mahallesi'nden ayrılarak oluşturulan Çapanoğlu Mahallesi'nde, 1. Etap TOKİ'ye ait 3+1 şeklinde orta gelirli için 720 dairelik konutların yer alması, 2010 yılından sonra da dar gelirli için yapılan 1+1, 2+1, 3+1, 4+1 şeklindeki 2. Etap TOKİ'lerin bu mahallede yer alması nüfusun bu alanlarda toplanmasında önemli bir etkiye sahip olmuştur. Nüfusa hizmet edecek sağlık ocağı, ilköğretim okulu, cami, spor salonu, iş merkezi gibi çeşitli kurumların varlığı da bu mahallenin çekiciliğini artırmaktadır. Ancak bu gelişmelere rağmen, kendisinden ayrılarak yeni bir mahalle oluşmasına rağmen, nüfusu istikrarlı bir şekilde artmaya devam eden tek mahalle Şeyhosman Mahallesi'dir. Site yapılaşmalarının, çok katlı binaların ve müstakil konutların yoğun olarak görüldüğü bu mahalle, kentlilerin tercih ettiği önemli bir mekân olarak ön plana çıkmıştır. Nitekim, bu mahalleler dışında nüfuslarında yıllar arası hem artış hem de azalış görülen mahalleler de mevcuttur. Ancak nüfuslarında görülen değişikliklere rağmen Aşağınohutlu, Bahçeşehir, Erdoğan Akdağ, Fatih, Köseoğlu, Mehmet Hulusi Efendi, Yenicami ve Yukarınohutlu Mahalleleri nüfusu kalabalık mahalleler arasında yer almaktadır (Şekil 8 ve 9). Bunlar arasında Aşağınohutlu Mahallesi'nin kentin ilk mahallelerinden biri olması ve Fatih Mahallesi'nde 2008 yılında yıkılan Tekel Bira Fabrikası'nın yerine yüksek katlı binaların ve AVM'nin yapılması bu mahallelerdeki nüfusun artışında önemli bir etkiye neden olmuştur. Çok yoğun olmamakla birlikte Taşköprü, Tekke ve Tuzkaya Mahallelerinin bazı kesimlerinde çok katlı binalar ile müstakil konutlar bir arada bulunurken, nüfusları diğer mahallelere göre nispeten daha düşüktür (Kervankıran ve Kılıç, 2017a).

Kent genelindeki mahalle nüfuslarına bakıldığında, milli parkın komşu olduğu mahalleler de yoğun bir yerleşik nüfus olmamakla beraber milli parkın karşı karşıya kaldığı bir nüfus baskısı söz konusudur ve bu durum milli park ile kent arasında zaman zaman karşılıklı olumsuz etkiler doğurmaktadır. Bu etkilerin önüne geçebilmek amacıyla insan-çevre ilişkilerinin daha dengeli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bu konuda Ocak (1996), kentlerin gelişmesiyle beraber kentlilerin ortak değerlerini oluşturan kolektif bellek olarak nitelendirilen kültürel ve doğal varlıkların ortadan kaldırıldığının altını çizmiştir. Kayın (2004) ise kentte meydana gelen herhangi bir gelişmenin çok uzaktaki bir ögeyi de etkileyeceğini belirtmektedir. Bu nedenle de

kentlerin sahip oldukları değerleri göz önüne alarak, hassas bir şekilde gelişmesi ve kent planlamalarının geleceği öngörerek eyleme geçmeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Kent merkezinin giderek genişlemeye ihtiyaç duyması nedeniyle, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından bu konuyla ilgili olarak 2013 yılında onaylanan 1/100.000 ölçekli Yozgat- Sivas- Kayseri Çevre Düzeni Planı (ÇDP) yapılmış ve Yozgat kenti için kentsel gelişme alanları öngörülmüştür (Çatalbaş, 2016). Plan henüz tam anlamıyla uygulamaya geçirilmemiş olmakla birlikte, şehrin güneyindeki Kayseri yolu ve Ankara yolu konut gelişme alanı, ticaret alanı, yeşil alan ve diğer kullanımlara açılmıştır. Şehrin kuzeyinde kalan bazı bölgelerde de konut gelişme alanları bulunmaktadır. Şehrin gelişmeye en uygun kesimi, ana arterlerin güney- batı istikametinden geçmesi, üniversite kampüs alanının ve hızlı tren güzergâhının Divanlı yolunda olması, şehrin diğer bölgelerinin verimli tarım arazileri ve doğal eşiklerden oluşması nedeniyle güney- batı istikametinde planlanmıştır. Şehrin gelişim makro formu, güney- batı istikametindeki Saray ilçesi ve Topçu Göleti yönünde olacağı düşünülerek alt ölçekli planlarda bu bölgelerdeki sosyal donatı alanlarının artırılması gerekmektedir. Ayrıca Çevre Düzeni Planı (ÇDP) esaslarında Yozgat Çamlığı Milli Parkı ve orman alanları gibi alanlara koruma kararları getirilirken, kent içerisine büyük kentsel yeşil alanların yanı sıra bazı bölgelerde temalı parklar, spor alanları, fuar ve rekreasyon alanları vb. gibi kullanımlar da önerilmiştir (Çatalbaş, 2016).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YOZGAT ÇAMLIĞI MİLLİ PARKI'NIN GELİŞİMİ

4.1. YOZGAT ÇAMLIĞI'NIN MİLLİ PARK OLMADAN ÖNCEKİ DURUMU

Orta Anadolu'da asırlarca zamana karşı ayakta kalmaya devam eden, Yozgat kentine değer katan, kent halkı açısından da doğal bir miras özelliği taşıyan Yozgat Çamlığı, koruma altına alınarak Yozgat kentine kazandırılan ender nitelikli bir alandır. Yozgat Çamlığı, günümüzde olduğu gibi geçmişte de kent dokusunu anlamlandıran ve kentin önemli bir açık yeşil alanı olarak doğal ekosistemin devam etmesine katkı sağlayan, tarihi öneminin yanı sıra kültürel değeri nedeniyle de öne çıkan bir mekândır.

Harvey (2016) mekânı, insanı biçimlendiren ve onun tarafından biçimlendirilen toplumsal bir boyut olarak değerlendirmektedir. Mekânsal biçimleri ise, içinde toplumsal süreçlerin olduğu cansız nesnelere olarak değil; toplumsal süreçleri, bu süreçlerin mekânsal olmasıyla aynı tarzda içeren şeyler olarak görmektedir (Harvey, 2016). Yozgat Çamlığı da, insanların yaşadığı deneyimler ve birikimlerle yeniden şekillenen ve bu süreçlerle sosyo-kültürel yaşam hakkında bilgiler veren yalnızca fiziki bir nesne ya da estetik bir simge olarak değil, kentlilerin bir araya geldiği, kültürlerinin ve günlük yaşam pratiklerinin yansıtıldığı önemli bir mekândır. Milli park statüsü kazandırılmadan önce de böyle bir mekândan bahsetmek mümkündür ve insanlar bu alanla etkileşim halindeydi. Bu sebeple Yozgat Çamlığı'nın günümüzde olduğu kadar geçmişte de ne anlam ifade ettiği ve konumlandırıldığı üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Layihalar, çeşitli söylenceler, Aslı'ya kavuşmak isteyen Kerem'in hikâyesi, Arif Nihat Asya gibi şairlerin şiirleri, yazarların mektupları ve Yozgat'ın türküleri Çamlığın yaşam serüvenini anlatmak adına önemli ipuçları sunmaktadır.

Bahsi geçen kaynaklar arasında en eskisi Anadolu'nun sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi veren rapor niteliğindeki "layihalar" olmuştur. O dönemlere ait pek çok bilgiyi barındıran bu raporlar arasında Yozgat'taki ormanlara da yer verilmiştir.

Sultan II. Abdülhamid zamanında 1895'te Yozgat'ta tahrirat müdürü olan Osman Namık Bey, o dönemlerde Yozgat'taki ormanların azalacağından endişe duyarak, bu durumu şu şekilde dile getirmiştir: “... *Zîrâ ziyâde müsinn kimselerin rivâyetine göre, Yozgad kasabasının etrafı ormanlık imiş el-yevm ise bundan numune olarak kasabanın cihet-i cenûbisinde bir mikdâr Çamlık bakî kalmışdır. Bu dahi belediye tarafından on seneden beri muhafazası hakkında edilen himmet semeresidir...*” (Özger, 2015) şeklinde Yozgat'ın etrafının önceleri ormanlarla kaplı olduğunu, ancak zamanla bu ormanlardan bir miktar kaldığını ve o dönemlerde yasal olarak bir koruma düşüncesi olmamasına rağmen bu alanın belediye tarafından korunduğunu ifade etmektedir.

Eski dönemlerde Yozgat kentinin ormanlık olduğunu hatta kent içerisindeki cadde kenarlarında karaçamların yer aldığını foto 13 ve 14 de kanıtlar niteliktedir. Ancak günümüzde bu karaçamlardan yalnızca milli park alanı içerisinde olanlar kalmıştır.

(Kaynak: Koç, 1963)

Foto 13: Kent İçerisinde Bir Zamanlar Bulunan Karaçamlar

(Kaynak: Yozgat Gazetesi, 15 Eylül 1954)

Foto 14: Bir Zamanlar Cadde Ortalarında Bulunan Karaçamlar

İç Anadolu stepleri içerisinde sayılı ormanlardan olan Yozgat Çamlığı, çeşitli yollarla korunmaya çalışılmıştır. Bir zamanlar bu alan Çapanoğlu Ziya Bey tarafından kendisine av sahası ilan edilmiş ve buradan ağaç kesimi yasaklanmıştır. Bu sebeple de Çamlık tamamen yok olmaktan kurtarılmıştır (Yozgat Gazetesi, Ağustos 2002). Hatta o dönemlerde Çamlık'tan ağaç kesmek isteyenler olmuşsa da bunun önüne geçilmiş ve korunmuştur (Yalçın ve Gökçen, 1987). Yozgat Çamlığı'nın, eski dönemlerde Orta Anadolu'da yaşamış olan Çapanoğlu Mustafa adlı bir beyin özel mülkü olduğu da bilinmektedir. Çapanoğlu Mustafa buradan ağaç kesmeye kalkanı öldürtüp, aynı alanda teşhir ettiğine dair (Çalışkan, 1995; Sever, 1998) çeşitli söylentiler de bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Çamlığın milli park olmadan önceki dönemlerine tanıklık eden bir katılımcı;

“Çapanoğlu buradan çam kesenin kellesi de kesilir dermiş, eğer öyle demeseydi o dönemlerde korunamazdı zaten. İnsanlar yakacak ve odun ihtiyaçlarını hep buradan karşılardı. Böyle bir yaptırım o dönemin şartları ile Yozgat Çamlığı için geçerli olmasaydı belki günümüze gelene kadar bu ormanların hiçbiri kalmazdı ”(YH1).

Yukarıdaki konuyla ilgili olarak, halkın odun ve diğer orman ürünlerine olan ihtiyaçlarını karşılamak için yapacakları denetimsiz kesimlerden ormanların etkileneceği ve zamanla fonksiyonlarını yitireceğinin öngörülmesi üzerine Fatih Sultan Mehmet'in “Ormanlarımdan usulsüz bir dal kesenin başını keserim” sözünü akıllara

getirmektedir (Eler, 2005). Bu yaklaşım aslında geçmişte resmi olarak kanunlar veya yasalar ile belirlenmesede koruma düşüncesinin toplumsal olarak varlığını göstermektedir.

Çamlık hakkında bunlar dışında anlatılan bir takım efsaneler de bulunmaktadır. En bilineni Kerem ile Aslı'nın hikâyesidir. Bir gün yolu Yozgat'a ve Çamlık mevkiine düşen Kerem, oraya bir çam diker ve *"Bu çamdan nice çamlar yetişsin, burası koruluk olsun"* diye dua eder. Hikâyenin sonunda Kerem yanar kül olur ama diktiği beş çam bugünkü Çamlığa dönüşür. Bayrak şiirinin şairi Arif Nihat Asya (1904-1975), Yozgat'ı anlattığı bir şiirinde *"Diktiği beş çamın gölgesinde Kerem/Aslım gelir der durur yorulmaz"* mısralarına yer verir. Yozgat Çamlığı'ndaki çam cinsinin benzerlerin Kafkaslar'da bulunması Çamlığın Kerem'in diktiği beş çamdan oluştuğuna dair inanışlara ve anlatılara ayrı bir anlam ve derinlik katmaktadır (<http://www.yozgatgazetesi.com/>). Bir başka rivayete göre Kerem Aslı'yı ararken Soğuluk Tepe adı verilen Çamlık Milli Parkı içerisindeki tepede dinlenmek için durmuş ve çamları göstererek *"Bu çamlardan çamlar yetişsin, aşıklar kavuşsun, sarışın mavi gözlü çocuklar olsun."* dediği ve bu çamdan türeyen çamlardan Çamlığın oluştuğu söylenmektedir (OSB DKMPGM, 9. Şube Müdürlüğü, 2016).

Efsanelerin yanı sıra Sabahattin Ali'nin yazdığı bir mektupta Yozgat Çamlığı'ndan bahsetmesi de şaşırtıcıdır. Cumhuriyet Dönemi önemli yazarlarından biri olan ve 1927-1928 yılları arasında Yozgat Merkez Cumhuriyet Okulu'na öğretmen olarak atanan Sabahattin Ali, Nahid (Fıratlı) Hanım'a yazdığı mektubunda Yozgat kentini ve insanlarını pek sevmediğini belirterek bu durumu oldukça yerici bir tavırla ifade etmiştir. Ancak o dönemlerde yazarın dikkatini çeken kentin ortasındaki ormanlık alan, mektuba önemli bir metafor yapılarak edebi bakış açısıyla yansıtılmıştır:

"Burası beni muhakkak çıldırtacak. Ne basit muhit Yarabbi. Düşün kardeşim, konuşulacak bir insan bile yok. Hepsi alelade, hepsi dümdüz. Memleketin civarı hep bozkır, gözüünün alabildiği kadar çıplak dağlar uzanıyor... Yalnız Yozgat'ın tam karşısında bir çam ormanı var... Ama o da bu dümdüz araziye yakışmıyor... Adeta kirli bir bakkal önlüğüne yamanmış yeşil bir kadifeye benziyor. (...) Kendimi yalnız okumaya verdim. Kitap, gazete, mektup okumakla vakit geçiriyorum. Ah Nahid, yalnızlık asıl böyle kalabalık yerlerde belli oluyor."(<https://onedio.com>) şeklinde duygularını dile

getirmiştir. Her ne kadar Sabahattin Ali'nin Yozgat kenti hakkındaki düşünceleri olumsuz olsa da Yozgat Çamlığı hakkındaki söylemleri dönem şartlarına göre kentin önemli bir imgesi olarak öne çıkmıştır.

Çok eski dönemlerde bile Yozgat Çamlığı aslında kent içerisinde her zaman dikkatleri üzerine çekmiştir. 10 Eylül 1930 tarihli Yozgat Gazetesi'nde *“Yozgat'ın tabii varlığı Çamlık, bir şahika ki Yozgat'la karşı karşıya, zirvesi ve etekleri sık yüksek köklerinden itibaren ebediyen bir hilkat-ı hadra (yaratılan yeşillik) ile donatılmış, cesim bir Çamlık. Gece gündüz Yozgat'a sıhhat ve hayat püskürüyor”* demektedir. Vatan Gazetesi ekinde de *“Anadolu'nun ortasında nefis kokulu, serin gölgeli, göz alabildiğine uzanan çam ormanının kıymetini tayin edememek saflıktır derken, bir mesire ve şifa yeri olan çamlığın üzerine Yozgatlılar titremelidir”* demektedir (<http://www.yozgatgazetesi.com>). Kent dokusuna önemli bir nitelik kazandıran Yozgat Çamlığı, eşsizliğiyle kent karakterine katkılar sağlamasının yanı sıra bu özelliği nedeniyle de insanlarla aralarında sıkı bir bağ oluşturulan toplumsal bir mekândır. Lynch (2015), kentte her durumda gözün görebileceği, kulağın işitebileceğinden fazlası, keşfedilmeyi bekleyen bir dekor ya da manzaranın varlığından bahsetmektedir.

3 Şubat 1934'te ikinci kez Yozgat'a gelen Atatürk, Vali Bekir Sami Bey'e *“Çamlık'ın dışardan ziyaretçi çekecek bir hale getirilmesi için ihtiyaca kâfi binalar yaptırılmasını ve Çamlık'ta kendilerinin de bir köşk yaptırmak istediklerini”* belirtmiştir. Ayrıca *“Tekrar gelir, sizlerle daha çok konuşurum. Hele güzel Çamlık'ınızda mutlaka kalmak isterim.”* diyerek Yozgat'tan ayrılmıştır (Göksoy, 1974).

Bozok Yozgat Halkevi Dergisi (1938) bir sayısında *“Güzel yurdun baha yetmez hazinelerini vakti ile benimsemeyip, korumayan eski devrin idare adamlarına karşı tepkilerimizi göstermekten kendimizi alamıyoruz. Çocukluğumuzdan beri Çamlığımız tevessü ve inkişaf göremiyor, ötesinde berisinde testere ile kesilmiş ağaçlar olduğunu görüyoruz. Her şeyden evvel koruma işi ele alınmalı, vazifesini suiistimal eden bekçiler görülürse haklarında en ağır cezalar tatbik edilmelidir”* şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Günümüzden yaklaşık 80 yıl öncesinde kentin güzide bir nesnesi olan Yozgat Çamlığı'nın aslında korunamadığı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu konuda

yöneticilerin tam olarak koruma konusundaki yeterli gayreti göstermemesi, bu sahada yeteri kadar bakım ve onarım işlerinin yapılmaması bir tepkiyle karşılanmıştır. Gerek yerel basının gerekse de halkın bu konuya yönelik dile getirdiği şikâyetler üzerine koruma konusunda daha fazla ehemmiyetin gösterilmesi gerektiğini ve aslında Yozgat Çamlığı'na ne kadar önem verildiğini hep vurgular nitelikte olmuştur.

Bahsi geçen Çamlık ormanının önemi kültürel motiflerle de anlatılmaya çalışılmıştır. Yozgat türkülerine önemli bir tema olarak aktarılan “Çamlık” aslında halka mal olmuş coğrafi bir ögedir. Duygu ve düşünceler aktarılırken, acının ve hüznün mekânını anlatan Çamlık, kimi zaman mutluluğun ve sevincin sembolize edildiği bir mekân olarak yansıtılmıştır. Kapusuzoğlu (2009) Bozoknağme’de, Çamlığın âşıklara tercüman olan ve Yüceler Yücesi’ne niyazlarını sundukları bir mekân olduğunu vurgulamaktadır.

Gürbüz ve Şahin (2012)’e göre, söylendiği yörenin fiziki ve beşeri özelliklerinden önemli ölçüde etkilenen türküler, Türk insanının sevincini, üzüntüsünü, heyecanını, coşkusunu, kızgınlığını, sitemini vb. duygularını dile getirmekte ve aynı zamanda yaşanan mekânın fiziki ve beşeri özelliklerinden de etkilenmektedir.

Halk türkülerindeki doğal ortamla ilgili ifadeler, yaşanan doğal ortamın özellikleriyle doğru orantılıdır. Karasal bir iklime ve yüksek dağlık alanlara sahip alanlarda topografik ve klimatik özelliklere ait ifadeler türkülerde daha çok yer almaktadır (Şahinalp, 2012). İnsan-çevre etkileşiminin konu edildiği bu türküler sonuçta coğrafi mekânı anlatmada yüksek bir potansiyele sahiptir (Uğur, 2015). Yozgat yöresindeki türkülere aktarılan Çamlık ise, aslında kültürel bir sentezin ürünüdür. Pek çok türküde yer almasına rağmen, yaygın olarak bilinenlerden ve Yozgat’la özdeşleşmiş *Yozgat Sürmelisi’nde* de Çamlık’tan bahsedilmektedir. Türküde Çamlık, üzerinde bulunduğu Soğuluk Tepesi’yle işlenmiştir. Sürmeli Türküsü’nün ortaya çıkış hikayesi de şu şekilde ifade ediliyor:

Yozgat kenti Bozok Yaylası’nın etrafı ormanlarla çevrili içerisinde bin bir çeşit kuşun bulunduğu bir alanda kurulurken, Yozgat halkı o zaman yarı göçebe ve sürülerini besleyerek hayvancılıkla uğraşır. Bozok Yaylası’nda otlayan bu sürülerin birini de Sürmeli Bey adında bir Türkmen yörüşü otladır. Bu halk ozanı elinde kavalı, sırtında

sazı Yozgat'tan Akdağmadeni'ne uzanan ormanların içinde sürüsünün içinde dolaşırdı. Bazen bir çamın dibine yaslanır, sazının tellerini konuşturur; bazen bir derenin kenarında kavalını çalar, âşık olduğu sevdiği kızı düşünürdü. Kızın babası bir Türkmen beyidir ve sert bir adamdır. Sürmeli Bey ailesini göndererek kızı istetir, ancak Türkmen beyi kızını bir çobana vermek istemez. Üzüntüsünden sürüsünü bırakan Sürmeli Bey alır sazını eline, Çamlık mevkiinde kendine bir dergâh kurar ve aşkını dağlara, ağaçlara anlatır ancak çamların arkasında onu bir daha gören olmaz. Geriye ondan bu satırlar kalırken, bu türküde “Çamlık” şu şekilde dile getirilmiştir (Yozgat İl Yıllığı, 1991):

Dersini almış da ediyor ezber/Sürmeli gözlerin sürmeyi neyler/.../Yozgat'ı sel aldı Soğuluğu (Çamlık) duman/ Sıtkınan seviyom vallahi inan/ Eller yârini aldığı zaman/ Ellerim koynumda kalır bir zaman...

Yozgat'a özgü sevilen bir diğer türkü olan Ziya'nın Türküsü'nde de “Çamlık” işlenmiştir. Ziya yakışıklı bir delikanlıdır. Aynı köyden Fikriye adlı kızı sever, nişanlanır. Ziya, sık sık nişanlısını görmeye at sırtında gider, iki taraf da birbirini oldukça sevmektedir. Ziya bir gün ekin sularken üşütür ve karın ağrısından şikâyet eder. Doktora gider gelir ama fayda bulamaz ve bir hafta içerisinde ölür. Bir başka söylentiye göre; Ziya Bey yakışıklı, at düşkünü çok iyi ata binen, iyi cirit oynayan bir yiğittir, iki köy arasında oynanan ciritte attan düşer ve orada ölür. Fikriye, nişanlısı Ziya'nın ölümü karşısında duymuş olduğu acıyı şiire döker ve Ziya Türküsü ortaya çıkar: (<http://www.yozgatkulturturizm.gov.tr>).

Çamlığın başında tüter bir tütün/Acı çekmeyenin yüreği bütün/Ziya'mun atını pazara tutun/Gelen geçen Ziya'm ölmüş desinler..

Çamlık'ı konu edinen bir diğer türkü ise diğer türkülerin aksine daha ritmik olarak dile getirilen Aynalı Körük türküsüdür. Bu türküde Çamlık şu şekilde ifade edilmiştir:

Gel dağları aşalım/ hilalde buluşalım/ Girelim biz kol kola/ Çamlık'ta dolaşalım..

Türküler dışında kentin önde gelenlerinden ve Yozgatlı Hüzni tarafından kaleme alınan Yozgad Destanı'nda da Çamlık'tan bahsedilmiştir.

Kible tarafından Çamlık havadar/Ehl-i keyfe keyf bağışlar sad hezâr/Al yeşil mor sarı çiçekler açar/Güller açar gülistânı Yozgad'ın (Yozgat İl Yıllığı, 1991).

Toplumsal özellikleri yansıtan bu tür kültürel değerler, belirli mekânsal öğeler aracılığıyla dile getirilir ve aktarılır. İnsanların gelenek, görenek ve kültürlerine göre anlamlandırdığı ve sahip olunan normlara bağlı olarak şekillendirdikleri bu mekân, insandan ve kültürden bağımsız değildir ve birbirlerinden ayrı düşünülmesi olanaksızdır. Bu sayede fiziki mekânlar da kültürel bir ürünün oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Konuyla ilgili olarak Alver (2007) mekânı, kültürün hayata entegre edildiği ve onun varoluşunun açığa çıkmasına zemin hazırladığı bir şey olarak görmektedir. Çünkü kültürün ortaya çıkışı, yeniden üretilmesi ve sürdürülebilirliği ancak uzamsal yani mekânsal bir zeminde gerçekleşmektedir.

4.2. YOZGAT ÇAMLIĞI MİLLİ PARKI'NIN KURULUŞ VE GELİŞİMİNE YÖNELİK BULGULAR

Yapılan araştırmalarda bazı köylerde lokal olarak karaçam ağaçlarının yaklaşık 300 sene öncesinden Yozgat ili içerisinde geniş bir sahayı kapladığı bilinmektedir. Ancak usulsüz faydalanma ve açılan yerleşmelerle beraber karaçam ağaçları tahrip edilmiş ve iklim şartlarının iyi olmadığı bu çevrede bir daha doğal olarak yetişmesi mümkün olmamıştır. Söylentilere göre 300 sene öncesinde Yozgat'a yerleşen Çapanoğulları tarafından da Yozgat Çamlığı korunmaya çalışılmıştır (Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, İnceleme Raporu, 1998).

TBMM arşiv kayıtlarında Yozgat milletvekillerinden Ali Ünlüsoy, “*Her yerde vatandaşlarımız, mevsime göre hayvancılıkla iştilal eder, ormanları keserek yaylakıye, otlakıye yapar. Ne şekilde kanun çıkarırsak çıkaralım, en kurak iklim bölgesinden başlamak üzere işe girişmek lâzımdır. Yoksa Rize, Samsun ve İzmir gibi yerlerde orman kaybolmuştur ama rutubeti fazla olan yerlerde orman derhal yetişir. Fakat, Orta Anadolu'da rutubet yoktur, buralarda orman yok olursa bir daha milyar verseniz yetiştiremezsiniz. Bunun için arkadaşlar, en kurak iklimden başlamak üzere küçük parçalar halinde ormancıyı içeri yerleştirirsek bu suretle ormanı muhafaza edebiliriz*” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1956) şeklinde bir konuşma yapmış ve iklim itibarıyla Orta

Anadolu ormanlarının kendini yenileyebilmelerinin güç olduğunu ve geç kalınmadan müdahale edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Bu açıdan, Orta Anadolu'nun kalıntı ormanlarından olan Yozgat Çamlığı o dönemlerde dikkatleri üzerine çekerek milli park çalışmalarının aslında başlangıç noktası olmuştur.

Orta Anadolu bozkırlarında yüzyıllarca yeşil kalmaya devam eden Yozgat Çamlığı'nın, geçmişte olduğu gibi gelecekte de bütünlüğünün korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması ancak alan üzerinde geliştirilen koruma stratejileriyle mümkün olabilmiştir. Yerel basın Çamlıkla ilgili haberlere yer vermiş, tedbir alınmadıkça veya hassasiyet gösterilmedikçe ormanın yok olacağını işaret eder nitelikte haberlere ve köşe yazılarına yer vermiştir.

Yerel gazeteler bu ve benzer pek çok alanda halkı bilgilendirmek, sorunları dile getirmek, mevcut durumu anlatmak amacıyla yapılan haberler açısından önem taşımaktadır. Sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, siyasi ve pek çok alanda bilgi vermeleri, dönemin şartlarını ve mevcut durumu yansıtmaları nedeniyle de önemli arşiv kaynaklardır. Yozgat Çamlığı'na dair o dönemlerde yapılan haberler de orayı anlatan ipucu nitelikli belgelerdir. Özellikle Yozgat Çamlığı'nın milli park olarak kuruluş ve gelişim aşamasını daha iyi anlayabilmek açısından önemli kaynaklar olarak ön plana çıkmaktadır.

Yozgat'a ait gazeteler incelendiğinde, çoğunlukla Çamlık'a dair bir ihmalden söz edilmiştir. Yöre halkının alanı farklı amaçlarla kullanması ve bir tehdit oluşturması nedeniyle haberler çoğunlukla halkı bilgilendirme ve yönlendirme amacıyla yapılmaya çalışılmış ve çoğu zaman da eleştirilmiştir. Belediye ve yerel yönetimin bu konuya hassasiyet göstermesi sonraki süreçlerde alanı daha fazla önemsemesi gerektiği ayrıca vurgulanmıştır: 15.06.1954 tarihli Yozgat Gazetesi, *“Maziden kalan bu kıymeti yadigarı, eğer senelerdir lütfedip her yıl yanlarına doğru 3-5 dönüm yeni çam tesisine çalışılıyorsa muhakkak ki bugün Sarı Topraklık'tan Muslubelen'e kadar Yozgat'ın tamamı çamlarla kaplanmış olacaktı. Bugünkü durumu ile turist celbine çalışılan çamlığın değerleri paha biçilemezdi. Her yıl belediyenin bütçesine koyacağı cüz'i bir tahsisat bu işin yapılmasına kâfidir. Bu hususta belediyemizin hizmetini bekliyoruz.”* 05.06.1956 tarihli Bozok Gazetesi, *“Öyle anlaşılıyor ki Çamlık bazı mal sahipleri için güzel bir otlakıye olarak tercih edilmiştir. Mahdut bir sahayı kaplayan ve tabii*

hükümlere terkedilmiş böyle ormanda hayvanların yapacağı tahrip münakaşa götürmez. Elimizdeki son serveti kaderin eline bırakmak telafisi gayri kabil zararlar tevhit etmekten hali kalmaz. Belediyemiz bekçisi ikaz ile Çamlığı hayvanların tasallut ve zararlarından hali kılmalıdır” şeklinde bir haber yapmıştır.

Çıkan gazete haberlerine karşılık olarak bir raporda “Yozgatlılar çamlığı umumiyetle büyük bir dikkat ve itina ile korumakta ve burada usulsüz kesim yapılması ihtimali mevcut değildir. Fakat şehir halkının beslemek ihtiyatında bulunduğu hayvanlar milli park sahasının açık kısımlarına girmekte ve otlatma zararları tevhit etmektedir. Koruma işleriyle halen üç bekçinin vazifelendirilmiş olmasına rağmen bu durumu önlemek kabil olamamıştır. Bunun en emin çaresi sahayı dikenli tel çiti ile çevirerek emniyet altına almak olarak görülmektedir. Vilayet makamının halk kendi göz bebeği gibi koruduğu bu sahanın dikenli tel çiti içine alınmasından hoşlanmadığı ve hoşlanmayacağı şeklinde ileri sürüldüğü mütalaa karşısında hiç olmazsa temsil sahalarının dikenli tel çiti ile çevrilmesinde mutlak bir zaruret mevcut bulunmaktadır“ (Yozgat Orman İşletme Müd., Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuruluşuna Ait Ön Rapor, 1958).

1950’li yıllardan sonra Türkiye’de bir kentleşme deneyiminin yaşanmasına rağmen, o dönemlerde Yozgat kenti içerisinde hayvancılık faaliyetlerinin devam ettiği görülmektedir. Bu durum kırdan kente göçün bir sonucu olarak kente yeni gelenlerin kırsal yaşam tarzlarını devam ettirdiği ve ekonomik olarak da hayvancılık faaliyetlerinden yararlandıklarını göstermektedir.

Özellikle kırdan kente gerçekleşen göçte, tarımsal üretimden kısmi olarak kopmuş toprak sahipliği konumunu tam anlamıyla yitirmemiş grupların, kente gelişleri, kentin gelişimini ve dönüşümünü etkilemiştir (Yıldırım, 2015). Dolayısıyla kültür de “köylü kültür” olarak devam etmiş ve şehirle entegrasyonu olmamıştır (Alkan, 2015). Yozgat Çamlığı da bu sebeple hayvanları otlatılmak için kent içerisinde belki de tek yeşil alan en çok tercih edilen bir yer olmuştur. Bu alışlagelmiş davranış kalıpları Yozgat Çamlığı’nın kullanımını da etkilemiştir. Çünkü yerel halk tarafından bilinçsiz bir şekilde kullanılan bu alan tıpkı bir mera gibi algılanmış ve o şekilde de dönüştürülmüştür. Etrafının yalnızca dikenli bir telle çevrilerek koruma altına alınması da ütopyik bir yaklaşımdır. Çünkü koruma olayı yalnızca bir çitle yapılabilecek bir

uygulama şekli değildir. Bu konuda gerek yerel halkın ve gerekse de yerel yönetimin alanı korumak için fazla bir çaba göstermediği ve fazla önemsemediği açıkça görülmektedir. Çünkü o dönemlerde Yozgat kentinde çok daha önemli konular gündemi meşgul etmektedir. Özellikle kentin alt yapı sorunları, imar faaliyetleri, belediye seçimleri, yerel siyasi parti çekişmeleri, bunların yanı sıra çeşitli adli vakalar kentin diğer önemli sorunları olarak yerini almıştır. Ancak gazeteler Yozgat Çamlığı'na karşı gösterilen tutumu eleştirel bir tavırla dile getirmekten de geri kalmamıştır:

Nitekim Yozgat Gazetesi 12.03.1954 tarihli sayısında “*Yemyeşil Çamlık adeta saf hava hazinesi (...) Onun serin ve nefis çam kokusu teneffüs edilmez olmuş. Unutulmuş, esrarlı havası ile bu güzellikler bir türlü keşfedilmek istenmemiş. Civar vilayetler, hatta Ankara için bir sayfiye olabilecek durumdayken, memleket içi turizm hareketini idare edenler görememişler.. Gösterilmemişler.. Tanıtılmamış.. Unutulmuş.. Ulu çam ağaçları ile süslenmiş yemyeşil çam ormanı o eski şehrin sayfiyeliğinden çıkmış, şimdi hemen hemen terkedilmiştir. İçerisindeki yazlık köşkler bozulmuş, yazın çadırlar kurulmaz olmuş*” ile bunu en iyi biçimde yansıtmaya çalışmıştır.

Unutulan, tanıtılmayan bu mekân üzerinde ağaçlandırma faaliyetleri yapılmadığı gibi tersine alandan ağaçlar da kesilmiştir: 29.04.1957 tarihli Hakikat Gazetesi'nde “*Bir zamanlar Orman Umum Müdürlüğü tarafından Çamlık içindeki meşelerin kesilmesi ve yerlerine çam gönderileceği bildirilmiş ve belediye meşeleri kesmiş fakat yerine herhangi bir ağaç göndermemiştir*” şeklinde bir haber yapmıştır. Yozgat Çamlığı'na o dönemlerde gerekli önemin verilmediği gibi olup bitenler yalnızca gazete ve dergilerde yazılıp çizildiği kadarıyla kalmıştır.

Yozgat Çamlığı eğer koruma altına alınmamış olsaydı, daha fazla tahribata uğrayabilirdi. Çünkü bu haliyle bile koruma düşüncesinden çok uzak yalnızca bir koruluk veya bir mera alanı gibi algılanmış ve asırlık ağaçlar hiç hakedilmeyecek bir muameleye maruz kalmıştır. Tepkiler tek tek boy göstermiş olacak ki Çamlık üzerinde artık çalışmaların başlatılması gerektiği elzem bir hal almıştır: 29.03.1956 tarihli Yozgat Gazetesi'nde dönemin valisi Cenap Aksu ise “*Güzel Çamlığın turistik bir hale getirilmesi için amenejman plan ve projeler Ziraat Vekâleti'nden ilimize gönderilmiş olup etütlere başlanmıştır*” şeklinde açıklamalar yaparak Yozgat Çamlığı için çalışmaların başlandığını ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak bunun üzerine 16.05.1957

tarihli Bozok Gazetesi, “*Yozgat kentinin küçük bir mesire yerine kavuşacağına ve bu gibi yerlerin milli park haline getirilmesinden ziyade buradaki tabiatın en güzide ve en hâkim unsuru olan ormanın çoğaltılmasına, daha iyi yetiştirilip korunmasına dair çalışmalar yapılması*” gerektiğine dair bir habere yer vermiştir.

Yozgat Çamlığı'nın birçok açıdan tehlikelere açık olması, gerekli müdahalelerin yapılmaması veya gecikmesi ve üzerinde her geçen gün yaşanan problemler derhal önlem alınması gereken bir yer olarak ön plana çıkıyordu.

1950'li yıllarda Türkiye'de Amerika ile daha yakın ilişkilerin kurulduğu hem de ekonomik ve kültürel olarak Amerikanlaşmanın başladığı yıllardı. 1950 ve 1960 yılları arasında bir toplumsal değişimin yaşandığı ve Amerikan propagandasının Türkiye'de yer almaya başladığı bir dönemdir. Bu dönemdeki birçok gelişme Amerikan uzantılıdır ve Amerika'dan ithal edilen pek çok gelişme yaşanmıştır (Alkan, 2015). Milli park hareketinin de Amerika'da başladığı düşünülürse o dönemdeki pek çok gelişmeyle beraber bu kavramın da Türkiye'de görünür hale gelmesi dönemin siyasal ilişkilerinin çevresel ve toplumsal yansıması şeklinde yorumlanabilir. Böylece Türkiye'de diğer alanlarda olduğu gibi milli park düşüncesinin de batıdan transfer edilen ve eklemlenen bir model olduğu ortaya çıkmaktadır.

Milli parkçılığın miladı olarak anılan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ilanında da büyük bir rol sergileyen Bayer (Muhsin Zekai Bayer), ilan öncesinde Yozgatlı bir milletvekiliyle görüşmeler yaparak ve milletvekilinin desteğini alarak ilan sürecinin tamamlanmasına katkıları sağlamıştır (Arpa, 2017). Bu durum yerel basın aracılığıyla da duyurulmaya çalışılmıştır: 29.09.1956 tarihli Bozok Gazetesi, konuyla ilgili olarak “*21.09.1956 günü törenle temeli atılan Çamlık lokanta ve gazinosundan sonra şehrimize ayrı bir güzellik veren çamlığımızın milli park haline getirilmesi milletvekillerimizin gayretleriyle vilayetimize davet edilen Orman Umum Müdürü Hilmi Akyamaç tarafından söz verilmiştir*”. 27.11.1957 tarihli Hakikat Gazetesi'nde “*Günümüzde Yozgat'ın marka değerlerinden biri olan Çamlığın, milli park haline getirilmesi için dönemin Yozgat valisi ile milletvekillerinin önemli teşebbüsleri olmuştur.*”

Milli parkın ilanı ile ilgili olarak 27.11.1957 yılında Hakikat Gazetesi “*Güzel Çamlığımız Milli Park Haline Getiriliyor*” şeklinde bir başlık yaparak “*Sayın mebuslarımızın bu güzel yerin milli park haline getirilmesi hususundaki teşebbüsleri müsbet netice vermiş olduğundan bu hususta gereken tetkiklerde bulunmak ve son karara varılmak üzere mebuslarımızla birlikte Umum Müdürlüğü’nün cumartesi günü şehrimize gelecekleri anlaşılmıştır.*” haberine yer vermiştir (EK-5).

08.02.1957 tarihinde Bozok Gazetesi “*Çamlık Milli Park Oldu*” şeklinde, (EK 6) 09.02.1957 tarihinde Hakikat Gazetesi (EK-7) ile Yozgat Gazetesi aynı başlıkları kullanarak “*Yeşil Çamlık Milli Park Oldu.*” şeklindeki bir manşetle milli parkın ilan edildiğini kamuoyuna duyurmuştur (EK-8). Ancak Hakikat Gazetesi’nin 27.11.1957 tarihinde “*Güzel Çamlığımız Milli Park Haline Getiriliyor*” şeklinde yaptığı haber ile 09.02.1957 tarihinde yaptığı haber arasında bir çelişki bulunmaktadır. Yerel basın milli parkın ilanı konusunda bilgilendirme faaliyetlerine devam etmesine rağmen, basın araçları arasında da bir bütünlük bulunmadığı ve yapılan haberler arasında tarih olarak da bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Resmi Gazete’de ise bu ilan “*Yozgat şehrine üç kilometre mesafede bulunan ve ilişik krokide (EK-9) hudutları gösterilen Yozgat Çamlığı’nın resmi olarak milli park haline getirilmesi Ziraat Vekâleti’nin 16/01/1958 tarihli ve 6885-6 sayılı yazısı üzerine, 6831 sayılı kanununun 25’inci maddesine göre, İcra Vekilleri Heyetince 05/02/1958 tarihinde kararlaştırılmıştır*” (Resmi Gazete, 1958). Daha önce Yüksek Ziraat Vekâleti tarafından, 4785 sayılı Orman Kanunu’nun 2. Maddesinin 9. Fıkrasına göre devletleştirme dışında bırakılarak Yozgat Belediyesi’ne verilmiş olan Çamlığın milli park ilanı edilmesiyle, kullanma ve irtifak hakkı Bakanlar Kurulu tarafından Orman Genel Müdürlüğü’ne devredilmiştir (UDGP, 2011). Ancak yerel gazete haberlerine bakıldığında Yozgat Çamlığı’nın milli park olarak ilan süreci resmi kayıtlardan 1 yıl öncesinde yapılmaya başlandığı görülmektedir.

Yerel gazetelerde büyük yankı uyandıran milli parkın ilanı, resmi gazetede yayınlandıktan sonra da haberlere konu olmaya devam etmiştir. 10.03.1958 tarihli Hakikat Gazetesi, “*1957 yılı Mebus seçimlerinde Yozgat’tan Demokrat Partisi Mebusu seçilen sekiz hemşehrimiz Yozgat Vilayeti’nin dert ve davalarını halletmeye çalışmaktadırlar. Yeni Orman Kanunu’nun tatbikatından sonra güzel Çamlığımızın*

milli park haline getirilmesi için kararname bakanlar kurulundan çıkmıştır” şeklinde haber yapılarak milli parkın ilanı halka duyurulmaya devam edilmiştir.

Önceden yasal olarak bir koruma statüsüne sahip olmayan Yozgat Çamlığı, böylece belirli bir yasal çerçeveye koruma altına alınmış, devlet otoritesiyle kontrolü sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak milli parkın ilanı aslında bir tarım memleketi olan Yozgat kentinin, sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağlayacak bir kalkınma hamlesi olarak da değerlendirilebilir. Gerek turistik açıdan komşu illere ve yakın çevresine bir dinlenme ve sayfiye yeri, gerekse de iktisadi olarak kente önemli bir katkı sağlayabilecek bir yer olarak ön plana çıkmıştır. Nitekim 09.02.1957 tarihli Bozok Gazetesi, *“Çamlığın milli park oluşu, şehre güzellik ve hava olarak bir kat daha mazhariyet vereceği gibi iktisadi hayatımızda da mühim rol oynayacaktır. Artık çamlığın turistik hüviyeti bir katiyet haline inkılap etmiş bulunuyor. Çamlığa yapılacak tesisatlar önümüzdeki yıllarda yüzlerce insanın istirahati için Yozgat’a koşmasına vesile olacaktır”* haberiyle buna vurgu yapmıştır.

Milli parkın ilanından hemen sonra ziyaretçiler ve istirahat etmek isteyecek ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla içerisinde bir otel binası inşa edilmiştir (Yozgat Orman İşletme Müd., Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın Kuruluşuna Ait Ön Rapor, 1958). Başlangıçta Galata Otel adıyla kurulmuş daha sonra Galata Çamlık Otel olarak değiştirilen bu otel, kent ve yakın çevresinin konaklama ihtiyaçlarına cevap verir niteliktedir.

Yozgat Çamlığı’nın milli park olarak koruma altına alınmasında ise belli başlı sebepler ön plana çıkmıştır:

- Ankara-Kırşehir-Keskin-Yozgat-Sivas-Erzincan yolu üzerinde tahminen 400-500 sene evvel mevcut bulunan çam ve meşe ormanlarının yegane mümessili bulunması ve karaçam ağacı nev’inin hususi varyetesinin meşçere teşkil etmiş bulunması,
- Yozgat vilayeti halkınca bu çamlığın öteden beri hassasiyetle korunup park halinde kullanılmış olması, bu civarda bir tabiat abidesi haline gelmesi ve dinlenme mahali olması,
- Şiddetli yağmurlarla hasıl olacak sellere karşı bir mani teşkil etmesi,

- Mahalli ve hatta turizme faydalı olacağı düşüncesi ile milli park olarak belirlenmiştir (Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, Yozgat Çamlığı Milli Park Tefriki Raporu, 1957).

Yozgat Çamlığı'nın ilk koruma altına alınmasında step kuşağındaki ormanlık alanın bir tabiat beldesi olarak korunması, sürekliliğinin sağlanması ve dengeli bir şekilde kullanılması ile sosyo-kültürel ve turizm faaliyetleri nedeniyle yakın çevresine açık hava rekreasyon ve dinlenme imkanı sunması nedeniyle ilan edildiği (Sever, 1998) söylenebilir.

İlan sürecinin çok yeni olduğu dönemlerde gazetelerde bu alanı korumak için hep teşvik edici mesajlar verilmeye çalışılmış ve hassas bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla haberler yapılmıştır: 09.05.1958 tarihli Bozok Gazetesi'nde “Çamlık şehrin yarını için büyük bir ümittir. Bu bakımdan çamlığın mesire ve istirahat yeri olma imkânları takviye görmelidir. Bu bölgenin otlakiye olmaktan kurtarılması yapılacak işler arasındadır. Hıdırellez günü kazalarımıza ait plakalar taşıyan vasıtaları davet eden Çamlık'tır. Ev sahipliği yapan bu paha biçilemez değerın yardımcısı olalım, faidesi bizedir.”

“Bu yurdun yarını için ormanın oynadığı mühim rolü bir hükümetin bilmesi yetmez. Kaderini bu yurdun toprağına, geleceğine bağlayan insanlar ağacın değerini tanımadıkça yapılan bütün himmet ve gösterilen bütün gayret sonuçsuz kalmaya mahkûmdur ve gelecek hiçte müjdeli bir işaret taşımaz. İhmal Orta Anadolu'yu perişan etmiştir. Çöl yapmıştır bu gidişle bu topraklar gelecek nesillere cömert bir yurd olmayacaktır” (Bozok Gazetesi, 29.05.1958).

“Çamlığın etrafının dikenli telle çevrilmesi için yıllar öncesi Orman Umum Müdürlüğü'nden belediyemize tel gönderildi. Belediyemiz üç yıldır bir türlü telleme işini yapmadı. Şimdi çamlığın ne yanına giderseniz gidiniz üç beş hayvan rahat rahat otlamaktadır. Buradaki görpe çam ve meşe fideleri çiğnenmekte, yenilmekte, hasılı imha edilmektedir. Elimizdeki çamlığı, şehrin ziynetini otlakiye halinde bırakıp gerilemesine sebep olursak gelecek nesiller elbette bizi hayırla anmazlar.” (Bozok Gazetesi, 10.11.1958).

Haberlerden yola çıkarak, insanlarda milli park kavramı tam olarak içselleştirilememiş ve anlamı tam olarak anlaşılamamıştır. Özellikle kırsal yaşam tarzını devam ettirenlerin milli park içerisinde hayvanlarını otlatması koruma kavramıyla çok fazla örtüşmemektedir. Türkiye’de ilk koruma faaliyetlerinin Yozgat Çamlığı’yla başlaması idari anlamda da yeterli olmamıştır. Halkın gündelik hayatta kullandığı bir mekânın yasal olarak koruma altına alınması kalıplaşmış bir takım düşünceleri engellemeye yetmemiştir.

Yapılan gazete haberleri aslında o dönemde Yozgat Çamlığı üzerinde yaşananları, yapılan düzenlemeleri, uygulamaları, ihmali, göz ardı edilmişliği yansıtmakla birlikte, o dönemin sosyal hayatı hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Ancak geçmişten günümüze milli parka tarihi bir perspektiften bakabilmek amacıyla toplumsal hayat içerisinde milli parkın nasıl bir rol oynadığı veya zihinlerdeki milli parka dair yaşanmışlıkların açığa çıkartılması için yerel halkla ve yerel yönetimle yapılan görüşmeler önemli bir rol oynamıştır. Bu görüşmelerden yola çıkılarak bir kategori oluşturulmuş ve milli parkın aldığı şekiller açıklanmaya çalışılmıştır.

4.2.1. Milli Park Kavramının Bir “Yasak” Olarak Hafızalarda Kalması

Aslında dili olmadığı düşünülen her çıplak gözle görünen bir “yapıntı”nın kendi içinde anlatmaya çalıştığı bir hikâyesi ancak dikkatli bir gözlemlerle size anlatacağı, vereceği bir mesajı bulunmaktadır. Kentteki her bir yapı belli bir dönemin ekonomik, sosyal ve siyasal süreç içindeki yaşantının, gerçekliğin ve oluşumun tanıklığını ve sözcülüğünü yapmaktadır. Estetik görünümünden ekonomik değerine kadar kenti oluşturan her yapı, ait olduğu dönemin aura’sı hakkında en fazla bilgiye sahiptir. Bu yönüyle hem bir toplumsal-tarihsel hafıza hem de güncel olanın tezahür ettiği bir dışavurumdur (Şentürk, 2014). Bu açıdan düşünüldüğünde aradan uzun yıllar geçmesine rağmen, yerel halkın Yozgat Çamlığı Milli Parkı’na dair hatırladığı önemli detayların olduğu ve bir takım gelişmelerle mekân arasında kurulan ilişkinin hala tazeliğini koruduğu söylenebilir. Dönemin sosyo-kültürel ve psikolojik olaylarına tanıklık eden ve milli park kavramıyla kullanımı ve hafızalardaki yeri değişen Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın yerel halk ile kurduğu diyalektik ilişkiler oldukça önemlidir.

Kentte yaşayan bireylerin geçmişte belleklerinden silemedikleri, zihinlerinde yer etmiş mekânsal yapıların önemli bir yer tuttuğu (Ocak, 1996) vurgulanmaktadır. Sahada yapılan araştırmalar kapsamında 60 yıl önce milli park olarak ilan edilen Yozgat Çamlığı'nın, milli park olma sürecini hatırlayan bir katılımcının söyledikleri oldukça önemlidir. Özellikle insanların zihnindeki milli park oluşum sürecini anlamak adına belki de görüşülen kişiler arasında en yaşlı bir katılımcıya, “Yozgat Çamlığı'nın milli park olarak ilanı konusunda neler hatırlıyorsunuz?” diye sorulduğunda şu şekilde bir cevap alınmıştır:

“Burası milli park yapılacak, park olup çocuklara salınacak yapılacak, piknik yeri olacak dendi. Çok evveldi bu. Hükümetin adamı gelip ölçtü, tel yoktu o zamanlar. Burda ölçüm yapılırken ilk milli park dendi bize. O zamanlar da orman olduğu için, içinde bekçisi vardı, korunuyordu. Eskiden daha iyi korunuyordu ama. Birde yangın oldu burda ama çabuk söndürdüler. Durumu iyi olmayanlara orman içindeki ağaçlar kesilince yakacak olarak dağıttılar. Tabi şimdi yasak, ağaç kesilmiyor. Sonra Çamlık'ta ateş yakmayın yasak, yangın çıkar ceza alırsınız diye de anons edildi” (YH2).

O dönem düşünüldüğünde bu bilgiler milli park sürecinin nasıl başladığı ve nasıl duyurulduğu hakkında önemli detaylar sunmaktadır. Çünkü o süreçte milli parkın ilanı yönetim tarafından önemsenmiş ve halkın artık gelişi güzel kullanımı sonucunda bir ceza ile karşılanacakları da vurgulanmıştır.

Milli parkların kuruluşundan yakın geçmişe kadar geçen sürede uygulanan geleneksel yönetim biçimlerinde; koruma alanları insan faaliyetlerinin yasaklandığı veya sıkı bir şekilde sınırlandırıldığı bir yaklaşımla korunmaktaydı (Demirayak, 2006). Yozgat Çamlığı'nda da olduğu gibi o dönemlerde getirilen “*Milli Park*” kavramı zihinlerde hala bir “*yasak*” olarak kalmış ve o sahayı eskisi gibi kullanamayacakları belirtilmiştir. Bu durumda artık her zaman girilip çıkılan, odun toplanan bir mekânın, kullanımında da bir takım sınırlılıklar olmuş ve bu kavramın getirilmesiyle aslında eskisinden daha iyi korunamayacağı da vurgulanarak milli parka karşı ön yargılar oluşmuştur.

Dünyadaki bazı korunan alanlarda görülen bu tarz yasakçı, geleneksel ve dışlayıcı yaklaşımı öngören Yellowstone Modeli'nin takip edilmesi, aslında beraberinde sosyo-kültürel ve politik konularda önemli sorunlar doğurmaktadır. Bu özellikle yerel topluluklar üzerinde olumsuz sosyal etkileri tetiklemekte, geleneksel yaşam tarzlarını bozmakta ve doğal kaynaklara olan kontrolleri ve erişimi sınırlandırmaktadır (Andrade ve Rhodes, 2012). Çoğunlukla kent merkezleri içinde kalan bu alanların korunması, kente ve yaşayanlara yeniden kazandırılmasına yönelik çabalar, aynı zamanda geçmişten itibaren oluşan kimliğin geleceğe aktarımı içinde önemlidir. Koruma ve kullanma arasında birbirini besleyen bir ilişki dikkate alındığında koruma kavramının “kullanmama” ya da “saklama” olarak değerlendirilmesi günümüz koşullarına ters düşmektedir (Avcıoğlu, 2016). Bu sebeple alışılmış kullanım tarzlarının bir yasak yaptırımıyla korunmaya çalışılması uzun vadede başarılı sonuçlar vermeyebilir. Neticede getirilen bir koruma statüsünün yerel halk üzerinde oluşturulacağı etkiler de göz önüne alınarak neden koruma altına alındığı açıkça dile getirilmeli, farkındalık sağlanmalı ve modern koruma pratikleriyle de entegre bir yol izlenmelidir.

4.2.2. Kültürel Ekolojinin Milli Park Kavramıyla Yok Olması

Milli parkın ilanı pek çok açıdan kısıtlamalar getirmesinin yanı sıra geçmişte Yozgat Çamlığı'na yüklenen kültürel motiflerin ya da gerçekleştirilen bir takım ritüellerin günümüzde yalnızca insanların hatıralarında yer kapladığı söylenebilir. “Yozgat Çamlığı'nı eskiden nasıl kullanırdınız?” sorusuna verilen cevaplar benzer olmakla birlikte pek çok etkinliğin şuan hafızalarda bir anı olarak kaldığı da ayrıca belirtilmiştir:

“Biri evlenirken “Eğrice” dedikleri 6 Mayıs'ta kutlanan Hıdırellez yapılmadan düğünü olmazdı, herkes Çamlık'ta olurdu mutlaka. Şenlik yeri gibi olurdu ve burda birisi bir başkasını rahatsız etmezdi. Sabah erkenden yer kapmak için yola çıkılırdı faytonlar veya binek hayvanlarla. Araba yok tabi. Birde Askeriye'nin ve Öğretmen Okulu'nun bando takımı vardı, Çamlık'ta konser verirlerdi. Burda bir gelenek vardı yani” (YH3).

“Çamlık'ta herkesin bir hatırası vardır mutlaka, biz burayı bir çam ağacı olarak görmeyiz ki bizim için yeri farklıdır. Özellikle Hıdırellez bizler

için bir şölen, bir bayram gibiydi, bu bir adetti bir töreydi. Davullar zurnalar çalardı, eğlence yeriydi bizim için.” (YH4).

“Çamlık, Yozgat için bulunmaz bir nimet bana göre. Sadece Cumartesi ve Pazar günleri gidipte piknik yapılan bir yer değildir ayrıca. Eskiden oranın bir sanat, bir kültür değeri vardı” (YH5).

İnsanların belleklerindeki anımsadıkları kültürel formların yanı sıra Yozgat Çamlığı'nın bir zamanlar ekonomik fonksiyonunun da olduğu dile getirilmiştir:

“Mesela sucu Dursun Ağa vardı, yaz demez kış demez dört tane tenekesi vardı, o dört tenekeyle isteyene su taşırdı. Başka yerden değil illa ki gidecek ordan dolduracak. Bir de hususi geniş, derin kar kuyuları yaparlardı. Kar az yağdığı zaman orayı doldururlardı, üstünü de toprakla kapatıp yazın blok blok satarlardı. Hatta alıç ve kuşburnu toplayıp satanlar da olurdu” (YH5).

“Yozgat Çamlığı, bilinenin aksine sadece Yozgatlı'nın gittiği bir yer değildi, aynı zamanda Yozgatlı'nın ticaret yaptığı bir yerd. Kırıkkale, Ankara, Kırşehir, Nevşehir, Çorum gibi illerden de insanlar gelip piknik yapardı, iğne atsanız yere düşmezdi. Yozgatlılar da pazar yeri gibi tezgâhlar açar, para kazanırdı. Ekonomik anlamda çok büyük değeri vardı yani. Dışardan gelen insanlara hizmet götürürdü. Hafta sonları o kadar kalabalık olmasına rağmen, gitseniz yerlerde çöp bulamazsınız, orda hiç kimse çöpünü bırakmazdı” (YH3).

Son dönemlerde eskiden büyük bir coşkuyla devam eden kültürel geleneklerin günümüzde devam etmemesi ya da fonksiyonel açıdan bir takım kullanımların ortadan kalkmasını bir katılımcı milli parkın ilanına bağlamakta ve hatta bu uygulamalarla yok edildiğini ifade etmektedir. Görüşme yapılan çoğu katılımcı hemen hemen aynı geleneği hatırlamakla birlikte aslında milli park kavramının eskiye dair birçok şeyi silip götürdüğünü vurgulamaktadır:

“Çamlık, Yozgat kültürüyle kaynaşmış bir oluşumdu. Milleti millet yapan örf, adet, kültür orayla kaynaşıktı. Düğünü derneği, töresi, iyi günü kötü günü, zevki, eğlencesi, şuanda ki bürokratik uygulamalarla halktan koparılmış vaziyette. Burası Yozgatla özdeşleşmiş bir kimlik olmasına

rağmen, koruyuculuk adı altında milli park adı altında bir algıyla yok edildi. Devlet kültürünü vatandaştan koparıyor durumda, bu tür kısıtlamalarla Çamlık devlet otoritesiyle halktan koparıldı. Bir memleketteki yenilik o memleketin kültürüyle eşdeğer olarak, destekli olarak yürürse netice verir. Halka kazandırılması, halka hizmet sunulması lazım. Yenilik ayrı kültür ayrı. Hükümet halkla bağdaşacak yatırımlar yapmalı, işin özü bu” (YH6).

Milli parkın ilanı aslında mekânın kullanımında ve insanların bir takım davranış kalıplarında dönüşümlere neden olmuştur. Ancak günümüzde bu tarz ritüeller birer anılara dönüşmüş ve kültürel formlar yaşanılmaktan çıkıp nostaljik bir hal almıştır. Burada asıl soru “Yozgat Çamlığı mı bu kültürel ritüelleri ayakta tutuyordu yoksa o kültürel ritüeller mi Çamlıkla birlikte yaşıyordu?” aslında o dönemlerde 6 Mayıs Hıdırellez motifinin geçerliliğini koruması ve şehrin yakınındaki tek mesire yerinin Çamlık olması bu her iki durumun da birbirleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Yani günümüzdeki bu ritüellerin devam etmemesini yalnızca milli parkın ilan edilmesine bağlamak da aslında tek başına yeterli olmayacaktır. Çünkü günümüzde bireylerin yaşam pratiklerinde ve doğayla ilişkili bir takım ritüellerinde de değişiklikler meydana gelmiştir. Bu durumu milli park yöneticisi şu şekilde değerlendirmektedir:

“Yozgat halkı birçok şeyi Çamlık’ta gerçekleştiriyordu ve Çamlık fazlasıyla kullanılıyordu. Yani daha çok insan kullanıyordu. Ama geleneklerin toplum üzerindeki etkisi de farklılaşıyor. Modernitenin getirdiği birşey bu. Çamlık’ta imkân bulamamaktan ziyade insanlar artık o tür şeylerle uğraşmıyorlar” (Y1). Yine gelenekler üzerindeki modernitenin etkisini vurgulayan bir katılımcı ise:

“Son yıllarda yaşanan toplumsal gelişmeler bizim bazı özelliklerimizi aldı götürdü. Bunu yalnızca Çamlığa bağlamamak lazım. Bizde birçok değerimizi kaybettik aklınıza ne gelirse. Bir komşuluk, arkadaşlık, sevgi, büyük-küçük ne varsa kaybettik. Bunların sonucu Çamlığın kullanımını da değiştirdi elbette” (YH4).

Giderek her anlamda değişen ve dönüşen bir dünyada kentin ayrılmaz bir parçası olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın bu tür gelişmelerden etkilenmemesi neticede mümkün değildir. Çünkü yanı başında gelişme gösteren bir kentin bu mekânı

biçimlendirdiği ve toplumsal ihtiyaçlarla da yeniden şekillendiği görülmektedir. Elbette ki Yozgat Çamlığı'nın milli olarak olarak dönüşümü dolayısıyla fonksiyonel anlamda da bir değişime neden olmuştur ancak bu yalnızca milli park kavramının getirdiği bir kültürel yok oluş değildir. Günümüzde eğer Yozgat Çamlığı'nın bir koruma statüsü olmasaydı veya normal bir kamusal alan olsaydı bu tür etkinliklerin devam edeceğini söylemek belki de doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Ancak bunun arka planı düşünüldüğünde geleneksel kültürün devamlılığı açısından bu tür korunan alanların aslında modernite ile birlikte birbirine entegre edilmesi bölge kültürünün de gelişmesine önemli katkıları olacağı söylenebilir.

4.2.3. Yozgat Çamlığı'nın Statüsü Üzerine Tartışmalar

Henri Lefebvre'nin, *Mekânın Üretimi* çalışmasındaki önsözde, tıpkı doğanın da mekânlar gibi siyasallaştığından ve bir takım stratejilerin birer parçası haline geldiğinden bahsedilmektedir. Hatta milli park düzenlemelerinin birer strateji, siyasal ürün ve bir taktik olduğu da vurgulanmıştır (Lefebvre, 2014).

Mekân üzerinde gerçekleştirilen bu tarz müdahaleler veya radikal sınırların çekilmesinin arka planında muhakkak ki siyasi sebeplerin olması muhtemeldir. Genellikle rant amaçlı atılan siyasi adımlar hukuki bir gerekçeye dayandırılarak meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Türkiye'de bu tür uygulamalara verilebilecek örnek sayısı oldukça fazla olup, durumu Yozgat Çamlığı Milli Parkı üzerinden değerlendirdiğimizde, aslında siyasi gerekçelerle bile olsa ilanıya günümüze kadar ulaşmasında statüsünün önemli bir rolü olmuştur. Ancak herhangi bir koruma statüsü verilmeden bir kent ormanı ya da bir dinlenme yeri gibi kullanılması da içindeki ana kaynak değerine zarar verebilir ve o zaman da Yozgat Çamlığı'nın diğer yeşil alanlardan hiçbir farkı kalmayabilirdi. Bu konu hakkında yöneticilere, "*Milli parkın ilan edilme süreci hakkında neler düşünüyorsunuz?*" diye sorulduğunda buranın aslında tamamen koruma odaklı bir karar olduğunu, halktan veya kültürden koparılmadığını aksine bu alanın korunarak devamlılığının sağlandığı vurgulanmıştır:

"Milli park kavramı Yozgat Çamlığı'yla başlayan bir kavram Türkiye Cumhuriyeti için konuşuyorum. Burda bulunan ağaçlar da 400-500 yıllık neredeyse. Bunlar da Anadolu karaçamı dediğimiz asıl türlerdir, kalıntı

karaçam ormanı, stepin ortasında bir zümrüt aslında. Bu şekilde bulunan bir karaçam ormanını milli park olma sebebi budur. Ancak tarihi gelişimine bakıldığında orman hukukuyla ilgili olduğunu düşünüyorum. Bana göre tahminen siyasi sebepler olabilir. 3116 sayılı 1937’de çıkan Orman Kanunu ile 4785 sayılı 1945’te çıkmış Ormanların Devletleştirilmesi Kanunu. Bu kanun bütün ormanların devletleştirilmesini bir anda yapan kanun. Önceden özel şahıs ormanları ve tüzel kişiliğe ait ormanlar vardı. Yani mülkiyete çok kıymet veren bir Osmanlı Devleti’nden, Türkiye Cumhuriyeti’ne geçmişiz. 4785 sayılı kanunu İsmet Paşa çıkarmıştır. Bu kanunla bütün ormanlar devletleştirilmiştir. Yozgat Çamlığı’nın siyasi nedenlerle devletleştirilmesi engellenmeye çalışılmış tabi. Orman Umum Müdürlüğü o dönemlerde buranın en azından korunması için milli park ilanına şart koşturmuştu diye tahmin ediyorum. O dönemlerde de bura milli park ilan edilmiş ve mülkiyeti de belediyeye verilmiştir. Ancak 1958 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla üst kullanım hakkı Orman Umum Müdürlüğü’ne verilmiştir. Hukuken milli park edilme sebebinin bu olduğunu düşünüyorum. Ancak teknik açıdan İç Anadolu’da hala bilimsel olarak 400-500 yaşlarına gelmiş bu kadar yüksek oranda verimli tohum verme özelliğine sahip başka bir orman bulmak çok zor” (Y2).

“Yozgat Çamlığı’nın, milli park ilan edilmesinde tabiki o yıllarda tek bir isim vermek mümkün değil. Gerek yerel yönetim gerekse de milletvekillerinin ortak bir düşünce etrafında milli parka dönüştürme düşüncesi oluşmuş ve 1958 yılında bir hükümet kararnamesiyle Demokrat Parti döneminde Bakanlar Kurulu kararıyla milli park olarak ilan edilmiştir. O dönemde milli park yapılmak üzere Orman Genel Müdürlüğü’ne tahsis edilmiş ancak mülkiyeti belediyeye verilmiş, iyi ki de edilmiş eğer o gün ileri görüşlü olunmasaydı ve böyle bir tahsis yapılmamış olsaydı muhtemelen o bölgede de çok yoğun bir yapılaşma ve imar kirliliği görmüş olacaktık. O günkü Yozgat’ın yöneticileri bu işi çok ciddi tutmuş. Bana göre kendilerini iyi anlatmışlar demek ki yukarıya. Aceleyle burası da böyle olsun diye yapılacak olsaydı Yozgat’tan önce park olacak yerler vardı. 1950’li yıllarda Yozgat’tan çok daha güçlü siyasetçileri, siyasi mekanizmaları çok daha fazla etkili olan iller vardı. Tabiki milli park oluşturulurken sadece yeşilliğiyle değil orda çok farklı

eski ağaç türleri var ve milli park olma kriterlerini karşılıyor ve hak ediyor. O manada milli park kararı son derece yerinde bir karar ve aslında birçok yerdeki milli parklardan da çok daha farklı özelliklere, güzelliklere sahip”(Y1).

-“Peki, Yozgat Çamlığı’na koruma statüsü verilmeseydi yine de korunabilir miydi?” diye sorulduğunda ise yöneticiler ile yerel halkın verdiği cevaplar yine birbirinden farklı olmuştur:

“Korumak sadece kanunla mümkün olabilirdi o nedenle milli park ilan edilmişti. Ayrıca bozkırın göbeğindeki böyle bir alanı başka türlü koruyamazsınız. İlk olması bakımından bakıldığında milli park olması koruma amaçlı bir reflektir. Diğer milli parkların birçoğu turizme açık alanlardır ve yüksek nüfusa hitap eder bu nedenle Yozgat Çamlığı çok ama çok farklı değerlendirilmesi gereken bir milli parktır. Bu statüye sahip olması belki de hala böyle bir alanın varlığını sağlamıştır. Zorlayıcı baskıları diğerlerine göre çok azdır. Çünkü hem bölgesinde nüfus azdır hem de turistik yani tüketime dayalı değildir. Baskılar yerel kaynaklı baskılar olup bertaraf edilebilir boyuttadır” (Y3).

“O dönemde illa ki korunuyordu ancak şehirde nüfus arttıkça yapılaşma noktasında bir baskı oluşacaktı. Milli park kararı alındığında Yozgat’ın nüfusu muhtemelen 20-25 bin civarında en fazla ve Yozgat bugünkü oturma alanının ancak 4’te 1’ine oturmuş durumda. Çamlığın etekleri, Nohutlu’nun etekleri, Muslubelen Tepesi tamamen boş çünkü ihtiyaç yoktu. Şehir o nüfusa yetiyordu. Ama nüfus arttıkça ister istemez boş alanlar yapılaşma yönünde bir baskı oluşturacaktı ve genel olarak söylüyorum yerel yönetimlerin bir kısmı direnecekti ama büyük bir kısmı bu taleplere direnemeyecekti ve muhtemelen oralarda da bir takım yapılaşmalar olacaktı. Çamlığın tamamı değilse bile önemli bir kısmı bu yanlış yapılaşmanın etkisi altında kalacaktı. O yüzden o dönemde çok ileri görüşlü bir düşünceyle güzel bir karar alınmış. Aslında Yozgat’ın eski tarihi fotoğraflarına bakıldığında (Foto 9 ve Foto 10) Çamlığın alanı daralmak bir tarafa çokta genişlemiş ilave ağaçlandırma çalışmalarıyla. Statüsü olmasaydı en azından şuan ki genişleyen bölgede biz yapılaşmayla karşı karşıya kalabilirdik. Mesela bana göre geçmişte belki

burda görevli olsaydım yapılaşmayı daha aşağıda tutardım. Çünkü Avrupa'da benzer örneklerine baktığımızda daha düzgün bir çizgiyle yani ufuk çizgisini de bozmadan bir yapılaşma var. Ama Yozgat Çamlığı'nın bu derece korunmuş olması her şeye rağmen güzel, yerinde bir karar ve ilk milli park olduğu konusunda da zaten bir şüphe yok”(Y1).

“Kesinlikle korunamazdı, neden korunamazdı çünkü halkta o bilinç düzeyi yoktu. Yani insanların doğayla ilişkisi son derece sorunlu, yok ediyorlar. Eğer milli park olmasaydı, korunmasaydı bura yoktu şuan. Çok açık bir şekilde söyleyebilirim yoktu. Açıkçası burda ya AVM vardı ya da TOKİ vardı, burayı biz böyle yakmıştık, yok etmiştik ya da gecekondulaşmaya gitmiştik. Burdan milli park statüsünü kaldırın yarına bir şey kalmaz, ne gereği var diye. Çünkü doğa bilinci git gide yok olmuş durumda. Bugün zaten felaket ama geçmişte de öyleydi. Anadolu'da bakın orman popülasyonu tarihsel süreç içerisinde azalmıştır. Tabi savaşlar, kargaşa durumları halkın orman alanlarına tarla açmaları, yok etmeleri, Bursa'yı düşünün Bursa Ovası'nı düşünün nasıl mahvedilmiş. Burada böyle olurdu yani milli park olmasaydı yok edilmişti çoktan burası” (Y4). Yöneticilerin aksine yerel halk da bu konuda tam tersini düşünmektedir:

“Halk tarafından da korunurdu. Akdağ Ormanları milli park değil ama çiçek gibi halk tarafından korunuyor. Çamlık bir evin bahçesidir, o bahçeye de iyi bakılması lazım ki sana karşılığını verebilsin. Yozgatlı burayı şimdiye kadar gözü gibi korudu. Yer içer ama ateşi de mutlaka giderken söndürür giderdi, o kadar da titizdir” (YH5).

“Eğlenceyi, pikniği bir nevi yasakladılar, niye yasakladılar? Yozgat tarihinde yangın mı çıkmış? Yozgat halkı orayı gözü gibi koruyor. Ateşini yakıyor, etini pişiriyor, çayını demliyor en son da ateşini söndürüyor gidiyor. Yozgat için ora kutsal halk koruyor zaten ancak şuan ki bürokratik uygulamalarla halktan koparılmış vaziyette” (YH6).

Yöneticiler milli park statüsünün aslında Yozgat Çamlığı'nın korunmasında büyük bir etkisinin olduğunu söylerken, halk bu kavramın engellemeler dışında bir şeyi değiştirmediyiğini ve statüsü olmasa da bu alanın yine de korunabileceğini ifade etmektedir. Ancak yöneticiler milli park kararının aksine bir koruma politikası adı

altında yapıldığını belirtmekte ve hatta milli park ilan edilmeseydi günümüzdeki mevcut durumunun da zarar görebileceğini vurgulamışlardır.

4.2.4. Milli Park İçindeki Mekânsal Dönüşümlerle Tarihi ve Kültürel Belleğin Yitirilmesi

Önceki dönemlerde inşa edilen bir bina veya tesis toplumun sosyal ve kültürel yaşantısı hakkında önemli izler barındırmaktadır. Zamanla işlevini kaybetmiş yapıların yeniden değerlendirilmesi ve topluma kazandırılması bu mekânların sürdürülebilirliğine katkı sağlarken, yerel kimliğin de geleceğe aktarılması açısından önem taşımaktadır.

Tarihi, toplumsal ve kültürel bir niteliğe sahip bir alanın, milli park olarak yeniden dönüşümü, milli park içerisinde yer alan bir takım yapılarda da değişikliklere neden olmaktadır. Özellikle turistik ve rekreatif kaynaklı ihtiyaçlara hizmet vermek amacıyla mekânın asıl değeri, asıl hafızası yeni mekânsal pratiklerle özgünlüğünü yitirmektedir. Çünkü yeniden üretilen ve yeni bir anlam kazanan bu alanların geçmişe dair mekânsal belleklerinde sakladığı çok şey vardır.

Hızlı dönüşüm süreçleriyle beraber ve kentlinin mekânsal pratiklerinin değişmesine bağlı olarak da, mekânsal hafıza korunamamakta ve bu nedenle de kentsel hafıza geri kazanılamaz şekilde aşınmaktadır. Kentsel hafızaya ait olanı korumak da kentsel olanı sahiplenme içgüdüsünün oluşmasına neden olmakta ve bu durumda birey ile mekân arasında kurulan ilişkiden kaynaklanmaktadır (Basa, 2015). Bu bağlamda, Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nda bazı düzenlemelerle yaşanan mekânsal dönüşümler, halkın tepkisine neden olmakta ve tarihi ve kültürel dokunun bu şekilde yok edildiği vurgulanmaktadır:

“Gazino vardı önceden üst katı da oteldi tarihi binaydı. Bu gazinoda içki içen de vardı, yemek yiyen de. Dışardan gelen misafirlerimizi orda ağırlardık, gelenlerin çoğu Çamlığın havasına gelirdi. Ve oraları hep yıktılar, yok ettiler. O yıkılmayacak bir şeydi tarihi bir bina sonuçta” (YH6). *“Çamlık içinde çok eskiden yapılmış bir gazinoyu alkollü kullanılıyor diye yıktılar, eskiden oranın bir sanat değeri vardı. Madem içki kullanılıyor yasakla o zaman!”* (YH5).

Yanlış kullanıldığı düşünölen bir mekânın bazı kısıtlamalar getirilerek işlevselliği korunabilir veya Yozgat amlığı'yla özdeşleşen, toplumsal bir hafıza ve halkın kimliği niteliğindeki kültürel ve tarihsel mekânlar tamamen ortadan kaldırılmak yerine restore edilerek bugüne yeniden kazandırılabilirdi. Ancak dönem içerisinde alınan bir takım kararlar bu yıkımın önüne geçememiş ve yıkımla birlikte mekânın hafızası da yok olmuştur:

“Biz milli parklara tesis veya bina yaparken, zararın en aza indirilmesi için planlamalar yapıyoruz. Kullanım ömrünü doldurmuş ve artık risk taşıyan bina oldukları için, halkın köşk diye nitelendirdiği gazinonun yerine kafeterya yaptık biz. Burada hiçbir şeye zarar vermedik, eski binaların ya da eskiden yapılmış tesislerin yerlerine yaptık. Şuan ki yapılan idare binası da eski garajın yeri. Çocuk oyun alanı vardı onu taşıyınca yerine Doğa Eğitim Merkezi yaptık, ağaç ve ot bulunmayan yere meşid yaptık. Günöbirlik kullanım alanlarında hiçbir ağaç ve bitkiye zarar vermedik. Yapılan tesislerin yerinde ana kaynak değerine sahip bir tane ağaç yoktu. Bundan iki yıl önce kardan 200 tane ağacımız kırıldı. O ağaçları kesinlikle çıkarttırmadık çürüyecek ki orda toprak oluşsun, su tutma kapasitesi artsın, fidanlar hayati yetenek kazansın. Aksi halde vatandaş bilmez bir ağaca ölüirse iki gün yanar ya da bir masa yapılır diye bakar ama biz o ağaca 400 yıl diye bakıyoruz” (Y2).

“Halkın kafasında milli park kavramı daha net değil ve geçmişteki amlık görüntüsüne biraz da nostaljiyle bakarak konuşuyorlar. Eski yıllarda Çamlığın içerisinde tesisler vardı yani lokantalar, gazinolar, Yozgatlıların oturduğu küçük evler.. Onun ötesinde çok ciddi kayak müsabakaları da yapılıyordu 1950'li yıllarda. Ama zaman içerisinde biraz da atıl konumda kaldı ve insanlar başka mekânlara yöneldi. amlık'taki tesisler diğer illerle yarışacak özelliklerini kaybettiler ve amlık biraz o manada kenarda kaldı ama hiçbir şekilde milli park olma özelliğini de kaybetmedi. Şimdi tekrar son birkaç yıldır amlık'ta yapılan bir takım tesisler, lokanta, kafeterya ve başka sosyal tesislerle amlık aynı zamanda insanların milli park içerisinde nefes almasına da imkân verecek günöbirlik sosyal ihtiyaçları karşılayabilecek bir mekân haline geldi” (Y1).

Meydana gelen bu mekânsal dönüşümlerle doğal ve kültürel alanların çekiciliğini artırmak için asıl kimliğinden koparılmaması da gerekmektedir. Kayın (2004), bu konuda doğal ve kültürel değerlerin yalnızca turizm amaçlı beğeni kazanmak veya ötekilerinin değer yargılarına bağlı olarak tayin edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Hatta doğal ve kültürel değerleri bir sergi objesinden daha çok, kısmi birer araç olarak görmektedir. Bu değerlerin zamanın ve kültürlerin bilgilerini geleceğe aktarmaları ve insanların pek çok yönden gelişimine katkı sağladığı için korunması gerektiğinin de ayrıca altını çizmektedir.

Milli park yönetimi ise bu konuda tesisleri inşa ederken milli parkın ana kaynak değerlerine hiçbir şekilde zarar vermediklerini aksine eski tesislerin işlevini yitirmesi nedeniyle halkın ihtiyaçları doğrultusunda yeni mekânlar yaparak gününbirlik kullanımlara açtıklarını ifade etmişlerdir. Ancak yerel halk milli park içerisindeki bu gelişmelerin çokta yeterli olmadığını ve hatta günlük ihtiyaçlara fazla cevap vermediğini de belirtmektedir:

“Yozgat Çamlığı’nın, milli park ilan edilmeden evvelki haliyle, milli park olarak ilan edildikten sonraki hali arasında bir değişiklik olmadığı için halk milli park olduğunun bile farkında olmadı. Hatta daha önce insanların ihtiyaçlarına cevap verebilen bazı yatırımlar kaldırıldığı için sıkıntı yaşamaya başlamışız. Vatandaşı tarla açma, ağaç kesme, gecekonduların yapma gibi eylemleri ve tahribatı önleyebilmek adına devlet burayı milli park ilan etmiş, yasaklama yoluna gidilmiş ama insanların günlük hayatını kolaylaştırabilecek artı katkılar yapan herhangi bir yatırım yapılmamış, tanıtım yok, hizmet yok, yatırım yok ama milli park özelliğine sahip bir yatırım da yapılmalıdır. Milli park denilince insanın kafasında bir şeyler oluşur, bizde bir şey oluşmuyor ki! Milli parka gittiğim zaman sadece dinlenebileceğim, piknik yapabileceğim bir ortam olması gerekir. Farklı aktiviteleri yapabilecek hizmetlerin olması gerekir. Bende o farklılığı göreyim ama bana yeni bir şey sunulmadı ki!” (YH7).

Yerel halk milli parkın kullanımını için bir yenilik yapılmadığını ve dolayısıyla milli park statüsünün de insanların zihninde bir farkındalık oluşturmadığını belirtirken, yönetim özellikle milli parkın son dönemlerde bir takım yol kattığını ve bu konuda da halkın kullanımına öncelik verdiklerini belirtmektedirler:

“Geldiğimiz noktada bir gerçek var ki, son 15-20 yıl içerisinde Çamlık'ta tesisleşme ihmal edilmişti. Zaman içerisinde hayat şartlarının farklılaşmasına yönelik gerekli tesisleşmeyi yapamamışlar. O da gideriliyor, başladı zaten. Ama son birkaç yıldır hazırlanan Çamlık Master Planı var ve master planı çerçevesinde değişik sosyal tesisler ve sosyal aktivitelere cevap veren bir takım çalışmalar yapılıyor. Mesela şuan da çok güzel yürüyüş yolları var ve yürüyüş yolları çok ciddi manada mesafe kaydetti. Bizim Belediye olarak yaptığımız motosiklet, bisiklet ve ATV'ler sağlandı, lokanta ve kafeterya açıldı. Şimdi milli parkın bitişiğinde Fatih Tabiat Parkı'nda göl kafeterya daha açılacak, onun haricinde bir takım sporlara imkân verecek parkur düzenlemeleri yapıldı. Ayrıca 3 yıldır Çamlık'ta dağ bisikleti yapılıyor Türkiye ölçeğinde. Bunlar Çamlığı hem Yozgat'a hem de Yozgat dışına tanıtmaya yönelik olumlu işaretler. Dahası da yapılacak bu dönemde yetiştiremedik ama projesi hazırlandı mesela teleferik olacak Çamlıkla ilgili. Bütün bunların hepsini üst üste koyduğumuz zaman Çamlık daha gözde bir mekân haline gelecek” (Y1).

“Yozgat Çamlığı Milli Parkı, son 3-4 yılda eski haliyle devam etmiyor zaten. Yozgat'ın kendi kültürel değerlerini yaşatmak için gastronomi turizmini ön plana çıkartmaya çalışıyoruz. Yozgat Tandırı, Yozgat'ın hamur işleri, Yozgat'a has gözlemeler, çörekler.. Bunları canlandırmaya çalışıyoruz, istenilen turizm faaliyetlerini de maksimize etmeye çalışarak yapıyoruz tabii” (Y2).

Bu gelişmelerin aksine görüşme yapılan kişilerin bazıları bir koruma alanında tesislerin olmaması gerektiği, bu tesislerin hem doğal yapıyı bozduğunu hem de alana zarar verdiğini düşünmektedir. Bu konuyla ilgili olarak yöneticilere, belli bir kesim Çamlık içerisinde bu kadar da yapılaşmaya gidilmemesi gerektiğini söylüyor, dediğimizde:

“Bu kadar da gerekiyor. Bir kahvaltı salonu veya bir çay içme mekânı neticede. Bir misafirinize Çamlığa gittiğiniz zaman bizim Çamlığımız var sizi Çamlığa götürelim dediğinizde yani şahsen beni başka ilde götürmüş olsalar oturup çay içmek isterim yani öyle bir mekânın mutlaka olması lazım ve neticede genel dokuyu bozan bir şey değil ki, ihtiyaç yani. Böyle

bir mekândan mutlaka beklenir. Milli park dediğimiz Çamlık dediğimiz bir mekânda mutlaka insanların bir takım sosyal ihtiyaçlarını giderecek, insanlara keyif verecek mekânların olması lazım orda en ufak bir şüphede yok bana göre” (Y1).

Buna ek olarak bir katılımcı milli park içerisinde son dönemlerde yapılan bir takım değişiklikler sonucu duyduğu rahatsızlığı şu şekilde dile getirmiştir:

“Çamlığa çıkıyorsunuz ateş yakmak yasak, piknik yapmak yasak. Bu şekilde Çamlığın tadı oluyor mu olmuyor, ateş yaktırma evet ama kontrol altında yaktır. Ama bir taraftan Çamlığa yakın mahallelerden de korkuyorum, birleşti artık Çamlıkla. Orda birisi bir ateş yaksa tutuşur gider” (YH8)

Bu açıdan bakıldığında halkın milli parktan beklenti ve taleplerinin farklı olması ve piknik faaliyetlerinin sınırlandırılmış olması halkı oldukça rahatsız etmiştir. Bu durum aslında yönetim ile halk arasında büyük bir anlaşmazlığın olduğunun göstergesidir. Aslında milli parkların asıl işlevinin yalnızca piknik yapmak olmadığı ve bu nedenle de pikniğin belirli alanlarda yasaklanmasının bir koruyucu tedbir olduğu yöneticiler tarafından vurgulanmıştır:

“Kurum buranın milli park olarak devam etmesi için hemen bitişiğinde bulunan bir ağaçlandırma sahasını vatandaşın kullanım amacı doğrultusunda tesisler yaparak bu sıkıntıyı gidermeye çalışmıştır. Mesela Fatih Tabiat Parkı’nda değişiklik yapmamızın nedeni, milli park içerisindeki baskıyı azaltmaktı ve hedefine de ulaştı. Burdaki Günübirlik Kullanım Alanı’nda (GBKA) yazın da dâhil olmak üzere fazla kalabalık olmuyor. Milli parkın mesire alanı olarak kullanımını çok aza indirdik. Çok nadiren piknik yapıyorlar, tabiat parkında piknik yapan daha fazla. Etki alanı içerisinde bir tabiat parkı var ve biz orayı güçlendirdik. Peki, ben burda ateş yakayım ama ordaki mahalleli yakmasın diyor ne demek bu? Benim istediğim şekilde yönetilsin diyor. Vatandaşın kullanım taleplerini en iyi şekilde nasıl düzene sokarız, biz onun çabası içerisindeyiz. Milli park, milli park olarak kalacak, vatandaşın uygunsuz taleplerini ya birkaç noktada ya da saha dışında bir yerlerde yapacağız. Şimdi vatandaş burayı kent parkı gibi düşünüyor. Vatandaşın

değerlendirmesi milli park mantığına uygun bir değerlendirme değil. Zihinlerde eski alışılmış geleneksel kullanıma göre bir kullanım istiyorlar ve bu kullanıma yönelikte buralarda tesis istiyorlar. Şimdi tesislerde yaptık, daha yapılacak olanlarda var ama bunlar doğal alanla özdeşleşecek peyzaja ve topoğrafyaya zarar vermeyecek. Vatandaş bildiği şekilde yorumluyor, biz de bildiğimiz şekilde yapıyoruz. Aslında bir taraftan Yozgat'ın şöyle bir yapısı da var. Geçmişte insanların dinlenebileceği mesire alanı olmadığı için burayı mesire alanı gibi kullanmışlar. Bundan kaynaklı farklı bir algı oluşmuş, bu algıyı kurum yoğun çabalarla gideriyor ancak bu milli park kullanılmıyor anlamına gelmez. Milli park kullanılmaz, korunur. İnsanların burdaki çöpünü azaltmak için girişte insanlara bir çöp poşeti ve kaldır at bir masa örtüsü verdik. İnsanlar da çok memnun oldu, kalkarken topluyor ve çöpe atıyor akabinde gelen kişi temiz bir masa buluyor. Milli park böylece net bir tarza büründü. İlerde GBKA'nı ya da ateşli pikniği tamamen kaldıralım istiyoruz” (Y2).

Milli park içerisinde aslında tesisleşmenin olması bağlamında yerel halk ile yöneticiler birbirinden oldukça ayrı düşüncelere sahiptir. Yönetim bu alanın gününbirlik kullanım açısından halkın hizmetine sunmak için yeterli gayreti gösterdiklerini, ancak alana verilebilecek zararları da minimum seviyede tutmaya çalıştıklarını ifade etmektedirler. Yerel halk ise milli parkın farklı alanlarında da piknik yapmak istediklerini, alana gittiklerinde hizmet anlamında daha farklı tesislerin olmasını istemektedir. Ancak burada ki asıl problem, bir milli park alanı yalnızca piknik işlevselliği görmez. Hatta bu durumun yoğunluk kazanması veya piknik faaliyetinin her yerde yapılması milli parkın kaynak değerini de olumsuz yönde etkileyecektir. Yönetimin bu kullanımlara getirdiği kısıtlamalar halk tarafından henüz tam anlamıyla kabullenilememiştir. Bu açıdan, yönetim milli parkın koruma boyutuna, yerel halk da bu sahanın kullanımına daha fazla vurgu yapmaktadır.

4.2.5. Yönetimde Yerel Katılımın Azlığı

Milli parka getirilen yeni düzenlemeler beraberinde bir takım sınırlamalar getirmiş ve yerel halk alanı eskisi gibi kullanamamaktan yakınmıştır. Başlangıçta sıkı

koruma tedbirlerinin çok fazla uygulanmamış olması halkı aslında bir yönden bu kullanıma itmiştir. Ancak park yönetimi tarafından sonraki süreçlerde geliştirilen bir takım planlama ve stratejiler, yerel halk tarafından çok fazla özümsememiştir. Bu konuda alınan kararlarda yerel katılımın sağlanmamasının da etkisinin olduğunu belirten bir katılımcı:

“Geçen Orman Bakanlığı’ndan gelmişler buraya. Kendileri yazıyor, kendileri çiziyor. Bizi buraya çağırıyorlar ama biz ne kadar şu yapılsın desekte onlar bildiğini yapıyor. Meclise de gitsen onlar konuşuyor, indir elini kaldır elini, bizden ne aldınız hiç bir şey!” (YH9).

Yerel halkın uzun süre yaşadıkları bir alanın dışarıdan bir güç ile yönetilmesi veya yetki mekanizmasının başkalarının elinde olması aslında şikâyet ettikleri hususlardan birisidir. Bu konuda yerel katılımın bütüncül planlamalarda söz sahibi olması ve yönetime dâhil edilmesi gerektiği ve alınacak kararların yerel ölçekte değerlendirilmesi gerektiği konusundaki düşüncelerini bir yönetici şu sözlerle dile getirmiştir:

“Halkın tabiki Çamlıkla ilgili değişik beklentileri var bunları değişik platformlarda zaman zaman konuşuyorlar dile getiriyorlar. Ama malesef kararın oluşması noktasında Doğa Koruma Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMPGM) ya da OSB Orman Genel Müdürlüğü yerel idareyi ya da yerel halkı biraz dışarda tutabiliyor. O noktada bizler etkili konuşmaları yapıyoruz ama biliyorsunuz onların çok özel kanunları var ve bazen onlarda bu yetkiyi kendilerine verilen yetki ve kanun çerçevesinde yapıyorlar. Yasal olarak çok büyük bir şey yapmak mümkün olmayabiliyor onlara karşı ama onların daha katılımcı bir çalışmayla karar vermelerini istiyoruz. Zaman zaman onlarla görüşmelerimiz oluyor doğrusu, tabiki karar yetki mekanizması onlarda ama bu karar oluşturulurken, biraz daha yerel beklentilere cevap vermesi lazım” (Y1).

Yapılan planlamaların başarılı sonuçlar verebilmesi için yerel yöneticilerin, sivil toplum kuruluşlarının (STK) ve yerel halkın bu konuda göz ardı edilmemesi gerekir. Çünkü milli park ve diğer korunan alanların karşılaştığı en büyük sorunlardan bir tanesi de yerel dinamiklerin dikkate alınmaması sonucu oluşan yerel halk-milli park yönetimi çatışmasıdır. Ancak bu sorunların ortadan kaldırılabilmesi için hazırlanan planlamalarda

yerel kullanıcıların alan hakkındaki bilgi ve birikimlerine başvurulması önemli bir rol oynamaktadır. Oysa milli park yönetimi, Yozgat Çamlığı Milli Parkı için hazırlanan bir planda yerel halk da dâhil olmak üzere birçok temsilcinin bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunduğunu ifade etmektedir:

“Mesela Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP)’nı yaparken, çoğulcu katılımla yapıyoruz daha çok. Belediyeyi, Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nü, özel idareyi, işletmecisini, burayla ilgilenen STK’ları, gazetecileri, valiliği, vatandaşı bunların hepsini davet ediyoruz. Yaptığımız planlamayı anlatıyoruz ve onlardan fikirler alıyoruz. Ne öneriyorlar, ne istiyorlar. Tabi planlamada onların imzası olmuyor ama plan aşamasında bunları ele alıyoruz. Eğer hukuken uygunsuz teklifleri değerlendiriyor ve yapıyoruz. Bu planlar çoğulcu katılım planları. Bunda şu da var bazen STK’lardan istihbarat alırsınız. Ne istiyorlar, uygunsuz olan ne istiyorlarsa onu engelleme yoluna da gideriz. Bazen vatandaş ne istiyor diye, anket yapıyoruz. Vatandaş zarar verici bir şeyi istiyorsa hemen önünü kesmeye çalışıyoruz. O yüzden vatandaş bundan da şikâyetçi. Mesela ana kaynak değerinin olduğu yerde yapılan pikniğe karşı gelmiyorlar. Hâlbuki vatandaşın hepsine eğitim veremeyiz, anlatıyoruz ama herkese yetişmemiz mümkün değil. Dolayısıyla çoğunlukla yanlış düşünüyorlar, herkesi çağırıp konuşamayız tabi. Herkesin fikrine göre iş yapmaya kalkarsanız hiçbir şey yapamazsınız” (Y2).

Yozgat Çamlığı Milli Parkı yetkilileri ile yerel paydaşlar arasında yaşanan anlaşmazlığın temel sebebi aslında bir uzlaşma ortamının sağlanamamasıdır. Durumun bu şekilde ilerlemesi bir yandan milli park alanını sürdürülebilir koruma düşüncesinden uzaklaştırmakta, diğer yandan da yerel halkın bakış açısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu konuda alan üzerinde hazırlanan yönetim planları veya UDGP’nda uzaktan müdahale etmek yerine bütüncül bir yaklaşım izlenerek, tüm paydaşların görüşlerine yer verilerek ortak bir karar alma sağlanabilir. Yani sert, katı ve kuralcı bir yetki mekanizmasıyla halkı ortak bir kullanım alanından uzaklaştırmak yerine, yetkililerin milli parkı korumaya yönelik halkı bilinçlendirerek koruma olayına katılmaları teşvik edilebilir ve bilgilendirme etkinlikleri yapılabilir. Korunan alanların birçoğunda yaşanan sorunlar temelde koruma altına alınan alanların yerel halkla

paylaşılardan ve anlatılmadan yapılan düzenlemelerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Korunan alanların ilan edilmesinde yöre halkının söz sahibi olmadığını bunun yanı sıra bu alanların nasıl korunması ve kullanılması gerektiği konusunda insanları hesaba katmadan çözüm yolları arandığını belirtmektedir. Bu da beraberinde koruma bilincinin oluşmamasına ve bu alanlara karşı hassasiyetin de ortadan kalkmasına (Alkan ve Korkmaz, 2009) neden olduğu vurgulamaktadır.

Özellikle korunan alanlarda veya yakın çevresinde yaşayan yerli toplulukların kaynaklar ve amaçlarını etkilemeyecek veya zayıflatmayacak şekilde ortak yönetimde tam katılımının teşvik edilmesi ve buna izin verilmesi sağlanmalıdır. Çünkü yerel halkın bilgi, yenilik ve uygulamalar konusunda korunan alanların yönetimine katkıda bulunacakları çok şey vardır. Dolayısıyla korunan alanlar, özellikle de yerel halk için değer taşıdıklarında hayatta kalacaktır (Beltrán, 2000). Bu şekilde yapılan açıklamalarla aslında yerel toplulukların koruma konusunda bir kilit nokta oldukları da belirtilmektedir.

4.2.6. Giriş Ücretlerine Gösterilen Tepkiler

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi bazı ülkeler, milli parklarda ve diğer korunan alanlarda uzun zamandır ücret ödeyen bir geleneğe sahiptir (Reynisdottir, vd., 2008). Kullanıcı ücret sistemlerinin etkin bir şekilde kurulduğu bu gibi yerlerde, finansal gelirlerin bir kısmı, artan ziyaretçi sayıları ve taleplerinden etkilenebilecek doğal ortamların ve miras alanlarının korunması, izlenmesi ve geri yüklenmesine yönelik olabilmektedir (Buckley, 2003). Ancak dünya genelinde birçok korunan alanda, kullanıcı ücretleri sistemleri ziyaretçiler için tesisler ve altyapı olmak üzere doğal cazibe merkezlerini sürdürülebilir kılmak ve yönetmek için uygulanmaktadır (Vujko ve Gajić, 2014).

Gelişmekte olan ülkelerde de, milli parklara girmek ücretlidir ve ücretler genellikle yüksektir. Giriş ücretleri bazı gelişmekte olan ülkelerde önemli gelir kaynaklarını oluşturmaktadır (Peters, 1998). Özellikle bazı ülkelerde korunan alanlardan alınan ücretlerin park için harcandığı veya gelir düzeyi düşük yerel halkla paylaşıldığı

görülmektedir. Örneğin Kenya, turizm gelirlerinin büyük bir bölümünü milli park ve benzeri koruma alanlarından sağlamaktadır. Türkiye’de böyle bir gelir paylaşımı olmamakla birlikte elde edilen gelirlerin park kaynaklarının geliştirilmesi ve yerel halkın refah seviyesini artırmak için kullanılması parkların sürdürülebilir gelişimi için oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006). Fakat ülkemizde olduğu gibi dünyanın pek çok ülkesinde ücretleri ödeme konusunda yerel halkın her zaman da istekli olmadıkları görülmektedir.

Ziyaretçilerin girişte gerçekten ücret ödemeye istekli olup olmadıkları ve ziyaretçilerin ödeme yapma isteğini etkileyen faktörlerin neler olduğu (Vujko ve Gajić, 2014), Yozgat Çamlığı Milli Parkı özelinde saptanmaya çalışılmıştır. Bu motivasyonla yapılan görüşmelerde, milli parka girişte alınan ücretlerden yerel halkın çok da istekli olmadığı ve bu konuda milli park yönetimi ile karşı karşıya geldiği görülmektedir. Çünkü uzun bir süre uygulanmayan ancak 2016 yılından itibaren girişte alınan ücretler halkın büyük bir çoğunluğunun tepkisine neden olmuştur.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün korunan alanların ücretlendirilmesi konusunda hazırladığı kılavuzda girişte ücretlerin hangi durumlarda alınıp alınmayacağı belirtilmiştir. “*Özellikle milli park içinde bulunan köylerde yaşayan yöre halkından herhangi bir giriş ücreti alınmayacaktır*” (OSB DKMPGM, Korunan Alan Ücretleri Uygulama Usul ve Esasları, 2017) ifadesini görüşmeler sırasında hatırlatan Yozgat halkı, girişlerde ücretin alınmamasının kendileri için de geçerli olmasını istemektedir. Ancak Yozgat Çamlığı Milli Parkı içerisinde herhangi bir yerleşim biriminin olmaması, bu ibarenin burası için geçerli olmadığını göstermektedir.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü girişlerde yaya ve bisikletli girişler için kişi başına 4 TL, Motosikler ve ATV’ler için 8 TL, otomobil için 12 TL, minibüs 36 TL, midibüs için 60 TL ve otobüs için 120 TL olarak bir ücret belirlemiştir.³³ Ancak yerel halk tarafından bu duruma verilen tepkiler çok gecikmemiştir:

Basına da yansıyan bu tepkiler haberlerde de yerini almıştır. 18 Ağustos 2016 tarihli Milliyet Gazetesi’nde “*Yozgat Çamlığı Milli Parkı içerisinde ağaçtan başka*

³³<http://www.milliyet.com.tr/yozeat-camlık-milli-parki-nin-ucetlendirilmesi-yozgat-yerelhaber-1518007/> (ayrıntılı bilgi için bkz.)

hiçbir şey yok. Yeni günübürlük park ve piknik alanı yapıldı. Onun da çevre düzeni yapılmamış her taraf taş toprak, sosyal bir mekân yok. Geceleri ışıklar yanmıyor. Ankara'da çok sayıda park bulunuyor ve otomobil ile girişler sadece 5 ile 7 lira arasında değişiyor. Fakat oradaki parklarda her türlü sosyal donatı var çocuklarınızın eğlenecekleri oyun grupları çok fazla. Temizlik çok güzel yapılıyor. Çamlık Milli Parkı'nda böyle bir şey yok, fiyatlara gelince çok yüksek. Yozgat'a zaten turist gelmiyor. Ayda yılda gelen bir turist otobüsünden 120 lira ücret alıp hiçbir hizmet sunmazsanız kimse Yozgat'ın Çamlığı'na uğramaz. Özellikle Yozgatlı'nın gidecek öyle sosyal alanları bulunmuyor, bazı vatandaşlar hafta sonu Çamlık Milli Parkı'na çıkıyor. Ücretli olunca buraya sadece zengin insanlar girip çıkacaktır. Dar gelirli insanların buraya gelmesi mümkün olmayacak, yani Çamlık sadece zenginlere sunulacak. Fiyatların çok yüksek olması Çamlığı tanıtmaz aksine Çamlığın değerini azaltır." Aynı gazetede bir başka haberde de bu tepkiler açıkça dile getirilmiştir: "Daha önce buraya ücretsiz giriyorduk. Ücret önemli değil. Milli park içerisinde olan sosyal donatılar, gezilip görülecek, eğlenilecek yerler var mı o önemli. Çamlık içinde Allah vergisi çam ağaçlarından başka bir şey yok. Bence yetkililerin ücretten önce Yozgat Çamlığı Milli Parkı içerisindeki sosyal alanları geliştirmesi lazım." Görüşme sırasında bir katılımcı ise "Şimdi Çamlığa para ile girdiriyorlar, belediyeye geçmiş bu çok yanlış bir şey. İnsan evinin bahçesine parayla girer mi? Çamlık Yozgat'ın ön bahçesi" (YH5). Milli park içerisine giriş ücretinin alınmasını çok doğru bulmayan halk bu uygulamanın bir an önce kaldırılmasını istemiştir. Ayrıca, girişte ücret ödemelerine rağmen, milli park içerisinde halkın yararlanabileceği sosyal alanların azlığına da vurgu yapmışlardır.

Milli park ve diğer korunan alanlarda ziyaretçilerin ücretlerinin nereye gittiğinden haberdar olmaları oldukça önemlidir. Ücretlerin, takdir ettikleri hizmetler ve programlar için kullanıldığını bildiklerinde, genellikle uygun ücretler ödemeye hazır oldukları (Eagles ve McCool, 2002) vurgulanırken, insanlar ödenen ücretlerden fayda sağladığını anlarırsa, daha fazla ödeme yapmaya da istekli olacakları (Williams, vd., 1999) ayrıca savunulmaktadır. Ancak yerel halkın anlattıklarından yola çıkarak, ücretlerin karşılığında daha iyi bir hizmet sunulması gerektiği belirtilmiştir. Bunun üzerine giriş ücretlerinde yeni bir düzenleme yapılmış ve belediye yeni bir uygulama yoluna gitmiştir.

Yozgat Belediyesi ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü arasında hazırlanan bir protokolle milli park içerisindeki tesislerin işletme hakkı belediyeye devredilmiş ve Yozgat Belediyesi giriş ücretlerinde bu sebeple bir indirimle gitmiştir. Yaklaşık %70'lik bir indirimle yeni ücret tarifesi belirlenmiştir. Yaya ve bisikletli girişler için kişi başına 1 TL, Motosiklet ve ATV'ler için 2 TL, otomobil için 4 TL, minibüs 15 TL, midibüs için 20 TL ve otobüs için 40 TL olarak bir ücret ödeyerek milli parka giriş yapılacaktır. Konuyla ilgili olarak Belediye Başkan Yardımcısı Ahmet Akgün ise: *“Belediye olarak biz devralmadan önce Çamlık için belirlenen giriş ücretleri çok yüksekti. Bizde fiyatları neredeyse sembolik denilebilecek rakamlara çektik. Bundan sonra Çamlığın giriş çıkışları dâhil olmak üzere park ve sosyal tesislerini belediye olarak biz işleteceğiz. Yine aynı şekilde, bakım, onarım, temizlik ve güvenlik işlemlerini de biz yapacağız. Çamlık Milli Parkı'mız bundan sonra belediyemiz bünyesinde Yozgat halkına, dışarıdan gelen vatandaşlara daha iyi hizmet sunacak, onların ihtiyaçlarını karşılayacak.”* şeklinde ifadelerle yer verilmiştir.³⁴

Yöneticiler ise konuya ilişkin olarak şuan ki tarifenin yerel halk için uygun olduğunu ve bu ücretlerin her kesimden insanların gelip ziyaret edebileceğinden söz etmiştir:

“Ücretlerde gelir düzeyi birbirine yakın olmasından kaynaklı olarak bölgesel düzey göz önüne alınmaktadır. Giriş ücretinin de bir mantığı vardır: Koruma ve kullanma dengesini sağlamak. Bizde giriş ücretlerini almaya aslında bir nevi mecburduk. Öncelikli olarak içerde ücret alınmadan önce gayri resmi bir anket yaptık ve çoğunluğu alınsın, dedi. Neden? Biz aileyle gelemiyoruz. Alkol alanlar geliyor, buraya bir içki şişesi koysa bir daha aile uğramıyor. Ücret almaya başladıktan sonra birkaç kişi valiye gitti. Genel müdür alınacak dedi ve kapattı konuyu.” (Y2).

Belediyenin yaptığı yeni uygulamayla da bu tepkilerin neredeyse ortadan kalktığını belirten Y1, bu tür uygulamaların aslında bir nevi milli park kullanımını azaltmak için de caydırıcı bir yol olduğunu vurgulamıştır.

³⁴ <http://www.surmelihaber.com>

“Aslında o tepkiler epeyce azaldı çünkü ilk defa uygulandığında çok ciddi tepkiler oldu ama şu bir gerçek ki dünyanın her yerinde sadece Türkiye’de değil halka hizmet veren yerler milli park veya müzeler neticede halkın parasıyla yapıldı, oraların sürekliliğini sağlamak için de bir girdisi olması lazım. Bu sebeple dünyanın her yerinde milli park girişleri ücretlidir. O açıdan baktığımızda Yozgat Çamlığı’nda giriş ücretleri de son derece düşük. Bu aynı zamanda milli parkın kötü kullanımını da önüyor. Genelde para vermeden girmek isteyenlerin önemli bir kısmı da zarar veren insanlar. Yani insanlar elini kolunu sallaya sallaya girerse zaman içerisinde orayı korumak mümkün olmaz, her türlü kötü olaya kapı aralamış oluruz. Gerek kötü kullanım gerekse de ormana zarar verme, yangın, kirlilik olarak neticede orayı bizim korumamız lazım ve buralara girişlerin kontrollü olması lazım. Kontrollü olmasının yollarından birisi de oraların ücretli olmasıdır. Dünyanın hiçbir yerinde ücretsiz milli park yok ki Yozgat Çamlığı ücretsiz olsun. Ama Yozgat’ta böyle bir alışkanlık olmadığı için gerek basında gerekse de halkın arasında başlangıçta tepki oluştu ama yavaş yavaş ücretlerin makul olmasıyla da bu tepkiler bana göre tamamen azaldı. Şuan da Çamlığın giriş ücretlerinden şikâyetçi olan hiç kimse yok” (Y1).

Alkol tüketenlerin büyük bir çoğunluğunun geceleri milli park alanına girmesi nedeniyle de “Geç saatlerde de girişler kontrollü oluyor mu?” şeklinde sorulduğunda ise,

“Gece belli bir saatten sonra orayı kontrol etmemiz lazım ama onunla ilgili eleman yetersizliği sebebiyle o noktada tam kontrol içerisinde değiliz ama gün boyu daha çok güvenlik hizmetimiz var ama zaman içerisinde onu sürekli hale getirmemiz ve gece de korumamız lazım. Gündüz zaten belki güvenlik olmasa da çok sayıda insan girip çıktığı için yanlış bir şey yapılıyorsa bile haberdar olma imkânı var. Onun için gece belli bir saatte kapatmada dâhil girişi tamamen kapatmaya çalışıyoruz, zaman içerisinde onlarla ilgili kararları olgunlaştırmış olacağız. Ama Çamlık eskisine göre daha güvenli. Birtakım ara girişler falan vardı onları kapattık kontrolsüz giriş yapılabilen ara yerler vardı kontrol altına aldık kapattık. Rastgele her tarafına gitmek mümkün değil. Çamlık bizim belirlediğimiz güzergâhlar üzerinde kalıyor neticede kontrolü daha kolay

oluyor ama en doğrusu bana göre biraz da yerel halkın taleplerine göre belli bir saatten sonra orayı kapatmak lazım.” (Y1)

Bu şekilde girişlerin geceleri halka kapatılmasının milli parkın korunması açısından daha iyi bir uygulama olacağı ifade edilmektedir. Milli parkın koruma ve kullanma dengesi için uygulanan bu ücretler, makul düzeylerde tutulduğu sürece giderek bu uygulamaya halkın alışacağı da söylenebilir. Ancak amaç burada milli parkın korunması, güvenliliğinin sağlanması ve aynı zamanda halkın da günlük ihtiyaçlarını karşılamaksa burada yerel yönetimle halkın kolektif bir şekilde hareket etmesi sağlanmalıdır. Özellikle halk ödedikleri ücretlerin nereye gittiğini gördüğünde veya parkın giderek geliştiğini hissettiklerinde parkın korunması amacıyla ücretin gönüllü ödeneceği ve olumlu bir tutum sergileneceği söylenebilir. Ayrıca parkta uygulanacak herhangi bir planın, halkın rızası olmadan başarıya ulaşması oldukça güç görünmektedir. Bunun yerine halkın parkla ilgili alınacak her kararda, bilgilendirilmesi, toplantılarda söz sahibi olmaları veya çeşitli iletişim araçlarıyla milli parkın geleceği için bu uygulamaların gerekli olduğu duyurulduğu sürece halkın tepkisi de ortadan kalkabilir. Ancak işin içine para unsuru girdiğinde bir nevi kısıtlamalarla aslında halk o doğal alandan uzaklaşmakta ve kopmaktadır. Tabiki bu bir taraftan doğa üzerindeki insan müdahalesinin azaldığını işaret etse de bir yandan da insanın sürekli etkileşimde olduğu doğaya karşı yabancılaştığını göstermektedir.

Günümüzde ayrıca girişte uygulanan ücretlerin milli parkların giderek daha fazla ticarileştirildiği yönündedir. Örneğin yaban hayatının yönetiminden peyzajın insan işgaliyle değiştirilmesine kadar, Yellowstone ve Yosemite Milli Parkları maddi çevre insan emeğinin damgasını taşımaktadır. Güzellik salonları, restoranları, kampçı parkları ve Ayı Yogili kartpostallarıyla bu milli parkların her yıl önemli miktarda kar getiren, özenle paketlenmiş çevresel kültür deneyimleri olduğu (Smith, 2017) vurgulanmaktadır. Bu şekilde yeniden üretilmiş doğanın estetik ve gelir getirici bir unsur olarak insanlara sunulması aslında bir yönden milli parkların özgünlüğünü de tehlikeye sokmaktadır. Bu durumda aslında kapitalizmle birlikte her şeyde olduğu gibi kültürün, doğanın veya farklı kaynak değerlerinin birer meta gibi hizmet sistemleri içerisindeki yerlerini daha görünür hale gelmektedir.

4.3. YOZGAT ÇAMLIĞI MİLLİ PARKI'NIN MEVCUT DURUMU

Bir “*Kültür, Doğa ve Kaplıca Kenti*” olarak anılan Yozgat kenti (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015) aslında sahip olduğu kaynaklar sebebiyle turizm potansiyeli açısından ön plana çıkabilecek bir noktadadır. Tarihi ve kültürel değerleri ile Alışar Höyüğü, Kazankaya Vadisi, Kerkenes Harabeleri, Çapanoğlu (Büyük) Camii, Nizamoğlu Konağı ve kent merkezinde bulunan saat kulesi, ilin önemli kültürel turizm çekicilikleridir. Yozgat amlığı Milli Parkı, Karanlık Dere Vadisi, şebekpınarı Mesire Alanı, Akdağ Ormanları ve Gelingüllü Barajı gibi diğer turizm çekicilikleri de doğa turizminin gelişmesinde öncü rol oynamaktadır.

Son dönemlerde termal turizme yönelik yapılan yatırımlar da Yozgat ilinin turizm alanında bir kaplıca kenti olarak anılmasına sebep olmuştur (Kervankıran ve Kılıç, 2014). Tüm bu çekiciliklere rağmen, Yozgat ilinin sahip olduğu turizm potansiyeli genellikle yerel düzeeye hitap etmektedir. Özellikle, arşiv kaynaklardan yola çıkarak milli park olma sürecinde Yozgat amlığı'nın genellikle turistik önemine vurgu yapılmış ve bölgesel olarak da bir çekim yeri olabileceği hep vurgulanmaya çalışılmıştır. Ulaşılmak istenen tüm gayeler ve milli park için alınan önlemler daha çok bu sahanın korunup günümüze kadar ulaştırılmasına vesile olmuş ancak milli park istenilen düzeyde bir çekim merkezi olamamıştır. Kent merkezine yakınlığı ve sahip olduğu doğal çekicilikleri nedeniyle daha çok rekreasyonel amaçlı kullanılmakta, yaz aylarında ve özellikle hafta sonu tatiller ile halkın günübirlik kullanımlar için tercih ettiği bir alan olmuştur. Bu sebeple de kent halkının yararlandığı bir mesire yeri veya dinlenme amaçlı bir mekân olarak zihinlerde kalmıştır.

1958 yılında hazırlanan bir raporda, “*Mevki itibariyle birçok aktiviteye elverişli şartlara haiz olan Yozgat amlığı Milli Parkı'nın cazip kılınması için lüzumlu tedbirler alınmalı ve tesisler kurulmalıdır*” (Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yozgat şube Müd., Yozgat amlığı Milli Parkı'nın Kuruluşuna Ait Ön Rapor, 1958) şeklinde bir ön değerlendirme yapılmıştır. Bu konuda kuruluşundan günümüze kadar ziyaretçilerin hizmetine yönelik özellikle son dönemlerde milli park içerisinde çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Milli parkı tercih eden ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarına yönelik birçok unsur da alanda mevcut halde

bulunmaktadır. İki farklı noktadan giriş sağlanan milli parka, 2016 yılından itibaren ücret alınmaya başlamış ve bu miktarlar (Foto 15) yöneticiler tarafından milli parkın ihtiyaçları doğrultusunda kullanıldığı belirtilmiştir.

ÜCRET TARİFESİ		
Şahıs	₺	1.00
Öğrenci	₺	0.50
Bisiklet	₺	1.00
Motosiklet - ATV	₺	2.00
Otomobil-Kamyonet-Pikap	₺	4.00
Minibüs	₺	15.00
Midibüs	₺	20.00
Otobüs	₺	40.00
Gazi Şehit Aileleri ve engelliler	₺	Ücretsiz

YOZGAT BELEDİYESİ TARAFINDAN İŞLETİLMEKTEDİR

Foto 15: Milli Park için Uygulanan Ücret Tarifesi

Eskipazar Mahallesi'nden sağlanan giriş kontrol noktasının (Foto 16) hemen sağ tarafında milli parka hizmet eden Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yozgat Şube Müdürlüğü binası, lojman ve otopark bulunmaktadır. Bu giriş noktasının yukarı tarafında ziyaretçiler için piknik üniteleri kümeler halinde yapılmış (Foto 17) ve günübirlik kullanım alanları oluşturulmuştur. Önceden asıl yaşlı karaçam ağaçlarının da içinde bulunduğu daha yukarı kısımlarda yapılan piknik faaliyetleri, böylece olası yangın tehlikelerine karşı günümüzde yalnızca belirli bir bölgeyle sınırlandırılmıştır.

Ziyaretçilerin yaktıkları ateş, iklim koşulları ve yer örtüsü ile birleşmesi halinde yangına sebebiyet verebilmektedir. Yangınların % 20'si kontrolsüz piknik ateşi kaynaklı olup, günübirlik kullanımlardan veya mevcut yer örtüsünden kaynaklanabilecek doğal ve suni yangınlara karşı itfaiye araçları ile müdahale

edilmektedir. Yangınla mücadele için, milli park alanı içindeki yol kenarlarının yer örtüsü temizlenmekte ve ağaçlar arasında açıklık olması sağlanmaktadır (UDGP, 2011).

Foto 16: Milli Park Giriş Noktası

Foto 17: Milli Park İçerisindeki Piknik Üniteleri

Piknik ünitelerinin de içinde bulunduğu alan üzerinde ihtiyaca yönelik küçük bir büfe (Foto 18), çocuk oyun alanı (Foto 19), basketbol ve voleybol sahası (Foto 20) manzara seyir terasları (Foto 21), otopark (Foto 22) tuvalet (Foto 23) vb. donatı elemanları bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kısım günübirlikçiler ile piknik yapmak için gelen ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun yoğun olarak kullandığı bir alandır.

Foto 18: Milli Park İçerisindeki Büfe

Foto 19: Milli Park İçerisindeki ocuk Oyun Alanları

Foto 20: Milli Park İçerisindeki Basketbol ve Voleybol Sahası

Foto 21: Milli Park İçerisindeki Manzara Seyir Terasları

Foto 22: Milli Park İçerisindeki Otopark

Foto 23: Milli Park İçerisindeki Tuvaletler

Piknik ünitelerinin yukarı tarafında uzun süredir kullanılmayan lokanta restore edilerek belediye tarafından “amlık Et Lokantası” adıyla yeniden hizmete açılmıştır (Foto 24). Bunun yanı sıra ziyaretçilere yönelik ATV (Foto 25) ve bisiklet turları da düzenlenmekte olup milli park içerisinde belirlenen tur güzergâhları oluşturulmuştur.

Ayrıca dağ bisikletine uygun alanlar (Foto 26) ile sportif amaçlı yürüyüş parkurları da bulunmaktadır.

Foto 24: Milli Park İçerisindeki Lokanta

Foto 25: Milli Park İçerisinde Yapılan ATV Turları

Foto 26: Milli Park İçerisindeki Dağ Bisiklet Parkuru

Peyzaja uygun olarak yapılmış bilgi amaçlı tabelalar ile işaret levhaları (Foto 27), yol güzergâhlarında dinlenmek için banklar (Foto 28), içme suyunu temin etmek için çeşmeler (Foto 29) mevcuttur.

Foto 27: Milli Park İçerisindeki Levha ve Tabelalar

Foto 28: Milli Park İçerisindeki Banklar

Foto 29: Milli Park İçerisindeki eşmeler

Milli parkın yukarı kısımlarına doğru çıkılan yolun sağ tarafında müze amaçlı kullanılmak üzere yapılmış ancak ücretli misafirhane olarak kullanılan iki katlı, dış cephesi doğal taş malzeme ile kaplı olan köşk binası vardır. Köşkün dış cephelerinde kullanılan malzemenin doğal olması ve i mekân duvarlarının da ahşapla kaplı olması milli park içindeki uyumluluğunu arttırmıştır (Foto 30). Köşk binasının hemen

arkasında bir adet bekçi evi bulunmaktadır (UDGP, 2011). Köşk binasının yukarı kesiminde ise 2017 yılında faaliyete geçen kahvaltı evi ve kafe niteliğinde yöresel yemeklerin yapıldığı bir tesis açılmıştır (Foto 31).

Foto 30: Milli Park İçindeki Köşkten Bir Görünüm

Foto 31: Milli Park İçindeki Kafeden Bir Görünüm

Kafenin hemen karşısına milli parka dair bilgilendirme etkinlikleri yapabilmek amacıyla Doğa Eğitim Merkezi açılmıştır (Foto 32). Milli park içinde oluşturulan bu tür alternatif tesislerle eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Tesislerin üst kısmından gidildiğinde önceden “karlık” olarak kullanılan kar saklama kuyuları bulunmaktadır.

Kışın biriktirilen kar bu kuyularda üst üste istiflenerek yazın kullanılmak üzere muhafaza edilmiştir. Ancak günümüzde bu kuyular aktif bir şekilde kullanılmamakla birlikte milli park yetkilileri tarafından etrafı çevrilmiştir (Foto 33).

Foto 32: Milli Park İçerisindeki Doğa Eğitim Merkezi

Foto 33: Milli Park İçerisinde Bir Zamanlar Kullanılan Kar Kuyuları

Tesislerin alt yolundan gidildiğinde ise hâkim bir nokta olan Taşdemir Tepe’de bulunan Galata Çamlık Otel’e ulaşılmaktadır (Foto 34). Otel, her biri özel tasarlanmış 68 odalı ve 2 süit odalı olmak üzere toplam 138 yatak kapasitelidir. Bu otelin varlığı milli park alanı içinde konaklamak isteyenler için önemli bir fırsat sunmakla birlikte, yapılaşmadan kaynaklı baskıları da beraberinde getirmektedir. Milli parkın tam ortasında esas meşcere içindeki otel ile otele ait spor sahaları ve diğer bazı yapılaşmalar

yer almakta olup bu yapılar alandaki canlı ekosistemine büyük ölçüde zarar vermektedir (UDGP, 2011). Mülkiyeti özel idareye ait olup karaçamlar içinde ve kent panoramasına hâkim bir noktadadır (Sever, 1998) (Foto 35).

Foto 34: Milli Park İçindeki Taşdemir Tepe'ye İnşa Edilen Otel Binası

Foto 35: Milli Park İçerisinde Hâkim Bir Noktada Bulunan Otel

Otelin karşısında İl Özel İdare Müdürlüğü'nce yaptırılan 31.702 m²'lik futbol sahası bulunmaktadır. Taşdemir Tepe dışında diğer önemli tepe olan Soğuluk Tepesi'nde de Sarıbaba Türbesi ile yanında TV vericileri bulunmaktadır. Türbede Hıdırellez şenliklerinin yapıldığı ve Yozgatlıların yüksek bir katılımı ile şenlikleri kutladıkları bilinmektedir. Sarıbaba Türbesi'nde yatan zatın başı koltuğu altında zaman zaman gelip yerine yattığı ve bu türbenin tarihinin Urfa'daki Balıklı Gölle aynı olduğu

bilinmektedir. Perşembe günleri türbenin ziyarete açık olduğu ve buranın temizlik ve bakımının gönüllüler tarafından yapıldığı söylenmektedir (UDGP, 2011).

Taşdemir Tepe'den aşağı yani milli parkın diğer giriş noktasına doğru inildiğinde ise Fatih Tabiat Parkı'na ulaşılmaktadır (Foto 36 ve 37). Cevdet Dünder Göleti'nin de içinde bulunduğu bu alan milli parkla bitişik olup, milli parktaki etkinlikler için alternatif bir rekreasyon alanıdır (Foto 38).

Foto 36: Milli Parkın Bitişindeki Fatih Tabiat Parkı

Foto 37: Fatih Tabiat Parkı İçerisindeki Piknik Üniteleri

Foto 38: Fatih Tabiat Parkı'nda Bulunan Cevdet Dünder Göleti

Cevdet Dünder Göleti etrafında bulunan piknik yerleri esas meşcerenin dışında sonradan ağaçlandırılan alanların içinde yer almaktadır. Göletle esas meşcere arasından sadece Yozgat Çamlığı'nın batı tarafından başlayarak doğu tarafında sona eren yol geçmektedir (UDGP, 2011). Milli park sınırına dâhil edilmeyen Fatih Tabiat Parkı sahip olduğu Cevdet Dünder Göleti ile manzara bütünlüğü açısından daha fazla tercih edilmektedir. Bu durum aslında milli park üzerindeki ziyaretçi baskısını da bir açıdan hafifletmektedir.

2011 yılında yapılan Uzun Devreli Gelişme Planı'nda göletin kenarında bir lokanta ve yine göletin hemen karşısından Çamlık içerisine doğru yangından koruma amaçlı yaklaşık 1,5 km. uzunluğunda bir yol yapılmak istenmektedir (UDGP, 2011). Bu projede henüz yol yapımına ilişkin bir faaliyet olmazken, gölet manzaralı lokanta inşa halindedir ve muhtemelen kısa bir süre sonra da alternatif bir tesis olarak faaliyete açılacaktır.

Milli park genel olarak değerlendirildiğinde, aslında günübirlik kullanım için ihtiyacı karşılayabilecek donatı elemanlarına sahiptir. Doğayla iç içe olmak isteyenler için sessiz ve temiz havasıyla bir dinlenme sahası, yürüyüş için uygun trekking koşulları, konaklama imkanlarıyla da rekreatif etkinliklere açık bir alandır. Düşük maliyetlerle kentlilere bir dinlenme ortamı sağlayan milli parkta ziyaretçi sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte gelen misafirler için bitki örtüsü ve yaban hayatı da önemli bir potansiyel olarak değerlendirilebilir. Ancak mevcut potansiyel bakımından milli parktaki aktivitelerin çeşitlendirilmesi yaz ayları dışında da milli parkın tercih edilebilirliğini artıracak ve kış turizmi açısından da önemli bir mekân olabilecektir.

Doğa Koruma ve Milli Parklar 9. Bölge Müdürlüğü Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın gelişimi ve rekreasyonel aktiviteler için gelecek yıllarda da bir takım

çalışmalar başlatmıştır. 2018 yılı içerisinde bisiklet rotaları üzerine gerekli donatıların projelendirilmesi yapılacaktır. 2019 yılında ise kuş gözlem noktalarının belirlenmesi, kuş türlerinin tanımlanması ile yaban hayatı gözlem kulesi yapılması düşünülürken, düzenli olarak foto safari etkinlikleri ile bisiklet kiralama birimlerinin oluşturulması da planlanmaktadır. Ayrıca Yozgat İli Tabiat Turizmi Çalıştayı'nda milli park içerisinde sağlık ve kongre turizmine yönelik yatırımların yapılması, otel sayısının artırılması ve yöresel el sanatlarının ön plana çıkartılmasına dair öneriler sunulmuştur (OSB DKMPGM 9. Şube Müdürlüğü, 2016). Ancak gerçekleştirilmesi istenen bu projeler konunun uzmanları ile çeşitli kurumlarla işbirliğine gidilerek iyi analiz edilmeli, milli parkın taşıma kapasitesini zorlamayacak, alana zarar vermeyecek şekilde ve sürdürülebilir politikalar bağlamında yapılmalıdır.

Milli parkın içinde bulunduğu mevcut durumu değerlendirebilmek açısından ziyaretçilerin çeşitli düşünce, istek ve beklentilerini öğrenebilmek için anket uygulanmış ve milli parkın kullanımı ve geliştirilebilmesi için de değerlendirilmeler yapılmıştır.

İnsanlar sosyal hayat içerisinde kendileri için gerekli olan günlük yaşam pratiklerini farklı zaman dilimlerinde gerçekleştirmektedirler. Lefebvre (1998), işe ayrılan zaman dilimlerini *zorunlu zaman*, iş dışı gereklilikleri *zoraki zaman*, eğlence amaçlı yapılan aktiviteleri de *serbest zaman* olarak nitelendirmiş ve bu zaman tüketimini üç farklı kategoriye ayırmıştır (Nacak, 2011).

Buradan yola çıkarak Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nı tercih eden bireyleri Lefebvre (1998)'nin yaptığı ayrıma göre sınıflandırmamız yanlış olmayacaktır. Bu sayede milli parkın günlük hayatta daha çok hangi zaman diliminde tüketildiğini görmemiz mümkün olacaktır.

İlk olarak milli parkın zorunlu zaman diliminde kullanıldığını söylemek mümkündür. Çünkü milli park içerisinde bulunan hizmet binasındaki çalışanlar bahsedilen zaman diliminde vakitlerini burada geçirmektedirler. Milli parkla ilgili yapılan çalışmalar, alınacak kararlar, çeşitli düzenlemeler daha çok zorunlu zaman diliminde yapılan faaliyetleri kapsamaktadır. Giriş ve çıkış kulübelerinde bulunan görevli ve yetkililer, milli park içerisindeki lokanta ve otel çalışanları ile satış yapan seyyar tüccarlar da bu zaman dilimini burada geçirmektedir. İş dışı zamanları kapsayan

zoraki zaman diliminde ise milli parkın kullanımı oldukça azdır. Milli park bir geçiş yolu guzergahında olmadığı için bu zaman diliminde kullanıldığını soylemek pek mumkun değildir. Ancak özellikle hafta sonları eğlence amaçlı kullanım için birçok faaliyetin gerçekleştirildiği serbest zaman dilimini kullanan bireyler oldukça fazladır. Gerek dinlenme, piknik veya rekreasyon amacıyla gerekse de spor ve yürüyüş amaçlı milli park alanını kullanan bireylere çok rahat rastlanabilir.

Çalışmanın bu bölümünde asıl olarak milli parkı serbest zaman diliminde kullanan bireylerle yapılan anket çalışmaları kapsamaktadır. Anketlerde asıl amaç milli parka gelen ziyaretçi profilleri başta olmak üzere ziyaretçilerin geliş sıklığı, nereden ve ne zaman geldiği, geliş amaı ve milli parka dair ziyaretçilerin genel bilinç algısı, talep ve beklentileri, memnuniyet düzeyleri ile mekân üzerindeki tutum ve düşünceleri belirlenmek istenmiştir.

4.3.1. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Bu kısımda milli parkı ziyaret eden katılımcılara ait demografik özellikler yer almaktadır (Tablo 10).

Tablo 10: Ziyaretçilerin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n	%	Aylık Gelir	n	%
Erkek	241	51,3	1000 TL'den az	54	11,5
Kadın	229	48,7	1001-2000 TL	154	32,8
Toplam	470	100	2001-3000 TL	106	22,6
Yaş	n	%	3001-4000 TL	96	20,4
15-24	80	17,0	4001 ve üzeri	60	12,8
25-34	131	27,9			
35-44	77	16,4			
45-54	72	15,3	Nereden Geldikleri	n	%
55-64	60	12,8	Yozgat kent merkezi	396	84,3
65 üstü	50	10,6	Yozgat ilçe ve köyler	29	6,2
Medeni Durum	n	%	Diğer iller	36	7,7
Evli	332	70,6	Yurt dışı	9	1,9
Bekar	138	29,4			
Eğitim Durumu	n	%	Geliş Sıklığı	n	%
İlköğretim	87	18,5	İlk kez	10	2,1
Lise	147	31,3	Haftada bir	108	23,0
Önlisans	89	18,9	Ayda bir	130	27,7
Lisans	125	26,6	Yılda bir	102	21,7
Lisansüstü	22	4,7	Nadiren	120	25,5
Meslek	n	%			
Memur	125	26,6			
İşçi	76	16,2	Tercih Edilen Mevsim	n	%
Serbest Meslek	84	17,9	İlkbahar	108	23,0
Emekli	64	13,6	Yaz	324	68,9
Ev Hanımı	54	11,5	Sonbahar	25	5,3
Öğrenci	67	14,3	Kış	13	2,8

Rastgele örnekleme yoluyla seçilen ziyaretçilerin cinsiyet oranlarına bakıldığında dengeli bir dağılım söz konusudur. Toplamda 470 kişiden oluşan ankette, erkeklerin payı % 51,3 iken, kadın katılımcıların oranı % 48,7'dir. Yaş gruplarının da birbirlerine yakın değer olduğu görülmekle birlikte en fazla katılımın %27,9'luk oranla

25-34 yaş arasında olduğu görülmektedir. Bu da milli parkı tercih edenlerin genellikle orta yaş grubu olduğunu göstermektedir. Bununla beraber ziyaretçilerin % 17'si 15-24 yaş arası, % 16,4'ü 35-44 yaş arası, % 15,3'ü 45-54 yaş arası, % 12,8'i 55-64 yaş arası ve % 10,6'sı 65 üstü yaş aralığındadır. Ayrıca katılımcıların büyük bir çoğunluğu % 70,6'ı ile evli olup, % 29,4'ü bekârdır.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında ise en fazla % 31,3 ile lise, % 26,6 ile lisans, % 18,9 ile önlisans, % 18,5 ile ilköğretim ve % 4,7 ile lisansüstü olduğu görülmektedir. Meslek grupları açısından değerlendirildiğinde ise katılımcıların % 26,6'sı memurdur. Bunu sırasıyla % 17,9 ile serbest meslek, % 16,2 ile işçi, en az katılım ise % 14,3 ile öğrenci, % 13,6 ile emekli ve % 11,5 ile ev hanımı olduğu görülür. Bireylerin aylık gelir durumu ise, en fazla % 32,8 ile 1001-2000 TL arasında olduğu, % 22,6 ile 2001-3000 TL, % 20,4 ile 3001-4000 TL olduğu görülür. Ancak en az katılım % 12,8'lik oranla 4001 ve üzeri gelir ile % 11,5'lik bir oranla 1000 TL'den az aylık gelire sahip bireylerin olduğu dikkat çekmektedir.

Milli parkın kent merkezinde yer alması nedeniyle, ziyaretçilerin % 84,3'lük bir oranla en fazla kent merkezinden olduğu saptanmıştır. Bu oranı daha sonra % 7,7 ile diğer illerden gelenlerin izlediği, % 6,2 ile ilçe ve köylerden gelenler ile % 1,9 gibi çok az bir oranla da yurt dışından gelenler oluşturmaktadır. Ankete katılan bireylerin, % 2,1 ile milli parka ilk kez geldiği, ancak % 27,7 ile ayda bir, % 25,5 ile nadiren, % 23 ile haftada bir ve % 21,7 ile de yılda bir kez ziyaret etmektedir. Milli parka geliş sıklığının fazla olmasının temel sebepleri arasında milli parkın yakın mesafede tercih ediliyor olması ve alternatif alanların az oluşu etkili olmaktadır. Mevsimsellik açısından ise milli park % 68,9 ile en fazla yazın ve % 23 ile ilkbahar da tercih edildiği görülürken, bu oran kış ve sonbahar aylarında oldukça düşüktür. Çoğunlukla milli park sıcak mevsimlerde piknik amaçlı ve günübirlik olarak tercih edilirken, milli park içerisinde kış turizmine uygun etkinliklerin olmaması kış mevsiminde fazla tercih edilmemesine neden olmaktadır.

4.3.2. Milli Parkın Genel Anlamda Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular

Anketin bu kısmında milli park kullanıcılarına alana dair 4 adet soru sorulmuştur. İlk olarak “*Yozgat Çamlığı denilince size ilk neyi çağrıştırıyor?*” sorusu sorulmuştur. Yanıt verenlerin % 57,2’si *milli park* cevabını vermiştir. Ziyaretçilerin yaklaşık yarısının bu alanı bir milli park olarak tanımlaması ayrıca önemlidir. Ancak % 21,1’lik bir oranla bu alanı sadece piknik alanı olarak, % 17,2’si ise ormanlık alan olarak değerlendirmiştir. Elbette ki bu alan tablo 11’de de belirtildiği gibi farklı parametrelerle açıklanabilir ama burada asıl merak edilen sorunun Yozgat Çamlığı’nın zihinlerde ilk olarak neyi canlandırdığı ve nasıl anlamlandırıldığıdır.

Tablo 11: Yozgat Çamlığı denilince size ilk olarak neyi çağrıştırıyor? sorusuna verilen yanıtlar

	n	%
Piknik Alanı	99	% 21,1
Kent Parkı	7	% 1,5
Milli Park	269	% 57,2
Ormanlık Alan	81	% 17,2
Herhangi Bir Yeşil Alan	14	% 3,0

İkinci bir soru ise “*Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın, Türkiye’nin ilk milli parkı olduğunu biliyor musunuz?*” sorusudur. Tablo 12’de görüldüğü üzere katılımcıların büyük bir çoğunluğu ilan edilen ilk milli parkın Yozgat Çamlığı olduğunu farkındadır. Ancak Yozgat Çamlığı, milli park gibi bir koruma statüsüne sahip olmasına rağmen, ilk sorulan soruda ziyaretçilerden yaklaşık yarısının zihninde milli park dışında (piknik alanı, kent parkı, ormanlık alan, herhangi bir yeşil) başka çağrışımlar yaptığı da verilen yanıtlardan anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu alanın milli park statüsü gibi dikkate değer bir özellik dışında salt kullanılan/tüketilen bir mekân olarak da değerlendirildiği söylenebilir.

Tablo 12: Yozgat Çamlığı’nın ilk milli park olarak bilinip bilinmediğine dair verilen yanıtlar

Evet		Hayır	
n	%	n	%
395	84,0	75	16,0

Diğer bir soru ise “*Yozgat Çamlığı Milli Parkı’na girişte ücret alınmalı mı?*” sorusudur. Tablo 13’de görüldüğü gibi bu kısımda verilen cevaplar arasında % 67,2 ile hayır yanıtı çoğunluktadır. Ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğunun halkın ortak kullanım alanı olan milli parka girişte ücretin alınmasının çok gereksiz bir uygulama olduğu belirtilmiştir. Çünkü çok uzun yıllar girişte ücretin alınmaması ve son iki yıldır bu uygulamanın yeniden gündeme getirilmesi ziyaretçiler açısından pek memnun karşılanmamıştır.

Tablo 13: Milli Park girişinin ücretlendirilmesine ilişkin verilen yanıtlar

Evet		Hayır	
n	%	n	%
154	32,8	316	67,2

Bir önceki soruyla bağlantılı olarak “*Yozgat Çamlığı Milli Parkı’na girişte alınan ücretler parka geliş sıklığınızı etkiliyor mu?*” sorusuna verilen yanıtlar da tablo 14’te gösterilmiştir. Burada hayır yanıtını veren ziyaretçiler olsa da % 63,2 ile girişte alınan ücretlerin milli parkı ziyaret etme sıklığını etkilediği belirtilmiştir. Ancak geçmiş dönemlerde alınan ücretlerin daha fazla olduğu ve şuan ki alınan ücretlerin miktar olarak çok da fazla olmadığı % 36,8 ile hayır yanıtını veren ziyaretçiler tarafından ayrıca vurgulanmıştır.

Tablo 14: Alınan ücretlerin geliş sıklığı üzerindeki etkisine ilişkin verilen yanıtlar

Evet		Hayır	
n	%	n	%
297	63,2	173	36,8

4.3.3. Milli Parkı Ziyaret Etme Nedenlerine Yönelik Bulgular

Milli parklara gelen ziyaretçiler çok farklı motivasyonlara sahip olabildiği gibi, bu bölümde Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın neden ziyaret edildiği üzerinde durulmaktadır. Tablo 15’teki parametrelere bakıldığında birden fazla etken göze çarpmaktadır. 5’li likert ölçeğinde etki derecesi (1-Önemsiz, 2-Az önemli, 3-Kararsızım, 4-Önemli, 5-Çok önemli) şeklinde puanlandığında çıkan değerler tablo 15’teki gibidir. Tercih sebepleri arasında *doğal güzellikler ile doğayla iç içe olma arzusu, dinlenme ve*

rekreasyon imkânı, sakin ve huzurlu bir ortam, piknik yapma imkânı, kente yakın oluşu en önemli faktörleri oluştururken, *herkes tarafından biliniyor olması* milli parkı tercih etme açısından önem düzeyi düşük bir etken olarak öne çıkmıştır.

Tablo 15: Ziyaretçilerin milli parkı tercih sebepleri

	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Doğal Güzellikler	2	% 0,4	4	% 0,9	10	% 2,1	222	% 47,2	232	% 49,4
Doğayla iç içe olma arzusu	5	% 1,1	8	% 1,7	9	% 1,9	200	%42,6	248	%52,8
Dinlenme ve rekreasyon imkânı	2	%0,4	10	%2,1	15	%3,2	211	%44,9	232	%49,4
Sakin ve huzurlu bir ortam	6	% 1,3	14	%3,0	16	%3,4	186	%39,6	248	%52,8
Piknik yapma imkânı	9	% 1,9	28	%6,0	12	%2,6	204	%43,4	217	%46,2
Kente yakın oluşu	11	%2,3	37	%7,9	13	%2,8	204	%43,4	205	%43,6
Önceki ziyaretten memnun kalınması	19	%4,0	25	%5,3	36	%7,7	201	%42,8	189	%40,2
Milli park oluşu	16	%3,4	50	%10,6	38	%8,1	172	%36,6	194	%41,3
Başka alternatifin olmaması	42	%8,9	60	%12,8	50	%10,6	148	%31,5	170	%36,2
Sosyalleşmek	57	% 12,1	84	% 17,9	44	%9,4	159	%33,8	126	%26,8
Herkes tarafından biliniyor olması	90	%19,1	142	%30,2	36	%7,7	113	%24,0	89	%18,9

(1-Önemsiz, 2-Az önemli, 3-Kararsızım, 4-Önemli, 5-Çok önemli)

4.3.4. Milli Parkın Alt Yapı İmkânları Açısından Memnuniyetine Yönelik Bulgular

Bu bölümde ise milli park, ziyaretçi memnuniyeti açısından ele alınmıştır. 8 farklı değişkenle yapılan ankette, milli park içerisindeki alt yapı imkânları (1-Hiç memnun değilim, 2-Memnun değilim, 3-Orta, 4-Memnunum, 5-Çok memnunum) puanlar üzerinden değerlendirilmiştir. *Manzara ve seyir terasları* memnuniyet açısından ön

plana çıkarken, *güvenlik hizmetleri, konaklama imkânları, yiyecek ve içecek hizmetleri* yetersiz olarak değerlendirilmiş ve düşük puanlar verilmiştir (Tablo 16).

Tablo 16: Ziyaretçilerin Memnuniyet Durumları

	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Manzara ve seyir terasları	36	%7,7	42	%8,9	112	%23,8	179	%38,1	101	%21,5
Piknik üniteleri	35	%7,4	69	%14,7	197	%41,9	140	%29,8	29	%6,2
Bisiklet ve yürüyüş parkurları	49	%10,4	119	%25,3	155	%33,0	124	%26,4	23	%4,9
Otopark ve ulaşım hizmetleri	72	%15,3	89	%18,9	151	%32,1	140	%29,8	18	%3,8
Donatı elemanları	94	%20,0	64	%13,6	168	%35,7	108	%23,0	36	%7,7
Güvenlik hizmetleri	94	%20,0	112	%23,8	143	%30,4	97	%20,6	24	%5,1
Konaklama imkânları	90	%19,1	131	%27,9	148	%31,5	80	%17,0	21	%4,5
Yiyecek ve içecek hizmetleri	103	%21,9	161	%34,3	134	%28,5	57	%12,1	15	%3,2

(1-Hiç memnun değilim, 2-Memnun değilim, 3-Orta, 4-Memnunum, 5-Çok memnunum)

Son dönemlerde yapılan günübirlik kullanım alanındaki piknik üniteleri ile manzara ve seyir teraslarının ihtiyacı karşılayabildiği ifade edilebilir. Fakat güvenlik hizmetleri açısından ziyaretçilerin olumsuz tutum sergilemesi de alan üzerinde alınabilecek önlemlerin artırılması gerektiğinin altını çizmektedir. Çünkü ziyaretçilerin dinlenme veya piknik amaçlı aileleriyle geldikleri bir ortamda kendilerini güvende hissetmek istemeleri doğaldır. Nitekim milli park içerisinde güvenliğin sürekli ATV'lerle dolaşması veya kontrol giriş noktalarında görevlilerin bulunması da ziyaretçiler açısından yeterli düzeyde bir tedbir olarak değerlendirilmemiştir. Diğer yandan milli park içerisinde konaklamak isteyen ziyaretçiler için bir otel olmasına karşılık, bu tesisin nitelik olarak iyileştirilmesi ve alternatif olarak da kamp kurulabilecek ortamların oluşturulması gerektiği yapılan anketler sırasında vurgulanmıştır.

Yine yetersiz olarak değerlendirilen milli park içerisindeki yiyecek ve içecek temini yapabilecek tesislerin sayıca azlığı da yapılan gözlemler sırasında dikkat çekmiştir. Ancak bu konuda piknik yapmak için gelenlerin büyük bir çoğunluğu yanlarında yiyeceklerini getirdiği için milli park içerisindeki lokantayı çok fazla tercih etmemektedirler. Bu duruma alternatif olarak milli park içerisinde dolaşan seyyar satıcılar da bu eksikliği bir açıdan karşılamaktadır. Ancak bu durumun bir çözüm olmadığı ve milli parka gelen ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabileceği birtakım eksikliklerin giderilmesi için olanakların artırılması gerektiği de söylenebilir.

4.3.5. Milli Parkın Korunmasına Yönelik Bulgular

Bu bölümde Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ziyaretçiler açısından koruma konusundaki farkındalık düzeyleri tablo 17'deki gibi açıklanmak istenmiştir. % 91,7'lik gibi bir oranla *“Yozgat Çamlığı'nın “Milli Park” statüsünde olduğunu biliyorum”* yanıtı oldukça yüksek olup, bu durum tablo 12'de ki gibi büyük bir çoğunluğun Yozgat Çamlığı'nın *“ilk milli park”* olarak bilinmesiyle de örtüşmektedir. *“Yozgat Çamlığı'nın “Milli Park” statüsü olmasaydı, yine de korunabileceğini düşünüyorum”* yanıtına ise ziyaretçilerin neredeyse yarı yarıya bir cevap verdiği görülmektedir. Ancak katılımcıların % 52,8'lik bir oranla hayır cevabını vererek, statünün kaldırılması durumunda Yozgat Çamlığı'nın korunamayacağını düşündükleri belirtilebilir. Ayrıca *“Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın yeterince korunduğunu düşünüyorum”* yanıtına ise katılımcılar % 60,4 ile hayır cevabını vererek mevcut durumu göz önüne alarak tam olarak korunamadığını ifade etmektedirler. Buna karşılık *“Yozgat Çamlığı'nın koruma altına alındıktan sonra daha iyi geliştirildiğini düşünüyorum”* yanıtına % 71,7'lik bir oranla evet yanıtı verilmiş olup, özellikle son dönemlerde yapılan iyileştirmelerle bir ilerleme kaydedildiği vurgulanmıştır. Buna ek olarak *“Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın rekreasyon ve turizm faaliyetlerine kapatılmasını”* istemedikleri (% 79,1) görülmüştür. Hatta bu ifadeyi destekler nitelikte *“Milli parkın modern anlamda kullanılabilir hale gelmesini istedikleri”* (% 87,9) ve içerisindeki faaliyetlerin daha fazla geliştirilmesi gerektiği yapılan anketler sırasında katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Tablo 17: Ziyaretçilerin Milli Parkın Korunmasına Dair Verdiği Yanıtlar

	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Yozgat Çamlığı'nın "Milli Park" statüsünde olduğunu biliyorum	431	%91,7	39	%8,3
Yozgat Çamlığı'nın "Milli Park" statüsü olmasaydı, yine de korunabileceğini düşünüyorum	222	%47,2	248	%52,8
Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın yeterince korunduğunu düşünüyorum	186	%39,6	284	%60,4
Yozgat Çamlığı MP'nin toplumun kaynaşmasına katkı sağlayan bir mekân olarak düşünüyorum	330	%70,2	140	%29,8
Yozgat Çamlığı Milli Parkı, yerel halkın çevre duyarlılığını ve bilincini artırdığını düşünüyorum	269	%57,2	201	%42,8
Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın, kent kimliğine önemli bir katkı sağladığını düşünüyorum	396	%84,3	74	%15,7
Yozgat Çamlığı MP'nin Yozgat'ta yaşayanların önemli hatıralarını barındırdığını düşünüyorum	407	%86,6	63	%13,4
Yozgat Çamlığı'nın koruma altına alındıktan sonra daha iyi geliştirildiğini düşünüyorum	337	%71,7	133	%28,3
Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın rekreasyon ve turizm faaliyetlerine kapatılmasını istiyorum	98	%20,9	372	%79,1
Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın modern anlamda kullanılabilir hale gelmesini istiyorum	413	%87,9	57	%12,1
Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın kentin gelişiminden olumsuz olarak etkilendiğini düşünüyorum	143	%30,4	327	%69,6
Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın kentin büyümesini (mekânsal gelişimini) engellediğini düşünüyorum	93	%19,8	377	%80,2

Diğer ifadeler arasında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun verilen öncüllerle hem fikir oldukları görülmüştür. Bunlar arasında milli parkın (% 70,2 ile) "*Toplumun kaynaşmasına katkı sağlayan bir mekân olarak düşünüldüğü*"; (% 57,2 ile) "*Yerel halkın çevre duyarlılığını ve bilincini artırdığını*"; (% 84,3 ile) "*Kent kimliğine önemli bir katkı sağladığını*" ve (% 86,6 ile) "*Milli parkın Yozgat'ta yaşayanların önemli hatıralarını barındırdığını*" ifade etmektedirler.

Verilen diğer öncüller arasında ise % 69,6 ile "*Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın kentin gelişiminden olumsuz olarak etkilenmediği*" ve % 80,2 ile de "*Milli parkın kentin mekânsal büyümesini engellemediği*" düşünülmüştür. Bu soruların sorulmasındaki asıl

amaç ise, milli parkın kent merkezi sınırları içerisinde yer alması nedeniyle ziyaretçilerin bu konudaki fikirlerini almaktır.

Nitekim bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğunda (Dede, vd. 2005; Ayten ve Dede, 2007; Kervankıran ve Kılıç, 2017a; Kervankıran ve Kılıç, 2017b; Kervankıran ve Kılıç, 2017c) milli parkın kentsel gelişim sonucu olumsuz olarak etkilendiği, bu gelişimle milli park üzerindeki baskıların arttığı, kentle karşıya karşıya gelen milli parkın zaman zaman birbirlerini etkilediği vurgulanmıştır. Ancak ziyaretçilerin bu sorunlara tam olarak yetkin bir şekilde bakmadıkları ve milli park-kent etkileşimine çok fazla hâkim olmadıkları söylenebilir.

4.3.6. Milli Parka Dair Algı ve Tutumlara Yönelik Bulgular

13 farklı değişkenle yapılan anketin bu bölümünde ise, milli parka dair düşünceler (1- Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle katılıyorum) puanlamalar üzerinden değerlendirilmiştir. Tablo 18'e göre en fazla katılımın gözlendiği "Yetkililer tarafından kontrol ve denetim artırılmalıdır" ifadesi tablo 16'daki "Güvenlik hizmetleri" konusunda belirtilen tutumla da örtüşmektedir. Bunun yanı sıra "Milli Parkı korumak için bilgilendirme etkinlikleri yapılmalıdır" "Bitki ve hayvan türlerini tanıtan, tanıtım merkezi yapılmalıdır" "Yerel halk milli parkın korunması için yönetime dahil edilmelidir" "Milli park bilimsel ve eğitim amaçlı kullanılmalıdır" ifadelerine de en fazla katılım sağlanmıştır.

Ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğu milli parkın ekolojik bütünlüğünün bozulmadan, milli parkın gelişimini destekleyecek ifadelerde bulunmuştur. Milli parklarda esas amaç alanı yalnızca kullanmak olmadığı gibi, kaynak değerlerinin bilimsel, eğitsel ve rekreasyonel açıdan hizmete açılması ve ekosistemin korunması önem taşımaktadır. Ayrıca koruma eylemlerine yerel halkın katılımlarının da sağlanması gerektiği ziyaretçiler tarafından vurgulanmıştır. Milli park yönetimi tarafından alınacak kararlarda önemli paydaşlardan biri olan yerel halka söz verilmesi, alana yönelik düşünce ve tutumlarının anlaşılmaya çalışılması da milli park planlamalarında sağlıklı bir gelişime katkı sağlayacağı söylenebilir.

Tablo 18: Ziyaretçilerin milli park hakkındaki düşünceleri

	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Yetkililer tarafından kontrol ve denetim artırılmalıdır	17	%3,6	5	%1,1	22	%4,7	124	%26,4	302	%64,3
MP'yi korumak için bilgilendirme etkinlikleri yapılmalıdır	18	%3,8	10	%2,1	33	%7,0	153	%32,6	256	%54,5
Bitki ve hayvan türlerini tanıtan tanıtım merkezi yapılmalıdır	24	%5,1	20	%4,3	40	%8,5	141	%30,0	245	%52,1
Milli park içerisindeki boş alanlar ağaçlandırılmalıdır	45	%9,6	25	%5,3	25	%5,3	95	%20,2	280	%59,6
Yerel halk milli parkın korunması için yönetime dahil edilmeli	30	%6,4	24	%5,1	74	%15,7	120	%25,5	222	%47,2
Milli park bilimsel ve eğitim amaçlı kullanılmalıdır	35	%7,4	29	%6,2	65	%13,8	143	%30,4	198	%42,1
Milli park içerisinde spor kompleksleri yapılmalıdır	61	%13,0	26	%5,5	32	%6,8	146	%31,1	205	%43,6
Konaklama için peyzaj bütünlüğüne uygun ahşap evler yapılmalıdır	76	%16,2	24	%5,1	47	%10,0	111	%23,6	212	%45,1
Milli park içerisinde hayvanat bahçesi yapılmalıdır	97	%20,6	31	%6,6	54	%11,5	101	%21,5	187	%39,8
Milli parka rehber öncülüğünde girilmelidir	85	%18,1	79	%16,8	88	%18,7	121	%25,7	97	%20,6
MP içerisinde ihtiyaca yönelik alışveriş merkezleri yapılmalı	150	%31,9	36	%7,7	46	%9,8	84	%17,9	154	%32,8
Milli parka giriş ücretleri artırılmalıdır	318	%67,7	59	%12,6	35	%7,4	25	%5,3	33	%7,0
Milli park statüsü kaldırılmalıdır	357	%76,0	42	%8,9	26	%5,5	15	%3,2	30	%6,4

Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle Katılıyorum)

“Milli park içerisinde spor kompleksleri yapılmalıdır” “Konaklama için peyzaj bütünlüğüne uygun ahşap evler yapılmalıdır” “Milli Park içerisinde ihtiyaca yönelik alışveriş merkezleri oluşturulmalıdır” gibi ifadelere de katılım fazla olmuştur. Burada

aslında ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğu milli park içerisindeki tesislerin azlığına dikkat çekmiştir. Nitekim milli parkın mevcut durumu düşünüldüğünde ihtiyaca yönelik tesisler olmasına rağmen, bu tesislerin yetersiz olduğuna ve nicelik olarak artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

“*Milli parka giriş ücretleri artırılmalıdır*” ifadesine katılım oldukça azdır. Tablo 13 ve 14’te de belirtildiği gibi sahada yapılan anketler sırasında ziyaretçilerin 2016 yılından itibaren girişte ücret alınmasına tepki gösterdikleri söylenebilir. Bu konuda milli parka girişte ücret alınabilecek bir durumun olmadığını ve içerisinde de hizmete dair çok fazla bir şeyin yapılmadığı belirtilmiştir. Hatta ücretlerin artırılması durumunda da milli parkın hiçbir şekilde ziyaretçi çekemeyeceği de ifade edilmektedir. Diğer yandan “*Milli park statüsü kaldırılmalıdır*” ifadesine de katılan sayısı oldukça düşüktür. Ancak yapılan görüşmelerde statünün kaldırılması durumunda milli parkın korunamayacağı fikrini öne sürenler bulunurken, bu statü olmadan da halkın ve ziyaretçilerin kentin neredeyse tek mesire yeri olan Yozgat Çamlığı’nı özenle koruyabileceğini düşünenler de bulunmaktadır. Bu fikirler subjektif olmakla birlikte Velioğlu (2012) statü değişikliği yapılması durumunda statünün izin verilen ve yasak getirilen faaliyetlerde sorun yaşanabileceğini ifade etmektedir. Bazı koruma bölgelerinde yapılaşmalara izin verilmezken, belirli statüdeki korunan alanlara planlamalara riayet edecek şekilde izin verildiğini belirtmektedir. Atmış ve Günşen (2013) ise korunan alanlar üzerinde hedeflenen yatırımları gerçekleştirebilmek için statü değişikliğine gidildiğini ve bu uygulamaların yatırımları destekleyecek nitelikteki yeni bir statüye dönüştürüldüğünü ifade etmektedir. Bu konuda önceden tabiat koruma statüsünde bulunan Yumurtalık Lagünü’nün sonradan milli parka dönüştürülmesi bariz örneklerdendir.

Benzer düşünce Yozgat Çamlığı Milli Parkı için düşünüldüğünde üzerinde yapılacak herhangi bir statü değişikliği alanı olumsuz yönde etkileyebilir. Özellikle kentle bitişik olması nedeniyle kentin ilerlemesi yönünde olası bir kararın alınmış olması veya alan üzerinde herhangi bir sınır daraltma işleminin yapılması da ciddi zararlara sebebiyet verebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Anadolu’da insan etkisiyle oluşan bozulmalar sebebiyle günümüze yalnızca belli bir kısmı kalan ve kendine has özelliğiyle varlığını devam ettiren Yozgat Çamlığı, korunan alan statüsü kazandırılan Türkiye’nin ilk milli parkı özelliğini taşımaktadır. Bu süreçte Yozgat Çamlığı’nın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için dönemin siyasetçileri tarafından kamuoyu oluşturulmuş ve milli park ilanı gerçekleştirilmiştir. 1958 öncesinde de insanlar için kutsal olarak görülen bu alan, statünün gelmesiyle beraber resmi olarak koruma altına alınmıştır. Dolayısıyla ekolojik bir alanı korumak için politik bir kararın etkili olması Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın günümüze kadar ulaşmasında önemli bir rolü olmuştur.

Yozgat Çamlığı Milli Parkı, dünyada ilk ilan edilen milli parkların kuruluş amaçlarıyla bir açıdan benzerlik göstermektedir. Dünyadaki ilk milli parklarda ortak amaç kaynak değerlerini korumaktı. Fakat bu milli parklar ilerleyen süreçlerde halkın kullanımına açılarak turizm ve rekreatif amaçlı tercih edilen doğal mekânlar haline gelmiştir. Birçok ülke bu alanları bir turizm geliri olarak görmüş ve ülkelerine milli parklar aracılığıyla önemli ekonomik girdi sağlamışlardır. Ancak Türkiye’de ilk olarak ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın kuruluş amacı ekonomik gelir elde etmek değildir. Hatta altını çizmek gerekirse, bu saha daha çok “koruma” altına alınmak istenmiştir. Özellikle bozkır bir alandaki bu yeşilliğin yok olmasının önlenmek istenmesi Yozgat Çamlığı’nın milli park olarak ayrılmasında önemli bir etkiye sahip olmuştur.

1950 ve 1960’ların Türkiye’si düşünüldüğünde kırdan kente olan göçler Yozgat kentinde de kendini göstermiştir. O dönemlerde kırdan gelenlerin büyük çoğunluğunun Yozgat Çamlığı etrafına yerleşmeleri ve hayvanlarını otlatmaları ormanın korunmasını güçleştirmiştir. Türkiye’de milli park kavramının çok yeni olduğu o dönemlerde, kentin gelişimi de öngörülerek Yozgat Çamlığı’nın böyle bir koruma statüsüne ihtiyacı olduğu düşünülmüştür. Gerçekten de Yozgat Çamlığı’na böyle bir statü verilmeseydi günümüze kadar bu haliyle ulaşacağını söylemek oldukça zor olacaktı. Çünkü şuan bile bir statüye sahip olmasına rağmen, Yozgat Çamlığı bir milli park gibi kullanılmamakta ve halk milli park uygulamalarına uyum sağlayamamaktadır.

İlk ilan edilen milli park olması sebebiyle o dönemlerde herhangi bir kriterin olmaması bu durumların yaşanmasında da etkili olabilmektedir. Çünkü ilan sürecinin yerel halkın sosyo-kültürel hayatında ne gibi sonuçlar doğuracağına dikkate alınmadığı görülmektedir. Dolayısıyla halk “neyi, neden” koruduğunun tam olarak bilincinde değildir. Çoğu katılımcı da statü verilmemiş olsa bile bu alanın korunabileceği görüşündedir. Ancak olaya tek taraflı bakılması yanlış sonuçlara neden olabilir. Çünkü ülkemizde ormanların yok edilmesiyle başlayan sürecin aslında koruyucu tedbirleri de beraberinde getirdiği görülmektedir. Yozgat Çamlığı için de bu karar aslında yerinde bir karar olmakla birlikte günümüzde bakıldığında kentlin ilerleyişi artık milli park sınırına kadar ulaşmıştır. Yozgat kentinin üç tarafının da tepelerle çevrili olduğu düşünüldüğünde gelişim yönünün zamanla ormanlık alana kadar gidebileceği de vurgulanabilir. Eğer bu koruma kararı olmasaydı Türkiye’de diğer bölgelerde yaşandığı gibi bu alanda da rant amaçlı yapılaşmalar görünecekti.

Yerel halkın milli park bilincini kazanamamasında hem bilgilendirme etkinliklerinde veya karar verme sürecinde dışarıda tutulmaları hem de geleneksel olarak kullandıkları alandan kısıtlayıcı gerekçelerle uzaklaştırılmaları etkili olmuştur. Hala bu kavram çoğu kişi tarafından benimsenmiş değildir ve bunun sonucunda da milli parkın yeni kullanımına alışamamıştır. Aslında Yozgat Çamlığı Milli Parkı içerisinde herhangi bir yerleşim birimi olmamakla birlikte, Türkiye’deki diğer milli parklarda olduğu gibi mülkiyetle ilgili bir sorun söz konusu değildir. Ancak milli park olmadan önce kurulan geleneksel ilişki veya rahatça girilip çıkılan yer, devlet kontrolüne geçerek serbest bir şekilde kullanımı önlenmiş ve bu durum yerel halk tarafından hoş karşılanmamıştır. Görüşme veya anket yapılan çoğu katılımcı Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nı hala geçmiş deneyimlerine dayanarak “Çamlık” olarak adlandırdıkları da dikkat çekicidir. Çünkü insanların bu alanla kurdukları ilişki çok eskidir ve bu süreçte yükledikleri yerel anlam kendi sosyo-kültürel deneyimleriyle biçimlenmiştir. Oysaki bu alan sürekli ziyaret edilen, kültürel faaliyetlerin gerçekleştiği, geleneksel etkinliklerin yapıldığı, üzerine türküler, destanlar yazılan bir yerdir. Ancak bu alan, sınırları çizilerek koruma altına alınan ve yalnızca fiziki salt bir nesne olarak değerlendirilmemesi gerekir. Zaten milli parka yüklenen idari anlam ile yerel halkın milli parka verdikleri anlam birbirinden farklıdır ve yerel halk ile idari yöneticiler bu gibi sebeplerle sürekli karşı karşıya gelmektedir. Dolayısıyla bu gibi alanlarda planlamalar yapılırken, orada

yaşayanların geleneksel ve kültürel ilişkileri dikkate alınmadığı takdirde olumsuzluklar boy göstermeye başlayacaktır.

Ülkemizde doğa koruma pratiğinde bu tür alanların insanlardan kopuk, izole bir şekilde korunmaya çalışılması aslında tam anlamıyla koruma eyleminin amacına ulaşmasına da engel olmaktadır. Bu durum insanların yaşadığı, anlam yüklediği ve hatıralarla yüklü doğal çevrelerine bir yandan da yabancılaşmasına sebep olmaktadır. Bunun yerine ilk yasakçı milli park modelinden uzaklaşıp halkın da söz sahibi olduğu yönetim etkinliğinin ön planda tutulduğu uygulamalara ihtiyaç vardır. Özellikle halkın karar verme veya planlama aşamasında sürece dâhil edilmemesi elbette ki pratikte bir takım zorluklara neden olabilmektedir. Her ne kadar idariciler bu konuda yerel halkın katılımını önemsediklerini ifade etseler de, halk sadece bu uygulamanın bir formalite olduğunu ve kararların çoktan verildiğini belirtmektedir. Bu sebeple de milli parkta yaşanan sorunların uzun vadede çözümlenmesi oldukça zor görünmektedir. Burada elbette vurgulanan tüm karar mekanizmasının yerel halka bırakılması değildir. Ancak korunan alanlarla etkileşim halinde olan insanların bilgi ve deneyimleri, istek ve ihtiyaçları da milli parkın geleceği açısından önemli olabilmektedir. Dolayısıyla milli parkın geleceği ve sürdürülebilir yönetimi idari yönetim ile yerel halk arasındaki kurulan ilişkinin boyutuyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle halkla birlikte bütünsel bir yol izlemek, milli park kavramının kabul edilmesine ve içselleştirilmesine daha fazla yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın yönetiminde yerel halkın yanı sıra alan üzerinde oluşan yetki karmaşasının da çözümlenmesi gerekmektedir. Milli parkın mülkiyeti Yozgat Belediyesi'nde olması sebebiyle alınacak kararlarda veya milli parkın bakım ve onarımında belediye söz hakkına sahiptir. Ayrıca milli park içerisindeki Galata Çamlık Otel de özel şahıs tarafından işletilmektedir. Diğer yandan, planlamalarda ve uygulamada OSB DKMPGM Yozgat İl Şube Müdürlüğü de bir yetkiye sahiptir. Hassas bir koruma bölgesinde birden fazla kurum, kuruluş veya şahısların söz sahibi olması milli park üzerinde bir takım problemlere sebep olabilmektedir. Bu durum zaman zaman kurumlar arası kopukluğa, görev dağılımlarında problemlere, yetki ve sorumluluklarda anlaşmazlıklara yol açabilmektedir. Dolayısıyla yaşanan bu sorunlar hem kaynak değerlerinin işleyişini ve yönetimini tehlikeye atmakta hem de koruma ve kullanma

arasındaki dengeyi bozmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik milli parkın tek elden yönetimi, milli parkın geleceği açısından sağlıklı sonuçlara neden olacaktır.

Öte yandan çoğunlukla halkın rekreasyonel etkinlikler için kullandığı bu alanın, “*Mevcut haliyle bir milli park olarak kalabilecek mi?*” sorusunu da akıllara getirmektedir. Halkın gözünde bütünüyle bir milli park olarak algılanmayan bu alanın, günümüzdeki milli park kriterleriyle ne kadar örtüştüğünü sorgulamak gerekmektedir. Başta büyüklük açısından en az 1000 hektar olma kriterine uymamaktadır. Bu kriter Yozgat Çamlığı, milli park olarak ilan edildikten sonra çıktığı için sonradan yapılan ağaçlandırma faaliyetleriyle genişletilmeye çalışılmıştır. Ayrıca milli parkın ilan edilme gerekçelerinde de turizm açısından bir fayda sağlayabileceği düşüncesi vurgulanmıştır. Ancak Yozgat Çamlığı Milli Parkı, turizm açısından ön plana çıkmayı fazla başaramamıştır. Burada kaynak değerleri açısından yalnızca karaçam ormanının olması ve turizm etkinliklerine olanak sağlayacak başka kaynakların olmaması da etkilidir. Daha çok yerel düzeyde tercih edilen bu alan, çoğunlukla bir mesire yeri gibi kullanılmaktadır. Ayrıca yerel halkın gidebileceği alternatif yeşil alanların azlığı da milli parkın tercih edilmesinde etkili olabilmektedir. Ancak burada asıl önemli olan milli parkın kaynak değerlerini muhafaza etmek için kullanımının da tamamen sınırlandırılmaması gerektiğidir. Koruma elbette ki ön planda olmalı ancak halkın da yararlanabileceği hatta farklı yerlerden gelenlerin fayda sağlayabileceği şekilde gerekli düzenlemelere yer verilmesi de gerekmektedir.

Son dönemlerde yapılan bir takım düzenlemeler, aslında milli parkın tercih edilmesinde önemli gelişmelere neden olmuştur. Özellikle bitki ve hayvan türlerinin tanıtımına yönelik Doğa Eğitim Merkezi'nin kurulması, yöresel yemeklerin ve ev yapımı ürünlerin bulunduğu bir kafe ve kahvaltı salonu, gelen ziyaretçilerin ihtiyaçlarına yönelik bir lokanta da günümüzde hizmet sunmaktadır. Ancak bu gelişme çabaları yeterli düzeyde olmayıp, halkın temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek farklı alternatiflere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda eksikliklerin giderilmesi ve varolan problemlere yönelik milli parkın mevcut Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) ele alınıp pratikte uygulanabilirliği de yeniden gözden geçirilmelidir. Ancak günümüzde Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın bitişiğinde sonradan ağaçlandırma faaliyetleriyle oluşturulan Fatih Tabiat Parkı, milli parka gelen çoğu ziyaretçiyi kendine çekmekte ve milli park

üzerindeki yoğun ziyaretçi baskısını hafifletmektedir. Dolayısıyla bu çekim aslında bir yönden milli parkın bir mesire yeri veya bir piknik alanı gibi kullanımının da yavaş yavaş önüne geçmeye başlamıştır. Ancak araçlarıyla giriş yapan ziyaretçilerin gürültü yapması veya aşırı kalabalık hem ziyaretçileri rahatsız etmekte hem de milli park içerisindeki bitki ve hayvan türlerini olumsuz etkilemektedir. Buna yönelik milli parkın kapasitesinin zorlanmaması, özellikle insan faaliyetlerinin sınırlandırılarak canlıların yaşam alanlarını olumsuz etkilememesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu konuda özellikle 2011 yılında hazırlanan Uzun Devreli Gelişim Planı ile önceleri mutlak koruma alanında yapılan piknik faaliyetleri gününbirlik kullanım zonuna taşınmıştır. Çünkü milli parkın tamamen ziyaretlere açılması ve bu gibi etkinliklere izin verilmesi hem kaynak değerlerine zarar vermekte hem de alanın taşıma kapasitesini zorlamaktadır.

Günümüz milli park yaklaşımlarına baktığımızda Yozgat Çamlığı bir milli park olarak kuruluşundan günümüze içerik olarak bir değişim geçirmemiş ve diğer milli parklar gibi ön plana çıkmayı çok fazla başaramamıştır. Türkiye’de önemli derecede etki değeri oluşturulmuş, yönetimden yerel katılıma kadar, ülke ekonomisine katkı sağlayan, turizmde ön plana çıkmayı başaran pek çok milli park mevcuttur. Bu açıdan değerlendirildiğinde Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın yeni milli park anlayışına göre revize edilmesi, milli parkın sürdürülebilirliği açısından farklı çözüm yolları geliştirecektir. Kent içerisinde erişilebilir bir alanın yalnızca rekreasyonel faaliyetler için değil, aynı zamanda bilimsel ve eğitsel aktivitelerde de ön plana çıkması için gerekli çaba gösterilmelidir. Özellikle çocuk ve gençlerin doğa bilincini kazanmasında, bitki ve hayvan türlerini yerinde öğrenme imkânlarıyla, doğal bir laboratuvar ortamının bu tür faaliyetlerde kullanımı sağlanmalıdır. Ekolojik bilincin ve doğal yaşam felsefesinin kazanılması açısından kamping, trekking veya izcilik merkezleri kurularak farklı imkanlar yaratılabilir ve gençlerin milli parkla bütünleşmesini sağlayacak etkinlikler düzenlenebilir. Ayrıca önceden olduğu gibi Hıdırellez kültürel etkinliğinin devamı sağlanabilir veya milli parkın bir simgesi olan Aslı ve Kerem hikâyesi yeniden canlandırılabilir. Böylece Yozgat Çamlığı’na atfedilen kültürel anlam ve halk kültürüyle özdeşleşmiş etkinlikler milli parkla da bütünleşecek ve milli parkın geleceğine yön verebilecektir.

KAYNAKÇA

- Acun, H. (2005). *Bozok Sancağında (Yozgat İli) Türk Mimarisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Adams, A.B. (Edt.) (1962). *First World Conference on National Parks*, D.C.: National Park Service, Washington.
- Akesen, A. (1984). Açık hava Rekreasyonunda Bazı Temel Kavramlar ve Özellikleri. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 34 (1), 130-137.
- Akesen, A. (2005). Yeni Yaklaşımlar Karşısında Korunan Alanlarımızın Yönetim ve Organizasyonu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 107-112, 8-10 Eylül, Isparta.
- Akıncı, M. (1996). *Türk Çevre Hukuku*, Kocaeli Kitap Kulübü Yayınları, İzmit.
- Alkan, H. ve Korkmaz, M. (2009). Korunan Alanların Yönetiminde Yaşanan Sosyo-Ekonomik Odaklı Sorunlara İlişkin Bir Değerlendirme. Süleyman Demirel Üniversitesi II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı, s. 13- 22, 19-21 Şubat, Isparta.
- Alkan, M.Ö. (2015). Soğuk Savaş'ın Toplumsal, Kültürel ve Günlük Hayatı İnşa Edilirken. Mete Kaan Kaynar (Haz.), *Türkiye'nin 1950'li Yılları* içinde (s. 591-626). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Alver, K. (2007). *Siyasal Eylem Alanı Olarak Kültür, Kültür Sosyolojisi*. (Edt: Köksal Alver, Necmettin Doğan), Hece Yayınları, Ankara.
- Anderson, N. (2003). *Work and Leisure*, KY: Routledge, Florence.
- Andrade, G.S.M. ve Rhodes, J. R. (2012). Protected Areas and Local Communities: An Inevitable Partnership Toward Successful Conservation Strategies? *Ecology and Society* 17(4):14.
- Anonim, (1999). Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Çalışmaları. Yayınlanmamış Brifing Notu, Ankara.
- Arda, S.S. (2003). *Türkiye'de Doğa Koruma Alanı Uygulamaları ve Avrupa Birliği Mevzuatı İle Karşılaştırılması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Çevre Anabilimdalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Arıncı, K. (2013). *Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye'nin İç Bölgeleri*. 2. Baskı. Biyosfer Araştırmaları Merkezi, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum.
- Arpa, N.Y. (2017). Muhsin Zekai Bayer: Milli Parklar ve Turizm Dostu. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28 (1), 169-180.

- Arslan, H., Çağlıyan, A. ve Durmuş, E. (2008). Munzur Vadisi'nde (Tunceli) Sürdürülebilir Turizm. *TÜCAUM V. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 461-471.
- Arslan, S. ve Gözübüyük, K. (2017). Yozgat Doğa Sporları: Doğa Yürüyüşü Değerlendirmesi. *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu Yozgat'ın Turizm Potansiyelleri ve Sorunları Bildiriler Kitabı*, 3. Cilt. s. 19-32, 04-06 Mayıs, Yozgat.
- Atalay, İ. ve Mortan, K. (2007). *Türkiye Bölgesel Coğrafyası*, 4. Baskı. İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Atmış, E. ve Artar, M., (2013). Türkiye'de Korumadan Kullanmaya Yönelen Doğa Koruma Politikalarının Değerlendirilmesi. *2023'e Doğru 2. Doğa ve Ormancılık Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 403-422, 31 Ekim-3 Kasım, Antalya.
- Atmış, E. ve Günşen, H. B., (2013). AKP Hükümetlerinin Ormancılık Politika ve Uygulamalarının Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kapsamında Analizi. *TMMOB Orman Mühendisleri Odası Yayın Organı*, Sayı 10-11-12, 8-23.
- Aubertin, C., Pinton, F. ve Rodary, E. (2011). Sustainable Development, A New Age for Conservation. Aubertin, C. ve Rodary, E. (Edt.), *Protected Areas, Sustainable Land?* içinde (s. 1-9). MPG Group, UK.
- Avcioğlu, S. (2016). Tarihi Çevrelerde Kentsel Koruma ve Kentsel Yenileme Eğilimleri: Yasal ve Yönetimsel Çerçeve. *İdeal Kent-Kent Araştırmaları Dergisi*, 20, 698-719.
- Ayten, A.M. ve Dede, O.M. (2007). Milli Park Alanlarının Koruma ve Yönetim Sorunları: Yozgat Çamlık Milli Parkı Örneği. *38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Kitabı*. s. 165, 10-15 Eylül, Ankara.
- Bahadır, M. (2013). Kovada Gölü Milli Parkı'nın Sürdürülebilir Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 30, 287-310.
- Basa, İ. (2015). Kentsel Hafızanın Sürdürülebilirliği: Bir Mimarlık Stüdyosu Deneyimi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 27-42.
- Başol, K. (1985). *Doğal Kaynaklar Ekonomisi. Doğal Kaynaklar, Enerji ve Çevre Sorunları*, İstiklal Matbaası, İzmir.
- Baud-Bovy M. ve Lawson F. (2002). *Tourism and Recreation: Handbook of Planning and Design*, Architectural Press, UK.
- Bayer, M.Z. (1993). Türkiye'de Milli Parkların Tarihi ve Günümüzdeki Uygulamalar. Milli Parklar ve Türkiye Açısından Önemi, Alınması Gerekli Önlemler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Kasım-Aralık, 22-25.
- Bayer, M.Z. (1994). Milli Parklar ve Turizm Açısından Önemi. Alınması Gerekli Önlemler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Ocak-Haziran, 53-55.

- Beltrán, J. (2000). *Indigenous and Traditional Peoples and Protected Areas: Principles, Guidelines and Case Studies*. IUCN Publications Services Unit, Gland, Switzerland.
- Bishop, K., Green, M., Phillips, A. (1998). *Models of National Parks*. Scottish Natural Heritage Review, UK.
- Bisht, M. (2016). Tourism Raised Problems in the Corbett National Park, Ramnagar, Uttarakhand, India. *International Journal of Innovative Research and Development*. 5 (6), 526-529.
- Borrini-Feyerabend, G., Kothari, A. ve Oviedo, G., Phillips, A. (2004). *Indigenous and Local Communities and Protected Areas: Toward Equity and Enhanced Conservation*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
- Boyd, S. (2004). National Parks: Wilderness and Culture. Lew, A., Hall, C.M. ve Williams, A. M. (Edt.), *A Companion to Tourism*, içinde (s. 473–483). Massachusetts, Malden: Blackwell.
- Brockington, D., Duffy, R. ve Igoe, J. (2008). *Nature Unbound Conservation, Capitalism and The Future of Protected Areas*. Earthscan, UK.
- Brockman, C.F. (1962). Supplement to the Report to the Committee on Nomenclature Adams, A.B. (Edt.), *First World Conference on National Parks*, içinde DC: National Park Service, Washington.
- Buckley, R. (2003). Ecological Indicators of Tourist Impacts in Parks. *Journal of Ecotourism*, 2, 54-66.
- Bulut, İ. (2003). *Yozgat İli'nin Coğrafyası*. Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- Butcher, R. D. (1997). Threat After Threat. *Exploring Our National Historic Parks and Sites*, içinde (s. 473-500). Roberts Rinehart Publisher, Ireland.
- Callicott, J.B. (2003) The Implications of the “Shifting Paradigm” in Ecology For Paradigm Shifts in The Philosophy of Conservation. Minter, B.E. ve R.E. Manning, R.E. (Edt.), *Reconstructing Conservation: Finding Common Ground*, içinde (s. 239–261). DC: Island, Washington.
- Ceylan, S. (2011). Resource Values, Usage and Sustainability of the Gala Lake National Park. Efe, R., Öztürk, M. ve Atalay, İ. (Edt.) *Natural Environment and Culture in the Mediterranean Region II* içinde (s. 419-432). Cambridge Scholars Publishing: UK
- Cırık, U. (2007). Milli Parklar ve Uzun Devreli Gelişme Planları. *Planlama Dergisi*, 1, 45-50.
- Constitutional Rights Foundation (2013). Conservation, Preservation and The National Parks. *Bill of Rights in Action*, 28 (4), 1-10.

- Çalışkan, B. (1995). *Yozgat Çamlığı Milli Parkı'ndaki Kafkas Çamının Yetiştirme Ortamı Özellikleri*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Bitirme Ödevi, İstanbul.
- Çatalbaş, F. (2016). Yozgat Şehir Merkezi'nin Başlıca Kentleşme Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 32 (1), 38- 47.
- Çelik, C. (2015). Doğal Alanları Koruma: Amerika Birleşik Devletleri'nde Milli Parkların Oluşum Süreci ve İdaresi. *Türk İdare Dergisi*, 481, 401-432.
- Çiftçi, Y. (2001). *Türkiye'deki Milli Parklar (Turizm Coğrafyası Açısından)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çotuksöken, Y. (1992). *Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Daşdemir, İ. ve Akça, Y. (2002). Soğuksu Milli Parkı'ndaki Dağ Ekosistemlerinin İşlevsel Kullanımını Etkileyen Bazı Faktörler, *Uluslararası Dağlar Yılı Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 64-70, 25-27 Haziran, Kastamonu.
- Dearden, P., ve Langdon, S. (2009). Aboriginal Peoples and National Parks. In P. Dearden, P. ve Rollins, R. (Edt.), *Parks and Protected Areas in Canada: Planning and Management* (3. Baskı), içinde (s. 373-402). Oxford University Press, Don Mills.
- Dede, O.M., Ayten, A.M. ve Yazar, K.H. (2005). Characteristics and Problems of a National Park Area Nearby an Urban Settlement: Case Study of Yozgat "Çamlık" National Park in Turkey. *X. European Ecological Congress*, 1, s. 1-15.
- Demir, C. (2001). *Milli Parklarda Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Sürdürülebilirliği: Türkiye'deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*. Nobel Basımevi, Ankara.
- Demirayak, F. (2006). *Türkiye'de Korunan Alanlar İçin Yeni Bir Yaklaşım Ortaklaşa Yönetim*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Demirel, Ö., Pirselimoglu, Z., Sarıkoç, E., Özdemir, B. ve Kelkit, A. (2005a). Ülkemizde Uluslararası Koruma Statüleri Kapsamında Korunan Alanlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 43-52, 8-10 Eylül, Isparta.
- Demirel, Ö., Sarıkoç, E., Özdemir, B. ve Pirselimoglu, Z. (2005b). Ülkemizde Koruma Bölgeleri (Milli Parklar) ile İlgili Sorunlar ve Yeni Korunan Alan Planlama

Yaklaşımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 71-80, 8-10 Eylül, Isparta.

Dennis, S. (2001). *Natural Resources and The Informed Citizen*. Sagamore Publishing, USA.

Dinçer, A. (2005). Korunan Doğal Alanlarda Yöre İnsanlarının Sorunları ve Beklentileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 29-30, 8-10 Eylül, Isparta.

Doğanay, H. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. 3. Baskı. Çizgi Kitabevi, Konya.

Dudley, N. (Edt.) (2008). *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. IUCN, Gland, Switzerland.

Dudley, N., ve Stolton, S. (Edt.) (2008). *Defining Protected Areas*. An International Conference in Almeria, IUCN, Gland, Switzerland.

Dudley, N., Higgins-Zogib, L. ve Mansourian, S. (2009). The Links Between Protected Areas, Faiths, and Sacred Natural Sites. *Conservation Biology*, 23 (3), 568–577.

Eagles, P.F.J. ve McCool, S.F. (2002). *Tourism in National Parks and Protected Areas: Planning and Management*. CABI Publishing, New York.

Eagles, P.F.J., McCool, S.F., Haynes, C.D., (2002). *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management*. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK.

Eler, Ü. (2005). Korunan Alanların Ayrımı ve Devamlılığının Sağlanması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 123-131, 8-10 Eylül, Isparta.

Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (Eko)turizm*. Erk Yayıncılık, Ankara.

Erdoğan, N. ve Erdoğan, N. (2017). Kerem'in Duası'nda Bir Mekân: Türkiye'nin İlk Milli Parkı Yozgat Çamlığı Milli Parkı. *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu Yozgat'ın Turizm Potansiyelleri ve Sorunları Bildiriler Kitabı*, 2. Cilt. s. 385-404, 04-06 Mayıs, Yozgat.

Ergen, M. (2005). Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Rekreatif Amaçlı Kullanımı ve Korunması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 441-446, 8-10 Eylül, Isparta.

Erol, O. (2008). *Genel Klimatoloji*. 7.Baskı. Çantay Kitabevi, İstanbul.

Erol, S.Y., Kuvan, Y. ve Yıldırım, H.T. (2011). The General Characteristics and Main Problems of National Parks in Turkey. *African Journal of Agricultural Research*. 6 (23), 5377-5385.

- Ersoy, İ. ve Daşdemir, İ. (2016). Korunan Alanlarda Yönetimin Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi (Soğuksu ve Yozgat Çamlığı Milli Parkları Örneği). *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 32-46.
- Ervin, J., Sekhran, N., Dinu, A., Gidda, S., Vergeichik, M. ve Mee, J. (2010). Protected Areas for the 21st Century: Lessons from UNDP/GEF's Portfolio. *United Nations Development Programme and Montreal: Convention on Biological Diversity*, New York.
- Eşbah, H., Deniz, B., Kara, B. ve Atatanir, B. (2007). Monitoring Urban Development Near a Protected Area. *Urban Remote Sensing Joint Event*, s. 1-6.
- Finnessey, L. (2012). *The Negative Effects of Tourism on National Parks in the United States*. Johnson and Wales University Providence, RI, USA.
- Ford, L.R. (1979). Urban Preservation and Geography of City in the USA, *Progress in Human Geography*, 3, 253-273.
- Frost, W. ve Hall, C.M. (2009). National Parks, National Identity and Tourism. Frost, W. ve Hall, C.M., (Edt.) *Tourism and National Parks International Perspectives on Development, Histories and Change* içinde (s. 63-77). Routledge: New York.
- Gari, L. (2006). A History of the Hima Conservation System. *Environment and History*. 12 (2), 213-228.
- Gillespie, A. (2007). *Protected Areas and International Environmental Law*. IDC Publishers, The Netherlands.
- Goodwin, H. (2002). Local Community Involvement in Tourism around National Parks: Opportunities and Constraints. *Current Issues in Tourism*, 5 (3/4), 338-360.
- Göksoy, Y. (1974). *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Atatürk ve Yozgat*. Yozgat Vilayet Matbaası, Yozgat.
- Güleç, S. (1984). Doğal Alanların Sınıflandırılması, *Tabiat ve İnsan Dergisi*, 1, s. 18-27.
- Güngör, B.Ş. (2009). *Kazdağı Milli Parkı Örneği'nde Ekolojik Planlamaya Yönelik Peyzaj Analizi*. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Gürbüz, M. ve Şahin, M. (2012). Türk Halk Müziği Söz Varlığında Coğrafi Motifler ve Benzerlik Analizi. *International Journal of Human Sciences*. (9) 2, 1633-1656.
- Harvey, D. (2016). *Sosyal Adalet ve Şehir*. Çev. Mehmet Morali 5.Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
- Hein, L. (2011). Economic Benefits Generated by Protected Areas: The Case of the Hoge Veluwe Forest, The Netherlands. *Ecology and Society*, 16 (2), 13.

- Hillier, B. ve Hanson, J. (1984). *The Social Logic of Space*. Cambridge University Press, UK.
- Holdgate, M. (1999). *The Green Web. A Union for World Conservation*. Earthscan Publication, London.
- Hoover, M. (2011). *Understanding National Park Visitor Experiences Through Backcountry Register Content Analysis*. University of Arkansas Education in Recreation and Sport Management Department Yayınlanmamış Doktora Tezi, USA.
- Innes, M. ve Heintzman, P. (2012). Insights into the Perceived Impact of Park Creation on the Lives of Local Residents within Gros Morne National Park. *Leisure/Loisir*, 36 (2), 161–186.
- IUCN, (1978). *Categories, Objectives and Criteria for Protected Areas: A Final Report prepared by Committee on Criteria and Nomenclature Commission on National Parks and Protected Areas*. IUCN, Switzerland.
- IUCN, (1982). Categories, Objectives and Criteria for Protected Areas. McNeely, J. (Edt.), *National Parks, Conservation and Development*, içinde (s: 47-53). Smithsonian, Washington.
- IUCN, (1986). *Managing Protected Areas in the Tropics*. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources and The United Nations Environment Programme, Gland, Switzerland.
- IUCN, (1990). *1990 UN List of National Parks and Protected Areas*. IUCN/WCMC. Gland, Switzerland/Cambridge, UK.
- IUCN, (1994). *Guidelines for Protected Area Management Categories*. CNPPA with the assistance of WCMC. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
- IUCN, (2010). *50 Years of Working for Protected Areas. A Brief History of IUCN World Commission on Protected Areas*. Gland, Switzerland.
- İnal, S. (1951). Turizm ve Tabiatı Koruma İşlerimiz. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 38-47.
- Jacobs, H. (Edt.) (1998). *Who Owns America? Social Conflict over Property Rights*. University of Wisconsin Press, Madison.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2014). *Turizm ve Çevre*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kapusuzoğlu, S. B. (2009). *Bozoknağme Yozgat'a Güzelleme*. Semih Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Karaküçük, S. (1999). *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme*, Gazi Kitabevi, Ankara.

- Kayın, E. (2004). Kentsel Mekândaki Koruma Eylemine İlişkin Güncel Sorunlar. *Ege Mimarlık*, 1(49), 8-11.
- Kervankıran, İ. ve Eryılmaz, A. G. (2014). Isparta ili Milli Parklarının Rekreasyonel Faaliyetlerde Kullanımı, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 81-110.
- Kervankıran, İ. ve Eryılmaz, A. G. (2015). Milli Parkların Sürdürülebilir Kullanımı ve Yönetim Planı Önerisi: Isparta İli Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 173-190.
- Kervankıran, İ. ve Eryılmaz, A.G. (2016). Milli Parkların Turizm ve Rekreasyonel Faaliyetlerde Sürdürülebilir Kullanımı: Isparta İli Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 139, 151-182.
- Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2014). Yozgat İli'nde Jeotermal Kaynakların Kullanımı ve Turizm Açısından Önemi. *Türkiye Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*, s: 328-336, 4-7 Haziran 2014, Muğla,
- Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2017a). Sosyo-Mekânsal Boyutlarıyla Kentleşme ve Milli Park Etkileşimi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı Örneği, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, 34, 23-38.
- Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2017b). A Study For Assessing The Recreation Potential of Yozgat Çamlığı National Park. *International Symposium on New Horizons in Forestry Bildiriler Kitabı*, s. 216, 18-20 Ekim, Isparta.
- Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2017c). A National Park in The Pincer of Nature Conservation-Recreation-Urbanization: Yozgat Çamlığı National Park. 6. *International Congress on Current Debates in Social Science Bildiriler Kitabı*, s. 341, 14-16 Aralık, İstanbul.
- Koç, A.F. (1963). *Bütün Yönleriyle Yozgat*. Kardeş Matbaası, Ankara.
- Koçoğlu, E. (2007). *Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Eupelops Ewing, 1917 (Acari, Oribatida, Phenopelopidae) Türleri Üzerine Sistemik ve Ekolojik Araştırmalar*. Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Korkmaz, M. (2001). Orman Kaynaklarında Doğa Turizmi Etkinliklerinin Ekonomik Çözümlenmeleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2, 111-134.
- Kreag, G (2001). *The Impacts of Tourism*. MN: Sea Grant Minnesota, Duluth.
- Kurdoğlu, O. (2002). *Kaçkar Dağları Milli Parkı ve Yakın Çevresinin Doğal Kaynak Yönetimi Açısından İncelenmesi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon.

- Kurdoğlu, O. (2007). Dünyada Doğayı Koruma Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Güncel Boyutu. *Artvin oruĥ  niversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 59-76.
- Kurdoğlu, O. ve Bektaş, V. (2015). Korunan Alanlarda Turizmden Kaynaklanan Sorunlar: Kaçkar Dağları Milli Parkı  rneği. *IV. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı*, s. 60-72, 15-17 Ekim, Trabzon.
- Kuvan, Y. (1999). Korunan Alan Yönetiminin Genel Esasları ile ülkemizdeki ve Bolu Yöresindeki Korunan Alanların Bir Değerlendirmesi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 48 (1-2-3), 65-75.
- Kuvan, Y. (2005). Korunan Alan Yönetiminde Etkinliğin  nemi ve Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 81-89, 8-10 Eylül, Isparta.
- Lefebvre, H. (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın  retimi*. ev. Işık Ergüden 2. Baskı Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Litke, S. (1998). *National Parks: Their Origins and Development. Brecon Beacons National Park*. University of Minnesota Humphrey Institute of Public Affairs Environmental Policy and Land Use. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, USA.
- Locke, H. (1997). The Role of Banff National Park as a Protected Area in the Yellowstone to Yukon Mountain Corridor of Western North America. Nelson, J.G. ve Serafin, R. (Edt.), *National Parks and Protected Areas Keystones to Conservation and Sustainable Development*. içinde (s. 117-124). Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Lockwood, M., Worboys G.L. ve Kothari. A. (Edt.) (2006). *Managing Protected Areas a Global Guide*. Earthscan, USA.
- Lowenthal, D. (1978). Australian Images: The Unique Present, the Mythical Past, *Reading in Australian Arts*,  niversity of Exeter.
- Lipton, J.K. ve Bhattarai, U. (2014). Park Establishment, Tourism and Livelihood Changes: A Case Study of the Establishment of Chitwan National Park and the Tharu People of Nepal. *American International Journal of Social Science*, 3 (1), 12-24.
- Liu, C., Xiao, W., Li, J., Pechacek, P. (2013). Attitude of Tourists Visiting Nature Reserves in China. *Tourism Management Perspectives*, 5, 1-4.
- Lynch, K. (2015). *Kent İmgesi*. ev. İrem Başaran. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- McDonald, J. ve Snooks, G.D. (1985). Statistical Analysis of Domesday Book (1086). *The Journal of The Royal Statistical Society Series A (General)*, 148 (2), 147-160.
- Mallarach, J.M. (2010). The Ancient Sacred Natural Sites in Al Hoceima National Park, Morocco. Stolton, S. ve Dudley, N. (Edt.), *Arguments for Protected Areas, Multiple Benefits for Conservation and Use*. içinde (s.159-164). Earthscan London and Washington.
- Manning, R. ve More, T. (2002). Recreational Values of Public Parks. *The George Wright Forum*. 19 (2), 21-30.
- Manning, R., Diamant, R., Mitchell, N. ve Harmon, D. (2016). A National Park System for the 21st Century. *The George Wright Forum*, 33 (3), 346-355.
- Mantell, M. (1979). Preservations and Use: Concessions in the National Parks. *Ecology Law Quarterly*, 8 (1), 1-54.
- Mulongoy, K.J., Chape, S.P. (Edt.) (2004). *Protected Areas and Biodiversity: An Overview of Key Issues*. CBD Sekteriat, Montreal Canada and UNEP-CMC, Cambridge, UK.
- Nacak, İ. (2001). *Kentsel Mekânda Gündelik Hayat: Konya Alâeddin Tepesi Örneği*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Nash, R. (2001). *Wilderness and the American Mind*, 4. Baskı. Yale University Press, New Haven.
- Nelson, J.G. ve Serafin, R. (1997). Keys to Life. Contributions of National Parks and Protected Areas to Heritage Conservation, Tourism and Sustainable Development. Nelson, J.G. ve Serafin, R. (Edt.), *National Parks and Protected Areas keystones to Conservation and Sustainable Development*. içinde (s. 1-10). Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Nepal, S.K. (1997). Sustainable Tourism, Protected Areas and Livelihood Needs of Local Communities in Developing Countries. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 4, 123-135.
- Ocak, E. (1996). Kentin Değişen Anlamı. *Toplum ve Bilim*, 69, 32-41.
- Oelschlaeger, M. (1991). *The Idea of Wilderness from Prehistory to the Age of Ecology*. Vail-Ballou Press, USA.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, (2011). *Yozgat Çamlığı Milli Parkı 1/10.000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Analitik Etüt ve Sentez Raporu*, Ankara.
- Özdemir, İ. (2002). Osmanlı Toplumunda Çevre Anlayışı. *Türkler-Osmanlı*, 10, 1114-1139.

- Özger, Y. (2015). II. Abdülhamid Dönemi'nde Yozgat'ın Sosyo-Ekonomik Durumu (Tahrirat Müdürü Osman Namık Bey'in Raporuna Göre). *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(9), 19-46.
- Özgüç, N. (1988-1992). Şehirsel Koruma ve Coğrafya. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, 3, 61-122.
- Özgüç, N. (2011). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Özkan, B., Ölez, S., Usta, S., Emiroğlu, Ç.Ö. ve Gökmen, M. (2017). İç Anadolu Bölgesi Kalıntı Ormanlarının Durumunun Belirlenmesi ve Korunması İçin Öneriler. *IV. Ulusal Ormancılık Kongresi İnsan-Doğa Etkileşiminde Orman ve Ormancılık Bildiriler Kitabı* 1. Cilt, s. 11-22, 15-16 Kasım, Antalya.
- Özüdoğru, E. (2014). Korunan Alanlar. Reyhan, H., Mutlu, A., Doğan, H.H. A.S. Reyhan, A.S. (Edt.), *Sosyal Çevre Bilimleri* içinde (s. 373-404). Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Peters, J. (1998). Sharing National Park Entrance Fees: Forging New Partnerships in Madagascar. *Society and Natural Resources*, 11(5), 517-530.
- Pigram, J. (1983) *Outdoor Recreation and Resource Management*. Croom Helm, London.
- Phillips, A. (1997). Landscape Approaches to National Parks and Protected Areas. Nelson, J.G. ve Serafin, R. (Edt.), *National Parks and Protected Areas keystones to Conservation and Sustainable Development*. içinde (s. 23-30). Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Phillips, A. (2003). Turning Ideas on Their Head: The New Paradigm For Protected Areas. *The George Wright Forum*, 20 (2), 8-32.
- Phillips, A. (2004). The History of The International System of Protected Area Management Categories. Goriup, P. ve Creed, B. (Edt.), *Protected Areas Programme*. içinde (s. 4-14). Nature Bureau, UK.
- Reynisdottir, M., Song, H., ve Agrusa, J. (2008). Willingness to Pay Entrance Fees to Natural Attractions: An Icelandic Case Study. *Tourism Management*, 29, 1076-1083.
- Rolfe, M.A. (1928). The National Park Movement. *The Journal of Education*, 107 (1), 16.
- Rotich, D. (2012). Concept of Zoning Management in Protected Areas. *Journal of Environment and Earth Science*. 2, (10), 173-183.
- Runte, A. (1987) *National Parks The American Experience*, University of Nebraska Press, USA.

- Sakin, O. (2012). *Tarihten Günümüze Bozok Sancağı ve Yozgat*. Doğu Kütüphanesi Yayını, İstanbul.
- Sanderson, E.W., Redford K.H., Vedder, A., Coppolillo, P.B. ve Ward, S.E. (2002). A Conceptual Model for Conservation Planning Based on Landscape Species Requirements. *Landscape and Urban Planning*. 58, 41-56.
- Sayın, B. (1982). Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Florası. *Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi* 30 (60), 151-164.
- Scherl, L.M., Wilson, A., Wild, R., Blockhus, J., Franks, P., McNeely, J.A. ve McShane, T.O. (2004). *Can Protected Areas Contribute to Poverty Reduction? Opportunities and Limitations*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
- Sever, S., (1998). *Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Koruma Kullanım ve Geliştirme İlkeleri Üzerine Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Sezen, J. (2017). Türkiye ve Dünyada Korunan Alanlara Yönelik Çevre Bilincinin Önemi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. 2 (2), 165-177.
- Shultis, J.D. (1995). Improving The Wilderness: Common Factors in Creating National Parks And Equivalent Reserves During The Nineteenth Century. *Forest and Conservation History*. 39 (3), 121-9.
- Sözen, N. (1974). Ülkemizde Milli Parklar. *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, 5(2), 52-58.
- Smith, N. (2017). *Eşitsiz Gelişim Doğa, Sermaye ve Mekânın Üretimi*. Çev. Esin Doğancılar. Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Spence, M. D. (1999). *Dispossessing the Wilderness: Indian Removal and the Making of National Parks*. Oxford University Press, UK.
- Stolton, S. (2010). Protected Areas: Linking Environment and Well-being. Stolton, S. ve Dudley, N. (Edt.), *Arguments for Protected Areas, Multiple Benefits for Conservation and Use*. içinde (s. 1-12). Earthscan London and Washington.
- Straaten, J.V.D. (1997). The Economic Pitfalls and Barriers of the Sustainable Tourism Concept in the Case of National Parks. Nelson, J.G. ve Serafin, R. (Edt.), *National Parks and Protected Areas keystones to Conservation and Sustainable Development*. içinde (s. 81-92). Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Sundin, B. (2005). Nature as Heritage: The Swedish Case. *International Journal of Heritage Studies*. 11 (1), 9-20.
- Şahinalp, M.S. (2012). Müzik Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Doğal Ortam Özelliklerinin Türkü Sözleri Üzerindeki Etkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*. 5(7), 633-661.

- Şentürk, Ü. (2014). Mekân Sadece Mekân Değildir: Kentsel Mekânın Yeni Tezahürleri. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 67, 85-105.
- Taşdemir, A. (2007). *Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Zygoribatula Berlese, 1916 (Acari, Oribatida, Oribatulidae) Türleri Üzerine Sistemik ve Ekolojik Araştırmalar*. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Tekeli, İ. (2009). *Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları. İstanbul.
- Temurçin, K. (2009). *Geçmişten Günümüze Isparta "Isparta İlinin Coğrafi Özellikleri"*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara.
- Temurçin, K. ve Aldırmaz, Y. (2013). Fonksiyonel Açından Kars Şehri'nde Hayvancılık. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 297-312.
- Temurçin, K. (2013). *Bir Ekonomik Coğrafya Araştırması: Dinar İlçesi*. Fakülte Kitabevi, Isparta.
- Thomas, L. ve Middleton, J. (2003). *Guidelines for Management Planning of Protected Areas*. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, Thanet Press Limited, UK.
- Toluk, A. (2008). *Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Oppoid Oribatid Faunası (Acari: Oribatida)*. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri.
- Toluk, vd. (2016). Yozgat Çamlığı Milli Parkı'ndan Kaydedilmiş Oribatid Akarlar (Acari, Oribatida). *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 4. Cilt, s: 110-126, 05-07 Mayıs, Yozgat.
- Topgül, S. (2012). *Gala Gölü Milli Parkı'nın (Edirne) Sosyo-Ekonomik Etkilerinin İncelenmesi: Yenikarpuzlu Örneği*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Tümertekin, E. (1997). *Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Bilim "Sosyal Bilimler" Beşeri Coğrafya*. TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- Türkmen, M.M., Akyol, A. ve Yılmaz, C. (2015). Doğal Korunan Alanlarda Ziyaretçi Yoğunluğuna Bağlı Ortaya Çıkan Problemler ve Alanın Sürdürülebilir Yönetimine Etkileri: Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı. *2023'e Doğru 3. Doğa ve Ormancılık Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. s: 345-359, 26-29 Kasım, Ankara.
- Velioğlu, N. (2012). Korunan Alanlarda Verilen İmar İzinlerinin Hukuki Dayanağı. *III. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı*. s:122-135, 18-20 Ekim, İstanbul.

- Vicar, M.Z. (1997). Parks for Life: An Action Plan For the Protected Areas of Europe. Nelson, J.G. ve Serafin, R. (Edt.), *National Parks and Protected Areas keystones to Conservation and Sustainable Development*. içinde (s. 151-157). Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Waugh, F. A. (1918). A National Park Policy. *The Scientific Monthly*, 6 (4), 305-318.
- Williams, D. R., Vogt, C. A., ve Vitterso, J. (1999). Structural Equation Modelling of Users' Response to Wilderness Recreation Fees. *Journal of Leisure Research*, 31(3), 245-268.
- Witherick, M., Ross, S. ve Small, J. (2001). *A Modern Dictionary of Geography*. 4. Baskı. Oxford University Press Inc., New York and USA.
- Wolch, J. ve Dear, M. (Edt.) (1989). *The Power of Geography How Territory Shapes Social Life*. Unwin Hyman, Boston.
- Woodley, S. (1997). Science and Protected Area Management: An Ecosystem-Based Perspective. Nelson, J.G. ve Serafin, R. (Edt.), *National Parks and Protected Areas keystones to Conservation and Sustainable Development*. içinde (s. 11-21). Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Wright, R.G. (1996). *National Parks and Protected Areas*. National Biological Service, University of Idaho, USA.
- Uğur, A. (2015). Müzik Coğrafyası: Türkülerdeki Coğrafya. *Bilig*, 74, 239-260.
- UNESCO, (1996). *Biosphere Reserves: The Seville Strategy and the Statutory Framework of the World Network*, Paris.
- Vujko, A. ve Gajić, T. (2014). Persuasive Communication and Visitors Willingness to Pay Park User Fees. *TURIZAM*. 18 (1), 1-10.
- Yalçın, O. ve Gökçen, R. (1987). *Yozgat ve İç Anadolu Bölgesi*. Özyürek Yayınevi, İstanbul.
- Yeşil, M. (2016). Doğa Koruma Yaklaşımlarındaki Değişimlerin Dünyada ve Türkiye'deki Tarihsel Süreci. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4(10), 867-876.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri 9*. Baskı. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, S. (2015). Köylüler ve Kentliler: Ellili Yılların Dönüşen Yeni Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Coğrafyası. Mete Kaan Kaynar (Haz.), *Türkiye'nin 1950'li Yılları* içinde (s: 541-564). İletişim Yayınları, İstanbul.

- Yücel, M. (1995). *Doğa Koruma Alanları ve Planlanması*. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 104, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Yardımcı Ders Kitapları Yayın No: 9. Adana.
- Yücel, M. ve Babuş, D. (2005). Doğa Korumunun Tarihçesi ve Türkiye'deki Gelişmeler. *Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Doa Dergisi*, 11, 151-175.
- Yücel, M. (2005). Korunan Alanların Sınıflandırılması ve Uzun Devreli Gelişme Planları Yapımında Yaşanan Sorunlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 53-60, 8-10 Eylül, Isparta.
- Zengin, A. (2016). *İktidarın Mahremiyeti: İstanbul'da Hayat Kadınları, Seks İşçiliği ve Şiddet*. Metis Yayınları, İstanbul.

Diğer Kaynaklar

- Bozok Yozgat Halkevi Dergisi (1938). Çamlığımızı Dair. Yıl:1, Sayı: 1 s:4-5, Yozgat İl Basımevi.
- Bozok Gazetesi, Çamlık ve Otlakiye, 05.06.1956, Yıl: 9 Sayı: 896.
- Bozok Gazetesi, Yozgat Çamlığı'nın Milli Park Haline Getirilmesi, 29.09.1956, Yıl: 9 Sayı: 901
- Bozok Gazetesi, Çamlık Milli Park Oldu, 08.02.1957 Yıl: 9 Sayı: 1012.
- Bozok Gazetesi, Çamlık Milli Park Olurken, 09.02.1957 Yıl: 9 Sayı: 1013.
- Bozok Gazetesi, Bu Memleket Neye Muhtaç? 16.05.1957 Yıl: 10 Sayı: 1090
- Bozok Gazetesi, Çamlık ve İhtiyaçları, 09.05.1958. Yıl: 11 Sayı: 1391
- Bozok Gazetesi, Orman Elden Gidiyor. 29.05.1958. Yıl: 11, Sayı: 1408.
- Bozok Gazetesi, Çamlığın Korunması. 10.11.1958. Yıl: 11, Sayı: 1546
- OSB DKMPGM (2016). Korunan Alan İstatistikleri (1958-2016).
- OSB DKMPGM 9. Şube Müdürlüğü, (2016). Yozgat İli Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı 2016-2019.
- OSB DKMPGM (2016). Korunan Alanlar. (<http://www.tabiat.gov.tr/tr/searchplaces> S.E.T. 26.04.2018).
- OSM Meteoroloji Genel Müdürlüğü 1929-2016 Yozgat İklim Verileri
- Hakikat Gazetesi, Yeşil Çamlık Milli Park Oldu. 09.02.1957 Yıl: 2, Sayı: 410.
- Hakikat Gazetesi, Çamlık. 29.04.1957 Yıl:2, Sayı:475

Hakikat Gazetesi, Güzel Çamlığımız Milli Park Haline Getiriliyor 27.11.1957 Yıl:2, Sayı: 645

Hakikat Gazetesi, Kalkınmanın Eşiğindeki Yozgat. 10.03.1958. Yıl: 2, Sayı: 731.

Milli Güvenlik Konseyi (1983). Milli Parklar Kanunu Teklifinin Danışma Meclisince

Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi: 2/92; M.G. Konseyi: 2/129).

Resmi Gazete, 08/09/1956 tarih 6831 sayılı Orman Kanunu Tertip: 3 Cilt: 37 Sayfa: 2457

Resmi Gazete, 08/03/1958 tarih 9853 sayılı Yozgat Çamlığı'nın milli park olma kararı

Resmi Gazete, 11/08/1983 tarih 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, Tertip: 5 Cilt: 22 Sayfa: 508

Resmi Gazete Tarihi, 12/12/1986 tarih 19309 sayılı Milli Parklar Yönetmeliği

Resmi Gazete, 19/07/2012 tarih 28358 Sayılı Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120719-3.htm>)

Selim Durak Fotoğrafçılık, Cumhuriyet Yıllarında Yozgat Kenti ile Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuzeyden Görünümü

TBMM Zabıt Ceridesi, 31.08.1956, 103. İnikat, 10. Devre, 18. Cilt, İçtima: 2.

TBMM Tutanak Dergisi, 2000 tarihli 21. Dönem, 26. Cilt, 2.Yasama Yılı.

T.C. Başbakanlık DPT, (1963-1967). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.

TUİK., Genel Nüfus Sayımı 1960- 1965- 1970- 1975- 1980- 1985- 1990- 2000, TUİK Yayınları, Ankara.

TUİK., Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007- 2010- 2012- 2016,TUİK Yayınları, Ankara.

Yozgat Gazetesi, Yozgat'ımızın Tarihi Şehrimizi Tanıyalım. 12 Mart 1954 Sayı:1

Yozgat Gazetesi, Unutulan Şehir 12 Mart 1954 Sayı:1

Yozgat Gazetesi, Çamlık, 15 Haziran 1954 Sayı:7

Yozgat Gazetesi, Valimizle Mülakat, 29 Mart 1956. Kuruluş Tarihi 1921 Sene: 36 Sayı: 1661

Yozgat Gazetesi, 15.09.1954 Yıl:1, Sayı: 12

Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, Yozgat Çamlığı Milli Parkı Kuruluşu ve İhtiyaçları Doğrultusunda Hazırlanan İnceleme Raporu. 28.04.1998 Rapor No:2

Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, Yozgat Çamlığı Milli Park Tefriki Raporu, 1957.

Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuruluşuna Ait Ön Rapor, 1958.

Yozgat İl Yıllığı (1991). *Yozgat*. Yozgat Valiliği Yayını, Yozgat.

Yozgat Belediyesi, (2008). Yozgat İmar Planı Araştırma Raporu, Yozgat Belediyesi Arşivi.

Yozgat Belediyesi, Cumhuriyet Öncesi, 1960, 1960- 1980, 1980 ve 2010 Yılı Yozgat İmar Planları.

Yozgat Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2015). *Yozgat* (Tanıtım Kitapçığı), Atlas Matbaacılık, Yozgat.

İnternet Kaynakları

<https://onedio.com/haber/yazdigi-her-satira-sonsuz-anlamlar-gizleyebilen-yazar-sabahattin-ali-682306> (S.E.T. 11.07.2017).

<http://www.yozgatgazetesi.com/yazarlar.asp?yazar=9&yazi=1064> (S.E.T. 11.07.2017).

<http://www.yozgatgazetesi.com/yazarlar.asp?yazar=37&yazi=2694&s=18>
(S.E.T. 11.07.2017).

<https://www.victoriapark.org/> (S.E.T. 07.03.2018).

<https://historicengland.org.uk/advice/hpg/publicandheritagebodies/NT/>
(S.E.T.07.03.2018).

<http://www.nypap.org/preservation-history/the-american-scenic-and-historic-reservation-society/> (S.E.T. 07.03.2018).

<http://www.presidency.ucsb.edu/index.php> (S.E.T. 07.03.2018).

<http://www.worldparkscongress.org/> (S.E.T 06.04.2018).

https://www.iucn.org/sites/dev/files/content/documents/iucn_congress_2016_relevant_outcomes_for_the_eu_background_information.pdf (S.E.T 06.04.2018).

<https://www.capital.com.tr/capital-dergi/capitalde-bu-ay/buyumenin-sinirlari-ve-surdurulebilirlik> (S.E.T 06.04.2018).

<http://www.sustainabledevelopment2015.org/AdvocacyToolkit/index.php/earth-summit-history/historical-documents/92-our-common-future>

(S.E.T. 07.03.2018).

<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/path/Contribution%20>

(S.E.T. 07.03.2018).

https://www.nps.gov/parkhistory/online_books/sontag/mather.htm (S.E.T. 07.03.2018).

<https://www.biography.com/people/abraham-lincoln-9382540> (S.E.T. 07.03.2018).

https://www.nps.gov/grca/learn/historyculture/interp_themes.htm (S.E.T. 07.03.2018).

<https://www.biography.com/people/ulysses-s-grant-9318285> (S.E.T. 07.03.2018).

<https://www.nationalparks.nsw.gov.au/visit-a-park/parks/royal-national-park>
(S.E.T. 07.03.2018).

<https://www.nationalgeographic.com/travel/parks/banff-canada-park/>
(S.E.T. 07.03.2018).

<http://www.milliyet.com.tr/yozyat-camlık-millı-parkı-nın-ucretlendirilmesi-yozyat-yerelhaber-1518007/> (S.E.T. 07.03.2018).

<http://www.surmelihaber.com/haber/yozyat-belediyesinin-camlık-tarifesi-belli-oldu-6462.html> (S.E.T. 07.03.2018).

<http://www.milliparklar.gov.tr/haberler/malazgirt-meydan-muharebesi-millı-parkı-43.-millı-parkımız-oldu> (S.E.T. 28.03.2018).

<http://ormuh.org.tr/arsiv/files/Planlama.pdf> (S.E.T. 28.03.2018).

<https://yesilgazete.org/blog/2018/03/29/gokova-korfezindeki-sit-alanlari-bakanlar-kurulu-karari-ile-imara-acildi/> (S.E.T 22.04.2018).

<http://balikesir.ormansu.gov.tr/Balikesir/Files/Korunan%20Alan%20%C3%9Ccretleri/2017/Ek-9.pdf> (S.E.T 22.04.2018). (OSB DKMPGM, Korunan Alan Ücretleri Uygulama Usul ve Esasları, 2017) (S.E.T 22.04.2018).

<https://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelBilgiler/1839danBuguneTarihselGelisim.pdf> (S.E.T 22.04.2018).

<http://www.yozyatkulturturizm.gov.tr/TR,91984/ziya-turkusunun-hikayesi.html>
(S.E.T 22.04.2018).

https://www.youtube.com/watch?v=T5_gmcatlGw (S.E.T 28.04.2018).

EK-1

YÖNETİCİ GÖRÜŞME FORMU

Meslek :

Yaş :

Öğrenim Durumu :

1-Yozgat Çamlığı'nın milli park olarak ilan edilme süreci hakkında ne düşünüyorsunuz?

2-Yozgat Çamlığı'na milli park statüsü verilmeseydi yine de korunabilir miydi?

3-Milli park kavramının getirilmesiyle Yozgat Çamlığı'ndaki kültürel ritüellerin ve geleneklerin ortadan kalktığı düşünülüyor. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

4-Milli park içinde ne tür değişiklikler yapıldı? Bu milli parkın gelişimine katkı sağladı mı?

5-Yönetimde karar alırken yerel halkla da paylaşıyor mu?

6-Giriş ücretleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

7-Geceleri milli parka girişler kontrollü oluyor mu?

EK-2

YEREL HALK GÖRÜŞME FORMU

Meslek :

Yaş :

Öğrenim Durumu :

1-Yozgat Çamlığı'nı eskiden nasıl kullanıyordunuz?

2- Yozgat Çamlığı'nın milli park olarak ilanı konusunda neler hatırlıyorsunuz?

3- Yozgat Çamlığı'na milli park statüsü verilmeseydi yine de korunabilir miydi?

4-Yozgat Çamlığı'nın milli park olarak ilanı günlük hayatınızda ne tür değişikliklere neden oldu?

5-Milli park içerisinde yapılan değişiklikleri nasıl karşılıyorsunuz?

6- Milli parkla ilgili alınan kararlar sizinle de paylaşılıyor mu?

7- Giriş ücretleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

EK-3

ANKET FORMU

YOZGAT ÇAMLIĞI MİLLİ PARKI'NIN ZİYARETÇİLER TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sayın katılımcı,

Bu anket, Süleyman Demirel Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde yürütülen bir yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Mahinur KILIÇ

e-mail: mahinurkilig@gmail.com

1.Cinsiyetiniz:

Erkek Kadın

2.Yaşınız:

15-24 25-34 35-44 45-54 55-64 65 ve üzeri

3.Eğitim Durumunuz:

İlköğretim Lise Önlisans Lisans Lisansüstü

4.Medeni Haliniz:

Evli Bekâr

5.Mesleğiniz:

Memur İşçi Serbest Meslek Emekli Ev Hanımı Öğrenci Diğer

6. Aylık ortalama geliriniz (TL olarak):

1000 TL'den az 1001- 2000 TL 2001 - 3000 TL
 3001 - 4000 TL 4001 ve üzeri Yok

7. Yozgat Çamlığı denilince size ilk olarak neyi çağırıştırıyor?

Piknik Alanı Kent Parkı Milli Park Ormanlık Alan Herhangi Bir Yeşil Alan

8. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın, Türkiye'nin ilk milli parkı olduğunu biliyor muydunuz?

Evet Hayır.

9. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'na geliş sıklığınız nedir?

İlk kez Haftada Bir Ayda Bir Yılda Bir Nadiren

10. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'na nereden geliyorsunuz?

Yozgat Kent Merkezi Yozgat İlçe ve Köyler Diğer İller Yurt Dışı

11. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'na girişte ücret alınmalı mı?

Evet Hayır

12. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'na girişte alınan ücretler parka geliş sıklığınızı etkiliyor mu?

Evet Hayır

13. Yozgat amlığı Milli Parkı'na hangi mevsimde geliyorsunuz?

İlkbahar Yaz Sonbahar Kış Her mevsim

Lütfen Yozgat amlığı Milli Parkı'nı ziyaret etme nedenlerinizi belirtiniz.

Tercih Sebepleri	Oldukça Önemsiz	Önemsiz	Kararsızım	Önemli	Oldukça Önemli
14. Doğal Güzellikler (Bitki örtüsü, yaban hayatı)					
15. Piknik yapma imkânı					
16. Dinlenme ve rekreasyon imkânı					
17. Milli park oluşu					
18. Kente yakın oluşu					
19. Sakin ve huzurlu bir ortam					
20. Doğayla iç içe olma arzusu					
21. Herkes tarafından biliniyor olması					
22. Başka alternatifin olmaması					
23. Sosyalleşmek					
24. Önceki ziyaretten memnun kalınması					

Sizce Yozgat amlığı Milli Parkı'nın alt yapı imkânları ne derecede yeterlidir?

Altyapı İmkânları	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi
25. Piknik üniteleri					
26. Bisiklet ve yürüyüş parkurları					
27. Yiyecek ve içecek hizmetleri					
28. Konaklama imkânları					
29. Otopark ve ulaşım hizmetleri					
30. Güvenlik hizmetleri					
31. Manzara ve seyir terasları					
32. Donatı elemanları (WC, bilgilendirme levhaları, çöp kutuları, aydınlatma, iletişim)					

Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın korunması konusunda ne düşünüyorsunuz?

		Evet	Hayır
33.	Yozgat Çamlığı'nın "Milli Park" statüsünde olduğunu biliyorum		
34.	Yozgat Çamlığı'nın "Milli Park" statüsü olmasaydı, yine de korunabileceğini düşünüyorum		
35.	Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın yeterince korunduğunu düşünüyorum		
36.	Yozgat Çamlığı MP'nin toplumun kaynaşmasına katkı sağladığı bir mekân olarak düşünüyorum		
37.	Yozgat Çamlığı Milli Parkı, yerel halkın çevre duyarlılığını ve bilincini artırdığını düşünüyorum		
38.	Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın, kent kimliğine önemli bir katkı sağladığını düşünüyorum		
39.	Yozgat Çamlığı MP'nin Yozgat'ta yaşayanların önemli hatıralarını barındırdığını düşünüyorum		
40.	Yozgat Çamlığı'nın koruma altına alındıktan sonra daha iyi geliştirildiğini düşünüyorum		
41.	Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın rekreasyon ve turizm faaliyetlerine kapatılmasını istiyorum		
42.	Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın modern anlamda kullanılabilir hale gelmesini istiyorum		
43.	Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın kentin gelişiminden olumsuz olarak etkilendiğini düşünüyorum		
44.	Yozgat Çamlığı MP'nin kentin büyümesini (mekânsal gelişimini) engellediğini düşünüyorum		

Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın sürdürülebilir bir şekilde kullanılabilmesi için sizce neler yapılabilir?

		1	2	3	4	5
45.	Milli park içerisindeki boş alanlar ağaçlandırılmalıdır					
46.	Milli parka rehber öncülüğünde girilmelidir					
47.	Milli parka giriş ücretleri artırılmalıdır					
48.	Milli park statüsü kaldırılmalıdır					
49.	Milli park içerisinde hayvanat bahçesi yapılmalıdır					
50.	Bitki ve hayvan türlerini tanıtan tanıtım merkezi yapılmalıdır					
51.	Yetkililer tarafından kontrol ve denetim artırılmalıdır					
52.	Yerel halk milli parkın korunması için yönetime dahil edilmelidir					
53.	MP'yi koruma için bilgilendirme etkinlikleri yapılmalıdır					
54.	MP içerisinde ihtiyaca yönelik alışveriş merkezleri oluşturulmalıdır					
55.	Milli park bilimsel ve eğitim amaçlı kullanılmalıdır					
56.	Milli park içerisinde spor kompleksleri yapılmalıdır					
57.	Konaklama için peyzaj bütünlüğüne uygun ahşap evler yapılmalıdır					

(1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle Katılıyorum)

EK-4**Kuruluş Yıllarına Göre Türkiye'deki Milli Parklar**

MİLLİ PARKIN ADI		BULUNDUĞU İL	BULUNDUĞU İLÇE	KURULUŞU	ALAN(HA)
1	Yozgat Çamlığı M.P.	Yozgat	Merkez	05.02.1958	267
2	Karatepe-Aslantaş M.P.	Osmaniye	Kadirli, Düziçi	29.05.1958	4.145
3	Soğuksu M.P.	Ankara	Kızılcahamam	19.02.1959	1.187
4	Kuşçenneti M.P.	Balıkesir	Bandırma, Manyas	27.07.1959	17.058
5	Uludağ M.P.	Bursa	Yıldırım, Kestel, Osmangazi	20.09.1961	12.762
6	Yedigöller M.P.	Bolu	Merkez, Mengen	29.04.1965	1.623
7	Spil Dağı M.P.	Manisa	Merkez	22.04.1968	6.867
8	Kızıldağ M.P.	Isparta	Yenişarbademli, Şarkikkaraağaç, Aksu	09.05.1969	55.106
9	Kovada Gölü M.P.	Isparta	Eğirdir, Sütçüler	03.11.1970	6.551
10	Güllük Dağı-Termessos M.P.	Antalya	Merkez, Korkuteli, Döşemealtı	03.11.1970	6.700
11	Munzur Vadisi M.P.	Tunceli	Merkez, Ovacık	21.12.1971	42.674
12	Beydağları (Olimpos) Sahil M.P.	Antalya	Kemer, Kumluca	16.03.1972	31.018
13	Köprülü Kanyon M.P.	Antalya	Manavgat, Serik	12.12.1973	35.719
14	Ilgaz Dağı M.P.	Kastamonu, Çankırı	Merkez, Ilgaz	02.06.1976	1.118
15	Başkomutan Tarihi M.P.	Afyon, Kütahya, Uşak	Merkez, Sinanpaşa, Dumlupınar, Altıntaş, Banaz	08.11.1981	40.948
16	Göreme Tarihi M.P.	Nevşehir	Merkez, Avanos, Ürgüp	25.11.1986	9.614
17	Altındere Vadisi M.P.	Trabzon	Maçka	09.09.1987	4.468
18	Boğazköy-Alacahöyük M.P.	Çorum	Boğazkale	21.09.1988	2.600
19	Nemrut Dağı M.P.	Adıyaman, Malatya	Kahta, Pötürge	07.12.1988	13.827
20	Beyşehir Gölü M.P.	Konya	Beyşehir, Hüyük	11.01.1993	86.855
21	Dilek Yarımadası - Büyük Menderes M.P.	Aydın	Kuşadası	19.05.1966/ 1994	27.598
22	Altınbeşik Mağarası M.P.	Antalya	Başlar, Akseki	31.08.1994	1.147
23	Karagöl-Sahara M.P.	Artvin	Şavşat	31.08.1994	3.251

24	Hatila Vadisi M.P.	Artvin	Merkez	31.08.1994	16.944
25	Kaçkar Dağları M.P.	Rize, Artvin	Çamlıhemşin, Yusufeli	31.08.1994	52.970
26	Kazdağı M.P.	Balıkesir	Edremit	17.04.1994	20.935
27	Aladağlar M.P.	Kayseri, Niğde, Adana	Çamardı, Aladağ, Yahyalı	21.04.1995	55.065
28	Saklıkent M.P.	Muğla, Antalya	Fethiye	06.06.1996	1.643
29	Truva Tarihi M.P.	Çanakkale	Merkez, Ezine	07.11.1996	13.517
30	Marmaris M.P.	Muğla	Marmaris, Köyceğiz	08.03.1996	29.206
31	Honaz Dağı M.P.	Denizli	Merkez, Honaz	21.04.1998	9.429
32	Küre Dağları M.P.	Kastamonu, Bartın	Pınarbaşı, Cide, Şenpazar, Merkez, Ulus	07.07.2000	37.753
33	Sarıkamış Allahuekber Dağları M.P.	Kars, Erzurum	Sarıkamış, Selim, Şenkaya	19.10.2004	22.519
34	Ağrı Dağı Milli Parkı	Ağrı, Iğdır	Doğubeyazıt, Merkez, Aralık, Karakoyunlu	17.11.2004	88.014
35	Gala Gölü M.P.	Edirne	İpsala, Enez	05.03.2005	6.087
36	Sultan Sazlığı M.P.	Kayseri	Yeşilhisar, Develi	17.03.2006	24.357
37	İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı	Kırklareli	Demirköy	13.11.2007	3.155
38	Tek Tek Dağları M.P.	Şanlıurfa	Merkez	29.05.2007	19.335
39	Nene Hatun M.P.	Erzurum	Merkez	06.06.2009	387
40	Sakarya Meydan Muharebesi M.P.	Ankara	Polatlı, Haymana	08.02.2015	13.851
41	Kop Dağı Müdafaası Tarihi M.P.	Bayburt, Erzurum	Bayburt Merkez, Aşkale	31.10.2016	6.335
42	Yumurtalık Lagünü M.P.	Adana	Yumurtalık	2016	16.430
43	Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihi M.P.	Muş	Malazgirt	17.03.2018	?

2 Ocak 1958
1957
KASIM
27
Çarşamba

Devlet Nüshası

Hakikat

SAHİBİ ve MES'UL MÜDÜRÜ
M. Neşet Tanrıdağ
Yazı İşleri Müdürü
H. Nasrat TANRIDAG
Basıldığı yer:
TANRIDAG Matbaası
Tel: Büro :147 P.K 41
Ev :123 YOZGAT

YOLUMUZDUR

Yıl. 2 Sayı. 645 Günlük Siyasi ve Müstakil Gazete Fiyatı. 10 kuruş

Valimiz terfi etti

125 lira aslı maaş alan sayın Valimiz Cevat Aksu'nun terfi maddetini doldurması dolayısıyla maaşının 150 liraya yükselmesi yüksek tastahtadır.

iktir. n ettigini memnuniyetle öğrendik. Sayın Aksu'yu tebrik eder daha yükselmeler dileriz.

Yozgatta Emlak Kredi Bankasının açılması tahahhuk ediyor.

Şehrimizin kalkınması bakımından Emlak Kredi Bankasının bir şubesinin açılması kat'i bir zaruret halini almıştır. Bunun teminini vaat eden Sayın Mebusumuzun Atif Benderlioğlu tarafından vaki teşebbüs üzerine kredi Bankasından iki memur şehrimize gelecek Banka Binasını temin ettikten sonra Ankara'ya dönmüşlerdir.

Araya seçin girmesinden dolayı Muhalefet tarafından bazı lüzumsuz dedi kodulara sebep olan bu Banka işide kat'i neticeye bağlanmak üzere Emlak Kredi Bankası İdare Meclisi arasından Sayın Mebuslarımızla birlikte Cumartesi günü şehrimize gelecekleri anlaşılmış, bu haber Halk arasında memnuniyet uyandırmıştır.

Antalya'da Bir Çelik Fabrikası Kurulacak

Ankara (AJANS Ankara) Aldığımız habere göre Etibank Umum Müdürlüğü tarafından Antalya vilayeti dahilinde bir krom çelik fabrikası kurulacaktır. Diğer taraf,

tan kurulacak fabrikanın tesis ve malzemesini temin edecek olan bir Fransız firması da yüzde 40 nisbetinde iştirak edecektir.

Mebus'larımız Geliyor

Seçmenleriyle temas ta bulunmak ve Yozgat'ın imar ve kalkınması hususunda yapılacak işleri tesbit etmek ve bu hususta istişarelerde bulunmak üzere mebuslarımızdan Sayın Atif Benderlioğlu, Talat Alpay, Mahmut Ataman, Sefer Eronat, Numan Kurban, Nazım Tanil, ve Fuat Nizamoglu, beraberlerinde Orman Umum Müdürü ve Emlak Kredi Bankası İdare Meclisi Azası olduğu halde Cumartesi günü Şehrimize gelecekleri anlaşılmıştır.

Güzel Çamlığı-mız Milli Park Haline Getiriliyor

Yozgat'ımızın cenup kısmını süsleyen ve Yozgatlıların yeğâne mesire yeri olan güzel çamlığıımızın Turistik bir hale getirilmesi için Sayın Valimiz tarafından teşebbüse geçilmiş ve Otetel, Gazino inşasına başlanılmıştır. Sayın Mebuslarımız bu güzel yeri milli park haline getirilmesi hususunda teşebbüsleri müsbet netice vermiş oldu.

ğundan bu hususta gerekli tetkiklerde bulunulmak ve son karara varılmak üzere Sayın mebuslarımızla birlikte Orman Umum Müdürünün Cumartesi günü şehrimize gelecekleri anlaşılmıştır.

Bağdat paktı konyesi için hazırlıklara başlandı

Ankara (AJANS Ankara) Aldığımız habere göre önümüzdeki aralık ayında Ankara'da toplanacak olan Bağdat Paktı konyesi için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. Bu cümleden olarak Könsüy için lüzumlu malzeme masrafları ve dolaplarla lüzumlu büro ayyazları Hariciye Vekâleti tarafından satın alınacaktır.

Enteresan Bir Feza Yolcusu

Ankara (AJANS Ankara) Pek yakında Amerikanın fırlatacağı suni peykile aya gitmek isteyenlerin çağıldığı son günlerde şehrimizden de enteresan bir talip çıkmış ve kendisinin muhakkak suni peyk ile fırlatılması için Amerikan cumhurbaşkanı Eisenhower e bir tel çekmiştir. Sanayi çarşısında

da kaynakçılık yapmakta olan ve bundan evvelde dumlupınar denizaltısını çıkarmak için müracaat eden Şelâhattin Yalınayak isimindeki şahıs başkana çektiği bu telrafta kendisinin muhakkak suni peyk ile havaya fırlatılmasını aksi halde suni peyk parçalanana kadar açlık grevi ilan edeceğini bildirmiştir.

BOZOK

Devlet Nüshası

Yıl: 9 Sayı: 1012
8 Şubat 1957 (Fiatı 5 Kr.)

DEMOKRASİ HİZMETİNDE
(Pazar Hariç) Gündelik Siyasi Musakıl Gazete
Sıra No: 1012 YAZGAT Telefon: 131

SAHİBİ ve Yazı İşleri Md.
N. ABBAS SAYAR

Çamlık Milli Park Oldu

Çekerek ve Çayıralanda birer sıhhat merkezi kuruluyor

Mebuslarımızdan Telat Alpay'dan telefonla aldığımız malûmate göre: Evvelce bildirmiş olduğumuz ve Çile Milli park hazine getirilmesi takarrüden Yozgat Çamlığı için Orman Umum Müdürlüğü büccesiyle teklif edilen tahsisat Bütçe Komisyonunca kabul edilerek 957 yılında tesislere başlanacağı;

Sıhhat ve İhtinai Müavenet Vekâletince 957 yılında Çekerek ve Çayıralanda kaza merkezlerinde birer sıhhat merkezi binası için tahsisat tefrik edilceğini memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz.

Yozgat Vilâyetine vezirilen bu ehemmiyet ve gösterilen alakadan dolayı Hükûmetimize ve işlerimizi dikkat ve dirayettele takibeden Mebuslarımıza halkımızın güven ve şükran hislerini belirtmeyi borç bilmekteyiz.

İnsan değil

Bir horoz cinsiyet değiştirerek yumurtlamaya başladı

Karacabey (Türkpres) 1957 Yılıın ilk garip hadisesi: mısalsiz Amerika'da değil Türkiye'de görülmüştür. Buraya bağlı Karacabey köyünde bir cinsiyet değiştirme vakası olmuştur.

Fakat bu değişme sık sık raslanan insanlar arasında vuku bulan hadiselerden değildir. Ümes hayvanları arasında olmuştur. Bir horoz cinsiyet değiştirip yumurtlamaya başlamıştır. Fikret Armutçuoğlu adındaki vatandaşa ait olan bu alaca horoz şimdi köylerden ve kazalardan akın akın gelen meraklılar tarafından seyredilmektedir.

bir kadın kendini astı

Başın Yayla köyünden bir marangozun 35 yaşlarında ki karısı evde kimse yokken odayı kilitliyerek içeri çekilmiş ve bilinmeyen bir sebebden kendisini asarak intihar etmiştir.

Hadiseye savaşlık el keymiştir.

TARİH YAPRAKLARI

Bu toprağın çocukları

Yazan: Fuat ULUÇ

bu bir kahramanlık mı Hayır... fedakarlık mı Asla... sadece vatana ve bayrağa karşı olan vazife şuurunun basit bir icabıdır. Biz öleceğiz onlar yaşayacak.

Bu anlayış Türk vatandaşı baştan başa bir şehitler diyarı her Türk evini bir parça kışla yapmıştır. nereden ve hangi derinlikten alırsan al, her avuç toprakta burcu burcu ejdakarı kokar hangi Türk evine gersen gir askerlik ordu ve muharebe hatıralarını baş köşede bulursun Divarlar, sarmış üniformalı resimlerle sohbetler şehitlerin, gazilerin savaş hikayeleriyle süsüdür Muharebe görmüş nesillere görülmemiş nesiller tarafından dâvranın hiç bir yerinde Türk topraklarında o'duğu kadar gıptalı bir saygı beslenmez.

Vaktiyle ordumuzda hizmet etmiş bizleri yakında tanımış ünlü bir Alman kumandanı olan Moltke:

Müsellah Milletin en canlı örneği Türklerdir. Bu memleket köylüsünün orak, katibinin kalem, hatta kadınlarının otek tutuşunda silaha sarılmış bir pençe kıvraklığı vardır. diyor bu Türk Milletinin anadan doğma asker, Türk vatandaşın yekpare bir kışla olmasından ileri gelmektedir. Dost Türkü öger, gâvendliği için... Düşman Türkü öger, çekindiği için... Bakın, ilk mağlubiyet acısını Akkâ kaleşi önünde bisden tatmış olan Fransanın mağrur İmparatoru Napolyon ne diyor:

" Türkler öldürülebilirler, fakat mağlup edilemezler.."

Cumartesi
9
ŞUBAT 1957
Kuruluş tarihi: 1921
Sayısı: 27 8671 1742

YÖZGAT

Pazardan mada günlük çıkar Vilayet Gazetesi

Devlet Neşası
İdare Yeri
Yozgat-Ankara Caddesi
Vilayet Binası
İlan Mühürlerinden
Mesuliyet kabul edilmez
İstisna paraları yazılara
Sabitlerimize ağıttır
Derecelenmeyen yazılar
görl verilmaz
Fiyatı 5 Kuruş

Yeşil Çamlık Millî Park oldu.

Çekerek ve Çayıralan'da birer Sihat Merkezi kuruluyor

Mebuslarımızdan Sayın Talat Alpaz'dan telefonla aldığımız müddetle göre: 1 - Evvelce bildirilmiş olduğumuz ve Yeşil Millî Park haline getirilmesi tekarir e de a Yozgat Çamlığı için Orman Uzman Müddirliği bütçeyle teklif edilmiş Tahsisat Bütçe Komisyonumuz kabul edilerek 957 yılında teslietle başlanacağı.

2 - Sihat ve İçtimas Muavenet Vekâletince 957 yılında Çekerek ve Çayıralan kaza merkezlerinde birer sihat binası için tahsisat teklif edilceğini memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz.

Yozgat Vilâyetine verilen bu ehemmiyet ve gösterilen alakadan dolayı Hükümetimize ve İşleri Millî Dikkat ve dikkatle takibeden Sayın Mebuslarımızın halkımızın güven ve şükran hislerini belirtmeyi borç bilmekteyiz.

bulunuyoruz. Yozgat Vilâyetine verilen bu ehemmiyet ve gösterilen alakadan dolayı Hükümetimize ve İşleri Millî Dikkat ve dikkatle takibeden Sayın Mebuslarımızın halkımızın güven ve şükran hislerini belirtmeyi borç bilmekteyiz.

bulunuyoruz. Yozgat Vilâyetine verilen bu ehemmiyet ve gösterilen alakadan dolayı Hükümetimize ve İşleri Millî Dikkat ve dikkatle takibeden Sayın Mebuslarımızın halkımızın güven ve şükran hislerini belirtmeyi borç bilmekteyiz.

bulunuyoruz. Yozgat Vilâyetine verilen bu ehemmiyet ve gösterilen alakadan dolayı Hükümetimize ve İşleri Millî Dikkat ve dikkatle takibeden Sayın Mebuslarımızın halkımızın güven ve şükran hislerini belirtmeyi borç bilmekteyiz.

bulunuyoruz. Yozgat Vilâyetine verilen bu ehemmiyet ve gösterilen alakadan dolayı Hükümetimize ve İşleri Millî Dikkat ve dikkatle takibeden Sayın Mebuslarımızın halkımızın güven ve şükran hislerini belirtmeyi borç bilmekteyiz.

bulunuyoruz. Yozgat Vilâyetine verilen bu ehemmiyet ve gösterilen alakadan dolayı Hükümetimize ve İşleri Millî Dikkat ve dikkatle takibeden Sayın Mebuslarımızın halkımızın güven ve şükran hislerini belirtmeyi borç bilmekteyiz.

bulunuyoruz. Yozgat Vilâyetine verilen bu ehemmiyet ve gösterilen alakadan dolayı Hükümetimize ve İşleri Millî Dikkat ve dikkatle takibeden Sayın Mebuslarımızın halkımızın güven ve şükran hislerini belirtmeyi borç bilmekteyiz.

İl Genel Meclisinin

Onuncu dönem ikinci yıl dördüncü oturum
zabıt Özeti
4/1/1957

(Geçen Sayıdan Devam)
Elektrik binası karşılarında H u s e t i İdareye ait binanın bulunduğu binanın garaj haline getirilmesi yolundaki teklifin bütçe Encümenine tevdi edilmiş kaydıyla zabıtı sabık hâlinde ittifakla kabul olmuştur. Zabıt hâlinde yer alan jeep meselesine temas eden Valli teklif heyetine verilen jeep arabanın bir maksad mahsusuna dayandığına kanaatlenmişken dahi bir arabanın verilmesi mümkün olduğuna ve hatta Vilâyet emrindeki arabayla tahsis edileceğini şüphelerle ilâve etti.

56-a alan Hali Beceanlı Biraz evvel makine fabrikası ile yapılmış konusuna mada ellerinde dört jeep olup bunlardan bir tanesini verebileceklerince sülâhinde hepsinde aynı durumda olduğunu bu tarzda arabaların gidemeyecekleri bildirilerek bu vaziyetinde affedilmesi istedi.

Vilâyetin elindeki arabasının verilebileceğini işaret eden vali mevcut olan jeplerle gidemeyecekleri takdirde Vilâyet mücazatesine Makam emrinde ki jepli istenmesi tavsiyesinde bulundu.

Gündemdeki diğer maddelerin müzakeresine geçildi.

3 - Boğazlıyan kazasının bağlı köyü köylüde inşa edilecek Mesit için yardım kabulü hakkında bu köy muhtarığının talebi okundu.

Berayl teklif ve mülafele bütçe Encümenine tevdi kabul edildi.

4 - 957 yılı bütçesine konulacak orantılık payı nispeti hakkında Dahiliye Vekâletinin tamimi okundu.

Berayl teklif ve mülafele bütçe Encümenine tevdi kabul edildi.

5 - Vilâyet Mathası sabık müdürü Nusret Tandır tarafında 955 yılında yapılan 198 İra 4 kuruşun diyon kabulü hakkında Hususî Muhasebe müddirliğinin teklifi okundu.

Gereği yapılmak üzere Bütçe Encümenine tevdi tasvip olundu.

6 - Çekerek kazasının bağlı Yangı köyü köylülerinin tamiri hakkında Hususî Muhasebe müddirliğinin yazısı okundu.

Teknik ve rapor halinde bildirilmek üzere Nafta Encümenine tevdi muvafık görüldü.

7 - 15 bin İra yardım talebini havi İman hatip okulu pansiyon-yapıtırmadereğinin yazısı okundu.

Berayl teklif ve mülafele bütçe Encümenine tevdi muvafık görüldü.

8 - Merkez ve mülahatta yapılacak su, yol ve köprü gibi iş ve hizmetler hakkında kaza kaymakamları ve Nafta müddirliğinin teklifi okundu.

Teknik ve rapor halinde bildirilmek üzere Nafta Encümenine tevdi muvafık görüldü.

9 - Motorin nakli vasıtalarının alınacak resminin tayin edildiği hakkında bütçe Encümeni muvafık görüldü.

Mazbata tesbit edildiği üzere 80 ton kadar beş ton dahil tenezzüh ve jesp arabalarından elli İra 80 ton kadar (beş ton dahil) kaptaçtı ve otobüslerden sekens İra, beş ton dan beş ton kadar (beş ton dahil) kamyon ve otobüslerden 110 İra, beş ton dan yukarı otobüs ve kamyonlardan 150 İra üzerinden senelik resim alınmasını ittifakla karar verildi.

10 - Nafta şoför Beretlerinden bütçede tahsisat kalmamasından ödenmeyen ve 1956 yılında ait beşnel tahsattan 1025 İranın diyon kabulü hakkında Hususî Muhasebe Müddirliğinin teklifi okundu.

Henüz senesi sona ermeyen bu işin yapılması muvafık ile kararlaştırıldı ve bu suretle teslimine imkân husul olduğu takdirde gereği bilâhıra düşünülmek üzere teklifin Nafta müddirliğine tevdi ile birlikte karar verildi.

11 - Hususî İdare 1956 yılı kesin hesabı hakkında bütçe Encümeni muvafık görüldü.

Mazbata muhteviyatı ittifakla tasvip olundu. (Devamı var)

Çiftçiye damızlık boğa ve koç tevzi edilecek

Ankara (B. Y. H. A.) - Devlet Çiftçilik Müdürlüğü 1957 yılı iş programı gereğince pamuk, mısır ve çeltik tohumlarının biran evvel köylüye tatlık ettirilmesi için faaliyete geçmiştir. Talimat programına göre, 11.14 bin 370 adet meyvah ve meyvasız fidan, 1 milyon 980 bin adet çeşitli sebze fidanı, 277 bin 500 adet asma kabuğu, 112 bin çeşitli sığı kalem, 299 adet 2.000 koç 350 damızlık boğa, 25.000 adet piliç, 100.000 damızlık yumurta, 200 arı kovasının tevzi hazırlıklarına başlamış ve bu arada yazlık ekim programı da tamamlanmıştır.

Devlet Çiftçilik terinde 1 milyon 55 bin dekar küçük hububat ekilmiştir. Sertifikalı, ilaçlanmış ve çuvallı olarak 66.465 ton işli vassıla tohumluk ile 367 bin boğa, 1925 koç 98 bin damızlık yumurta, 18.300 adet damızlık hayvanı, 312 bin 250 adet meyvah ve meyvasız fidan, 1 milyon 585 bin 350 adet sebze fidanı, 187 bin 250 adet asma kabuğu, 9275 bin adet çeşitli sığı kalem ve asma kabuğu tevzi etmiştir.

Bu durum umum olarak etrafta bir iyimserlik yaratmıştır.

Kaçakçılığı önlemek için tedbirler

Ankara (T. A. H.) - Kaçakçılık hadiselerinin önlemek maksadıyla, İstanbul'da kaçakçılık hakkında bir toplantı yapılmıştır.

Bu toplantıda öğrenildiğine göre, çok mihim kararlar alınmıştır.

Batan İzmir vapurunun kurtarılması muhtemel

İzmir (B. Y. H. A.) - İzmir vapurunun batışı ile neticelenen deniz faciası üzerinde umumî teessür devam etmektedir. Mütehassus denizcilerin kanaatine göre Çarpışmanın vuku bulduğunda yolda gemi batmış olsaydı 220 den fazla yolcunun akıbeti bir facia zihniyetinden çok daha büyük olacaktı. Beş elivakul vasıfesi ile Üstübahtı Kumandanı yspnmakta ve teklif edilen teklif heyet fenerler bölgesinde tahkikat yapmaktadır. Şimdiki kazasının oluş şekliyle hasarın kime ait olduğu belli değildir.

Geminin karaya oturması için Amerikan gemisinin destek vasıfesiyle terketmemesini Valli de İsrarla temenni etmiş bulunuyordu.

Kız teknisyenlerde bu fikre ıstırak ediyorlar. Deniz mütehasssularının kanaati de:

İzmir yolu vapuru sigorta süresinde aniden batmış olsaydı, kaçakçılığın muhtemel olmasıdır.

Bankanın kurtarma gemisi kapitan Ritz İzmir gelerek nasıl kurtarılacağı ethefti teklifke bağlamıştır. Geminin sadece bir tarafın yara alması kurtarma gemisinin kuvvetlendirme tedbir. Hadiseden sonra İmanımızdan hareket eden Hara tahliyle gemisi İzmir'e varmış ve kurtarma işinde çalışmaya başlamıştır.

Sigarının Kansere sebep olduğu kat'i surette anlaşıldı

Paris (T. A. H.) - Bir İnan adamı tarafından yapılan son etiller neticesinde sigara dumanında, Fraereye atıldığı zaman kanser yapan bir madde bulunduğuna açıklanmıştır.

Tütünün yanısından sonra, husule gelen bu madde 4.000 Faroye ağırlamış ve 42 gün sonra Farolarla hepside kansere yakalanmıştır.

Türkiyeden cephaneye alacak olan heyet geliyor

Ankara (B. Y. H. A.) - Batı Almanya Hükümetinden 700 milyon marklık cephaneye almaya karar vermiş ve bu maksatla bir askerî heyetini memleketimize yollamıştır.

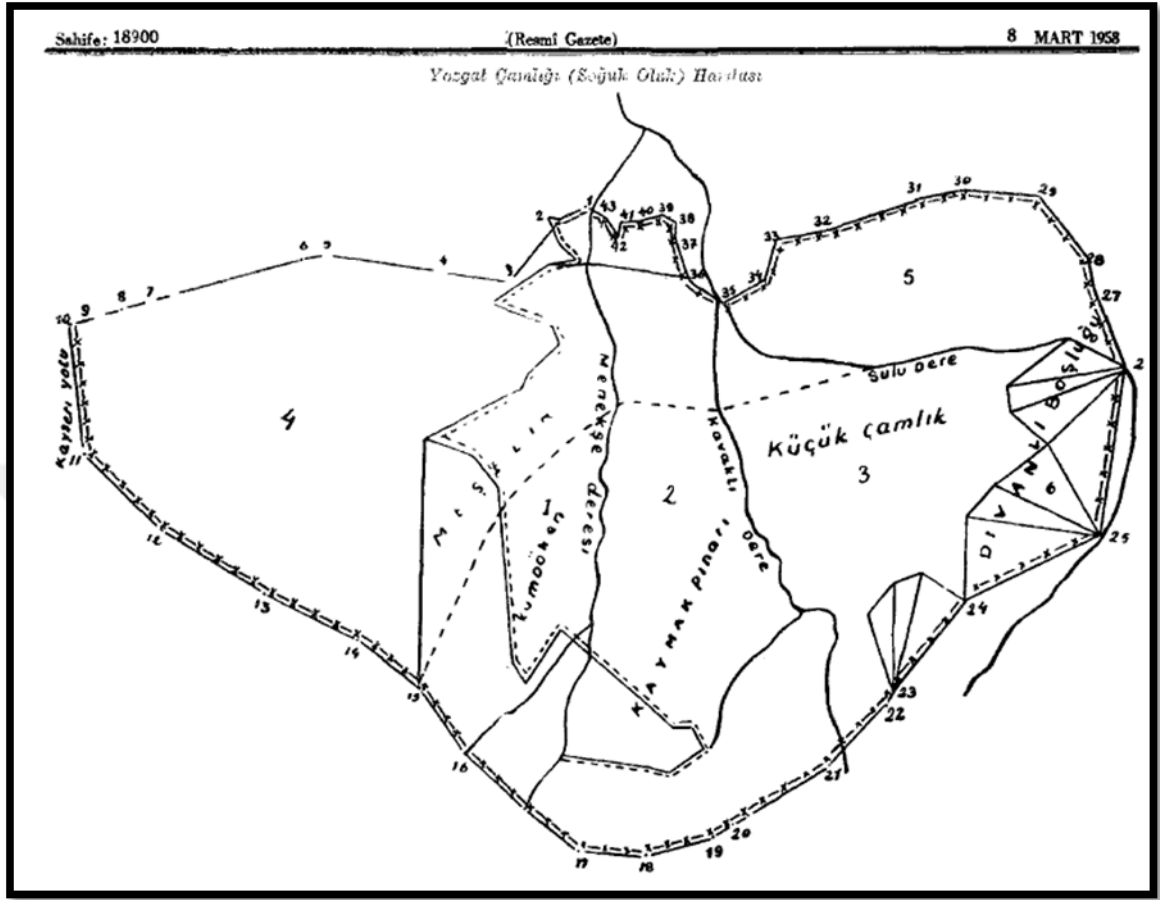
Ankara'da temaslarını bitiren heyet, buraya gelerek İstanbul Vassili ile görüşülecektir.

Bu görüşmede iki memleket arasındaki limf. İkinci askerî heyetini memleketimize yollamıştır.

Amerikada ve İngiltere'de bakır fiyatları düştü

Londra, (T. A. H.) İngiltere Bakır Sanayii 1 Şubat 957 den itibaren Bakır fiyatlarında % 8 gibi bir indirim yapılmıştır.

Şimdiki kadar 1 ton Bakır 270 sterlinge satılmaktaydı. Bundan böyle 250 sterlinge satılacaktır. Diğer taraftan Amerika Bakır sanayii de Bakır fiyatlarını 2 sent kadar indirildiğini ilân etmiştir. 1 Şubatın itibaren 1 kilo Bakır 34 sene satılacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Mahinur KILIÇ
Doğum Yeri ve Yılı : Yozgat/27.03.1989
Medeni Hali : Bekâr

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi Coğrafya Bölümü (2009-2013)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi

: İngilizce/İyi

İş Denevimi

: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi Coğrafya Bölümü Araştırma Görevlisi
(2016-...)

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar

1. Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2014). Yozgat İli'nde Jeotermal Kaynakların Kullanımı ve Turizm Açısından Önemi. *Türkiye Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 4-7 Haziran 2014-Muğla, s: 328-336.
2. Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2017). Sosyo-Mekânsal Boyutlarıyla Kentleşme ve Milli Park Etkileşimi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı Örneği, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi, Sayı: 34, s: 23-38.
3. Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2017). A Study For Assessing The Recreation Potential of Yozgat Çamlığı National Park. *International Symposium on New Horizons in Forestry Bildiriler Kitabı*. 18-20 October 2017 Isparta-Turkey. s: 216.
4. Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2017). A National Park in The Pincer of Nature Conservation-Recreation-Urbanization: Yozgat Çamlığı National Park. *6. International Congress on Current Debates in Social Science Bildiriler ve Özetler Kitabı*. 14-16 December, 2017, İstanbul, Turkey. s: 341.